

รายงานการวิจัย

เรื่อง

กระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์
ของพระสงฆ์ในสังคมไทย

Buddha-dhamma Communicative Procedures via Social Media
of the Monks in Thai Society

โดย

พระอัคราภิศุทธิ สิริวิฑฒโน (ลุนละวัน), ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย

พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760050

รายงานวิจัย

เรื่อง

กระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทย
Buddha-dhamma Communicative Procedures via Social Media
of the Monks in Thai Society

โดย

พระอัคราภิศุทธิ สิริวฑฒโน (ลุนละวัน), ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย
ปีงบประมาณ ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760050

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

RESEARCH REPORT

BUDDHA-DHAMMA COMMUNICATIVE PROCEDURES VIA SOCIAL MEDIA
OF THE MONK IN THAI SOCIETY

BY

PHRA AUKKHARAPHISUT SIRIVADḍHANO [LOONLAWAN],DR.
MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY
CHIANG RAI BUDDHIST COLLEGE
B.E. 2560

RESEARCH PROJECT FUNDED BY
MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY
MCU RS 610760050
(COPYRIGHT BY MAHACHULALONGKORNRAJVIDYAYA UNIVERSITY)

ชื่องานวิจัย	:	กระบวนการสื่อสารพุทธธรรม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ของพระสงฆ์ ในสังคมไทย
ผู้วิจัย	:	พระอัคราภิกุทธิ์ สิริวิฑฒโน (สุนละวัน),ดร.
ส่วนงาน	:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย
ปีงบประมาณ	:	๒๕๖๐
ทุนอุดหนุนการวิจัย	:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง กระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ของพระสงฆ์ ในสังคมไทย มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อประกอบไปด้วย ๑. เพื่อศึกษาหลักการสื่อสารพุทธธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา ๒. เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทย ๓. เพื่อศึกษาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน ของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทย

หลักการสื่อสารพุทธธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาประกอบได้ด้วย ๑ การบอกกล่าวหรือชี้แจงสังฆธรรมที่เป็นความจริงอันประเสริฐ คือ อริยสัจ ๔ ทั้งที่เป็นสมมติสังขและ ปรมัตถสังข แก่เวไนยสัตว์บุคคลผู้ที่สมควรบรรลุแก่ธรรม ประการที่ ๒ การป้องกันและแก้ไขความเข้าใจผิดที่เป็นผลสืบเนื่องจากการที่พระองค์ทรงประกาศพระศาสนาด้วยสังขแห่งความเป็นจริง พระองค์ทรงแสดงพระธรรมเทศนาที่เป็นการป้องกันความเข้าใจผิดคลาดเคลื่อน ประการที่ ๓ การสำรวจประชามติ ทำให้ทราบถึงการประชาสัมพันธ์ถึงนโยบาย วัตถุประสงค์ การดำเนินงาน และผลงาน หรือกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนความเคลื่อนไหว แก่พระสงฆ์สาวกเป็นประจำทุกวัน

รูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย ประกอบไปด้วยรูปแบบสื่อทัศน รูปแบบโสต รูปแบบโสตทัศน ควรมืองค์ประกอบของรูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมคือ เนื้อหาธรรมะถูกต้อง ถูกใจ สมสมัยและได้ประโยชน์สำหรับผู้รับสาร มีการนำเสนอที่ตรงเป้า เข้าใจง่าย ตัวผู้สื่อสารธรรมจำต้องเป็นผู้รู้ดี มีความชำนาญในการเผยแพร่และรูปแบบต้องมีความเชื่อมโยง และสัมพันธ์และดำเนินตามกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม คือ รูปแบบต้องมีเนื้อหาการสื่อสารพุทธธรรมต้องโดดเด่น

จุดแข็งของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทย มีประโยชน์ดังนี้คือ ทำให้เนื้อหาสารเผยแพร่ไปทั่วโลก ดีกว่ามาจัดสัมมนาในห้องใดห้องหนึ่งในวงแคบ แต่ถ้ากระจายไปในสื่อจะแพร่กระจายกว้างขวางไปหมด เป็นประโยชน์ คือการเสวนาในเรื่องที่เป็นประโยชน์ เหมือนกับ ในเฟซบุ๊ก, ยูทูป, เว็บไซต์ มีผู้สนใจ และตั้งกระทู้ถามกันเป็นจำนวนมาก ถ้าเป็นจุดอ่อนคือ ไม่เหมือนอยู่กับเผชิญหน้ากันแบบสดๆ บรรยายกันแบบสดๆ อารมณ์ร่วมจะแรงกว่า ถ้าอารมณ์ร่วมแรงจะได้รับประโยชน์มากกว่า เราไปทำแบบนั้นมันก็ได้เฉพาะคนที่สนใจจริงๆ คนที่ไม่สนใจก็จะไม่เกิดประโยชน์ นี่ก็เป็นจุดด้อยในการห่างห่างตาผู้บรรยาย ผู้บรรยายไม่ได้สังเกตว่ามีใครนั่งฟังอยู่บ้าง ถ้าสังเกตอยู่ก็ลั้งจูงใจ จูงอารมณ์เต็มๆได้ เพราะมันเห็นกันจะๆ อารมณ์ร่วมมันแรงมันสูง ถึงแม้ว่าจะมีจำนวนน้อย สื่อทางออนไลน์ไม่ได้

Research Title	:	Buddha-dhamma Communicative Procedures via Social Media of the Monks in Thai Society
Author	:	Phra Akharaphisuth Sirivadhano (Loonlawan), Dr.
Institution	:	Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Rai Buddhist College.
Fiscal Year	:	2560
Funded By	:	Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Abstract

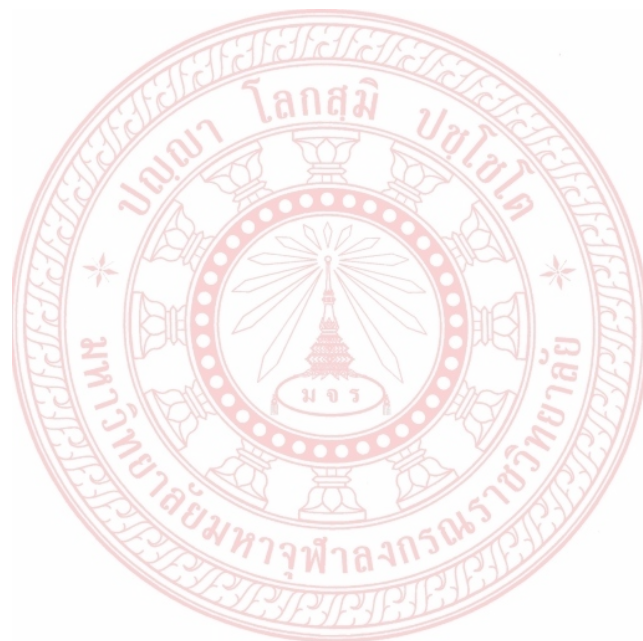
This research aims 1) to study the models of Buddha-dhamma communication via the online social media of the monks in Thai society, 2) to study the procedures of the communication and 3) to analyse the strengths and weaknesses of the said communication.

The communication of Buddhadhamma according to Buddhist principles is composed of: Teaching and explaining the highest principles of truth, namely, the Four Noble Truths, both on the levels of relative truth and absolute truth, to people who are capable of hearing and understanding the dhamma; Preventing errors and correcting misunderstanding, arising from the fact that Lord Buddha proclaimed the true dhamma, and guarded against incorrect or erroneous interpretation in his discourses; Asking people's opinion, in order to gain information about policies, objectives, administration and various work or activities, including daily movements, for monks and disciples.

The models of the Buddha-dhamma communication through the online social media of the monks in Thai society in forms of visual, and audio materials should be the Buddha-dhamma essentials which are correct, favorable, up to date, beneficial, easy to understand with suitable presentation for the receivers. The dhamma messengers should have good knowledge, and be skillful in disseminating the Buddha teachings. The presentation models should be interconnected with the Buddha-dhamma communicative procedures with clear and outstanding intention and pleasure including the true Buddha-dhamma contents.

The strengths of the Buddha-dhamma on line communicative procedures of the monks in Thai society are beneficial in terms of disseminating the presented issues world wide which are better than organizing the seminars with the specific topics in a certain places as usual. In contrast, if these have been conducted as in some social media, e.g. Facebook, Youtube, or Websites, the presented issues will spread worldwide and those interested can join these programmes by asking

questions or giving ideas or opinions or voicing concerns over those issues. However, some weaknesses still exist in forms of without real life programmes or face-to-face discussions which can cause stronger momentum than those of social media and get more benefits. Besides, these benefits will not be for those who are not interested in what presented except for only those interested. These are the weaknesses of using only the social media which are very far away from the transmitters who do not know the number of the receivers and those who are listening at that moment. If the presenters at that time notice what are going on, they can motivate and persuade the listeners to accept what they hear because they see and hear by their very own eyes and ears, thus high momentum exist, although, the number of listeners are less than those of the social media.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัย เรื่อง กระบวนการการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย นี้สำเร็จลงด้วยดี เพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากบุคคลหลายฝ่าย ดังต่อไปนี้ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านคอมพิวเตอร์ ประกอบไปด้วย รศ.ดร.ตรัสพงศ์ ไทยอุบลรัตน์ ดร.นราธิป เทียงแท้ ผศ.ดร.ศันสนีย์ เอื้อพันธ์วิริยะกุล และผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร ประกอบไปด้วย รศ.ดร.วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์ รศ.จักรภพ วงศ์ละคร ผศ.ดร.วรวิทย์ นิเทศศิลป์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านจิตวิทยา ประกอบไปด้วย รศ.ดร.นรินทร์ชัย พัฒนพงศา ผศ.ดร.ปรีชา เจริญเจริญ ดร.ณรงค์ศักดิ์ จันทน์นวล ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านเว็บมาสเตอร์/นิเทศศาสตร์ ประกอบไปด้วย พนมธรรมอมรเลิศวิทย์ พีราวิชัย ภาคคนนัทกุล มณฑนา ภาคสุวรรณ ที่ได้ให้คำปรึกษา เสนอแนะข้อคิดเห็น และตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องของงานวิจัยเรื่องนี้จนสมบูรณ์

ขอขอบคุณแอดมินเฟซบุ๊ก ยูทูบ เว็บไซต์ ประกอบไปด้วย พระมหาสมชาย จานวุฑโฒ พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต พระไพศาล วิสาโล พระพุทธทาสภิกขุ พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) พระธรรมมังคลาจารย์ (หลวงพ่อทอง สิริมงคลโล) เสถียรธรรมสถาน

ขอกราบขอบพระคุณบูรพาจารย์ ตลอดจนครูบาอาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้มาโดยตลอด กับทั้งท่านผู้เป็นเจ้าของงานวิจัย ตำราวิชาการทุกเล่ม ที่ทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสศึกษาค้นคว้าและเขียนงานวิจัยเล่มนี้สำเร็จ คุณงามความดีอันจะพึงเกิดพึงมีของสารนิพนธ์เล่มนี้ขอน้อมบูชาคุณพระรัตนตรัย และผู้มีพระคุณทั้งหลาย ขอท่านจงอนุโมทนาด้วยเทอญ.

พระอัคราภิกุทธิ์ สิริวุฒโน,ดร.

๒๐ มีนาคม ๒๕๖๐

สารบัญ

เรื่อง	หน้า	
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก	
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข	
กิตติกรรมประกาศ.....	ง	
สารบัญ.....	จ	
บทที่ ๑ บทนำ		
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑	
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๓	
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๓	
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย.....	๔	
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๗	
๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๘	
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๑๐	
๑.๘ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย.....	๑๑	
บทที่ ๒ หลักการสื่อสารพุทธธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา.....		๑๒
๒.๑ หลักและทฤษฎีการสื่อสาร.....	๑๒	
๒.๑.๑ ความหมายของการสื่อสาร.....	๑๒	
๒.๑.๒ รูปแบบของการสื่อสาร.....	๑๓	
๒.๑.๓ วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร.....	๑๓	
๒.๑.๔ ประเภทของการสื่อสาร.....	๑๔	
๒.๑.๕ ความสำคัญของการติดต่อสื่อสาร.....	๑๖	
๒.๑.๖ ประสิทธิภาพของการสื่อสาร.....	๑๗	
๒.๑.๗ กระบวนการติดต่อสื่อสาร.....	๑๙	
๒.๑.๘ วิธีการติดต่อสื่อสาร.....	๒๒	
๒.๑.๙ อุปสรรคของกระบวนการติดต่อสื่อสาร.....	๒๒	
๒.๑.๑๐ คุณลักษณะของผู้ประสบความสำเร็จในการสื่อสาร.....	๒๓	
๒.๑.๑๑ ลักษณะของการสื่อสารที่ดี.....	๒๔	

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๒.๑.๑๒ การสื่อสารมวลชน.....	๒๕
๒.๒ หลักการสื่อสารตามแนวพระพุทธศาสนา.....	๓๙
๒.๒.๑ ประวัติและวิวัฒนาการของการสื่อสารในพระพุทธศาสนา.....	๓๙
๒.๒.๒ หลักการและวัตถุประสงค์ของการสื่อสารในพระพุทธศาสนา.....	๔๐
๒.๒.๓ เครื่องมือและสื่อที่ใช้ในการสื่อสารในพระพุทธศาสนา.....	๔๓
๒.๒.๔ การสื่อสารของพระพุทธเจ้า.....	๔๖
๒.๒.๕ วิธีการแสดงธรรม และ ประกาศพระศาสนาของพระพุทธเจ้า.....	๔๖
๒.๒.๖ หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าใช้ในการประกาศพระศาสนา.....	๔๘
๒.๓ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๕๒
๒.๔ สรุป.....	๕๖
บทที่ ๓ รูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทย.....	๕๘
๓.๑ รูปแบบสื่อทัศน์.....	๖๑
๓.๒ รูปแบบสื่อโสต.....	๖๒
๓.๓ รูปแบบสื่อโสตทัศน์.....	๖๒
๓.๔ องค์ประกอบรูปแบบการสื่อสารพุทธธรรม.....	๖๓
๓.๕ วิเคราะห์ปัจจัยที่เกื้อหนุนรูปแบบการสื่อสารพุทธธรรม.....	๖๔
๓.๖ จุดแข็ง จุดอ่อนของรูปแบบการสื่อสารพุทธธรรม.....	๖๖
๓.๗ รูปแบบที่เหมาะสมของการสื่อสารพุทธธรรม.....	๖๘
๓.๘ ความหมายของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม.....	๖๙
๓.๙ ความสำคัญของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม.....	๖๙
๓.๑๐ กระบวนการสื่อสารพุทธธรรม.....	๗๐
๓.๑๑ เทคนิคกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม.....	๗๔
๓.๑๒ สรุป.....	๗๖
บทที่ ๔ วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน ของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์....	๘๐
ของพระสงฆ์ ในสังคมไทย	
๔.๑ วิเคราะห์ SWOT Analysis ที่มีต่อกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม (SMCR)	
ของสื่อบุคคล (Personnel Media)	๘๑

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๔.๒ พุทธธรรมกับการสื่อสารพุทธธรรม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทย.....	๘๔
๔.๓ แนวคิดพุทธธรรม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย.....	๘๕
๔.๔ ประยุกต์พุทธธรรม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย.....	๘๗
๔.๕ องค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์.....	๘๙
๔.๖ สรุป.....	๙๐
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	๙๑
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๙๑
๕.๑.๑ หลักการสื่อสารพุทธธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา.....	๙๑
๕.๑.๒ รูปแบบและกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ของพระสงฆ์ในสังคมไทย.....	๙๒
๕.๑.๓ วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน ของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทย.....	๙๒
๕.๒ ข้อเสนอแนะ.....	๙๓
บรรณานุกรม.....	๙๔
ภาคผนวก.....	๑๐๖
ภาคผนวก ก บทความวิจัย.....	๑๐๗
ภาคผนวก ข กิจกรรมที่เกี่ยวข้องการนำผลจาก โครงการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	๑๑๖
ภาคผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์กิจกรรมที่วางแผนไว้.....	๑๑๗
ภาคผนวก ง แบบสอบถาม/สัมภาษณ์.....	๑๓๒
ภาคผนวก จ รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย.....	๑๓๘
ภาคผนวก ฉ ประวัติคณะผู้วิจัย.....	๑๔๑
แบบสรุปโครงการวิจัย.....	๑๔๒
ข้อเสนอแนะอื่นๆ.....	๑๔๗

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาได้กำเนิดขึ้นมาในชมพูทวีป หรือประเทศอินเดีย ภายหลังจากที่เจ้าชายสิทธัตถะได้เสด็จออกผนวชจากศากยวงศ์ จุดมุ่งหมายของพระองค์ ก็เพื่อแสวงหาทางหลุดพ้นจากความทุกข์ โดยเวลาแสวงหาความรู้ถึง ๖ ปี ๑ ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณที่ทรงค้นพบทางหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ก่อนพุทธศักราช ๔๕ ปี จึงได้พระนามว่า พุทธ พระพุทธเจ้าได้ทรงอาศัยพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ในหมู่สัตว์ เสด็จจาริกไปเพื่อเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนที่ตรัสรู้แก่เวไนยสัตว์ทั้งหลาย ในเบื้องต้นนั้น พระพุทธองค์ได้เสด็จไปแสดงธรรมจักรกับปวัตตบุตร แก่หมู่ปัญจวัคคีย์ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน^๑ ทำให้ปัญจวัคคีย์ได้ดวงตาเห็นธรรมตามที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอน จึงทำให้บังเกิดมีพระอรหันตสาวกในพระพุทธศาสนาจำนวน ๖๐ องค์ พระองค์ทรงส่งพระสาวกทั้งหมดไปเผยแผ่ธรรมะในที่ต่างๆ โดยไม่ซ้ำกันพระพุทธเจ้าทรงวางหลักไว้ในการส่งสาวกไปเผยแผ่ครั้งแรกว่า “พวกเธอจงเที่ยวจาริก เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่หวิเวกและมนุษย์พวกเธออย่าได้ไปรวมทางเดียวกันสองรูปจงแสดงธรรมงามในเบื้องต้นงามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์บริสุทธิ์”^๒

การเผยแผ่ธรรมในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธองค์ทรงใช้วิธีการเผยแผ่โดยอาศัยสภาพสิ่งแวดล้อม บุคคล และวัตถุสิ่งของ รวมถึงหมู่คณะ จารีตประเพณี สามัญสำนึกอุปนิสัย และระดับภูมิปัญญาของผู้ฟังว่าอยู่ระดับไหนควรฟังธรรมเบาหรือหนักซึ่งอาจกล่าวได้ว่าพระพุทธองค์ทรงใช้วิธีการเผยแผ่อย่างสุขุมคัมภีรภาพ^๓ อธิบายให้คนฟังได้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งชักจูงให้คนฟังได้สนใจอยากฟังมีจิตใจคล้อยตามรสแห่งพระธรรมเทศนามากยิ่งขึ้น การเจริญเติบโตทางด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศ ได้ส่งผลกระทบต่อกลุ่มผู้ใช้ถึง ๕๐ ล้านคนทั่วโลก รวมทั้งพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาด้วย ทั้งในด้านที่เป็นเครื่องมือในการศึกษาค้นคว้า การทำวิจัย การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการสื่อสารสนทนาสั่งสอนธรรมะกับบุคคลต่างๆ เนื่องจากมีความสะดวกสบายและเป็นประหยัดรวดเร็ว ผู้สื่อข่าวของหนังสือพิมพ์คม ชัด ลึก ได้ทดลองเข้าไปในเว็บไซต์ เฟซบุ๊ก โดยค้นหาคำว่า พระ หลวงพี่ พระมหา และ phra เป็นต้นพบว่า มีพระสงฆ์ที่ใช้เฟซบุ๊ก ในการสื่อสารอยู่จำนวนมาก ขณะที่พระสงฆ์บางรูปก็ใช้ชื่อเล่น เพื่อไม่ให้ค้นพบได้ง่าย แต่ก็กลับนำรูปถ่ายของตัวเองแสดงไว้ในเฟซบุ๊ก พระภิกษุส่วนมากใช้ในทางที่ เหมาะสมต่อสมณะสาธูป เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา แต่ก็มีพระภิกษุสามเณรส่วนหนึ่งที่ใช้ระบบสื่อสังคมออนไลน์ (Online Social

^๑ ที. ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐-๕๑.

^๒ วิ.มท. (ไทย) ๔/๓๒/๓๙

^๓ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๒/๒๙๒.

Media) ^๔ เช่น อีเมล เฟซบุ๊ก แชนท ฯลฯ ในทางที่ไม่เหมาะสม สร้างความไม่สบายใจแก่พุทธศาสนิกชนบางกลุ่มจนมีการร้องเรียนดังปรากฏเป็นข่าว จากการขยายตัวอย่างรวดเร็วของเครือข่ายสังคมทำให้ผู้คนทั่วโลกที่ไม่ว่าจะอยู่ในสถานะหรือกลุ่มใดรวมถึงกลุ่มพระสงฆ์ต่างก็ต้องปรับตัวเพื่อเตรียมรับผลกระทบจากอิทธิพลของเครือข่ายสังคมที่อาจจะมีทั้งในด้านสว่างและด้านมืดตามมาพร้อมๆ กัน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ เฟซบุ๊ก เป็นเครือข่ายสังคมที่ได้รับความนิยมเป็นอันดับหนึ่งทั้งของโลกและของประเทศไทยแต่ก่อนหน้านั้นเครือข่ายสังคมอันดับหนึ่งของไทยคือ ไฮไฟร์ ณ วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๓ ผู้เขียนได้เข้าไปดูความคืบหน้าของสมาชิกเฟซบุ๊กที่เว็บ “ปรากฏว่ามีสมาชิก ๕๕๐ ล้านคนทั่วโลกและประมาณ ๖ ล้านคนในประเทศไทย ไม่เพียงฆราวาสเท่านั้นที่ใช้เครือข่ายสังคมแต่พระสงฆ์ก็มีการนำเครือข่ายสังคม ไปประยุกต์เพื่อพัฒนาพระพุทธศาสนาให้เข้ากับสังคมยุคใหม่และคนใช้ไอทีรวมถึง การรักษาพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่สังคมได้อย่างยาวนานไม่ว่ายุคสมัยหรือเทคโนโลยีจะเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงใดก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำธรรมะเข้าถึงกลุ่มคนในรุ่นวาย และแซด(Gen Y and Gen Z) ที่เติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยี ก็ทำได้ง่ายขึ้น อนึ่ง หากพระสงฆ์ล้าหลังเรื่องเทคโนโลยีหรือไม่มีการปรับตัวนำเทคโนโลยีไปใช้ก็อาจจะเป็นไปได้ว่าพระพุทธศาสนามีโอกาสที่จะค่อยๆ เลือนหายไปจากสังคมสมัยใหม่ที่ผู้คนส่วนใหญ่อยู่ในโลกอินเทอร์เน็ต แต่ในทางตรงกันข้ามก็มีการวิพากษ์วิจารณ์กันมากกว่าการที่พระสงฆ์ใช้เครือข่าย สังคมนั้นมีพระสงฆ์บางกลุ่มที่ใช้เครือข่ายสังคมไม่เหมาะสม

ทั้งนี้ทางสำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม ระบุว่าใช้เฟซบุ๊กเผยแพร่ธรรมะได้แต่ไม่ควรใช้ในเรื่องส่วนตัวโดยเฉพาะกับผู้หญิง ในทางตรงกันข้ามก็มีเสียงสะท้อนอีกส่วนหนึ่งให้เห็นด้วยและยอมรับต่อการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ โดยให้เหตุผลสนับสนุนและมุ่งประเด็นที่ความเหมาะสมและประโยชน์ในการใช้ระบบสื่อสังคมออนไลน์อย่างไรก็ตามประเด็นการใช้เครือข่ายสังคมของพระสงฆ์ยังคงเป็นประเด็นที่โต้แย้งกันอยู่ทำให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ต้องรีบพิจารณาแก้ไขปัญหาดังกล่าวรวมถึงอาจจะต้องพิจารณาเรื่องพระธรรมวินัย ของพระสงฆ์ด้วยเพราะในพระธรรมวินัยนั้นมิได้กล่าวถึงเรื่องการใช้เครือข่ายสังคม ในทางฆราวาสนั้นอาจจะเปรียบเทียบ พระธรรมวินัยได้กับกฎหมายบ้านเมือง โดยต้องมีการปรับปรุงแก้ไขให้เท่าทันกับเหตุการณ์บ้านเมืองรวมถึงเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นระยะๆ เพื่อให้ ๒๐ กฎหมายทันสมัยและครอบคลุมประเด็นดังกล่าว โดยสามารถคุ้มครองผู้ตกเป็นเหยื่อและ ลงโทษผู้กระทำความผิดได้อย่างชัดเจนและรวดเร็ว ในการนำเครือข่ายสังคมไปใช้ของพระสงฆ์^๕

เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไป ประกอบไปด้วยปัญหาต่างๆ ความเจริญทางเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ คือ สังคมออนไลน์ เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมาก ทำให้การเผยแพร่ธรรมะของพระสงฆ์ไทยในยุคปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปด้วยทั้งรูปแบบและวิธีการ ตลอดทั้งการประยุกต์เนื้อหาสาระ ให้เข้ากับเหตุการณ์ ปัจจุบันพระสงฆ์ไทยทำหน้าที่การเผยแพร่พุทธธรรมเพื่อประโยชน์แก่สังคม

^๔ หนู่ม สมใจ (๒/มิ.ย./๕๓), สื่อสังคมออนไลน์,[ออนไลน์], แหล่งที่มา:

[http:// www. krunum.wordpress.com/category/social- network.](http://www.krunum.wordpress.com/category/social-network)

^๕ อัจฉราภรณ์ สุขใจ (๕/ มิ.ย./๕๓), สื่อสังคมมีเดีย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

[http:// www. krunum.wordpress.com/category/social-media.](http://www.krunum.wordpress.com/category/social-media)

ในยุคปัจจุบันมีรูปแบบและ วิธีการและพฤติกรรมการนำเสนอที่แตกต่างกัน เช่น การโพสต์รูปภาพ การอัปโหลดวิดีโอ การแชร์ และ การแสดงความคิดเห็น พระนักเผยแผ่ธรรมะรูปหนึ่ง มีรูปแบบและ วิธีการนำเสนอเนื้อหาที่แตกต่างกันไป เพราะได้แสดงบทบาทในฐานะนักสื่อสารมวลชน มีการบูรณาการเนื้อหาสาระให้เข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบันและใช้สื่อออนไลน์ให้เกิดประโยชน์สังคมออนไลน์ก็ไม่ต่างกับสังคมทั่วไป ปรากฏกิจกรรม ได้หลายรูปแบบ เช่น ในเฟซบุ๊ก จะพบในรูปแบบสื่อทัศน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ บทความ และภาพนิ่ง รูปแบบสื่อโสต ได้แก่ สื่อที่มีแต่เสียงนำเสนอ เช่น ไฟล์เสียง audio mp3 wave รูปแบบสื่อโสตทัศนได้แก่ วิดยูโททัศน์ ภาพยนตร์ วีดีโอ วีดีโอดีสก์ ทั้งฟังและ มองเห็น ตลอดจนถึง หลักพุทธธรรม ของคนที่สนใจและต้องการศึกษา สารธรรมแบบกระทัดรัด รวดเร็วทันใจ ต้องเข้าไปศึกษาในเฟซบุ๊ก ถ้าต้องการสารธรรมแบบยาววิชาการ เนื้อหาครบถ้วน มีแหล่งที่มีมาอ้างอิง ต้องเข้าไปศึกษาในเวปไซต์ ถ้าต้องการคู่มือวีดีโอ ทั้งภาพและเสียง ต้องเข้าไปศึกษาในยูทูป ในสมัยปัจจุบันนี้ วาจาบางประโยคที่ได้ยินแล้วรู้สึกชอกช้ำระกำใจมาก ก็คือ อยากรู้คอมพิวเตอร์ให้ถามพระ ถ้าอยากรู้ธรรมะให้ถามโยม มีญาติโยมที่เป็นนักปฏิบัติจำนวนมาก ทั้งฆราวาสและแม่ชี เปิดสำนักสอนอย่างเป็นทางการ มีลูกศิษย์กันมาก โดยเฉพาะยุคนี้รู้สึกว่าจะเป็นยุคของแม่ชี แม่ชีที่มีชื่อเสียงอยู่ในพุทธจักรอย่างแม่ชีศันสนีย์ แม่ชีศุภพร แม่ชีมโนรา ฯลฯ ท่านทั้งหลายเหล่านี้ สามารถเผยแผ่ธรรมและเป็นที่ศรัทธา ส่วนหนึ่งเพราะว่าท่านเป็นเพศหญิง ผู้หญิงจะเข้าไปพูดคุยและระบายความทุกข์ได้สะดวกกว่าพระ

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงศึกษา พฤติกรรมการสื่อสารพุทธธรรมที่ประกอบไปด้วยการโพสต์ภาพ /อัปโหลดวิดีโอ การแสดงความคิดเห็น การตอบปัญหา การสื่อสารกับกลุ่มบุคคล การสนทนา การหาข้อมูลข่าวสาร การแชร์ และกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม อาทิเช่น ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง ผู้รับสาร มีความสำคัญอย่างไร และมีขั้นตอนกระบวนการสื่อสารอย่างไรบ้าง ตลอดจนถึงรูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ของพระสงฆ์ในสังคมไทยที่ใช้ในการประกาศพระศาสนา ผ่านทางช่องทาง เฟซบุ๊ก, ยูทูป,เว็ปไซต์ ให้เกิดประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะหากจะใช้วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบเดิมอาจเข้าไม่ถึงสังคมยุคใหม่หรือคนรุ่นใหม่ ซึ่งโน้มเอียงไปทางบริโภคนิยม มากขึ้นทุกวัน สืบต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาหลักการสื่อสารพุทธธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา
๒. เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทย
๓. เพื่อศึกษาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน ของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทย

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑. หลักการสื่อสารพุทธธรรมตามแนวพระพุทธศาสนามีอะไรบ้าง
๒. รูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทยประกอบไปด้วยอะไรบ้าง

๓. จุดแข็ง จุดอ่อน ของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทยมีความสำคัญเช่นไรบ้าง

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตเนื้อหา

ก. รูปแบบการสื่อสารพุทธธรรม ประกอบไปด้วย

- รูปแบบสื่อทัศน์

ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร หนังสือเล่ม

หนังสือพิมพ์ (Newspapers) เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ผลิตขึ้นโดยนำเสนอเรื่องราวข่าวสารภาพ และความคิดเห็น ในลักษณะของแผ่นพิมพ์ แผ่นใหญ่ ที่ใช้วิธีการพับรวมกับ ซึ่งสื่อสิ่งพิมพ์ชนิดนี้ได้พิมพ์ออกเผยแพร่ทั้งลักษณะหนังสือพิมพ์รายวัน รายสัปดาห์ และรายเดือน

วารสาร นิตยสาร เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ผลิตขึ้นโดยนำเสนอสาระข่าว ความบันเทิง ที่มีรูปแบบการนำเสนอ ที่โดดเด่น สะดุดตา และสร้างความสนใจให้กับผู้อ่าน ทั้งนี้การผลิตนั้น มีการกำหนดระยะเวลาการออกแบบเผยแพร่ที่แน่นอน ทั้งลักษณะวารสาร นิตยสารรายปักษ์ (๑๕ วัน) และรายเดือน

จุลสาร เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ผลิตขึ้นแบบไม่มุ่งหวังผลกำไร เป็นแบบให้เปล่า โดยให้ผู้อ่านศึกษาหาความรู้ ที่กำหนดออกแบบเผยแพร่เป็นครั้ง ๆ หรือลำดับต่าง ๆ ในวาระพิเศษ

โบชัวร์ (Brochure) เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะเป็นสมุดเล่มเล็ก ๆ เย็บติดกันเป็นเล่มจำนวน ๘ หน้า เป็นอย่างน้อยมีปกหน้า และปกหลัง ซึ่งในการแสดงเนื้อหาจะเกี่ยวกับโฆษณาสินค้า

ใบปลิว (Leaflet, Handbill) เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ใบเดียว ที่เน้นการประกาศ มักมีขนาด A๔ เพื่อใช้ในการแจกจ่าย ลักษณะการนำเสนอเนื้อหาเป็นข้อความที่ผู้อ่านแล้วเข้าใจง่าย

แผ่นพับ (Folder) เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่เน้นการผลิตโดยเน้นการเสนอเนื้อหา ซึ่งเนื้อหาที่นำเสนอเป็นเนื้อหาที่สรุปใจความสำคัญ ลักษณะเป็นการพับเป็นรูปเล่มต่าง ๆ

โปสเตอร์ (Poster) เป็นสื่อสิ่งพิมพ์โฆษณา โดยใช้ปิดตามสถานที่ต่าง ๆ มีขนาดใหญ่เป็นพิเศษซึ่งเน้นการนำเสนออย่างโดดเด่นดึงดูดความสนใจ

- รูปแบบสื่อโสต

ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง แล็บเสียง (เทปเสียง)

วิทยุกระจายเสียง ได้แก่วิทยุที่ส่งรายการออกอากาศ ทั้งระบบ AM และ FM รวมไปถึงระบบเสียงตามสาย

- รูปแบบสื่อโสตทัศน์

เป็นงานบริการแบบสื่อประสม มีหลายรูปแบบที่ผู้ใช้บริการสามารถเลือกเรียนรู้ได้ตามความสนใจ หลากหลายรูปแบบ อาทิ ข้อความ เสียง รูปภาพ หรือ ภาพเคลื่อนไหว โดยผ่านประสาทสัมผัสทางหูและตา ซึ่งมีคุณค่าต่อการศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพราะเป็นศูนย์รวมแห่งความสนใจ ช่วยให้เข้าใจในเรื่องที่ต้องการศึกษาได้รวดเร็ว จำได้นาน และเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีมิติ

สื่อโสตทัศน เป็นสื่อหรือวัสดุ ที่ผู้ใช้สามารถเลือกใช้สื่อประเภทต่างๆ ได้ ตามที่ต้องการดังนี้

ซีดีรอม : CD-ROM หมายถึง แผ่น Compact Disc ที่เก็บข้อมูลชนิดตัวอักษร ภาพ ภาพเคลื่อนไหว แสง สี เสียง ไว้ในแผ่นเดียวกัน ใช้กับเครื่องอ่านซีดีรอมของเครื่องคอมพิวเตอร์

วีดิทัศน์ : VC หมายถึง ม้วนวิดีโอเทปที่เก็บสัญญาณภาพและสัญญาณเสียง ไว้ในแถบเคลือบสารแม่เหล็ก ใช้กับเครื่องเล่นวิดีโอเทป

เทปคาสเซ็ท : TC หมายถึง ม้วนเทปคาสเซ็ทที่เก็บเฉพาะสัญญาณเสียงไว้ใน แถบเคลือบสารแม่เหล็ก ใช้กับเครื่องเล่นเทปคาสเซ็ท

วีดีโอ-ซีดี : VCD หมายถึง แผ่น Compact Disc ที่เก็บสัญญาณภาพ, ภาพเคลื่อนไหว และสัญญาณเสียง ไว้ในแผ่นเดียวกัน สามารถใช้กับเครื่องเล่นวีซีดี ดีวีดี และเครื่องอ่านซีดีรอมได้

แผ่นดิสก์ : DISK หมายถึง แผ่น Floppy Disk ขนาด ๓/๔ นิ้ว ใช้ประกอบกับ หนังสือในสำนักหอสมุด ใช้กับเครื่องอ่าน Floppy Drive (A:) ของเครื่องคอมพิวเตอร์

ซีดี : CD หมายถึง แผ่น Compact Disc ที่เก็บเฉพาะสัญญาณเสียงเพียงอย่างเดียวไว้ในแผ่น CD ใช้กับเครื่องเล่นซีดี วีซีดี ดีวีดี และเครื่องอ่านซีดีรอมของเครื่องคอมพิวเตอร์ได้

ข. กระบวนการสื่อสารพุทธธรรม ประกอบไปด้วย

- ผู้ส่งสาร - สาร
- ช่องทาง - ผู้รับสาร

ค. จุดแข็ง จุดอ่อน ของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของ พระสงฆ์ ในสังคมไทย

๒. ขอบเขตด้านสื่อสังคมออนไลน์

ก. เฟซบุ๊ก ประกอบไปด้วย

- <https://www.facebook.com/ThanavuddhoStory?fref=ts>
(พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ)
- <https://www.facebook.com/v.vajiramedhi?fref=ts>
(พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี)
- <https://www.facebook.com/pages/fanpage?fref=ts>
(พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต)
- <https://www.facebook.com/visalo?fref=ts>
(พระไพศาล วิสาโล)
- <https://www.facebook.com/Buddhadasa.in.th?fref=ts>
(พระพุทฺธทาสภิกขุ)
- <https://www.facebook.com/P.A.Payutto?fref=ts>
พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุฑฺฐ์ ปยุตฺโต)

- <https://www.facebook.com/pages๔๑๒๖๑๘๑๙๒๓๖?fref=ts>
พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กล્યાโณ)
- <https://www.facebook.com/ajarntong?fref=ts>
พระธรรมมังคลาจารย์ (หลวงพ่อทอง สิริมงคล)
- <https://www.facebook.com/sdsface?fref=ts>
(เสถียรธรรมสถาน)

ข. ยูทูป ประกอบไปด้วย

- <http://www.youtube.com/>
(พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ)
- <http://www.youtube.com/>
(พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี)
- <http://www.youtube.com/>
(พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต)
- <http://www.youtube.com/>
(พระไพศาล วิสาโล)
- <http://www.youtube.com/>
(พระพุทธทาสภิกขุ)
- <http://www.youtube.com/>
พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)
- <http://www.youtube.com/>
พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กล્યાโณ)
- <http://www.youtube.com/>
พระธรรมมังคลาจารย์ (หลวงพ่อทอง สิริมงคล)
- <http://www.youtube.com/> (เสถียรธรรมสถาน)

ค. เว็บไซต์ ประกอบไปด้วย

- <http://www.bodhiyalai.org> / <http://www.dhammadelivery.com>
- <http://www.visalo.org> / <http://watprayoon.org>
- <http://www.mcu.ac.th/> <http://www.watnyanaves.net/th/home>
- <http://www.sdsweb.org> / <http://www.watpahsunan.org>
- <http://www.dmc.tv/> <http://www.buddhadasa.com>

๓. ขอบเขตด้านประชากร

ก. ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา

๑. พระมหาดวงจันทร์ คุตตสีโล,ดร.
๒. พระครูสมุห์อินทรวงศ์ อีสสรภาณี,ดร.

ข. ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านคอมพิวเตอร์

- ๑.รศ.ดร.ตรัสพงษ์ ไทยอุบลัมภ์
- ๒.ดร.นราธิป เทียงแท้
- ๓.ผศ.ดร.ศันสนีย์ เอื้อพันธ์วิริยะกุล

ง. ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร

- ๑.รศ.ดร.วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์
- ๒.รศ.จักรภพ วงศ์ละคร
- ๓.ผศ.ดร.วรวิทย์ นิเทศศิลป์

จ. ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านจิตวิทยา

- ๑.รศ.ดร.นรินทร์ชัย พัฒนพงศา
- ๒.ผศ.ดร.ปรีชา แจ็งเจริญ
- ๓.ดร.ณรงค์ศักดิ์ จันทน์นวล

ฉ. ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านเว็บมาสเตอร์/นิเทศศาสตร์

- ๑.พนมธรรม อมรเลิศวิทย์
- ๒.พีรวิชัย ภาคนนท์กุล
- ๓.มัณฑนา ภาคสุวรรณ

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ สื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นสื่อกลางที่ให้บุคคลทั่วไปมีส่วนร่วมสร้างและแลกเปลี่ยนความได้แก่ เฟซบุ๊ก ยูทูบ, เว็บไซต์ เท่านั้น

๑.๕.๒ พฤติกรรมการสื่อสารพุทธธรรม หมายถึง การแสดงออกด้านต่างๆ ในการสื่อสารพุทธธรรมผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ เช่น การแสดง (โพสต์ และ แชร์) ข้อความ รูปภาพ วีดีโอ คำถาม - คำตอบ ไฟล์ เป็นต้น

๑.๕.๓ รูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง ลักษณะของการนำเสนอสารธรรม ผ่านทางเฟซบุ๊ก ยูทูบ, เว็บไซต์ ประกอบไปด้วย

๑.๕.๔ รูปแบบสื่อทัศน์ หมายถึง หนังสือพิมพ์ บทความ และภาพนิ่ง

๑.๕.๕ รูปแบบสื่อโสต หมายถึง สื่อที่มีแต่เสียงนำเสนอ เช่นไฟล์เสียง audio mp3 wave

๑.๕.๖ รูปแบบสื่อโสตทัศน์ หมายถึง วิชยูโทรทัศน์ ภาพยนตร์ วีดีโอ วีดีโอดิस्क ทั้งฟังและมองเห็น

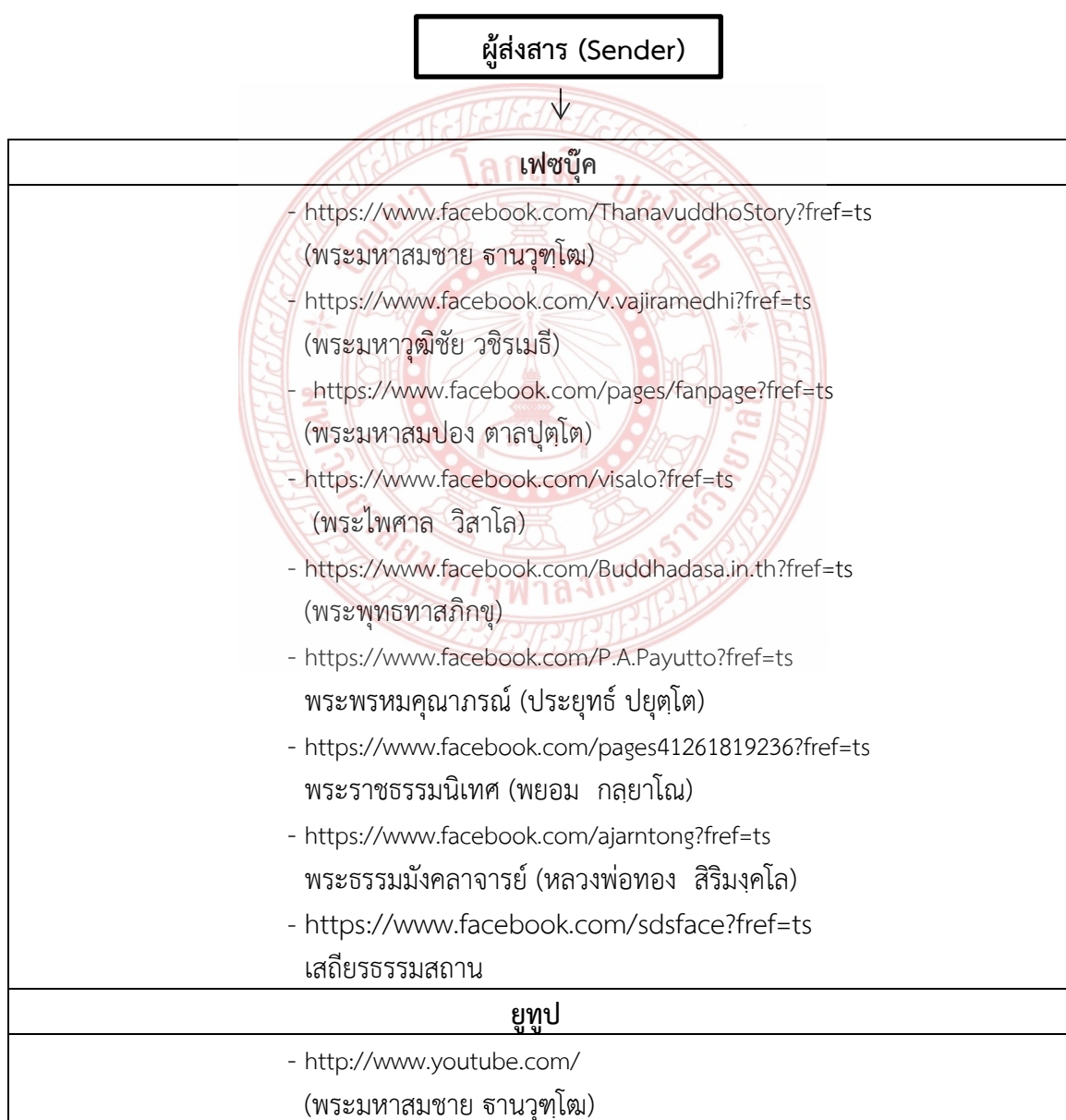
๑.๕.๗ กระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดเนื้อหาและความรู้สึกนึกคิดประกอบด้วย ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร ผู้รับสาร

๑.๕.๘ พระสงฆ์ในสังคมไทย หมายถึง กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบไปด้วย (๑) พระมหา วุฒิชัย วชิรเมธี (๒) พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต (๓) พระไพศาล วิสาโล (๔) พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) (๕) พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) (๖) พระพุทธทาสภิกขุ (๗) พระธรรมมังคลาจารย์ (หลวงพ่อทอง สิริมงคล) (๘) พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ และ (๙) เสถียรธรรมสถาน

๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดและทฤษฎี (Theoretical Framework) ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการศึกษา ประกอบด้วยพฤติกรรมการสื่อสารพุทธธรรมจากการไปสำรวจ ประกอบไปด้วย

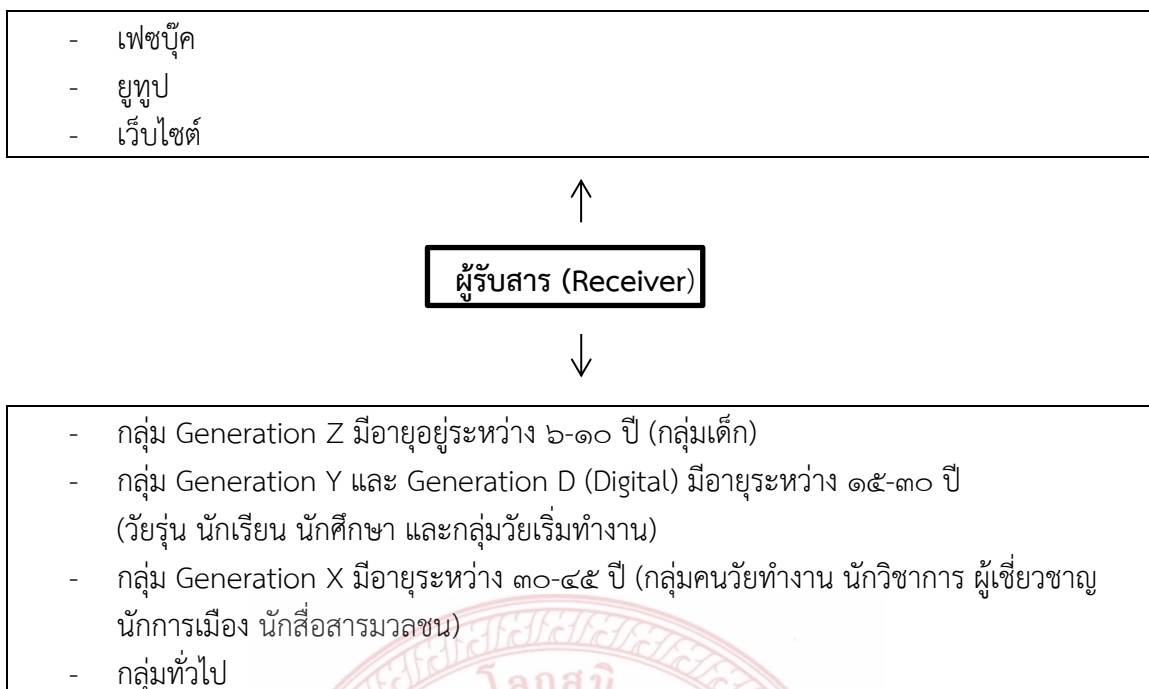

<ul style="list-style-type: none"> - http://www.youtube.com/ (พระมหาวิฑูฒิชัย วชิรเมธี) - http://www.youtube.com/ (พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต) - http://www.youtube.com/ (พระไพศาล วิสาโล) - http://www.youtube.com/ (พระพุทธทาสภิกขุ)
เว็บไซต์
<ul style="list-style-type: none"> - http://www.bodhiyalai.org - http://www.dhammadelivery.com - http://www.visalo.org - http://watprayoon.org - http://www.mcu.ac.th

↑
สาร (Message)
 ↓

หลักมัชฌนธรรมเทศนา <ul style="list-style-type: none"> - ชั้น ๕ - आयตนะ ๖ - ไตรลักษณ์ - ปฏิจจสมุปบาท - กรรม - วิชชา วิมุตติ วิสุทธิ สันติ นิพพาน - ประเภทและระดับแห่งนิพพานและผู้บรรลุนิพพาน 	หลักมัชฌิมาปฏิปทา <ul style="list-style-type: none"> - มัชฌิมาปฏิปทา - ปรัตโฆสะ = กัลยาณมิตร - โยนิโสมนิการ - หมวดปัญญา - หมวดศีล - หมวดสมาธิ - หมวดอริยสัจ ๔
---	---

↑
ช่องทาง (Channel)
 ↓

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย มีระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

๑. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาแบบผสมผสาน (Mix method) ทั้งเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อประมวลองค์ความรู้ ศึกษาแนวคิดหลักการสื่อสารพุทธธรรม ตามแนวทางพระพุทธศาสนา และรูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ตลอดจนจนถึงจุดแข็งจุดอ่อน ของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย โดยสัมภาษณ์ออนไลน์ ประกอบไปด้วย เฟซบุ๊ก ยูทูป และ เว็บไซต์

๒. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informant)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้กำหนดให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informant) ที่เป็นกลุ่มตัวแทนของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊กของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ พระไพศาล วิสาโล พระพุทธทาสภิกขุ ในส่วนทางด้านยูทูปของพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต พระราชาธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) ตลอดจนถึงเว็บไซต์ของ <http://www.bodhiyalai.org> <http://www.buddhadasa.com> <http://www.mcu.ac.th/>

๓. จัดประชุม Focus Group

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้จัดประชุม Focus Group เพื่อให้งานทดลองผลึกโดยมีผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญดังนี้คือ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา ประกอบไปด้วย พระครูสิริปริยัตยานุศาสตร์ พระครูสมุห์อินทรวงศ์ อิสสรภาณี,ดร. ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านคอมพิวเตอร์ ประกอบไป

ด้วย รศ.ดร.ตรัสพงศ์ ไทยอุบลภัฏ ดร.นราธิป เทียงแท้ ผศ.ดร.ศันสนีย์ เอื้อพันธ์วิริยะกุล ผู้ทรงคุณวุฒิ ทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร ประกอบไปด้วย รศ.ดร.วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์ รศ.จักรภพ วงศ์ละคร ผศ.ดร.วรวิทย์ นิเทศศิลป์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านจิตวิทยา รศ.ดร.นรินทร์ชัย พัฒนพงศา พนมธรรม อมรเลิศวิทย์

๔. เครื่องมือการวิจัย

ประกอบไปด้วยแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย Focus Group

๕. การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือศึกษาในลักษณะของการวิจัยสำรวจออนไลน์และประชุมกลุ่มย่อย โดยดำเนินการในลักษณะดังต่อไปนี้

๑. ศึกษารวบรวมเอกสารแนวคิดทฤษฎีหลักการสื่อสารตามแนวพระพุทธศาสนา

๒. ศึกษารูปแบบการสื่อสารพุทธธรรม โดยวิธีการสำรวจจากเฟซบุ๊ก ยูทูบ และ เว็บไซต์ ของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสื่อสังคมออนไลน์

๓. วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน ของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของ พระสงฆ์ ในสังคมไทย โดยจัดประชุม Focus Group นำองค์ความรู้ที่ตกผลึก จากผู้ทรงคุณวุฒิ มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ จนเกิดองค์ความรู้ใหม่

๔. นำองค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์ที่เป็นจุดแข็ง ทั้งรูปแบบและกระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในสื่อสังคมออนไลน์ นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และปรับปรุงแก้ไข กระบวนการที่เป็นจุดอ่อนเพื่อไม่ให้ เป็นช่องทางทำให้เกิดปัญหาได้ในอนาคต ตลอดจนถึงพัฒนาและ แก้ไขปรับปรุงรูปแบบและกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมให้ เป็นไปตามยุคสมัย

๑.๘ ประโยชน์ที่จะได้รับจากวิจัย

๑. ได้นำหลักการสื่อสารพุทธธรรมไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนสื่อสังคมออนไลน์

๒. ได้ผลสำรวจของรูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทย

๓. ได้นำจุดแข็ง จุดอ่อน ของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของ พระสงฆ์ ในสังคมไทย ไปใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เกิดประโยชน์อันสูงสุด

บทที่ ๒

หลักการสื่อสารพุทธธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา

ในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอเนื้อหาสาระของหลักการสื่อสารพุทธธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ ในสังคมไทยโดยผู้วิจัยได้วางกรอบการศึกษาไว้ ดังนี้คือ ๒.๑ หลักและทฤษฎีการสื่อสารของตะวันตก ๒.๒ หลักการสื่อสารตามแนวพระพุทธศาสนา ๒.๓ สรุป

๒.๑ หลักและทฤษฎีการสื่อสาร

ชีวิตเป็นเรื่องของการเรียนรู้และสิ่งหนึ่งที่สำคัญและต้องมีการเรียนรู้คือ ความสัมพันธ์หรือ มนุษย์สัมพันธ์ เพราะทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้มักเป็นบทเรียนของกันและกัน ถ้าไม่ใส่ใจเรียนรู้ซึ่งกันและกันก็จะอยู่ในโลกนี้ด้วยความยากลำบาก เพราะชีวิตจะมีคุณค่าและรู้สึกมีความสุขเมื่อได้แสดงออกอย่างที่รู้สึก มีโอกาสเรียนรู้เรื่องราวและสิ่งใหม่ๆตามที่เราต้องการ

ดังนั้นความสำเร็จของมนุษย์ในการดำรงชีวิตทั่วไป จึงมักมีข้อกำหนดไว้อย่างกว้างๆว่า เราจะต้องเข้ากับคนที่เราติดต่อด้วยให้ได้ และต้องเข้าให้ได้ดี ด้วยการเรียนรู้ที่จะสร้างความสัมพันธ์ร่วมกัน โดยอาศัยวิธีการสื่อสารและหลักจิตวิทยา ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์โดยทั่วไปมักถูกมองว่าเป็นเรื่องของศิลปะ (Arts) มากกว่าศาสตร์ (Science) ซึ่งก็หมายความว่า การเรียนรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของบุคคลแต่เพียงอย่างเดียว

๒.๑.๑ ความหมายของการสื่อสาร

ได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของการสื่อสารไว้ในหลายแง่มุม เช่น จอร์จ เอ มิลเลอร์ (George A. Miller)^๑ กล่าวว่า "การสื่อสาร หมายถึง การถ่ายทอดข่าวสารจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง"

คาร์ลไอ โฮฟแลนด์ (Carl I. Hoveland)^๒ และคณะให้ความเห็นว่า "การสื่อสาร **objecta of Mass Communication**, (Chicago : University of Illinois Press,1971), p.20.คือกระบวนการที่บุคคลหนึ่ง (ผู้ส่งสาร) ส่งสิ่งเร้า (โดยปกติจะเป็นภาษาพูดหรือภาษาเขียน)เพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลอื่นๆ (ผู้รับสาร)

Dennis S. Gouran, William E. Wethoff, Joei A. doelger^๓ การสื่อสาร หมายถึง การผลิตสารอย่างตั้งใจ และได้ถ่ายทอดสารนั้นโดยบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลอื่น หรือหลายๆคนเมื่อผู้รับ

^๑ George A. Miller, **Educational Administration : Concept and Practices**, ๓rd ed. (Belmont : Wadsworth,๑๙๘๑), p.๒๒.

^๒ Carl I. Hoveland. "The Nature of Communication Effects," **The Process of**

^๓ Dennis S. Gouran, William E. Wethoff, Joei A. doelger, (๑๙๙๖), **Management**, ๕th ed. , (Chicago : University of Illinois Press,๑๙๗๑),p.๒๐.

สารได้รับสารแล้ว จะทำการแปลสารให้ เข้าใจตรงตามผู้ส่งสารให้ ถือว่าการสื่อสารนั้นประสบความสำเร็จ แต่ถ้าผู้รับสารแปลสารไม่ตรงตามความต้องการของผู้ส่งสารต้องการ ถือว่าการสื่อสารนั้นประสบความสำเร็จล้มเหลวหรือเกิดความผิดพลาดได้ ถ้าเรารู้จักวิธีที่จำทำการสื่อสาร จะทำให้เราประสบความสำเร็จในการสื่อสารได้

โดยสรุป การสื่อสาร คือ กระบวนการของการถ่ายทอดสารหรือข้อมูล (message) จากผู้ส่งสาร (source) ไปยัง ผู้รับสาร (receiver) โดยการผ่านช่องทางการสื่อสาร (Channel) และสามารถตรวจสอบโดยปฏิกิริยาย้อนกลับ (Feedback) ถ้าผู้รับสารแปลความหมายตรงกับผู้ส่งสารต้องการก็ถือว่าผู้สื่อสารประสบความสำเร็จในการสื่อสาร แต่ถ้าผู้รับสารแปลความหมายไม่ตรงกับความต้องการผู้รับสาร ก็ประสบความสำเร็จล้มเหลวในการสื่อสาร

๒.๑.๒ รูปแบบของการสื่อสาร

การสื่อสาร มี ๒ รูปแบบดังนี้คือ ๑. การสื่อสารแบบทางเดียว (One-Way Communication) เป็นการส่งข่าวสารหรือการสื่อความหมายไปยังผู้รับแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยที่ผู้รับไม่สามารถมีการตอบสนองในทันที (immediate response) ให้ผู้ส่งทราบได้ แต่อาจจะมีปฏิกิริยาตอบสนองกลับ (feedback) ไปยังผู้ส่งภายหลังได้ การสื่อสารในรูปแบบนี้จึงเป็นการที่ผู้รับไม่สามารถมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันได้ทันที จึงมักเป็นการสื่อสารโดยอาศัยสื่อมวลชน เช่น การฟังวิทยุ หรือการชมโทรทัศน์ เหล่านี้เป็นต้น ๒. การสื่อสารแบบสองทาง (Two-Way Communication) เป็นการสื่อสารหรือการสื่อความหมายที่ผู้รับมีโอกาสตอบสนองมายังผู้ส่งได้ในทันที โดยที่ผู้ส่งและผู้รับอาจอยู่ต่อหน้ากันหรืออาจอยู่คนละสถานที่ก็ได้ แต่ทั้งสองฝ่ายจะสามารถมีการเจรจาหรือการโต้ตอบกันไปมา โดยที่ต่างฝ่ายต่างผลัดกันทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ส่งและผู้รับในเวลาเดียวกัน เช่น การพูดโทรศัพท์ การประชุม

๒.๑.๓ วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร

การสื่อสารในชีวิตของแต่ละบุคคลนั้นล้วนมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไป และส่งผลต่อการดำเนินชีวิตได้คือ ทำให้ไม่รู้สึกละเลย ทำให้ทราบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ทำให้เกิดการแสดงออก ทำให้เกิดการพักผ่อนหย่อนใจ ทำให้เกิดการเรียนรู้ ทำให้เกิดกำลังใจ^๔

๑. เพื่อแจ้งให้ทราบ (inform) ในการทำการสื่อสาร ผู้ทำการสื่อสารควรมีความ ต้องการที่จะบอกกล่าวหรือชี้แจงข่าวสาร เรื่องราว เหตุการณ์ หรือสิ่งอื่นใดให้ผู้รับสารได้รับทราบ

๒. เพื่อสอนหรือให้การศึกษา (teach or education) ผู้ทำการสื่อสารอาจมี วัตถุประสงค์เพื่อจะถ่ายทอดวิชาความรู้ หรือเรื่องราวเชิงวิชาการ เพื่อให้ผู้รับสารได้มีโอกาสพัฒนา ความรู้ให้เพิ่มพูนยิ่งขึ้น

^๔ เสนาะ ดิยาวัว, การสื่อสารในองค์กร, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ,๒๕๓๘), หน้า ๒๐.

๓. เพื่อสร้างความพอใจหรือให้ความบันเทิง (please of entertain) ผู้ทำการสื่อสารอาจใช้วัตถุประสงค์ในการสื่อสารเพื่อสร้างความพอใจ หรือให้ความบันเทิงแก่ผู้รับสาร โดยอาศัยสารที่ตนเองส่งออกไป ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของการพูด การเขียน หรือการแสดงกิริยาต่างๆ

๔. เพื่อเสนอหรือชักจูงใจ (Propose or persuade) ผู้ทำการสื่อสารอาจใช้วัตถุประสงค์ในการสื่อสารเพื่อให้ข้อเสนอแนะ หรือชักจูงใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งต่อผู้รับสาร และอาจชักจูงใจให้ผู้รับสารมีความคิดคล้อยตาม หรือยอมปฏิบัติตามการเสนอแนะของตน

๕. เพื่อเรียนรู้ (learn) วัตถุประสงค์นี้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้รับสาร การแสวงหาความรู้ ของผู้รับสาร โดยอาศัยลักษณะของสาร ในกรณีนี้มักจะเป็นสารที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวิชาความรู้ เป็นการหาความรู้เพิ่มเติมและเป็นการทำความเข้าใจกับเนื้อหาของสารที่ผู้ทำการสื่อสารถ่ายทอดมาถึงตน

๖. เพื่อกระทำหรือตัดสินใจ (dispose or decide) ในการดำเนินชีวิตของคนเรามี สิ่งหนึ่งที่ต้องกระทำ อยู่เสมอก็คือ การตัดสินใจกระทำบางอย่างโดยหนึ่ง ซึ่งการตัดสินใจนั้น อาจได้รับการเสนอแนะ หรือชักจูงใจให้กระทำอย่างนั้นอย่างนี้จากบุคคลอื่นอยู่เสมอ ทางเลือกในการตัดสินใจของเราจึงขึ้นอยู่กับข้อเสนอแนะนั้น

๒.๑.๔ ประเภทของการสื่อสาร

การจำแนกประเภทของการสื่อสาร มีผู้จำแนกไว้หลาย ๆ ประเภท โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณา ตามจุดประสงค์ของการศึกษาหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการจะนำเสนอ ซึ่งสรุปได้ตามตารางดังนี้

เกณฑ์การแบ่ง	ประเภทของการสื่อสาร	ตัวอย่าง
๑. จำนวนผู้ทำการสื่อสาร	๑.๑ การสื่อสารภายในตัวบุคคล (intrapersonal Communication)	- การพูดกับตัวเอง - การคิดคำนึงเรื่องต่าง ๆ - การร้องเพลงฟังเอง - การคิดถึงงานที่จะทำ เป็นต้น
	๑.๒ การสื่อสารระหว่างบุคคล (interpersonal communication)	- การพูดคุยระหว่างบุคคล ๒ คนขึ้นไป - การพูดคุย - การเขียนจดหมาย - การโทรศัพท์ - การประชุมกลุ่มย่อย เป็นต้น
	๑.๓ การสื่อสารกลุ่มใหญ่ (large group communication)	- การอภิปรายในหอประชุม - การพูดหาเรื่องเลือกตั้ง - การปราศรัยในงานสังคม
		- การกล่าวปาฐกถาในหอประชุม - การบรรยายทางวิชาการ

เกณฑ์การแบ่ง	ประเภทของการสื่อสาร	ตัวอย่าง
	๑.๔ การสื่อสารในองค์กร (organizational communication)	- การสื่อสารในบริษัท - การสื่อสารในหน่วยงานราชการ - การสื่อสารในโรงงาน - การสื่อสารของธนาคาร เป็นต้น
	๑.๕ การสื่อสารมวลชน (mass communication)	การสื่อสารที่ผ่านสื่อเหล่านี้ คือ - หนังสือพิมพ์, นิตยสาร - วิทยุ - โทรทัศน์ - ภาพยนตร์ เป็นต้น
๒. การเห็นหน้ากัน	๒.๑ การสื่อสารแบบเผชิญหน้า (face to face communication)	- การสนทนาต่อหน้ากัน - การประชุมสัมมนา - การสัมภาษณ์เฉพาะหน้า - การเรียนการสอนในชั้นเรียน - การประชุมกลุ่มย่อย เป็นต้น
	๒.๒ การสื่อสารแบบไม่เผชิญหน้า (interposed communication)	- เอกสารการสื่อสารที่ผ่านสื่อมวลชนทุกชนิด คือ - หนังสือพิมพ์ - วิทยุ - โทรทัศน์ - วิทยุทัศน์การสื่อสารที่ผ่านสื่อมวลชนทุกชนิด - จดหมาย/โทรเลข/โทรสาร - อินเทอร์เน็ต เป็นต้น
๓. ความสามารถในการโต้ตอบ	๓.๑ การสื่อสารทางเดียว (one-way communication)	การสื่อสารที่ผ่านสื่อมวลชนทุกชนิด คือ - วิทยุ/โทรทัศน์/วิทยุทัศน์ - โทรเลข/โทรสาร
๔. ความแตกต่างระหว่างผู้รับสารและผู้ส่งสาร	๔.๑ การสื่อสารระหว่างเชื้อชาติ (interracial communication)	- ชาวไทยสื่อสารกับคนต่างประเทศ

เกณฑ์การแบ่ง	ประเภทของการสื่อสาร	ตัวอย่าง
	๔.๒ การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม (gossultural communication)	- การสื่อสารระหว่างคนไทย ภาคใต้กับภาคเหนือหรือ ภาคอื่น ๆ - ชาวไทยสื่อสารกับชาวเขา เป็นต้น
	๔.๓ การสื่อสารระหว่างประเทศ (international communication)	- การเจรจาติดต่อสัมพันธ์ ทางการทูต - การเจรจาในฐานะตัวแทน รัฐบาล เป็นต้น
๕. การใช้ภาษา	๕.๑ การสื่อสารเชิงวจนภาษา (verbal communication)	- การพูด, การบรรยาย - การเขียนจดหมาย, บทความ เป็นต้น
	๕.๒ การสื่อสารเชิงอวจนภาษา (non-verbal communication)	- การสื่อสารโดยไม่ใช้ถ้อยคำ, คำพูด - อากักรภาษา, กาลภาษา, เทศ ภาษา, สัมผัสภาษา, เนตรภาษา, วัตถุภาษาและปริภาษา เป็นต้น

๒.๑.๕ ความสำคัญของการติดต่อสื่อสาร

การสื่อสาร เป็นกระบวนการเกิดขึ้นเป็นปกติวิสัยของคนทุกคน และมีความเกี่ยวข้องไปถึงบุคคลอื่น ตลอดจนถึงสังคมที่แต่ละคนเกี่ยวข้องอยู่ ไม่ว่าจะทำอะไร ล้วนต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือช่วยให้บรรลุจุดประสงค์ทั้งสิ้น จะเห็นได้จากการที่คนพยายามคิดค้นและพัฒนาวิธีการสื่อสารมาตั้งแต่สมัยโบราณ ทั้งภาษาพูด ภาษาเขียน ตลอดจนถึงเครื่องมือหรือเทคนิควิธีการต่างๆ ล้วนเกิดจากความพยายามอย่างสูงของคน ต่อเนื่องมาหลายชั่วอายุ หากการสื่อสารไม่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งแล้ว เครื่องมือและวิธีการสำหรับการสื่อสารต่างๆ เหล่านี้ก็คงไม่เกิดขึ้นและพัฒนามาให้เห็นดังเช่นในปัจจุบัน

ในสภาพสังคมที่คนจะต้องเกี่ยวข้องกันมากขึ้นเช่นปัจจุบัน การสื่อสารก็ยิ่งมีความสำคัญต่อบุคคลและสังคมมากขึ้น หากคนในสังคมขาดความรู้ความเข้าใจในการสื่อสาร ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ความคิด หรือทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างกันได้ ย่อมจะทำให้เกิดปัญหาต่างๆ มากมาย ปัญหาที่เกิดขึ้นกับบุคคลและสังคมทุกวันนี้ มีอยู่ไม่น้อยที่เป็นสาเหตุมาจากความล้มเหลวของการสื่อสาร ดังนั้นการสื่อสารจึงมีความสำคัญสำหรับบุคคลและสังคมหลายด้าน คือ

^๕ ระวีวรรณ ประกอบผล, “องค์ประกอบและกระบวนการของการสื่อสาร”, ใน เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและทฤษฎีการสื่อสาร หน่วยที่ ๑ - ๘.. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมจริยา., ๒๕๔๐), หน้า ๑๓๔ - ๑๔๐.

๑.ด้านชีวิตประจำวัน ในชีวิตประจำวันหนึ่งๆ แต่ละคนจะต้องสื่อสารกับตัวเอง และสื่อสารกับผู้อื่นตลอดเวลา นับตั้งแต่เวลาตื่นนอนก็ต้องสื่อสารกับตัวเองและคนอื่นที่อยู่ใกล้ตัว การฟังวิทยุ อ่านหนังสือ ออกจากบ้านไปปฏิบัติภารกิจประจำวัน ก็ต้องพบปะบุคคลและเหตุการณ์ต่างๆ ล้วนแต่เป็นเรื่องที่ต้องทำการสื่อสารอยู่ตลอดเวลา ไม่ในฐานะผู้ส่งสารก็ในฐานะผู้รับสาร หากคนเราขาดความรู้หรือทักษะการสื่อสาร ก็อาจทำให้การปฏิบัติภารกิจประจำวันอาจบกพร่องได้

๒.ด้านสังคม การรวมกลุ่มในสังคมทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับประเทศ จะต้องมีการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในเรื่องต่างๆ มีกระบวนการทำให้คนยอมอยู่ในกฎเกณฑ์กติกาของสังคม มีการถ่ายทอดความรู้และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

๓.ด้านธุรกิจอุตสาหกรรม เกี่ยวกับการโฆษณาสินค้า การประชาสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกองค์กร การบริหารติดต่อประสานงาน การฝึกอบรมพนักงาน การใช้เครื่องมือเทคโนโลยีการสื่อสาร ฯลฯ กิจกรรมด้านธุรกิจอุตสาหกรรมจะต้องมีการสื่อสารที่ดี จึงจะประสบผลสำเร็จได้

๔.ด้านการเมืองการปกครอง กิจกรรมด้านการเมืองการปกครองจะต้องใช้การสื่อสารทุกขั้นตอน เช่น การประชาสัมพันธ์ผลงานของรัฐบาล การสร้างความเข้าใจกับประชาชนในเรื่องต่างๆ การบังคับบัญชาสั่งการ การให้บริการประชาชน การชักชวนให้ปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายซึ่งล้วนจะต้องใช้เทคนิควิธีการของการสื่อสารทั้งสิ้น

๕.ด้านการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งต้องมีการติดต่อสร้างความสัมพันธ์ในด้านต่างๆ เช่น การค้า การทหาร การทำสนธิสัญญา ฯลฯ การมีนักการทูตประจำในประเทศต่างๆ

โดยสรุปการสื่อสารนั้นจัดได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งในชีวิตของมนุษย์ นอกเหนือจากปัจจัยที่มีความจำเป็นต่อความอยู่รอดของมนุษย์ ซึ่งได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค แม้ว่าการสื่อสารจะไม่ได้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับความเป็นความตายของมนุษย์เหมือนกับปัจจัยสี่ แต่การที่จะให้ได้มาซึ่งปัจจัยสี่เหล่านั้น ย่อมต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมืออย่างแน่นอน มนุษย์ต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ของตน และเพื่ออยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ในสังคมการสื่อสารเป็นพื้นฐานของการติดต่อของมนุษย์ และเป็นเครื่องมือสำคัญของกระบวนการสังคม ยิ่งสังคมมีความสลับซับซ้อนมาก และประกอบด้วยคนจำนวนมากขึ้นเท่าใด การสื่อสารก็ยิ่งมีความสำคัญมากขึ้นเท่านั้น ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมและสังคม จะนำมาซึ่งความสลับซับซ้อน หรือความสับสนต่าง ๆ จนอาจก่อให้เกิดความไม่เข้าใจและไม่แน่ใจแก่สมาชิกของสังคม ดังนั้นจึงต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

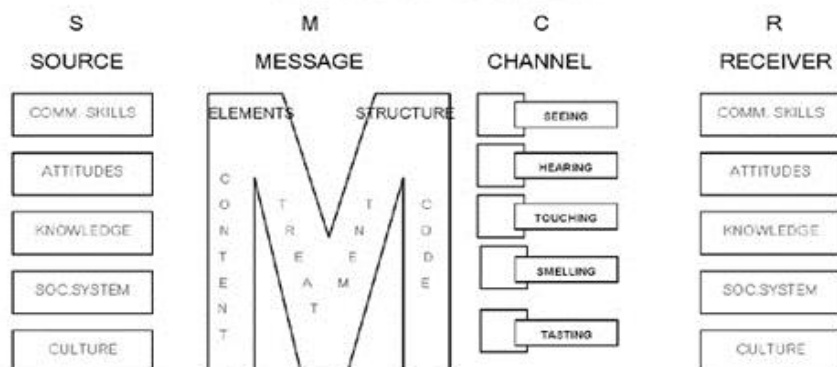
๒.๑.๖ ประสิทธิภาพของการสื่อสาร

ตามองค์ประกอบของการสื่อสาร ทำให้เห็นว่ามีปัจจัยหลายประการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการสื่อสารได้ ดังนั้นจึงควรต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบต่างเพื่อช่วยในการวางแผนการสื่อสาร โดยสามารถศึกษาได้จากแบบจำลองการสื่อสารของเดวิด เค. เบอร์โล^๖

^๖ เดวิด เค. เบอร์โล (David K. Berlo), *Educational Administration : Concept and Practices*, 3rd ed. , (Chicago : University of Illinois Press,1971), p.20.

David K. Berlo Model < SMCR model >

จากแนวคิดของเบอร์โล ได้พูดถึงองค์ประกอบต่างไว้ดังนี้

ผู้ส่งสาร และผู้รับสาร (Sender and Receiver) ในตัวผู้ส่งสารและผู้รับสารเองก็มีองค์ประกอบที่สามารถช่วยให้การสื่อสารประสบความสำเร็จได้ อันได้แก่ ทักษะในการสื่อสาร (Communication skill) อันประกอบด้วย การพูด การฟัง การอ่าน การเขียนและยังรวมถึงการแสดงออกทางท่าทางและกริยาต่าง เช่นการใช้สายตา การยิ้ม ท่าทางประกอบ และสัญลักษณ์ต่าง การฝึกฝนทักษะการสื่อสาร และรู้จักเลือกใช้ทักษะจะช่วยส่งผลให้ประสบความสำเร็จในการสื่อสารได้ทางหนึ่ง ถัดมาก็คือทัศนคติ (Attitude) การมีทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสาร ไม่ว่าจะป็นต่อตนเอง ต่อเรื่องที่ทำ การสื่อสาร หรือแม้กระทั่งต่อช่องทางและตัวผู้รับสาร และในทางกลับกันทัศนคติของผู้รับสารที่มีต่อองค์ประกอบต่างๆก็ทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพได้ ในทางตรงกันข้ามหากว่ามีทัศนคติที่ไม่ดีแล้วก็จะก่อให้เกิดความล้มเหลวได้เช่นกัน นอกจากนี้ความรู้ (Knowledge) ของตัวผู้ส่งสารและผู้รับสารเองก็มีผลต่อการสื่อสาร ทั้งความรู้ในเนื้อหาที่จะสื่อสาร ถ้าไม่รู้จริงก็ไม่สามารถสื่อสารให้ชัดเจนหรือทำให้ผู้รับสารเข้าใจได้ ผู้รับสารเองหากขาดความรู้ก็ไม่สามารถทำความเข้าใจตัวสารได้ อีกด้านหนึ่งก็คือความรู้ในกระบวนการสื่อสาร ถ้าไม่รู้ในส่วนนี้ก็ไม่สามารถวางแผนทำการสื่อสารให้สำเร็จได้เช่นกัน ในด้านสุดท้ายก็คือ สถานภาพทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Culture) สถานภาพของตัวเองในสังคมเช่นตำแหน่งหรือหน้าที่การงาน จะมีส่วนกำหนดเนื้อหาและวิธีการในการสื่อสาร ด้านวัฒนธรรมความเชื่อ ค่านิยม วิธีทางในการดำเนินชีวิตก็จะมีส่วนในการกำหนดทัศนคติ ระบบความคิด ภาษา การแสดงออกในการสื่อสารด้วยเช่นกัน เช่นสังคมและวัฒนธรรมของเอเชียและยุโรปทำให้มีรูปแบบการสื่อสารที่ต่างกัน หรือแม้กระทั่งสังคมเมืองกับสังคมชนบทก็มีความแตกต่างกัน

สาร (Message) ตัวสารก็คือ เนื้อหา ข้อมูล หรือความคิดที่ถูกถ่ายทอดไปยังผู้รับสาร ซึ่งก็จะมียังองค์ประกอบอยู่คือ การเข้ารหัส (Code) จะเป็นกลุ่มของสัญลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้สื่อ

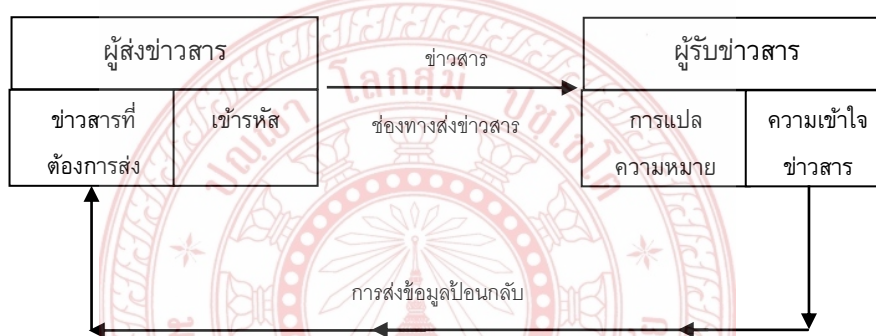

ความหมาย เนื้อหา (Content) ก็คือเนื้อหาสาระที่ถูกถ่ายทอดไปยังผู้รับสาร และอีกส่วนหนึ่งก็คือ การจัดการ (Treatment) เป็นการเรียบเรียงรหัส และเนื้อหาให้ถูกต้อง เหมาะสม ได้ใจความ

ช่องทาง (Channel) ช่องทางและสื่อจะเป็นตัวเชื่อมผู้ส่งสารและผู้รับสารเข้าด้วยกัน การเลือกใช้สื่อสามารถเป็นตัวลดหรือเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารได้ ในการเลือกสื่อต้องพิจารณาถึงความสามารถของสื่อในการนำสารไปสู่ประสาทสัมผัสหรือช่องทางในการรับสาร ซึ่งก็ได้แก่ การเห็น การได้ยิน การสัมผัส การได้กลิ่น การลิ้มรส

๒.๑.๗ กระบวนการติดต่อสื่อสาร^๗

ได้กล่าวถึงองค์ประกอบกระบวนการติดต่อสื่อสารไว้ ๗ องค์ประกอบ คือ ๑) ผู้ส่งข่าวสาร (sender) ๒) ข่าวสาร (message) ๓) การเข้ารหัส (encodes) ๔) ช่องทางส่งข่าวสาร (channel) ๕) การแปลความหมายหรือการถอดรหัส (decodes) ๖) ผู้รับข่าวสาร (receiver) และ ๗) การส่งข้อมูลป้อนกลับ (feedback)

๑.ผู้ส่งข่าวสาร ผู้ส่งข่าวสารอาจเป็นคนหนึ่งหรือกลุ่มที่ต้องการสื่อสารไปยังผู้อื่น เช่น การถ่ายทอดนโยบาย การแนะนำ การสอนงาน หรือการกระตุ้นจูงใจให้ทำงาน ผู้ส่งข่าวสารจะต้องมีเป้าหมายชัดเจนว่าตนจะสื่อสารอะไร ไปให้ใคร เพื่อเป้าหมายใด และใช้ช่องทางการสื่อสารแบบใด

๒.ข่าวสาร ข่าวสารได้แก่ สิ่งที่ผู้ส่งข่าวสารต้องการถ่ายทอดให้ผู้รับข่าวสารรับรู้ อาจเป็นนโยบาย การแนะนำ การสอนงาน การกระตุ้นจูงใจ หรืออื่น ๆ

๓.การเข้ารหัส การเข้ารหัสหรือการแปลความหมายของข่าวสารที่จะส่ง ผู้บริหารจะต้องแปลความคิดของตนให้เป็นสัญลักษณ์ที่มีความหมายและให้ผู้รับเข้าใจ ซึ่งอาจเป็นการพูด การเขียน หรืออย่างอื่น ที่ไม่ใช่การพูดหรืออาจใช้ผสมผสานกัน ข่าวสารที่แปลความหมายจะต้องกะทัดรัด ชัดเจน มีสาระและถูกต้อง หลังจากนั้นผู้ส่งข่าวสารจะต้องเลือกช่องทางส่งข่าวสารให้เหมาะสม

๔.ช่องทางส่งข่าวสาร หลังกจากผู้ส่งข่าวสารได้เตรียมข่าวสารดีแล้วก็ต้องเลือกช่องทางให้เหมาะสมกับจุดประสงค์หรือชนิดของข่าวสาร รวมทั้งพิจารณาสภาพแวดล้อมอื่น ๆ

^๗ รวีวรรณ เทนอิสสระ, กระบวนการติดต่อสื่อสาร, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมกรุงเทพ, ๒๕๓๘), หน้า ๒๐.

ข่าวสารเกี่ยวกับนโยบาย วิสัยทัศน์ ก็อาจใช้การประชุม ถ้าต้องการกระตุ้นการทำงานก็อาจเดินตรวจเยี่ยม เป็นต้น

๕.การแปลความหมายหรือถอดรหัส ผู้รับข่าวสารจะต้องแปลความหมายของข่าวสารที่ส่งมา ซึ่งผู้รับข่าวสารจะต้องอาศัยความรู้ ประสบการณ์ ทักษะและความสัมพันธ์ของเขากับผู้ส่งข่าวด้วย นอกจากนี้ การแปลความหมายของข่าวสารอาจจะได้รับอิทธิพลจากเพื่อน หรือผู้บังคับบัญชาบางคน

๖.ผู้รับข่าวสาร ซึ่งได้แก่ ผู้ฟัง ผู้อ่าน หรือผู้รับสัญญาณต่าง ๆ ผู้รับข่าวสารอาจจะเป็นคนเดียวหรือกลุ่มก็ได้ ผู้บริหารจะต้องเข้าใจลักษณะของผู้รับข่าวสารแต่ละคน หรือลักษณะของกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความสามารถ นิสัยใจคอ วัฒนธรรมหรือความคาดหวัง เพื่อจะได้สื่อสารให้ผู้รับข่าวสารเข้าใจได้

๗.การส่งข้อมูลป้อนกลับ สิ่งที่ผู้รับข่าวสารระมัดระวังหรือกังวลใจในการรับส่งข่าวสารก็คือช่องว่างระหว่างความเข้าใจของผู้รับกับผู้ส่งข่าว เพื่อแก้ไขให้เข้าใจข่าวสารตรงกันก็โดยอาศัยการให้ข้อมูลป้อนกลับโดยผู้รับข่าวสารซึ่งเป็นเครื่องมือที่จะทำให้การสื่อสารมีคุณภาพ แต่อย่างไรก็ตามผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีจิตใจเป็นประชาธิปไตย

๒.๑.๘ วิธีการติดต่อสื่อสาร^๔

ได้กล่าวถึงวิธีการติดต่อสื่อสารไว้ ๔ วิธี

๑.การติดต่อสื่อสารโดยใช้คำพูด (oral communication) เป็นการติดต่อสื่อสารที่คนทั่วไปนิยมใช้กัน ซึ่งรูปแบบการใช้คำพูดที่นิยมกัน เช่น การกล่าวสุนทรพจน์ การพูดคุยกันตัวต่อตัว การอภิปรายกลุ่ม การอภิปรายอย่างไม่เป็นทางการ หรือการส่งข่าวลือ เป็นต้น การใช้คำพูดในการติดต่อสื่อสารมีทั้งข้อดี และข้อจำกัด ดังนี้

ข้อดีของการติดต่อสื่อสารโดยใช้คำพูด ได้แก่

- ๑) ถ่ายทอดข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว ประหยัดเวลา
- ๒) ใช้ข้อมูลป้อนกลับได้รวดเร็ว
- ๓) ถ้าการติดต่อสื่อสารไม่เข้าใจ ผู้ส่งข่าวสารทบทวนได้
- ๔) มีประสิทธิภาพสามารถใช้สีหน้าท่าทางและอารมณ์ประกอบ

ข้อจำกัดของการติดต่อสื่อสารโดยใช้คำพูด ได้แก่

- ๑) ข้อมูลข่าวสารถูกดัดแปลงได้ง่ายในกรณีถ่ายทอดไปยังหลายคนหลาย
- ๒) ไม่เหมาะที่จะใช้กับเรื่องสำคัญ
- ๓) ไม่เหมาะที่จะใช้กับเรื่องสลับซับซ้อนและมีรายละเอียดมาก

^๔ ศรีไพร ศักดิ์รุ่งพงศากุล, *วิธีการติดต่อสื่อสาร*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๒๐.

๒. การติดต่อสื่อสารโดยใช้ภาษาเขียน (written communication) เป็นการสื่อสารโดยใช้จดหมาย บันทึกรายงาน ความจำเป็น วารสารของหน่วยงาน ป้ายประกาศ คำสั่งและอื่นๆ ที่จำเป็นต้องเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร การสื่อสารแบบนี้มีทั้งข้อดีและข้อจำกัด ดังนี้

ข้อดีของการติดต่อสื่อสารโดยใช้ภาษาเขียน ได้แก่

- ๑) มีความมั่นคงเก็บได้นาน
- ๒) ใช้อ้างอิงและสามารถตรวจสอบได้
- ๓) ผู้ส่งข่าวสารมีเวลาพิจารณาข้อมูลข่าวสารได้ถี่ถ้วน
- ๔) เหมาะกับเรื่องลับซับซ้อนมีรายละเอียดมาก
- ๕) เป็นการสื่อสารความคิดที่ดีแล้ว มีเหตุผลและชัดเจน
- ๖) เหมาะสมกับการติดต่อสื่อสารกับคนหลายคนที่อยู่ไกล

ข้อจำกัดของการติดต่อสื่อสารโดยใช้ภาษาเขียน ได้แก่

- ๑) เสียเวลามาก
- ๒) ขาดข้อมูลป้อนกลับ ไม่ทราบความเข้าใจของผู้รับ
- ๓) ขาดแรงสนับสนุนทางด้านสังคมวิทยาและจิตวิทยา

๓. การติดต่อสื่อสารโดยไม่ใช้คำพูด (nonverbal communication) เป็นการติดต่อสื่อสารที่มีความหมายมากอีกวิธีหนึ่ง เช่น ถ้าเราได้ยินเสียงไซเรนส์ เรารู้ว่าอะไรเกิดขึ้นโดยไม่ต้องพูด ถ้าครูที่สอนนักเรียนจำนวนมาก เห็นเด็กเริ่มมวงนอนแสดงว่าเด็กเบื่อ ถ้าเด็กเห็นครูเริ่มเก็บเอกสาร เด็กทราบทันทีที่กำลังหมดคาบเรียน

ภาษากาย (body language) หมายถึง การแสดงลักษณะต่าง ๆ เช่น การแสดงสีหน้าหรือการแสดงท่าทางส่วนอื่นของร่างกาย ตัวอย่างเช่น การทำหน้าย่น ยิ้ม การเคลื่อนไหวมือหรือการแสดงสีหน้าอื่น ๆ จะบ่งบอกถึงความรู้สึก อารมณ์ อย่างเช่น ความก้าวร้าว กลัว อาย หึง มีความสุข และโกรธ

น้ำเสียงการพูด (verbal intonation) หมายถึง การเน้นเสียงการพูดบางคำ หรือบางวลีคนจะมีปฏิกิริยาตอบกับน้ำเสียง พูดแตกต่างกัน ถ้าผู้พูดมีเสียงเรียบ สภาพคนฟังมีอารมณ์หนึ่ง แต่ถ้าผู้พูดมีเสียงห้าว คนฟังจะเกิดอีกอารมณ์ เป็นความจริงอย่างหนึ่ง การติดต่อสื่อสารโดยใช้ภาษาพูดจะต้องมีที่ไม่ใช่ภาษาพูดปนอยู่ด้วยเสมอจากรายงานการวิจัยเรื่องหนึ่ง พบว่าการติดต่อสื่อสารด้วยภาษาพูดครั้งหนึ่ง จะเกิดการสื่อสารภาษากายและสีหน้าถึง ๕๕ เปอร์เซ็นต์ เกิดจากน้ำเสียง ๓๘ เปอร์เซ็นต์ และเป็นภาษาจากคำพูดจริงๆ เพียง ๗ เปอร์เซ็นต์

ดังนั้นการติดต่อสื่อสารโดยไม่ใช้คำพูด จึงมีความสำคัญต่อผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารควรฝึกปฏิบัติในการติดต่อสื่อสาร โดยไม่ใช้คำพูดให้เป็นนิสัยเพื่อจะช่วยให้เหมาะสมกับงานและสถานการณ์ แต่อย่างไรก็ตามการติดต่อสื่อสารโดยไม่ใช้คำพูด ก็มีทั้งข้อดีและข้อจำกัดดังนี้^๙

^๙ สัตยุทธ์ สว่างวรรณ, การติดต่อสื่อสาร, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๒๓.

ข้อดี ได้แก่ สามารถสื่อความหมายได้ดี สามารถสร้างอิทธิพลให้กับผู้ส่งสาร ไม่เสียเวลา ข้อจำกัด ได้แก่ อาจแปลความหมายผิด จึงต้องอาศัยความชำนาญทั้งผู้ส่งและผู้รับ

๔. การติดต่อสื่อสารผ่านอิเล็กทรอนิกส์ (electronic media communication) ปัจจุบันเราต้องติดต่อสื่อสารด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่มีความซับซ้อน ไม่ว่าจะเป็นโทรศัพท์ โทรทัศน์วงจรปิด โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์หรือแฟกซ์ และการติดต่อสื่อสารด้วยสื่อประเภทนี้ ที่ถือว่าสื่อได้เร็วที่สุดคือ อีเมล (electronic mail) ซึ่งสามารถส่งข่าวสารไปยังบุคคลหลาย ๆ คนในเวลาเดียวกัน

ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่จะต้องฝึกและเรียนรู้การใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตาม การใช้การติดต่อสื่อสารด้วยวิธีนี้มีทั้งข้อดีและข้อจำกัด ดังนี้

ข้อดีของการติดต่อสื่อสารผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่

- ๑) สื่อสารได้รวดเร็ว
- ๒) ค่าใช้จ่ายน้อย
- ๓) มีความคงทนถาวร เก็บได้นาน
- ๔) สามารถใช้อ้างอิง
- ๕) ตรวจสอบได้

ข้อจำกัดของการติดต่อสื่อสารผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่

- ๑) ใช้เวลาในการเตรียมการ
- ๒) บางชนิดขาดการป้อนกลับ
- ๓) ขาดการส่งเสริมทางด้านสังคมวิทยาและจิตวิทยา

๒.๑.๙ อุปสรรคของกระบวนการติดต่อสื่อสาร^{๑๐}

ได้กล่าวถึง อุปสรรคของการติดต่อสื่อสารของผู้บริหารไว้ ดังนี้

๑. ด้านผู้รับข่าวสาร ข่าวสารทุกข่าวที่ผู้บริหารส่งออกไปจะถูกแปลความหมายโดยผู้รับข่าวสาร ซึ่งการแปลความหมายจะตรงกับผู้ส่งข่าวสารหรือไม่ขึ้นอยู่กับสภาพและลักษณะเฉพาะตัวของผู้รับข่าวสาร ดังนี้

๑.๑ การขาดความสนใจ อาจเป็นเพราะทัศนคติที่มีต่อผู้ส่งข่าวสาร เนื้อหาข่าวสารและประโยชน์ของข่าวสาร

๑.๒ ขาดความรู้ ข่าวสารทุกข่าวจะมีความมุ่งหมายและคำที่ใช้เฉพาะ ดังนั้นผู้รับข่าวสาร ต้องมีพื้นฐานความรู้ในเรื่องนั้นเพียงพอ

๑.๓ ความลำเอียงของผู้รับข่าวสาร อันเกิดจากทัศนคติและค่านิยม ซึ่งทำให้การแปลความหมายของข่าวสารผิดพลาด

^{๑๐} อำนวย เดชชัยศรี, อุปสรรคการสื่อสาร, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๓.

๑.๔ อุปสรรคด้านสังคม ผู้รับมีพื้นฐานทางสังคมแตกต่างกัน จะแปลความหมายของข่าวสารแตกต่างกัน พื้นฐานทางสังคม เช่น อายุ เพศ ตำแหน่ง และวัฒนธรรม

๑.๕ สถานการณ์ สถานการณ์ที่เป็นอุปสรรคต่อการติดต่อสื่อสาร เช่น มีสิ่งรบกวนใจไม่มีเวลาเพียงพอที่จะอ่านข่าวสารอย่างละเอียด หรือมีข่าวสารมากเกินไป

๒. ด้านตัวผู้ส่งข่าวสาร อุปสรรคที่ขัดขวางการติดต่อสื่อสารที่เกิดจากผู้ส่งข่าวสารได้แก่

- ๒.๑ ขาดความรู้ความเชี่ยวชาญในข่าวสารที่จะส่ง
- ๒.๒ ขาดความเชื่อถือศรัทธาในตำแหน่ง
- ๒.๓ การเลือกวิธีการติดต่อสื่อสารไม่เหมาะสม
- ๒.๔ ใช้อารมณ์
- ๒.๕ ใช้คำไม่เหมาะสมกับผู้รับข่าวสาร
- ๒.๖ ขาดความตั้งใจในการติดต่อสื่อสาร
- ๒.๗ ขาดการลำดับเนื้อหาข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสม
- ๒.๘ ขาดการวิเคราะห์ธรรมชาติของผู้รับข่าวสาร

๒.๑.๑๐ คุณลักษณะของผู้ประสบความสำเร็จในการสื่อสาร^{๑๑}

แนวความคิดหรือข้อมูล จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เมื่อต้องการส่งข่าวไปยังผู้รับข่าวสาร ก็จะต้องแปลงแนวความคิดหรือข้อมูล ที่เกี่ยวข้องออกมาเป็น ตัวอักษร น้ำเสียง สี การเคลื่อนไหว ฯลฯ ซึ่งเรียกว่าข่าวสาร (Message) จะได้รับการใส่รหัส (Encoding) แล้วส่งไปยังผู้รับข่าวสาร (Receivers) ผ่านสื่อกลาง (Media) ในช่องทางการสื่อสาร (Communication Channels) ประเภทต่าง ๆ หรืออาจจะถูกส่งจากผู้ส่งข่าวสารไปยังผู้รับข่าวสารโดยตรงก็ได้ ผู้รับข่าวสาร เมื่อได้รับข่าวสารแล้วจะ ถอดรหัส (Decoding) ตามความเข้าใจและประสบการณ์ในอดีต หรือสภาพแวดล้อมในขณะนั้น และมีปฏิกิริยาตอบสนอง กลับไปยังผู้ส่งข่าวสารซึ่งอยู่ในรูปของความรู้ ความเข้าใจ การตอบรับ การปฏิเสธหรือการนิ่งเงียบก็เป็นได้

๑. มีความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ
๒. มีทักษะในการสื่อสาร
๓. เป็นคนช่างสังเกต เรียนรู้ได้เร็ว และมีความจำดี
๔. มีความซื่อตรง มีความกล้าที่จะกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง
๕. มีความคิดสุขุม รอบคอบ
๖. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
๗. คิดและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี

^{๑๑} ญัตติพนธ์ เขจรนนท์, การสื่อสาร, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๒๐.

๘. มีความสามารถแยกแยะและจัดระเบียบข่าวสารต่าง ๆ
๙. มีความสามารถในการเขียนได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ
๑๐. มีศิลปะและเทคนิคการจูงใจคน

๒.๑.๑๑ ลักษณะของการสื่อสารที่ดี

การสื่อสาร (Communication) หมายถึง กระบวนการส่งข่าวสารข้อมูลจากผู้ส่งข่าวสารไปยังผู้รับข่าวสาร มีวัตถุประสงค์เพื่อชักจูงให้ผู้รับข่าวสารมีปฏิกิริยาตอบสนองกลับมา โดยคาดหวังให้เป็นไปตามที่ผู้ส่งต้องการ การส่งสารโดยการพูดหรือการเขียน ที่จะทำให้เกิดประสิทธิผลต่อการดำเนินธุรกิจ ควรมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

๑.ความน่าเชื่อถือ (Credibility) หมายถึง สารที่สามารถทำให้ผู้รับสารเกิดความเชื่อถือในสารนั้น

๒.มีสาระ (Content) หมายถึง สารนั้นมีสาระ ให้ความพึงพอใจ เร่งเร้า และชี้แนะให้เกิดการตัดสินใจ

๓.ชัดเจน (Clarity) หมายถึง การเลือกใช้คำ หรือข้อความที่เข้าใจง่าย ข้อความไม่คลุมเครือ

๔.เหมาะสมกับโอกาส (Context) หมายถึง การเลือกใช้ภาษาและวิธีส่งสาร ตลอดจนผู้รับได้เหมาะสมกับสังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

๕.ช่องทางการส่งสาร (Channels) หมายถึง การเลือกวิธีการส่งข่าวสารได้เหมาะสมและรวดเร็วที่สุด

๖. ความต่อเนื่องและแน่นอน (Continuity and Consistency) หมายถึง การสื่อสาร ที่กระทำอย่างต่อเนื่อง มีความแน่นอนถูกต้อง

๗.ความสามารถของผู้รับสาร (Capability of Audience) หมายถึง การเลือกใช้วิธีการส่งสารซึ่งมั่นใจว่าผู้รับสารจะสามารถรับสารได้ง่ายและสะดวก โดยคำนึงถึงความรู้ เจตคติ อุปนิสัย ทักษะการใช้ภาษา สังคมและวัฒนธรรมของผู้รับสารเป็นสำคัญ

การใช้ภาษาสื่อสารธุรกิจ เช่น การประชาสัมพันธ์ การเขียนข้อความโฆษณา มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยหรือสภาพความเป็นจริงในสังคม วัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังมีอิทธิพลที่สามารถกำหนดพฤติกรรมทัศนคติ และความเชื่อของประชาชน ซึ่งส่งผลให้ภาษาเปลี่ยนแปลงมาจากสภาพสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมการใช้ภาษาจึงมีความสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะการใช้ภาษาสื่อสารทางธุรกิจ เช่นการโฆษณาผ่านสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ซึ่งเป็นการเผยแพร่ได้รวดเร็ว มีผู้รับสารจำนวนมาก และถึงตัวผู้รับ ผู้ส่งสารควรคำนึงถึงผลประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติ มิใช่มุ่งหวังผลกำไรจากการประกอบธุรกิจเพียงอย่างเดียว

โดยทั่วไปเริ่มต้นจากผู้ส่งข่าวสาร (Sender) ทำหน้าที่เก็บรวบรวมแนวความคิดหรือข้อมูล จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เมื่อต้องการส่งข่าวไปยังผู้รับข่าวสาร ก็จะแปลงแนวความคิดหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องออกมาเป็น ตัวอักษร น้ำเสียง สี การเคลื่อนไหว ฯลฯ ซึ่งเรียกว่าข่าวสาร (Message)

จะได้รับการใส่รหัส (Encoding) แล้วส่งไปยังผู้รับข่าวสาร (Receivers) ผ่านสื่อกลาง (Media) ในช่องทางการสื่อสาร (Communication Channels) ประเภทต่าง ๆ หรืออาจจะถูกส่งจากผู้ส่งข่าวสารไปยังผู้รับข่าวสารโดยตรงก็ได้ ผู้รับข่าวสาร เมื่อได้รับข่าวสารแล้วจะถอดรหัส (Decoding) ตามความเข้าใจและประสบการณ์ในอดีต หรือสภาพแวดล้อมในขณะนั้น และมีปฏิกิริยาตอบสนองกลับไปให้ผู้ส่งข่าวสารซึ่งอยู่ในรูปขอความรู้ ความเข้าใจ การตอบรับ การปฏิเสธหรือการนิ่งเงียบก็เป็นได้ ทั้งนี้ข่าวสารที่ถูกส่งจากผู้ส่งข่าวสารอาจจะไม่ถึงผู้รับข่าวสารทั้งหมดก็เป็นได้ หรือข่าวสารอาจถูกบิดเบือนไปเพราะในกระบวนการสื่อสาร ย่อมมีโอกาสเกิดสิ่งรบกวน หรือตัวแทรกแซง (Noise or Interferes) ได้ ทุกขั้นตอนของการสื่อสาร

ข้อควรคำนึงเกี่ยวกับการใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร

๑. ใช้คำที่กะทัดรัด เข้าใจง่าย สื่อความหมายได้ชัดเจน
๒. ใช้คำสุภาพ เหมาะสมแก่โอกาส ไม่ใช่คำหรือข้อความที่ดีความหมาย

ได้หลายทาง

๓. ใช้ข้อความหรือประโยคที่ไพเราะ ไม่ใช่สำนวนหรือรูปประโยคของ

ภาษาต่างประเทศ

๔. ใช้ภาษาที่สร้างสรรค์สังคมและรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของ

ชาติไทย

๒.๑.๑๒ การสื่อสารมวลชน

ปัจจุบันการสื่อสาร (Communication) ถือเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ในสังคม ดังจะเห็นได้ว่าทุกยุคทุกสมัย มนุษย์มักใช้การสื่อสารเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ และเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมกับผู้อื่น เพราะการสื่อสารเปรียบเสมือนเครื่องมือที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ ความคิด อารมณ์ และความรู้สึกของคนๆ หนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ดังการให้นิยามความหมายของการสื่อสารไว้มากมาย การสื่อสารมวลชน เป็นแบบหนึ่งของการสื่อสาร สามารถกระจายเรื่องราวความรู้ เปิดเผยไปสู่คนส่วนใหญ่ ซึ่งมีลักษณะไม่เหมือนกัน และไปถึงผู้รับพร้อมกัน มีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวโน้มทางวัฒนธรรมของมวลชน^{๑๒} ฯลฯ

ก. ประเภทของสื่อมวลชน

สื่อที่ใช้ในการสื่อสารมวลชน หรือที่เรียกว่า สื่อมวลชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ และสิ่งพิมพ์ต่างๆ

ศาสตราจารย์ ดร.ชัยยงค์ พรหมวงศ์ จำแนกสื่อมวลชนไว้ครอบคลุมสื่อ ๖ ประเภท คือ

๑. สิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร หนังสือ และสิ่งตีพิมพ์ประเภทอื่นๆ

^{๑๒} ชัยยงค์ พรหมวงศ์, การสื่อสารมวลชน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๒๗๐

๒. ภาพยนตร์ ทั้งภาพยนตร์เรื่อง ภาพยนตร์สารคดี และภาพยนตร์

๓.วิทยุกระจายเสียง ได้แก่วิทยุที่ส่งรายการออกอากาศ ทั้งระบบ AM และ FM รวมถึงไปถึงระบบเสียงตามสาย

๔.วิทยุโทรทัศน์ เป็นสื่อทางภาพและทางเสียงที่เผยแพร่ออกไป ทั้งประเภทออกอากาศและส่งตามสาย

๕.สื่อสารโทรคมนาคม เป็นผลจากความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี มีการส่งข้อความ เสียง ภาพ ตัวพิมพ์ สัญลักษณ์ต่างๆ ได้หลากหลาย ครอบคลุมกิจการสื่อสารผ่านดาวเทียม โทรภาพ โทรพิมพ์

๖.สื่อวัสดุบันทึก ได้แก่ เทปบันทึกเสียง เทปบันทึกภาพ แผ่นบันทึกเสียง แผ่นบันทึกภาพ ซึ่งกลายเป็นสื่อมวลชน เพราะเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าทำให้สามารถผลิตเผยแพร่ได้มากและรวดเร็วจำแนกสื่อมวลชนเป็น ๔ ประเภท คือ^{๑๓}

๑. สื่อทัศน์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร หนังสือเล่ม

๒. สื่อโสต ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง แลปเสียง (เทปเสียง)

๓. สื่อโสตทัศน์ ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุทัศน์ ภาพยนตร์

๔. สื่ออ้อม ได้แก่ การโฆษณา การประชาสัมพันธ์

จากการจัดประเภทสื่อมวลชนของบุคคลต่างๆ มีความแตกต่างกันในขอบข่ายของสื่อ ที่ใช้ในการสื่อสาร การที่จะกำหนดว่าสื่อมวลชนมีกี่ประเภท และสื่อต่างๆเหล่านั้นมีความเป็นสื่อมวลชนอย่างแท้จริงเพียงใด จะต้องพิจารณาองค์ประกอบด้านอื่นๆ ของการสื่อสารมวลชน ซึ่งจะกล่าวถึงในลำดับต่อไป

ข. ลักษณะของการสื่อสารมวลชน

ความเจริญก้าวหน้าของการสื่อสารในปัจจุบัน ส่งผลให้มีสื่อ และวิธีการส่งข่าวสารไปสู่ประชาชน เพิ่มขึ้นหลายรูปแบบ เช่น การใช้วิทยุสื่อสาร โทรสาร วิทยุทัศน์ คอมพิวเตอร์ การสื่อสารผ่านดาวเทียม เป็นต้น ทำให้เกิดความสับสนว่า การสื่อสารในรูปแบบต่างๆ เหล่านั้น รูปแบบใดเป็นการสื่อสารมวลชน และรูปแบบใดไม่ใช่การสื่อสารมวลชน สื่อที่โดยทั่วไปถือว่าเป็นสื่อมวลชน ในบางสถานการณ์ก็ไม่ถือว่าเป็นการสื่อสารมวลชน เช่น การฉายภาพยนตร์ตามโรงภาพยนตร์ทั่วไป เป็นการสื่อสารมวลชน แต่การฉายภาพยนตร์สำหรับการเรียนการสอนตามโรงเรียน ไม่ถือว่าเป็นการสื่อสารมวลชน การพิจารณาว่าการสื่อสารรูปแบบใด เป็นการสื่อสารมวลชนหรือไม่ สามารถพิจารณาตัดสินได้จากลักษณะของการสื่อสารมวลชนต่อไปนี้^{๑๔} คือ

๑. เป็นการสื่อสารกับมวลชน

ผู้รับสารในการสื่อสารมวลชน หมายถึงประชาชนทั่วไป ทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับการศึกษา อาชีพ ซึ่งเป็นมวลผู้รับขนาดใหญ่ มีความแตกต่างกัน และไม่เป็นที่รู้จักกันระหว่างผู้ส่งกับผู้รับ

^{๑๓} โอบาส แก้วจำปา, การสื่อสารในองค์กร, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์ ,๒๕๔๘), หน้า ๑๗๐.

ครอบคลุมพื้นที่ไม่จำกัด ผู้รับข่าวสารไม่มีลักษณะที่กำหนดให้เฉพาะเจาะจงได้ว่าเป็นคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง นักศึกษาที่นั่งฟังการบรรยายอยู่ในหอประชุม แม้ว่าจะมีจำนวนมากเท่าใดก็ไม่ถือว่าเป็นมวลชน เพราะมีลักษณะเฉพาะว่าเป็นกลุ่มนักศึกษา ผู้ชมการแสดงดนตรีจำนวนมาก อาจกำหนดได้ว่าเป็นกลุ่มวัยรุ่น หรือกลุ่มผู้สนใจ การสื่อสารกับคนจำนวนมากที่ไม่ทราบกลุ่ม ความสนใจ และจำนวนที่แน่ชัด จึงเป็นการยากที่จะคาดคะเนปฏิกิริยาซึ่งอาจเกิดขึ้นจากมวลชนได้

๓. ข่าวสารเนื้อหาหลากหลาย

เนื่องจากมวลชนผู้รับข่าวสารมีความหลากหลาย เนื้อหาสาระของข่าวสารจึงต้องจัดทำให้หลากหลาย ใช้ได้สำหรับคนทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับการศึกษา และอาชีพ จะเห็นได้จากในหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ นำเสนอเรื่องราวหลายประเภท สำหรับคนทุกกลุ่ม วิทย์ โทรทัศน์ ก็เช่นเดียวกัน ซึ่งได้จัดรายการต่างๆ โดยคำนึงถึงผู้ชมที่หลากหลาย ให้คนได้เลือกชมตามความสนใจ ลักษณะข่าวสารของสื่อมวลชนมีความไม่ยั่งยืน เหมือนสิ่งของที่ใช้หมดไป เพราะมีจุดประสงค์ที่จะให้รับข่าวสารทันที เมื่อเวลาผ่านไป ข่าวสารเก่าจะลดความสำคัญลงทันที และมีข่าวสารใหม่มาทดแทน

๔. มืองค์กรหรือสถาบัน

งานของสื่อมวลชน เป็นงานที่มีความซับซ้อน ใช้บุคลากรจำนวนมาก และเกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอกหลายฝ่าย จึงต้องมืองค์กรหรือหน่วยปฏิบัติงานที่เป็นระบบ การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน เป็นสิ่งที่ต้องส่งผลกระทบต่อบุคคล และสังคมโดยรวมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การดำเนินกิจการสื่อสารมวลชน จึงเป็นเรื่องขององค์กร หรือสถาบันที่มีการควบคุม และรับผิดชอบผล ที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งบุคคลคนใดบุคคลหนึ่งไม่สามารถรับผิดชอบได้ เช่น หนังสือพิมพ์ มีบริษัทที่เป็นเจ้าของเป็นผู้ควบคุม ภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหนังสือพิมพ์โดยการควบคุมดูแลของทางราชการ และยังมีกลุ่มสังคม สมาคม ควบคุมดูแลเกี่ยวกับ สิทธิ เสรีภาพ จริยธรรมหรือจรรยาบรรณของสื่อมวลชน

จากการจัดประเภทสื่อมวลชน และลักษณะต่างๆ ของการสื่อสารมวลชนดังกล่าวข้างต้น จึงอาจสรุปได้ว่า การสื่อสารมวลชน เป็นการส่งข่าวสาร ความรู้สึกนึกคิดที่หลากหลาย จากองค์กรหรือสถาบันสื่อมวลชน ไปยังประชาชน โดยอาศัยเครื่องมือสื่อสารมวลชน สื่อที่ถือได้ว่าเป็นสื่อมวลชนที่สำคัญในปัจจุบัน ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ หนังสือ ภาพยนตร์ หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร

ค. ความเป็นมาของการสื่อสารมวลชน^{๑๔}

การสื่อสาร หรือการสื่อความหมายของมนุษย์ เชื่อกันว่า มีมาตั้งแต่สมัยโบราณพร้อมๆ กับการเกิดสังคมมนุษย์ และมีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ ดังได้กล่าวมาแล้ว ส่วนการสื่อสารในลักษณะที่เรียกว่าเป็นการสื่อสารมวลชนนั้น เชื่อว่าเกิดขึ้นในยุคที่มนุษย์มีที่อยู่อาศัยรวมกันเป็นหลักแหล่ง เกิดเป็นกลุ่มสังคมและชุมชนขึ้น มีความจำเป็นต้องแจ้งข่าวสารจากผู้นำกลุ่มสังคม ไปยังคนในกลุ่ม

^{๑๔} ระวีวรรณ ประกอบผล, การสื่อสารมวลชน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๗๐.

สังคมเดียวกัน อาจจะช่วยความจำเป็นในการดำรงชีวิต การปกครอง หรือความปลอดภัยของชุมชน รูปแบบ วิธีการ ของการสื่อสารมวลชนของมนุษย์ยุคแรกๆ นั้น เราไม่อาจค้นหาหลักฐานที่แสดงถึง สื่อสารมวลชนได้อย่างชัดเจน เพียงอาศัยข้อสันนิษฐานจากวิธีการสื่อสารอย่างง่ายที่อาจเป็นไปได้ เช่น ใช้สัญญาณควันไฟ เสียงกลอง การขีดเขียนสัญลักษณ์ เป็นต้น ต่อมาเมื่อชุมชนขยายตัวขึ้น มีการติดต่อค้าขาย แลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างชุมชนมากขึ้น การสื่อสารมวลชนก็ขยายตัวพัฒนารูปแบบ การสื่อสารไปตามพัฒนาการทางสังคมด้านอื่น

แหล่งชุมชนที่เชื่อว่าเป็นชุมชนขนาดใหญ่ ที่มีความเจริญก้าวหน้า และเป็นแหล่งกำเนิด อารยธรรม การสื่อสารของโลก ได้แก่

๑. บริเวณลุ่มแม่น้ำไนล์ ตอนเหนือของทวีปแอฟริกา ที่ตั้งของประเทศอียิปต์ในปัจจุบัน

๒. บริเวณลุ่มแม่น้ำเว้ ตอนเหนือของประเทศจีนในปัจจุบัน

๓. บริเวณลุ่มแม่น้ำสินธุ ประเทศอินเดีย

พัฒนาการของการสื่อสารมวลชน มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการค้นพบ การประดิษฐ์วัสดุ อุปกรณ์เพื่อการบันทึก และเผยแพร่ข่าวสาร จึงอาจแบ่งยุคของการสื่อสารมวลชน ตามลำดับ ช่วงเวลาของการรู้จักประดิษฐ์คิดค้นสิ่งต่างๆ ดังนี้ คือ

๑. ยุคก่อนการใช้ตัวอักษร

สิ่งที่แสดงถึงการถ่ายทอดความรู้ข่าวสารในยุคนั้น ได้แก่ ภาพเขียนตามผนังถ้ำ ซึ่งมีหลักฐานปรากฏให้เห็นอยู่ในที่ต่างๆ ทั่วโลก รวมทั้งในประเทศไทยก็มีอยู่หลายแห่ง ส่วนใหญ่เป็นภาพของสัตว์ป่าหลายชนิด บางชนิดได้สูญพันธุ์จากโลกไปแล้ว นอกจากนี้ยังมีสื่อประเภทงานศิลปะ รูปปั้น การเขียนลวดลาย สัญลักษณ์ ตามแผ่นหิน เครื่องปั้นดินเผา ล้วนแสดงถึงการสื่อความหมายบางอย่าง แม้ว่าเราจะไม่ทราบแน่ชัดว่า สิ่งต่างๆ เหล่านี้ต้องการสื่อความหมายในเรื่องใดบ้าง แต่ก็สามารถ ยืนยันได้ว่าเป็นการแสดงออกถึงการสื่อความหมายสำหรับมวลชนในยุคนั้นอย่างแน่นอน

๒. ยุคการใช้ตัวอักษร

ความจำเป็นที่จะต้องถ่ายทอดข่าวสารให้ได้รายละเอียดชัดเจนมากขึ้น คนโบราณได้คิด เครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ขึ้น แทนการเขียนภาพอย่างหยาบๆ ในอดีต ระยะเวลาแรก เป็นการ ใช้สัญลักษณ์ อักษรภาพ ด้วยวิธีเขียน ปั้น หรือแกะสลัก โดยใช้ใบไม้ แผ่นหิน ดินเหนียว เป็นวัสดุ ที่สำคัญและมีหลักฐานเป็นจำนวนมาก ได้แก่ บริเวณลุ่มแม่น้ำไนล์ ประเทศอียิปต์ปัจจุบัน แล้ว ถ่ายทอดไปยังดินแดนเมโสโปเตเมีย บริเวณประเทศอิรักปัจจุบัน จากนั้นมีการถ่ายทอดไปยัง ประเทศในแถบยุโรป ไปจนถึงประเทศอังกฤษ การเขียนอักษรลงบนวัสดุที่เป็นแผ่น คนในประเทศ อียิปต์โบราณได้ใช้ใบหญ้าชนิดหนึ่ง ที่เรียกว่า ปาปิริส (Papyrus) ซึ่งเป็นใบไม้ขนาดใหญ่ นำมาเขียน ให้เป็นรอยด้วยวัสดุที่แหลม คม แล้วจึงนำไปย้อมสี คล้ายกับการใช้ใบลานในประเทศไทย ต่อมาคำว่า Papyrus ได้ถูกนำมาใช้เรียกกระดาษ ว่า Paper ในปัจจุบัน การผลิตแผ่นกระดาษ และหมึกเขียน มีขึ้นในประเทศจีน ประมาณ พ.ศ. ๑๐๕ จากนั้นกระดาษจึงเผยแพร่ไปยังประเทศต่างๆ การใช้หมึก เขียนตัวอักษรลงกระดาษ คัดลอกข้อความให้ได้ตามจำนวนที่ต้องการ ช่วยให้สามารถเก็บบันทึก และ เผยแพร่ความรู้ข่าวสารได้อย่างแพร่หลาย

๓. ยุคการพิมพ์

เนื่องจากวิธีการเขียน คัดลอกข้อความ มีความล่าช้า และคลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับ ชาวจีนโบราณรู้จักวิธีการทำสำเนาเอกสาร ด้วยการถู (Rubbing) ให้เกิดรูปรอยจากต้นฉบับที่เป็นหินแกะสลัก ต่อมาได้จัดทำแม่พิมพ์ขึ้นเป็นตัวยุ่ แล้วจัดเรียง พิมพ์ด้วยแท่นพิมพ์ แต่วิธีการพิมพ์ของจีนในสมัยนั้น ยังไม่แพร่หลายไปที่อื่นมากนัก จนกระทั่งประมาณ พ.ศ. ๑๙๙๙ จึงได้เกิดการพิมพ์แบบอุตสาหกรรมขึ้นในทวีปยุโรป โดยนายโยฮันน์ กูเตนเบิร์ก (Johann Gutenberg) ชาวเยอรมัน ได้คิดประดิษฐ์ทำตัวเรียงพิมพ์ และสร้างแท่นพิมพ์ที่สามารถพิมพ์ได้ครั้งละหลายๆ อันเป็นแบบอย่างของระบบการพิมพ์ในปัจจุบัน ซึ่งถือว่าเป็นการปฏิวัติการสื่อสารของโลกในสมัยนั้น ระบบการพิมพ์ของ กูเตนเบิร์ก ได้รับการถ่ายทอดไปใช้อย่างแพร่หลายทั่วโลก ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน^{๑๑}

๔. ยุคสื่อไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์

เกิดขึ้นภายหลังการค้นพบพลังงานไฟฟ้าเริ่มจาก โทราเลส โทรศัพท วิทยุโทรเลข วิทยุกระจายเสียง ภาพยนตร์ โทรทัศน์ และการสื่อสารผ่านดาวเทียม ตามลำดับ การส่งโทรเลข โดยแปลข่าวสาร ข้อความ ส่งเป็นรหัสสัญญาณ (Code) ไฟฟ้า เกิดขึ้นใน พ.ศ.๒๓๙๗ อีก ๓ ปีต่อมาได้วางสายเคเบิลโทรเลข ข้ามมหาสมุทรแอตแลนติกเป็นผลสำเร็จ โทรศัพท เริ่มใช้ใน พ.ศ. ๒๔๑๙ สามารถสื่อสารทางไกลโดยใช้คำพูด ทำให้การสื่อสารเป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็ว พ.ศ. ๒๔๓๘ ค้นพบการส่งคลื่นวิทยุ ระยะเวลาใช้สำหรับการส่งวิทยุโทรเลข ต่อมาได้รับการพัฒนาเป็นวิทยุกระจายเสียง ใช้กันอย่างแพร่หลายมาจนถึงปัจจุบันภาพยนตร์ นำออกฉายเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๔๖ โทรทัศน์สามารถส่งออกอากาศให้ประชาชนรับชมได้เป็นผลสำเร็จครั้งแรก ในปี พ.ศ. ๒๔๗๙ ที่กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ พ.ศ. ๒๕๐๕ ประเทศสหรัฐอเมริกาส่งดาวเทียมสำหรับสื่อสารดวงแรก ชื่อ Telstar ๑ ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสื่อสารยุคใหม่ ที่สามารถส่งข่าวสารได้ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท ฯลฯ กระจายไปได้ทั่วโลก ซึ่งต่อมากการสื่อสารโดยส่งสัญญาณผ่านดาวเทียม ได้รับการพัฒนาก้าวหน้าไปมาก จนถึงปัจจุบันมีการส่งดาวเทียมเพื่อการสื่อสารโทรคมนาคม รวมถึงการสื่อสารมวลชนอยู่เป็นจำนวนมาก ปลายปี ๒๕๓๗ ประเทศไทยได้ดำเนินการส่งดาวเทียมไทยคม (Thaicom) โดยบริษัทชินวัตรคอมพิวเตอร แอนด์ คอมมิวนิเคชัน จำกัด เพื่อใช้ในกิจการสื่อสารโทรคมนาคม และการส่งสัญญาณโทรทัศน์ สำหรับประเทศไทยโดยเฉพาะ^{๑๔}

ง. บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน

ในสภาพสังคมยุคปัจจุบันที่อาจเรียกได้ว่าเป็น สังคมยุคสื่อสาร ซึ่งความเจริญก้าวหน้าหรือความอยู่รอดของสังคมขึ้นอยู่กับคนในสังคมได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องทันเวลา และปรับตัวได้อย่างเหมาะสม สื่อมวลชนต่างๆ จึงมีบทบาทสำคัญในการเสนอข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ตลอดจนชี้นำความคิดของคนในสังคมด้วยสื่อมวลชนแต่ละชนิดมีลักษณะ และคุณสมบัติที่แตกต่างกัน ที่สำคัญสรุปได้ดังนี้ คือ

^{๑๔} วันชัย มีชาติ, หน้าที่สื่อสารมวลชน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ซี.พี. บุ๊คแอสแตน ดาร์ต, ๒๕๔๘), หน้า ๓๐.

๑. การเสนอข่าว

หมายถึง การรายงานเหตุการณ์ ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น เผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไป ได้ทราบ โดยเริ่มจากการแสวงหาเหตุการณ์ ข้อเท็จจริงที่เชื่อว่าประชาชนจะให้ความสนใจ หรือ เรียกว่า การหาข่าว แล้วนำมารวบรวม คัดเลือก และนำออกเผยแพร่สู่ประชาชน เช่น ข่าวความ เคลื่อนไหวทางด้านการเมือง ข่าวกีฬา ข่าวอุบัติเหตุ ข่าวอาชญากรรม การเสนอข่าวของสื่อมวลชน เป็นการรายงานเหตุการณ์ ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น โดยไม่แทรกความคิดเห็นใดๆ ลงไป ซึ่งคุณค่าการ เสนอข่าวนั้นขึ้นอยู่กับความรวดเร็ว ถูกต้อง และมีรายละเอียดเพียงพอ สื่อมวลชนที่มีบทบาทมากใน การเสนอข่าว ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์^{๑๖}

๒. การเสนอความคิดเห็น

ในสังคมประชาธิปไตย ประชาชนมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นในเรื่องราวต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อบุคคลและสังคม แต่ในทางปฏิบัติประชาชนมีจำนวนมาก จึงไม่ค่อยมีโอกาสได้แสดง ความคิดเห็นโดยตรง สื่อมวลชนซึ่งมีฐานะเป็นองค์กรเผยแพร่ข่าวสารอยู่แล้ว จึงได้เข้ามามีบทบาทใน การแสดงความคิดเห็นแทนประชาชนในเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่างๆ เพื่อเสนอต่อสาธารณชนและ รัฐบาล ในรูปของบทความ สารคดี บทวิเคราะห์วิจารณ์ บทบรรณาธิการ โดยมีจุดมุ่งหมายในเชิง สร้างสรรค์ โนมน้าวจิตใจ ชี้นำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างเหมาะสมความคิดเห็นของสื่อมวลชน ส่วนใหญ่ มักเป็นเรื่องทางสังคม การเมือง สิทธิ เสรีภาพของประชาชน หรือ สิทธิเสรีภาพสื่อมวลชนเอง ซึ่งมัก ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างองค์กรสื่อมวลชนกับรัฐบาล กลุ่มอำนาจ หรือกลุ่มผลประโยชน์อยู่เสมอ ทั้งนี้เนื่องจากการสื่อสารมวลชนนั้น มีการตอบสนองกลับ จากผู้รับข่าวสารเพียงเล็กน้อย ความ คิดเห็นของสื่อมวลชนในบางครั้งจึงมิใช่เป็นตัวแทนความคิดเห็นของประชาชนอย่างแท้จริง สื่อมวลชนจึงต้องสำรวจประชามติ เป็นระยะๆ เพื่อให้สามารถเสนอความคิดเห็นได้สอดคล้องกับความคิด หรือความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ สื่อมวลชนที่มีบทบาทสำคัญในการแสดงความคิดเห็น ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์

๓. ให้ความบันเทิง

ได้แก่ การนำเสนอเรื่องราวที่มีจุดมุ่งหมาย ให้ผู้รับเกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ผ่อนคลายความเครียดในชีวิตประจำวัน สื่อมวลชนแต่ละชนิดต่างก็มีจุดประสงค์ ที่จะให้ ผู้รับ ได้รับทั้ง ข่าวสาร และความบันเทิง มากน้อยแตกต่างกันออกไปตามชนิดของสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร มีเนื้อหาทั้งในเชิงวิชาการและบันเทิง วิทยุ โทรทัศน์ ส่วนใหญ่เป็น รายการประเภทบันเทิง เช่น ละคร เกมโชว์ ภาพยนตร์ เพลง เป็นต้น การพิจารณาว่าเนื้อหา หรือ รายการสื่อมวลชนใด ให้คุณค่าทางด้านบันเทิง หรือไม่เพียงใดนั้น จะต้องพิจารณาทั้งในด้าน จุดมุ่งหมายของผู้นำเสนอ และเจตคติของผู้รับด้วย สื่อมวลชนที่มีบทบาทมากในการให้ความบันเทิง ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ ภาพยนตร์ วารสาร นิตยสาร

^{๑๖} ญาณันต์ ภาคพรต, **หน้าที่สื่อสารมวลชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ซี.พี. บุ๊คสแตนด์การ์ด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๐.

๔. ให้การศึกษา

เป็นการให้ข้อมูล ข่าวสาร แก่ประชาชนทั้งความรู้ในด้านวิชาการเฉพาะสาขา และความรู้ทั่วไป โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้คนเกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาคุณภาพชีวิต ไปในทางที่ดีขึ้น เช่น หนังสือพิมพ์นำเสนอบทความที่ให้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ การเกษตร

๕. การประชาสัมพันธ์ และโฆษณา

การประชาสัมพันธ์ (Public Relation) เป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนขององค์กรต่างๆ รวมทั้งองค์กรสื่อมวลชนเอง เพื่อให้ประชาชนมีเจตคติที่ดีต่อองค์กร ส่งเสริมให้องค์กร สามารถดำเนินกิจการได้ตามเป้าหมายการโฆษณา เป็นการนำเสนอข่าวสารข้อมูล รายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ เช่น ผลงาน สินค้าหรือการบริการต่างๆ โดยมีจุดประสงค์เพื่อชักชวน โน้มน้าวจิตใจให้คนรู้สึกตาม ปฏิบัติตาม หรือซื้อสินค้าและบริการต่างๆ คำว่า "โฆษณา" ในภาษาไทยปัจจุบันถูกใช้ในความหมายที่แตกต่างกัน หลายความหมาย คือ^{๑๗}

๕.๑ การโฆษณาสินค้า (Advertising) เป็นการโฆษณาที่พบเห็น และรู้จักกันอยู่ทั่วไป โดยมีจุดประสงค์ให้สามารถขายสินค้าได้มากที่สุด

๕.๒ การโฆษณาเผยแพร่ (Publicity) เช่น การโฆษณาเผยแพร่ผลงานของรัฐบาล แจ้งความก้าวหน้าของงานที่กำลังทำอยู่ รวมไปถึงการเผยแพร่ความรู้ เช่น การวางแผนครอบครัว การป้องกันยาเสพติด ประโยชน์ของการออกกำลังกาย

๕.๓ การโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) ได้แก่ การเสนอข่าวสารในเชิง ชักชวน ปลุกเร้า ชื่นชมความคิด เช่น การโฆษณาชักชวนของลัทธิการเมือง หรือศาสนาต่างๆ

การโฆษณาสินค้า ส่วนใหญ่มีความจำเป็นต้องอาศัย สื่อมวลชน และองค์กรสื่อมวลชนเอง ไม่ว่าจะเป็นวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร ต่างก็มีรายได้หลักจากโฆษณาสินค้า จึงเป็นการเอื้อประโยชน์กัน ระหว่างสื่อมวลชน และเจ้าของสินค้าหรือกิจการต่างๆ ทำให้สื่อมวลชนกับการโฆษณาสินค้าเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก และมีแนวโน้มที่จะใช้สื่อมวลชนเพื่อการโฆษณา เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในสื่อมวลชนทุกประเภท จะเห็นได้จากหนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร ที่มีผู้นิยมอ่านมาก หลายฉบับในปัจจุบันใช้พื้นที่สำหรับการโฆษณาสินค้า และประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ มากกว่า 50% ของเนื้อที่ทั้งหมด วิทยุ โทรทัศน์ ก็เช่นกัน ซึ่งใช้เวลาสำหรับการโฆษณามาก ทั้งโดยวิธีเช่าเหมาช่วงเวลาจัดรายการสำหรับโฆษณาโดยเฉพาะ และวิธีการใช้รายการโฆษณาสั้นๆ (Spot) เป็นระยะๆ

จ. คุณสมบัติของสื่อมวลชน

สื่อมวลชนแต่ละประเภท มีคุณสมบัติในด้านต่างๆ ที่แตกต่างกัน และเป็นปัจจัยกำหนดลักษณะ รูปแบบของข่าวสารที่จะส่งไปด้วย คุณสมบัติที่แตกต่างกันดังกล่าว ทำให้สื่อมวลชนแต่ละประเภทมีลักษณะเฉพาะตัว มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้เสนอความรู้ข่าวสาร แตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นไปตามลักษณะของข่าวสาร ผู้รับ และองค์ประกอบอื่นๆ เช่น เวลา ระยะทาง สภาพแวดล้อมงบประมาณ เป็นต้น สื่อมวลชนแต่ละอย่าง มีข้อดี และข้อจำกัดที่ไม่เหมือนกัน เราจึงไม่อาจจะระบุ

^{๑๗} กิดานันท์ มลิทอง, สื่อสารมวลชน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ซี.พี. บุ๊คแอสแตน ดาร์ต, ๒๕๔๘), หน้า ๑๐.

สื่อมวลชนชนิดหนึ่งดีกว่าสื่อมวลชนอีกชนิดหนึ่ง จนกว่าจะได้มีการพิจารณาองค์ประกอบ และคุณสมบัติด้านต่างๆ ของสื่อมวลชนดังต่อไปนี้

๑. ความรวดเร็วของสื่อมวลชน

เป็นคุณสมบัติของสื่อสารมวลชน ในอันที่จะนำข่าวสาร ไปสู่ผู้รับ โดยใช้เวลาน้อยที่สุด ซึ่งนับว่าเป็นความต้องการของสื่อสารมวลชนทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นสื่อไฟฟ้าวิทยุ สิ่งพิมพ์ หรือภาพยนตร์ แต่ด้วยคุณสมบัติด้านความรวดเร็วที่แตกต่างกัน ของสื่อมวลชนแต่ละประเภท จึงทำให้ข่าวสารไปถึงผู้รับในเวลาที่แตกต่างกัน

๒. ความน่าเชื่อถือของข่าวสาร

เป็นการยอมรับของประชาชนต่อข่าวสาร ที่เผยแพร่มาจากองค์กรสื่อมวลชนแต่ละแห่ง ซึ่งข่าวสารจะมีความน่าเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง คือ

๒.๑ ประเภทของสื่อ โดยธรรมชาติคนมักจะเชื่อในสิ่งที่ได้เห็น หรือได้อ่านมากกว่าสิ่งที่ได้ฟังดังคำกล่าวที่ว่า “สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น”

๒.๒ องค์กรสื่อมวลชน เช่น หน่วยงานสื่อมวลชนของราชการ อาจได้รับความเชื่อถือมากกว่าหน่วยงานสื่อมวลชนของเอกชน หรือองค์กรสื่อมวลชนบางแห่งอาจเสนอข่าวสาร โน้มน้าวเข้าข้างกลุ่มผลประโยชน์ หรือกลุ่มอำนาจกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

๒.๓ แหล่งข่าวสาร สื่อมวลชนอาจอ้างแหล่งที่มาของข่าวสารได้จากหลายทาง เช่น สำนักข่าวต่างประเทศ แหล่งข่าวกรองทางทหาร ผู้เห็นเหตุการณ์ คำให้การของผู้ต้องหา ซึ่งที่มาของข่าวจากแหล่งต่างๆ เหล่านี้ มีความเชื่อถือไม่เท่ากัน

๒.๔ สถานการณ์ เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้อง เช่น มีข่าวการสู้รบในประเทศเขมร และมีข่าวชาวเขมรอพยพหนีภัยสงครามติดตามมา หรือมีการเสนอข่าวสอดคล้องกันจากองค์กรสื่อมวลชนหลายแห่ง ย่อมเป็นสิ่งสนับสนุนให้ข่าวสารที่ออกมาครั้งแรกล่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

การพิจารณาคุณสมบัติด้านความรวดเร็วของสื่อมวลชน จะต้องไม่พิจารณาเฉพาะขั้นตอนของการส่ง หรือกระจายข่าวสารเท่านั้น เนื่องจากการนำข่าวสารของสื่อสารมวลชนเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาส่วนหนึ่ง สำหรับการวิเคราะห์ ตรวจสอบ คัดเลือก หรือจัดกระทำต่อข่าวสารต่างๆ ก่อนที่จะส่งออกไปสู่ผู้รับ หากกระบวนการก่อนการส่งกระจายข่าวสารเกิดความล่าช้า ก็อาจทำให้ข่าวสาร ถึงผู้รับล่าช้าไปด้วย แม้ว่าจะใช้สื่อที่มีความรวดเร็วในการส่งกระจายข่าวสาร เช่น วิทยุ โทรทัศน์ แต่หากพิจารณาคุณสมบัติโดยรวม สื่อประเภทใช้ไฟฟ้าวิทยุ ย่อมมีความรวดเร็วกว่าสื่อประเภทอื่น

๓. โอกาสที่จะได้รับข่าวสาร

สื่อมวลชนแต่ละอย่าง เปิดโอกาสให้ประชาชนรับข่าวสารได้ไม่เท่ากัน เนื่องจากลักษณะเฉพาะในด้านต่างๆ ของสื่อมวลชนเองคือ

๓.๑ เวลาการเสนอข่าวสาร เช่น วิทยุ โทรทัศน์มีกำหนดเวลาเสนอข่าวสารที่แน่นอน และจำกัดช่วงเวลา ผู้รับจะต้องรับตามเวลาที่กำหนด ส่วนสื่อมวลชนประเภทสิ่งพิมพ์มีกำหนดเวลาออก และมีช่วงเวลารับที่ยืดหยุ่นมากกว่า

๓.๒ การเสนอข่าว เช่น หนังสือพิมพ์เมื่อเสนอข่าวสารไปแล้ว มักจะมีการติดตามข่าว นำเสนอรายละเอียดเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง ส่วนวิทยุ โทรทัศน์ เปิดโอกาสให้รับข่าวได้น้อยกว่า

๓.๓ สภาพสังคมและผู้รับ เช่น ประชาชนในชนบทห่างไกล ย่อมมีโอกาสรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสารน้อยกว่าวิทยุ โทรทัศน์

๓.๔ ความสะดวกในการใช้สื่อแต่ละชนิด เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ การอ่านหนังสือซึ่งมีความสะดวกมากน้อยต่างกัน

๔. ปริมาณและความสมบูรณ์ของเนื้อหา

เนื้อหาสาระที่ถูกรับเสนอทางสื่อมวลชนมีปริมาณ และความสมบูรณ์ของเนื้อหา มากน้อยแตกต่างกันตามชนิดของสื่อมวลชน และลักษณะของข่าวสาร หนังสือพิมพ์ เสนอเนื้อหา ด้านกว้าง คือ มีเนื้อหาหลากหลายสำหรับผู้อ่าน ทั่วไปไม่จำกัดอายุ เพศ วัย การศึกษาอาชีพ วารสาร นิตยสารนำเสนอเนื้อหาได้รายละเอียดที่สมบูรณ์ ลึกซึ้ง ส่วนวิทยุ โทรทัศน์ นำเสนอรายการประเภท ข่าวที่เน้นความรวดเร็ว มีรายละเอียดน้อยกว่าสื่อสิ่งพิมพ์ แต่สำหรับรายการประเภทอื่นนอกจาก รายการข่าวแล้ว โทรทัศน์ สามารถนำเสนอสาระความรู้ ได้หลากหลาย ละเอียด ชัดเจนมากกว่าสื่อ สิ่งพิมพ์ อีกทั้งปัจจุบันโทรทัศน์ได้รับการปรับปรุงพัฒนาก้าวหน้าไปมาก นอกจากจะมีรายการทั่วไปที่ หลากหลายสำหรับทุกคนแล้ว ยังมีรายการที่จัดทำขึ้นเพื่อการศึกษาโดยตรง ในแต่ละสาขาวิชาอีกเป็น จำนวนมากปริมาณ และความสมบูรณ์ของเนื้อหาของสื่อสารมวลชนแต่ละชนิด จำแนกพิจารณาได้ ดังนี้ คือ^{๑๘}

๑. ปริมาณการกระจายข่าวสาร ไปยังผู้รับจำนวนมากพร้อมๆ กัน
๒. ความหลากหลายของข่าวสาร ที่ถูกนำเสนอ
๓. ความสมบูรณ์ ลึกซึ้งในเนื้อหาแต่ละเรื่อง
๔. โอกาสในการเลือกรับ

หมายถึง จำนวนช่องทาง ของสื่อสารมวลชนแต่ละชนิด ที่จะส่งข่าวสารไปถึงผู้รับ และ สภาพความพร้อมของผู้รับข่าวสาร เช่น วิทยุกระจายเสียงออกอากาศพร้อมกันจำนวนมากมายหลาย สถานี เปิดโอกาสให้เลือกรับฟังได้มาก โทรทัศน์ในอดีตมีจำนวนช่องความถี่จำกัด ปัจจุบันมีจำนวน เพิ่มขึ้น และยังสามารถรับสัญญาณโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมได้เป็นจำนวนมาก ส่วนหนังสือพิมพ์มี จำนวนน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับวารสาร นิตยสาร

การพิจารณาถึงโอกาสในการเลือกรับสื่อมวลชนแต่ละชนิด ควรพิจารณาไปถึงเนื้อหาสาระ ที่ถูกนำเสนอด้วย เช่น วิทยุกระจายเสียง แม้ว่ามีจำนวนสถานีมากมายเพียงใดก็ตาม แต่หากสถานี เหล่านั้นนำเสนอรายการที่เหมือนๆ กัน หรือคล้ายคลึงกัน ย่อมถือว่าโอกาสในการเลือกรับมิได้มีมาก ตามจำนวนสถานี

^{๑๘} สุปรีย์ สุวรรณบูรณ์, สื่อสารมวลชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ซี.พี. บุ๊คแอสตันดาร์ด, ๒๕๔๘), หน้า ๒๐.

๖. ช่องทางสำหรับการรับสัมผัส

สื่อประเภทสิ่งพิมพ์ ใช้ตัวอักษร และรูปภาพเป็นหลัก ประสิทธิภาพในการจูงใจต่ำ ดังนั้นผู้รับสื่อประเภทนี้ จึงต้องมีความตั้งใจ และอดทนสูง วิทยุกระจายเสียงให้สัมผัสทางหูเพียงอย่างเดียว จึงช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจได้น้อย แต่การรับฟังวิทยุสามารถรับฟังโดยไม่ต้องตั้งใจมากนัก ผู้ฟังสามารถทำงานอื่นไปพร้อมกับการรับฟังวิทยุก็ได้ ส่วนโทรทัศน์ให้ทั้งเสียง และภาพเคลื่อนไหว เช่นเดียวกับภาพยนตร์ และยังสามารถส่งกระจายได้เช่นเดียวกับวิทยุ ใช้เทคนิคดัดแปลง ประยุกต์ ให้นำสนใจได้มาก โทรทัศน์ในปัจจุบันจึงเป็นสื่อมวลชนที่มีประสิทธิภาพ และได้รับความนิยมนอกเหนือจากสื่อใดๆ ในแง่การรับรู้และความน่าสนใจ

๗. ความคงทนถาวร

หมายถึงคุณสมบัติในการเก็บรักษาหรือแสดงข่าวสารไว้ได้เป็นเวลานาน ซึ่งกล่าวโดยทั่วไปสื่อประเภทสิ่งพิมพ์ ภาพยนตร์ มีความคงทนถาวร เปิดโอกาสให้นำมาอ่าน หรือศึกษาซ้ำ หรือนำไปใช้อ้างอิงได้ง่าย ข่าวสารทางวิทยุ โทรทัศน์เมื่อนำเสนอรายการผ่านไปแล้ว ผู้รับมีโอกาสที่จะรับข่าวสารซ้ำทวนได้อีกน้อยกว่าสื่อสิ่งพิมพ์

๘. การมีส่วนร่วมของผู้รับสาร

เนื่องจากการสื่อสารมวลชน ซึ่งกล่าวโดยทั่วไปเป็นการสื่อสารแบบทางเดียว ขาดการตอบสนองกลับจากฝ่ายผู้รับข่าวสาร ซึ่งถือว่าเป็นข้อเสียที่สำคัญของการสื่อสารมวลชน ดังนั้นสื่อมวลชนต่างๆ จึงมีความพยายามที่จะแก้ข้อเสียอันนี้ โดยหาวิธีการให้ประชาชนผู้รับข่าวสารได้มีโอกาสแสดงปฏิกิริยาตอบสนองในรูปแบบต่างๆ เช่น การส่งจดหมาย หรือโทรศัพท์ไปแสดงความคิดเห็น การตอบปัญหา การนำผู้รับเข้าไปร่วมในรายการวิทยุ โทรทัศน์ การให้ตอบแบบสอบถาม ความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ทางหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

๙. องค์ประกอบของการสื่อสารมวลชน

การสื่อสารมวลชน เป็นกระบวนการสื่อสารที่มีความซับซ้อน แตกต่างไปจากกระบวนการของการสื่อสารระหว่างบุคคล และในสื่อมวลชนแต่ละชนิดก็มีลักษณะของสื่อ เนื้อหาสาระ และรูปแบบการดำเนินงานที่แตกต่างกัน องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกันของกระบวนการสื่อสารมวลชน โดยทั่วไป ได้แก่ องค์การสื่อสารมวลชน ข่าวสาร สื่อหรือเครื่องมือ ผู้รับข่าวสาร ผลที่เกิดขึ้นภายหลังการสื่อสาร และสถาบันควบคุมทางสังคม

๑. องค์การสื่อสารมวลชน

ได้แก่หน่วยงานที่ทำหน้าที่สื่อสารตามบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งมีทั้งหน่วยงานของเอกชน และหน่วยงานของทางราชการ องค์การสื่อสารของเอกชน โดยทั่วไปดำเนินกิจการในรูปของบริษัท เช่น สถานีโทรทัศน์ช่อง ๓ ดำเนินกิจการโดยบริษัทบางกอกเอนเตอร์เทนเมนท์ จำกัด หนังสือพิมพ์มติชน โดย บริษัท มติชน จำกัด เป็นต้น องค์การสื่อสารมวลชนของทางราชการซึ่งส่วนใหญ่ ได้แก่ สถานีวิทยุ ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของหน่วยราชการหลายแห่ง เช่น กรมประชาสัมพันธ์ องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย กรมไปรษณีย์โทรเลข กองทัพบก หน่วยงานด้านข่าวสารบางแห่งทั้งของรัฐ และเอกชน อาจเป็นเพียงองค์การทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานเท่านั้น

องค์กรสื่อสารมวลชนที่มีบทบาทสำคัญ ได้แก่

๑.๑ องค์กรวิทยุกระจายเสียง องค์กรขนาดใหญ่ที่มีเครือข่ายการส่งกระจายเสียงไปทั่วโลก เช่น สถานีวิทยุ BBC (British Broadcasting Corporation) สถานีวิทยุเสียงอเมริกา (Voice Of America) สำหรับในประเทศไทย มีสถานีวิทยุจำนวนมาก กระจายอยู่ทั่วประเทศ โดยสถานีวิทยุทั้งหมด ดำเนินงานโดยหน่วยงานของทางราชการ

๑.๒ องค์กรหนังสือพิมพ์ ส่วนใหญ่ดำเนินกิจการโดยภาคเอกชน หนังสือพิมพ์ขนาดใหญ่ทั่วไปมีกิจการแบบครบวงจร เริ่มตั้งแต่กระบวนการเตรียมข่าวสารก่อนการพิมพ์ ขั้นตอนการจัดพิมพ์ และการขนส่ง ส่วนหนังสือพิมพ์ขนาดเล็ก จำนวนพิมพ์น้อย จะว่าจ้างให้บริษัทสำนักพิมพ์ต่างๆ ที่ดำเนินกิจการเฉพาะด้านการพิมพ์ เป็นผู้จัดพิมพ์ให้

๑.๓ องค์กรโทรทัศน์ ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๓๙) ประเทศไทยมีสถานีโทรทัศน์ ที่เป็นสถานีแม่ข่ายหลักส่งรายการให้รับชมฟรี จำนวน ๖ สถานี ได้แก่ สถานีช่อง ๓ ช่อง ๕ ช่อง ๗ ช่อง ๙ ช่อง ๑๑ ITV (ช่อง ๒๖) และมีสถานีเครือข่ายของกรมประชาสัมพันธ์ กระจายทั่วทุกภูมิภาค แนวโน้มในอนาคตจะมีสถานีโทรทัศน์เพิ่มจำนวนขึ้นอีกมาก

องค์กรข่าวสารด้านโทรทัศน์อีกรูปแบบหนึ่ง ที่เพิ่งจะเกิดขึ้นในประเทศไทย คือ การส่งสัญญาณโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ให้ประชาชนรับชมโดยไม่ต้องจ่ายเงิน เช่น IBC Cable TV Thaisky Cable TV UTV นอกจากนี้ยังมีองค์กรข่าวสารด้านโทรทัศน์ระดับนานาชาติจำนวนมาก ส่งรายการโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมให้รับชมกันได้ทั่วโลก

องค์กรสื่อมวลชนแต่ละแห่งจะมีสถานที่ทำการ บุคลากร หรือนักสื่อสารมวลชน เครื่องมือการผลิต และส่งข่าวสาร ทำหน้าที่แสวงหาข่าวสาร รวบรวม คัดเลือก ผลิต และส่งกระจาย ข่าวสาร องค์กรสื่อสารมวลชน จึงเป็นทั้งผู้รับข่าวสาร และผู้ส่งข่าวสารหมุนเวียนอยู่ตลอดไป ซึ่งข่าวสารต่างๆ เหล่านั้น ส่วนหนึ่งได้รับมาจากแหล่งข่าว หรือองค์กรข่าวอื่นๆ องค์กรสื่อมวลชนแต่ละแห่งจึงมีความเกี่ยวข้องกับแหล่งข่าว หรือองค์กรข่าวสารต่างๆ อีกหลายองค์กร ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่สำคัญ เช่น สำนักข่าวไทย (Thai News Agency -T.N.A) AP (Associated Press) ของอเมริกา AFP (Agence France Press) ของฝรั่งเศส Reuters ของประเทศอังกฤษ TASS (Telegrafnoie Agenstvo Sovetskavo Soiuza) ของรัสเซีย UPI (United Press International) ของอเมริกา CNN (Cable News Network) Visnews (Vision News) เป็นบริษัทระหว่างชาติ ITN (Independent Television News) UPITN (UPI+ITN) Hsin Hua หรือ New Chaina ของจีน

๒. นักสื่อสารมวลชน

หมายถึง บุคลากรภายในองค์กรที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องโดยตรงกับข่าวสารต่างๆ เช่น ผู้สื่อข่าว นักเขียน บรรณาธิการ ผู้แปล โฆษณานักจัดรายการ พิธีกร ฯลฯ รวมเรียกว่า เป็นกลุ่มของผู้ส่งสาร ซึ่งเป็นกลุ่มของผู้ที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน ร่วมกันส่งข่าวสาร ในฐานะที่เป็นสมาชิกขององค์กรสื่อสารมวลชน มิใช่กระทำเพื่อสนองความต้องการของตนเอง^{๑๙}

^{๑๙} สุบุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, สื่อสารมวลชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ซี.พี. บุ๊คแสดนดาร์ต, ๒๕๔๘), หน้า ๒๐.

นักสื่อสารมวลชนสำหรับองค์กรแต่ละแห่ง จะต้องมีความสมบูรณ์ หรือความสามารถ และ จำนวนมาก พอที่จะผลิตข่าวสารให้ได้จำนวนมาก ในรสนิยมที่แตกต่างกัน คุณสมบัติด้านต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับนักสื่อสารมวลชน ที่มีผลต่อความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของการสื่อสาร ได้แก่

๑. ทักษะในการสื่อสาร ได้แก่ ทักษะในด้านการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน และการคิดหรือการใช้เหตุผล ซึ่งถือว่าเป็นทักษะขั้นพื้นฐานของผู้สื่อสารทุกประเภท

๒. เจตคติที่ดี ประกอบด้วยเจตคติที่ดีใน ๓ ด้าน คือ มีเจตคติที่ดีต่อตนเอง ต่อข่าวสารหรือเรื่องราวที่จะทำการสื่อสาร และมีเจตคติที่ดีต่อประชาชนผู้รับข่าวสาร

๓. ระดับความรู้เพียงพอ หมายถึงความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่จะสื่อสาร และความรู้เกี่ยวกับกระบวนการ วิธีการสื่อสาร สามารถวิเคราะห์ และปรับกระบวนการสื่อสารให้เหมาะสมกับสถานการณ์

๔. ความเข้าใจในบุคคล ระบบสังคม และวัฒนธรรม คือ เป็นผู้เข้าใจในความคิด ความต้องการทั่วไปของคน พร้อมทั้งจะปรับตนในการสื่อสารโดยไม่ขัดต่อวัฒนธรรม ค่านิยมของสังคม

๕. บุคลิกภาพ สำหรับนักสื่อสารมวลชนประเภทวิทยุ โทรทัศน์บางส่วน เช่น โฆษณา นักจัดรายการ พิธีกร ผู้รับข่าวสารจะได้ฟัง ได้เห็น การแสดงออกเกี่ยวกับน้ำเสียง การแต่งกาย สีหน้า ท่าทาง ซึ่งบุคลิกภาพเหล่านี้ย่อมส่งผลต่อการยอมรับของประชาชน

๓. ข่าวสาร

หมายถึง เรื่องราว เนื้อหา สาร หรือสาร (Message) ที่ถูกถ่ายทอดผ่านทางสื่อ (Media) ซึ่งเป็นสื่อในลักษณะของ สื่อมวลชน (Mass Media) ดังนั้น “สาร” และ “สื่อ” จึงไม่ใช่สิ่งเดียวกัน สารหรือเนื้อหาสาระ ได้แก่ เหตุการณ์ ความคิดเห็น ความรู้ ซึ่งเป็นนามธรรม ส่วนสื่อ เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นตัวบันทึก และถ่ายทอดสาร เช่น คำพูด ตัวอักษร สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ การกล่าวถึง คำว่า สื่อสาร โดยทั่วไปผู้กล่าวอาจหมายถึง ทั้งสื่อและสาร หรืออาจหมายถึงสิ่งเดียว โดยถือว่าสื่อและสารเป็นสิ่งเดียวกันก็ได้

ข่าวสารที่นำเสนอทางสื่อมวลชน จะต้องได้รับการออกแบบให้มีคุณภาพดี ถูกต้อง ชัดเจน เนื่องจากมีผู้รับเป็นจำนวนมาก และโดยปกติเป็นการสื่อสารแบบทางเดียว ผู้รับไม่มีโอกาสตอบโต้ หรือซักถาม ความผิดพลาดเพียงเล็กน้อยอาจส่งผลกระทบต่อติดตามมาอย่างมากมายได้ สื่อมวลชนแต่ละชนิด อาจนำเสนอข่าวสารเหมือนกัน หรือแตกต่างกัน ตามลักษณะคุณสมบัติของสื่อมวลชนนั้นๆ

ประเภทของข่าวสาร จำแนกตามบทบาทหน้าที่ของการสื่อสารมวลชนได้ดังนี้ คือ

๓.๑ รายงานเหตุการณ์ หรือ ข่าว เช่น ข่าวเกี่ยวกับสังคม การเมือง อาชญากรรม กีฬา การศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม

๓.๒ บทวิเคราะห์ แสดงความคิดเห็น เช่น บทความ บทบรรณาธิการ คอลัมน์ ในหนังสือพิมพ์ และวารสาร นิตยสาร รายการ บรรยาย สนทนาทางวิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

๓.๓ สารความรู้ทั่วไป และความรู้ทางวิชาการเฉพาะสาขา เช่น บทความทางวิชาการ ในเรื่องต่างๆ สารคดี รายการวิทยุ โทรทัศน์เพื่อการศึกษา

๓.๔ สังคมและบันเทิง เช่น นวนิยาย การ์ตูน สารคดี ละครวิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ เกมโชว์ ศิลปะการแสดง ดนตรี เพลง

๓.๕ โฆษณาประชาสัมพันธ์ เช่น ประกาศแจ้งความ ประกาศของทางราชการ โฆษณาสินค้า ข้าราชการ

๔. สื่อหรือเครื่องมือ

สื่อในความหมายของสื่อมวลชนทั่วไป หมายถึง หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร หนังสือ ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ ซึ่งมีคุณสมบัติทางกายภาพที่สำคัญ คือ

๑. ความสามารถในการเก็บบันทึกเหตุการณ์ ความรู้ ความคิด ไว้ในรูปแบบที่สัมผัสได้ เช่น รูปภาพ เสียง การเคลื่อนไหว สัญลักษณ์

๒. ดัดแปลงปรุงแต่งให้ผู้รับเข้าใจได้ง่ายขึ้น หรือน่าสนใจ เช่น การตัดต่อภาพ เสียงประกอบ การถ่ายย่อ – ขยาย ทำสิ่งที่เคลื่อนไหวเร็วให้ดูช้าลง (Slow Motion) หรือ ทำสิ่งที่ช้าให้ดูเร็วขึ้น (Time Lap) ตลอดจนการสร้างสิ่งเคลื่อนไหวจำลอง (Animation) เช่น ภาพยนตร์การ์ตูน

๓. การทำสำเนา ขยาย จำหน่ายแจก ส่งกระจายข่าวสารจำนวนมาก ไปยังผู้รับจำนวนมากพร้อมๆ กัน

๕. ผู้รับข่าวสาร^{๒๐}

ผู้รับข่าวสาร (Audience) ของการสื่อสารมวลชน หมายถึง ประชาชนทั่วไป มีจำนวน ลักษณะ และพฤติกรรมไม่แน่นอน จำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ และความสนใจได้ดังนี้

ก. จำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ การจัดแบ่งผู้รับข่าวสาร ออกเป็นกลุ่ม ตามลักษณะต่างๆ ที่สำคัญ คือ อายุ เพศ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคม อาชีพ ถิ่นที่อยู่ โดยเชื่อว่าผู้รับข่าวสารที่มีลักษณะทางประชากรแตกต่างกันจะมีพฤติกรรม ความสนใจ ในการรับข่าวสารแตกต่างกันไปด้วย

๑.อายุ เช่น เด็กเมื่อโตขึ้นจะใช้เวลาชมรายการโทรทัศน์มากขึ้นตามอายุ เมื่อเข้าสู่วัยผู้ใหญ่จะใช้เวลาสำหรับรับชมโทรทัศน์น้อยลง และโดยทั่วไปการชักชวน โน้มน้าวจิตใจคนอายุน้อย จะทำได้ง่ายกว่าคนอายุมาก

๒.เพศ เช่น การศึกษาพบว่าวัยรุ่นชายสนใจภาพยนตร์สงคราม และจารกรรม มากที่สุด หญิงสนใจภาพยนตร์วิทยาศาสตร์ก้าวหน้ามากที่สุด

๓.การศึกษา เช่น บุคคลที่ยังมีการศึกษาสูงจะมีความสนใจในข่าวสารกว้างขวาง และข่าวสารต้องมีหลักฐาน เหตุผลสนับสนุนเพียงพอจึงจะเชื่อ และผู้มีการศึกษาสูงมักจะใช้สื่อสิ่งพิมพ์ มากกว่าสื่อวิทยุ และโทรทัศน์

๔.ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น การศึกษาพบว่า เด็กที่หัวหน้าครอบครัวมีการศึกษาสูง มีความพร้อมในการอ่านมากกว่าเด็กที่หัวหน้าครอบครัวมีระดับการศึกษาต่ำ

๕.ถิ่นที่อยู่ เช่น การศึกษาพบว่า นักเรียนในกรุงเทพมหานคร มีทักษะเบื้องต้นทางการเรียนสูงกว่านักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๒ เท่า

^{๒๐} มนัส สุวรรณ, ผู้รับข่าวสาร, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ซี.พี.บุ๊คแอสเตนดาร์ด ,๒๕๔๘), หน้า ๑๒.

ข. จำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย จำแนกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. ผู้รับทั่วไป (General Audience) เป็นผู้รับที่แต่ละคนมีลักษณะแตกต่างกันมาก ทั้งในด้านตัวแปรทางประชากรศาสตร์ ความสนใจ ความเชื่อ ค่านิยม ฯลฯ คาดคะเนจำนวนไม่ได้ พฤติกรรม ความสนใจการเลือกรับข่าวสารไม่แน่นอน อาจเปลี่ยนแปลงได้เสมอ และไม่ทราบว่าเปลี่ยนแปลงอย่างไร แต่ละคนรับข่าวสารอย่างเป็นอิสระในลักษณะที่เป็นบุคคลคนเดียว ไม่มีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้อง หรือรู้สึกร่วมกันในข่าวสารใดข่าวสารหนึ่ง ตอบสนองต่อข่าวสาร เป็นของตัวเอง โดยไม่ถือเป็นพวกเดียวกับใคร มีข้อจำกัดในการแสดงความคิดเห็น ปฏิบัติการตอบสนองจึงไม่ค่อยมีความหมายสำหรับสื่อมวลชนผู้ส่งข่าวสาร

๒. ผู้รับที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย (Target Audience) เป็นกลุ่มผู้รับที่มีจำนวนหลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มมีลักษณะบางอย่าง หรือหลายอย่างเหมือนกัน เช่น เหมือนกันโดยลักษณะทางประชากรศาสตร์ หรือมีความสนใจในข่าวสารร่วมกัน การที่มีความสนใจเหมือนกัน แม้จะอยู่อย่างกระจัดกระจายไม่รู้จักกัน แต่บุคคลเหล่านี้ก็เป็นสมาชิกของกลุ่มผู้รับข่าวสารประเภทเดียวกัน เช่น กลุ่มผู้สนใจข่าวการเมือง กลุ่มผู้อ่านหนังสือพิมพ์มติชน เป็นต้น การแสดงความคิดเห็น หรือปฏิบัติการตอบสนองของผู้รับข่าวสารกลุ่มนี้จะได้รับการยอมรับพิจารณาจากองค์กรสื่อมวลชน และสาธารณชน

๖. ผลจากสื่อมวลชน

หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหรือข้อแตกต่างที่เกิดขึ้นกับบุคคล และสังคม อันเป็นผลสืบเนื่องติดตามมา หลังจากการได้รับข่าวสารผลของสื่อมวลชน มีความหมายและขอบเขตกว้างขวาง ทั้งในแง่ของผลต่อบุคคล และสังคม ผลระยะสั้นและระยะยาว ผลทางตรงและผลทางอ้อม ซึ่งผลดังกล่าวอาจเกิดขึ้นโดยเจตนา หรือไม่เจตนาของสื่อมวลชนผู้ส่งข่าวสารก็ได้

ผลกระทบต่อบุคคล ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงระดับความรู้ ความเชื่อ เจตคติ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสังคมด้วย

ผลระยะสั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวกับความรู้สึก และอารมณ์ เป็นผลที่เกิดขึ้นขณะที่ได้รับ หรือภายหลังที่ได้รับข่าวสารไประยะหนึ่ง เช่น เกิดความพอใจ ไม่พอใจ เกิดความเชื่อ ยอมรับ ความคิด เป็นต้น ส่วนผลระยะยาว เป็นผลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงความคิด ค่านิยม มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งเป็นสิ่งที่ส่งผลสังคม การศึกษา และการพัฒนาในอนาคต

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้รับข่าวสาร บางอย่างเป็นผลจากการได้รับข่าวสารชักชวน ให้แสดงพฤติกรรมนั้นๆ โดยตรง เช่น คนไปเลือกตั้ง เนื่องจากได้รับฟังคำประกาศชักชวนทางวิทยุ โทรทัศน์ หรือการซื้อสินค้าตามคำโฆษณา พฤติกรรมบางอย่างเกิดจากการได้รับข่าวสาร เรื่องหนึ่งแต่ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมในอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งเป็นผล โดยทางอ้อม

๗. สถาบันควบคุมทางสังคม

การเสนอข่าวสารของสื่อมวลชน ในบางกรณีอาจทำให้เกิดผลเสียหายแก่บุคคล สังคม หรือความมั่นคงของประเทศชาติได้ ดังนั้นในระบบของสังคมประชาธิปไตย ที่สื่อมวลชนมีเสรีภาพในการเสนอข่าวสาร จำเป็นต้องมีระบบการควบคุมจากสังคม เพื่อให้การเสนอข่าวสารมีคุณภาพ และอยู่ในขอบเขตที่ยอมรับได้ ซึ่งโดยทั่วไปสื่อมวลชนได้รับการควบคุมจาก ๓ ทาง คือ

๗.๑ รัฐบาล ซึ่งมีภาระหน้าที่ในการจัดระเบียบของสังคมอยู่แล้ว จึงต้องควบคุมดูแลสื่อมวลชน โดยการออกระเบียบกฎหมายควบคุมเกี่ยวกับ คุณสมบัติ เงื่อนไขวิธีการดำเนินกิจการ ของสื่อมวลชนแต่ละประเภท เช่น วิทยุโทรทัศน์ มี กบว. คอยควบคุมตรวจสอบ ปัจจุบันการขยายตัวอย่างมากของสื่อมวลชน อาจทำให้รัฐบาลควบคุมดูแลไม่ทั่วถึงจึงต้องอาศัยการควบคุมดูแลจากฝ่ายอื่นด้วย

๗.๒ ประชาชน สื่อมวลชนใดที่ประชาชนให้การยอมรับ หรือติดตามรับฟังข่าวสารย่อมจะเป็นตัวแปรที่ทำให้สื่อมวลชนนั้นอยู่ได้ ในทางตรงกันข้าม สื่อมวลชนใดที่ประชาชนไม่ยอมรับ ก็ไม่สามารถดำเนินกิจการไปได้ ประชาชนจึงเป็นพลังเงียบที่มีอำนาจต่อรองสูง

การสื่อสารมวลชน เป็นการสื่อสารระหว่างองค์กรที่ทำหน้าที่เป็นสื่อมวลชน ทำการสื่อสารหรือเผยแพร่ข่าวสารไปสู่ประชาชนจำนวนมาก โดยอาศัยเครื่องมือสื่อสารต่างๆ เช่น สิ่งพิมพ์ ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ สื่อมวลชน มีบทบาทหน้าที่ในการให้ข่าวสาร คือ ด้านความรวดเร็ว ความน่าเชื่อถือ

๒.๒ หลักการสื่อสารตามแนวพระพุทธศาสนา

ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก เสด็จจาริกไปแสดงธรรมแก่พุทธศาสนิกชนทุกระดับชั้นด้วยพระองค์เองทรงมีหลักการและหลักปฏิบัติแตกต่างกันออกตามกาลเทศะของบุคคลที่จะทรงโปรดตั้งเช่น เหตุการณ์ภายหลังการตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ทรงระลึกถึงปัญจวัคีย์ที่ ๕ จึงเสด็จไปป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แสดงปฐมเทศนาเป็นครั้งแรกของโลกคือพระธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ให้พระอัญญาโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรมเป็นคนแรกและได้ขอบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุ จึงเห็นได้ว่าการพิจารณาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระพุทธองค์จะเริ่มต้นตั้งแต่มโนคติของผู้สอน ลีลาการสอนและหลักการสอนในรูปแบบต่างๆจนทำให้พระพุทธศาสนาแพร่หลายไปทั่วประเทศอินเดีย ต่อมาในสมัยหลังพุทธกาล การเผยแผ่ธรรมะเชิงรุกเจริญรุ่งเรืองที่สุดในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ผู้ทรงเป็นกษัตริย์ที่ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการปกครองประชาชนและได้ส่งพระสมณทูต ๙ สาย ออกเดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังประเทศต่างๆ

๒.๒.๑ ประวัติและวิวัฒนาการของการสื่อสารในพระพุทธศาสนา^{๒๑}

พระพุทธเจ้าตรัสรู้เมื่อทรงมีพระชนมายุได้ ๓๕ พรรษา หลังจากที่ได้ตรัสรู้แล้วพระองค์ได้เสด็จไปป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ทรงแสดงพระปฐมเทศนาชื่อว่า “ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร” โปรดพระปัญจวัคีย์ จนท่านอัญญาโกณฑัญญะได้บรรลุเป็นโสดาบัน ต่อมาพระภิกษุปัญจวัคีย์ก็ได้บรรลุพระอรหัตผล ระหว่างที่ทรงจำพรรษาแรกได้ทรงโปรดพระยสะ บิดา มารดา ภรรยาเก่า สหายของพระยสะ ชาวเมืองพาราณสี ๔ คน และสหายนอกเมืองพาราณสีอีก ๕๐ คน จนมี

^{๒๑} ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๓-๑๗/๒๐-๒๕.

พระสาวก รวม ๖๐ รูป ที่ทรงสั่งสอนด้วยพระองค์เองจนบรรลุพระอรหัตตผล และตรัสอบรมสั่งสอนวิธีการอื่น ๆ อีกเพื่อให้พระสาวกเหล่านั้นสามารถอบรมสั่งสอนประชาชนต่อไปได้ จากนั้นทรงส่งพระสาวกทั้ง ๖๐ รูปเหล่านั้น ออกไปประกาศพระศาสนาหรือประชาสัมพันธ์พระพุทธศาสนา ส่วนพระองค์เองได้เสด็จไปยังอุรุเวลาเสนานิคมในระหว่างทางได้โปรดกลุ่มภิกษุวัคคีย์ ๓๐ คน โปรดชฎิล ๓ พี่น้อง พร้อมด้วยบริวาร แล้วเดินทางไปกรุงราชคฤห์โปรดพระเจ้าพิมพิสารพร้อมด้วยชาวมคธ ๑๑๐,๐๐๐ คน จนเกิดดวงตาเห็นธรรม ในการประกาศพระพุทธศาสนาตระหนักถึงภาระในการทำหน้าที่ต้องมีความอดทนอดกลั้นต่อความลำบากทั้งทางกายและจิตใจ ทรงให้อวาทในข้อที่ไม่ควรกระทำ เช่น การไม่เบียดเบียนการไม่ทำร้ายผู้อื่น ไม่ทำบาปทั้งปวง เป็นต้น

๒.๒.๒ หลักการและวัตถุประสงค์ของการสื่อสารในพระพุทธศาสนา^{๒๒}

การสื่อสารในพระพุทธศาสนา ครั้งพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ โดยพระองค์ทรงแสดงเองและส่งพระสาวกออกไปเผยแผ่ทั่วทุกทิศ พระพุทธองค์ทรงถือว่าการประชาสัมพันธ์หรือประกาศพระพุทธศาสนาเป็นงานหลัก เป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองได้ เป็นงานแรกที่พระพุทธองค์ทรงดำริและทรงกระทำแม้กระทั่งลมหายใจสุดท้าย โดยทรงสั่งสอนพระสาวกจนบรรลุคุณวิเศษ ส่วนมากเป็นพระอรหันต์ ตรัสสอนให้มีคุณสมบัติ มีวิธีการ และหลักการที่เหมาะสมทุกด้าน เพื่อให้การประชาสัมพันธ์กับประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ หลากหลายประการอันเหมาะสมแก่ผู้ฟัง ตามภูมิหลัง ปัญญาความรู้ วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี

ก. หลักการสื่อสาร

พระพุทธองค์ทรงให้ภิกษุ ทำการประชาสัมพันธ์ในการประกาศพระศาสนาโดยตระหนักถึงภาระในการทำหน้าที่ต้องมีความอดทนอดกลั้นต่อความลำบากทั้งทางกายและจิตใจ ทรงให้อวาทในข้อที่ไม่ควรกระทำ เช่น การไม่เบียดเบียน การไม่ทำร้ายผู้อื่น ไม่ทำบาปทั้งปวง เป็นต้น และข้อที่ควรกระทำ เช่น ความรู้จักประมาณในการบริโภคอาหารตามมีตามได้ การอยู่ในที่ที่พักผ่อนสบาย หมั่นทำกุศลฝึกจิตให้ผ่องใส

๑. เพื่อชี้แจงให้ทราบ

พระพุทธเจ้าก็เริ่มประกาศพระพุทธศาสนา เพื่อโปรดแก่เวไนยสัตว์ทั้งหลาย ให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักสัจธรรมเป็นสำคัญ ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะได้ประกาศพระพุทธศาสนา พระองค์ได้วางอุบายแนวทางไว้อย่างกะทัดรัด และตรงต่อมรรคผลนิพพานทีเดียว ส่วนอุบายเดิมที่ปฏิบัติมากับดาบสทั้งสองนั้นเป็นปลายเหตุ จึงทำให้พระองค์เสียเวลามานานถึง ๕ ปีกว่า เมื่อพระองค์จะประกาศศาสนา แทนที่พระองค์จะใช้อุบายแบบเก่าๆ ที่ทำมากับดาบสนั้นมาประกาศศาสนา พระองค์ก็หาเอาไม่

^{๒๒} พระกวีวรรณ (จันทน์ ทองประเสริฐ), ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในเอเชียอาคเนย์, (กรุงเทพมหานคร : อภิธรรมมูลนิธิมหาธาตุวิทยาลัย, ๒๕๑๔), หน้า ๑๒๐.

แนวทางประกาศศาสนานี้ เป็นแนวทางของพระพุทธเจ้าโดยเฉพาะ จะไม่เหมือนกันกับพวกดาบส
 ฤาษีที่เขาทำกัน พวกดาบสฤาษีนั้นเขาเริ่มต้นจากการทำสมาธิ ส่วนหลักประกาศศาสนา
 ของพระพุทธเจ้าจึงเริ่มต้นจากความเห็นชอบตามความเป็นจริง ถ้าไม่เชื่อก็ให้ไปเปิดดูตำรา คือ
 มรรค ๘ พระองค์เรียบเรียงไว้อย่างไร เริ่มต้นจากปัญญาความเห็นชอบมิใช่หรือ หรือพระองค์ไปโปรด
 ปัญจวัคคีย์ก็ดี ไปโปรดพระสาวกองค์อื่นก็ดี หรือพระองค์แสดงธรรมโปรดอุบาสก อุบาสิกาที่ดี
 จุดเริ่มต้นพระองค์ก็ได้อธิบายความจริงให้ฟัง เมื่อได้ฟังแล้วก็เกิดความเห็นชอบใช่ไหม อันดับ ๒
 เมื่อเขามีความเข้าใจและเห็นชอบตามความเป็นจริงแล้ว เขาก็จะรู้จักดำริพิจารณาตรึกตรองตามหลัก
 ความจริงนั้นต่อไป นี่คือหลักเริ่มต้นที่พระพุทธเจ้าประกาศศาสนา ถ้ายังไม่เข้าใจก็ขอให้ไปศึกษา
 ประวัติของพระอรียเจ้าทั้งหลายในครั้งพุทธกาลดูเถิด จะเริ่มต้นจาก พระอรียองค์ไหนก็ได้ ทุกองค์
 ก่อนที่ท่านจะได้สำเร็จเป็นพระอรียได้ ท่านก็เป็นปุถุชนมาก่อน ให้เริ่มต้นจากปุถุชนนี้ว่า พระพุทธเจ้า
 เริ่มสอนอย่างไร พระองค์ก็เริ่มจากทำความเข้าใจกับเขาว่า ความจริงเป็นอย่างนี้ๆ เขาก็เริ่มเกิดความ
 เข้าใจตามความเป็นจริงอย่างนี้ๆ เมื่อเริ่มต้นจากจุดนี้ไปได้แล้ว จึงนับว่าเป็นผู้ตั้งอยู่ใน สัมมาทิฐิ คือ
 ความเห็นชอบขั้นพื้นฐาน หรือหลักเริ่มต้นในการปฏิบัติ จึงเริ่มต้นจาก สัมมาทิฐิ คือความเห็นชอบนี้
 เป็นต้นไป ดังตัวอย่างดังต่อไปนี้คือ พระพุทธเจ้าทรงถามธรรมเนียมปฏิบัติของวรรณะพราหมณ์กับ
 อัมพัฏฐมานพ แล้วจึงค่อยอธิบายให้อัมพัฏฐมานพละความยึดถือในความสูงส่งของวรรณะพราหมณ์
 ซึ่งข้อดีของการสันทนธรรม คือเป็นการติดต่อสื่อสาร ๒ ทางทำให้นักประชาสัมพันธ์และประชาชน
 ได้เห็นหน้าตา และอากัปกริยาทำทางซึ่งกันและกัน อีกทั้งบุคลิกลักษณะ ลีลา ท่วงทำนองในการพูด
 ตลอดจนน้ำเสียงของนักประชาสัมพันธ์อาจมีอิทธิพลในการชักจูงและกระตุ้นเร้าความสนใจ หรือ
 ก่อให้เกิดความประทับใจได้ง่าย และได้สนิสนม ดังนั้น การบอกกล่าวด้วยการสนทนานี้จะก่อให้เกิด
 ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ระหว่างนักประชาสัมพันธ์และประชาชน ส่วนเนื้อหาสาระของการสนทนานี้
 จะต้องมีความชัดเจน โดยการใช้ภาษาถ้อยคำที่ง่ายๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน

โปรดชฎิล ๓ พี่น้องซึ่งมีบริวาร ๑,๐๐๐ คนโดยชฎิล ๓ พี่น้องนี้ เป็นเจ้าลัทธิใหญ่ ที่นิยมการ
 บูชาไฟและเป็นที่เคารพนับถือของพระเจ้าพิมพิสารและประชาชนชาวแคว้นมคธเป็นอย่างมาก
 พระองค์ทรงแสดงธรรมเทศนาอาทิตตปริยายสูตร และแสดงปาฏิหาริย์ เพื่อให้ชฎิลกลุ่มนี้เข้ามานับ
 ถือพระพุทธศาสนาจนประสบความสำเร็จได้บรรลุลัทธิและอุปสมบทเป็นภิกษุทั้งหมดต่อจากนั้น
 พระองค์เสด็จไปหาผู้นำทางการเมืองคือพระเจ้าพิมพิสารผู้เป็นพระราชาแห่งแคว้นมคธและข้าทาส
 บริวารพระเจ้าพิมพิสารและข้าราชการบริวารพอเห็นว่าชฎิลสามพี่น้องที่ตนนับถือได้ประกาศตน
 เป็นสาวกของพระพุทธองค์แล้วก็คลายทิฐิมานะและน้อมใจฟังพระธรรมเทศนาโดยความเคารพใน
 ที่สุดก็ได้ดวงตาเห็นธรรมและหันมานับถือพระพุทธศาสนาต่อมาพระเจ้าพิมพิสารได้ถวายวัดเวฬุวันแด่
 พระสงฆ์โดยมีพระพุทธองค์ทรงเป็นประมุข

ข. การสื่อสารเพื่อป้องกันและแก้ไขความเข้าใจผิด

นักประชาสัมพันธ์พยายามระมัดระวังป้องกันมิให้เกิดความเข้าใจผิดขึ้น แต่ความเข้าใจผิดอาจเกิดขึ้นได้เสมอในคนหมู่มาก ฉะนั้นเมื่อองค์กรประสบปัญหาดังกล่าวก็ต้องรีบดำเนินการแก้ไขโดยด่วนอย่างเหมาะสมและทันต่อเหตุการณ์ มิฉะนั้น อาจเป็นผลเสียหายกระทบกระเทือนต่อองค์กรได้ โดยการแก้ไขความเข้าใจผิดดังตัวอย่างดังต่อไปนี้

๑. การแสดงพระธรรมเทศนา คือ อาทิตตปริยายสูตร แก่ภิกษุ ๑,๐๐๓ รูป ผู้เคยเป็นชฎิลบูชาไฟมาก่อน “ พระศาสดาประทับอยู่ที่ตำบลอรุเวลา ตามสมควรแก่พุทธอัชยาศัยแล้ว พร้อมด้วยภิกษุหมู่ชฎิลเหล่านั้น เสด็จไปยังตำบลยาสีสะ ใกล้แม่น้ำคยา ทรงแสดงธรรมว่า ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นของร้อน ร้อนเพราะอะไร อะไรมาเผาให้ร้อน เรากล่าวว่า ร้อนเพราะไฟราคะ ไฟโทสะ ไฟโมหะ ร้อนเพราะความเกิด ความแก่ ความตาย ความโศก ความรำพัน ความเจ็บไข้ ความเสียใจ ความคับแค้นใจ เมื่อพระศาสดาตรัสพระธรรมเทศนานี้จบลงจิตของภิกษุเหล่านั้น พ้นจากอาสวะทั้งหลาย ไม่ถือมั่นด้วยอุปาทาน (สำเร็จพระอรหันต์) พระธรรมเทศนานี้ชื่อว่า อาทิตตปริยายสูตร”

๒. พระพุทธเจ้าทรงปฏิวัติทางสังคมชั้นที่ชาวชมพูทวีปยึดถือมานานเช่น ศาสนาพราหมณ์ มีข้อบัญญัติทางสังคมหลายด้านเช่นเรื่องวรรณะที่กำหนดให้แต่ละวรรณะมีความแตกต่างกันอย่างเด่นชัดมีการกำหนดให้แต่ละวรรณะยึดถือและปฏิบัติอยู่ในวรรณะของตนเองมิให้สมาคมกับวรรณะอื่นๆโดยเฉพาะวรรณะศูทรที่ไม่สามารถมีสิทธิ์ในสังคมกำหนดให้วรรณะพราหมณ์เป็นวรรณะประเสริฐสูงสุดอันถือได้ว่าเป็นการลิดรอนสิทธิ์ของวรรณะอื่นๆ พระองค์ตรัสปฏิเสธ

๓. พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นมาท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมและลัทธิต่างๆโดยเฉพาะศาสนาพราหมณ์จึงทำให้พระพุทธเจ้าต้องมีความเกี่ยวข้องกับถ้อยคำทางศาสนาด้วยความมุ่งมั่นที่จะประกาศพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงอย่างรวดเร็วจึงไม่ทรงหักล้างคำสอนหรือถ้อยคำของศาสนาอื่นอย่างทันทีแต่พยายามให้กลมกลืนกันไปเรื่อยๆจนกลายเป็นการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่รู้ตัวหรือบางทีก็ใช้วิธีการโอนอ่อนผ่อนตามคำสอนใดถูกต้องจึงถามพระองค์ก็ทรงรับรองว่าถูกต้องจึงถามเป็นของสากลโดยธรรมชาติคำสอนของศาสนาพราหมณ์มีอยู่อย่างไรพระองค์ไม่ทรงหักล้างแต่จะทรงปฏิรูปใหม่นำมาใช้ในทางพระพุทธศาสนาเช่นคำว่าพรหมทางศาสนาพราหมณ์หมายถึงผู้สร้างโลกแต่พระองค์ทรงเอามาใช้ในความหมายใหม่หมายถึงมารดาบิดา คำสอนใดที่มีความขัดแย้งกับพุทธศาสนา ทรงชี้แจงแถลงให้เห็นว่าการปฏิบัติเช่นนั้นไม่ใช่แก่นสารพร้อมทั้งแนะนำแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องให้ เช่นการบูชาขี้อวมในคำสอนเดิมหมายถึงการฆ่าสัตว์บูชาขี้อวมแต่พระองค์ทรงสอนในความหมายใหม่ หมายถึงการบูชามารดาบิดาสมณพราหมณ์ เป็นต้น

ค. การสื่อสารเพื่อสำรวจประชามติ

การดำเนินการประชาสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพต้องรู้ถึงความรู้สึกนึกคิดของ ประชาชน หรือ ประชามติ (public opinion) โดยจะต้องทราบว่าจะประชาชนต้องการอะไร ไม่ต้องการอะไร เพื่อตอบสนองสิ่งต่างๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการและไม่ต้องการของประชาชนที่เกี่ยวข้อง การทำการ

สำรวจวิจัยจึงเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเกิดความรู้สึกที่ดีต่อองค์กร โดยการชักจูงให้ประชาชนที่ยังมีทัศนคติเชิงเฉยต่อองค์กรเปลี่ยนมาเป็นทัศนคติด้านบวกนี้ให้มากยิ่งขึ้น

๑.กรณีตัวอย่างคือ ทรงโปรดระงับข้อพิพาทระหว่างญาติ^{๒๓}

พระพุทธเจ้าเสด็จกลับเมืองพระญาติ แต่คราวนี้เสด็จมาล้าพังพระองค์เดียว เสด็จมาเพื่อทรงระงับสงครามระหว่างพระญาติทั้งสองฝ่าย พระญาติฝ่ายหนึ่งเป็นพระญาติฝ่ายพุทธบิดา ปกครองกรุงกบิลพัสดุ์ อีกฝ่ายหนึ่งเป็นพระญาติฝ่ายพุทธมารดา ปกครองโกถียนครหรือเทวทหนคร ก็เรียกทั้งสองฝ่ายตั้งบ้านเมืองอยู่คนละริมฝั่งแม่น้ำโรหิณี แล้วเกิดพิพาทกันในปัญหาเรื่องน้ำที่ท่วมขึ้นทำนา เมื่อฝ่ายอยู่ทางเหนือน้ำท่น้ำจากแม่น้ำเข้านา ฝ่ายทางใต้ก็ขาดน้ำ ทั้งสองฝ่ายเปิดประชุมเพื่อตกลงกันก่อน แต่ก็ตกลงกันไม่ได้จึงเกิดปะทะคารมกันอย่างรุนแรงถึงกับขุดบรรพบุรุษขึ้นมาประณามกัน

"ไอ้พวกสุนัขจิ้งจอกสมสู่กันเอง" ฝ่ายที่ถูกตำว่าอย่างนี้ เพราะต้นสกุลหลายชั่วคนมาแล้ว ได้อภิเษกสมรสกันเองระหว่างพี่ชายกับน้องสาว

"ไอ้พวกขี้เรื้อน" ฝ่ายตรงกันข้ามที่ถูกตำว่าอย่างนี้ ก็เพราะต้นสกุลเป็นโรคเรื้อนถูกเนรเทศออกนอกเมืองไปอยู่ป่าทั้งสองฝ่ายเตรียมกำลังคนคือทหารและอาวุธจะเข้าทำหั่นกัน พระพุทธเจ้าทรงทราบเข้า จึงเสด็จมาทรงระงับสงคราม ทรงประชุมพระญาติทั้งสองฝ่ายแล้วทรงซักถามถึงต้นตอของตัวปัญหา

พระพุทธเจ้า "ทะเลาะกันเรื่องอะไร"

พระญาติ "เรื่องน้ำ พระพุทธเจ้าข้า"

พระพุทธเจ้า "ระหว่างน้ำกับชีวิตคนนี่อย่างไหนจะมีค่ามากกว่ากัน"

พระญาติ "ชีวิตคนมากกว่า พระพุทธเจ้าข้า"

พระพุทธเจ้า "ควรแล้วหรือที่ทำอย่างนี้"

พระญาติ "ดูษณิภาพทุกคนไม่มีใครราบทุลเลย"

พระพุทธเจ้า "ถ้าเราตถาคตไม่มาที่วันนี้ ทะเลเลือดจะไหลนอง"

(โลहितนที ปวัตตีสสตี)

พระญาติทั้งสองฝ่ายเลยเลิกเตรียมทำสงครามกัน เหตุการณ์ตอนนี้เป็นบทบาทสำคัญตอนหนึ่งของพระพุทธเจ้า เพราะเห็นความสำคัญนี้ คนรุ่นต่อมาจึงสร้างพระพุทธรูปขึ้นปางหนึ่งเป็นอนุสรณ์ที่เรียกกันว่า "พระปางห้ามญาติ" นั่นเอง

๒.๒.๓ เครื่องมือและสื่อที่ใช้ในการสื่อสารในพระพุทธศาสนา

การประชาสัมพันธ์กับกลุ่มประชาชนต่าง ๆ อาจกระทำได้โดยการใช้เครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ มาช่วยเสริมให้การดำเนินงานประชาสัมพันธ์มีประสิทธิภาพมากขึ้น และสามารถเข้าถึงกลุ่มประชาชน

^{๒๓}ดูรายละเอียดใน ชุ.ธ. (ไทย) ๒๘/๑๘๔ - ๑๘๕/ ๙๐-๙๑, ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐-๕๑.

เป้าหมายต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง เครื่องมือหรือสื่อที่ใช้ในการดำเนินงานประชาสัมพันธ์นั้น มีอยู่มากมายหลายประเภทด้วยกัน

๑. ประเภทเครื่องมือที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์

ในการประกาศพระศาสนาของพระพุทธเจ้านั้น พระองค์ทรงสามารถสร้างความสนใจ ความศรัทธาให้เกิดแก่ผู้ฟังหรือกลุ่มเป้าหมายด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายในทุกสถานการณ์ ไม่จำกัดตายตัวเป็นรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ซึ่งแม้แต่การสารวมพระอริยาบถให้สงบเรียบร้อยงดงาม ก็ถือว่าเป็นรูปแบบหนึ่ง เช่น เมื่อพระพุทธองค์เสด็จมุ่งไปยังป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เพื่อทรงแสดงธรรมโปรดพระปัญจวัคคีย์ มีนิกบวชอาชีวกผู้หนึ่งชื่อว่าอุปกะ เดินสวนทางมาเพียงพบเห็นพระพุทธองค์เสด็จดำเนินด้วยพระพุทธลีลามิพระอาการสงบเรียบร้อยไปตามปกติเท่านั้น เขากลับเกิดความประทับใจตรงเข้าไปสนทนาด้วย ภายหลังจากนั้น เขาไปใช้ชีวิตฆราวาสแต่งงานมีครอบครัวแล้วเกิดความเบื่อหน่าย ได้กลับมาขอบวชประพฤติธรรมกับพระพุทธองค์และบรรลุนิพพานได้ในที่สุดหรือแม้แต่อุบาสกปริพาชกที่เข้ามาบวชเป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนาในนามอุโฆษเป็นที่รู้จักกันว่า พระธรรมเสนาบดีสารีบุตรเถระ ก็เพราะเลื่อมใสในอริยาบถที่สารวมเยี่ยงสมณะของพระอัสสชิเถระเป็นจุดเบื้องต้น ดังนั้นแล้วเครื่องมือที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ประกาศพระศาสนาของพระพุทธเจ้าคือโดยอาศัยสภาพสิ่งแวดล้อม บุคคล และวัตถุสิ่งของ รวมถึงหมู่คณะ จาริตประเพณี สามัญสำนึกอุบนิสสัย และระดับภูมิปัญญาของผู้ฟังว่าอยู่ระดับไหนควรฟังธรรมเบา หรือหนัก ดังตัวอย่างดังต่อไปนี้

๑. อุบนิสนนกลา แปลว่า “ถ้อยคำของผู้เข้าไปนั่งใกล้” หมายถึงการนั่งคุยสนทนากันเองโดยสอดแทรกหลักธรรมเข้าไปในการสนทนากันนั้น เป็นรูปแบบการเผยแผ่ที่ใช้สำหรับการสนทนาปราศรัยกับบุคคลผู้ไปมาหาสู่ หรือการต้อนรับแขกผู้มาเยือน เป็นการพูดคุยกันตามสมควรแก่เหตุการณ์ กาลเทศะและบุคคลผู้ฟัง เพื่อตอบคำซักถาม แนะนำชี้แจง ให้คำปรึกษา เป็นต้น ไม่เป็นแบบแผนพิธี ตรงกับที่ท่านโบราณณาจารย์กล่าวว่า นั่งจับเข่าคุยกัน บรรยากาศเป็นกันเองโดยไม่มี การเตรียมตัวมาก่อน ซึ่งนิยมพูดกันว่า เป็นการเทศน์ธรรมาสน์เตี้ย

๒. ธรรมมิกถา (หรือ ธรรมกลา) แปลว่า “ถ้อยคำที่กล่าวถึงธรรม” หมายถึงการบรรยายหรืออธิบายธรรม เป็นรูปแบบการเผยแผ่ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงหลักพระธรรมวินัยอย่างเป็นทางการจะลักษณะ เป็นงานเป็นการ เป็นเรื่องเป็นราว ในปัจจุบัน ได้แก่ การแสดงธรรมการปาฐกถาธรรม การบรรยายธรรม เป็นต้น

๓. โอวาทกถา แปลว่า “ถ้อยคำที่กล่าวสอน” หมายถึงการให้คำแนะนำตักเตือนให้ละเว้นชั่ว ประพฤติดี เป็นรูปแบบการเผยแผ่ที่พระพุทธองค์ทรงประทานเป็นพระพุทธพจน์หรือ พระโอวาทสั้นๆ เป็นพระดำรัสตรัสเตือน ทรงสั่งสอนโดยเฉพาะเจาะจงเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความสังวร ระวัง ไม่ทำชั่ว ให้ละความชั่ว ให้ทำแต่ความดี และให้รักษาความดีเอาไว้ซึ่งตามปกติจะทรงประทานแก่พุทธบริษัทในโอกาสสำคัญ เช่น พระโอวาทปาติโมกข์ ๓ ที่ทรงแสดงถึงอุดมการณ์ หลักการ วิธีการของพระพุทธศาสนา หรือพระปัจฉิมวาจาอันเป็นโอวาทสุดท้ายเมื่อจวนจะเสด็จดับขันธปรินิพพานว่า “ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราขอเตือนพวกเธอว่า สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา พวกเธอจงยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมเถิด” เป็นต้น

๔. อนุสาสนิกถา แปลว่า “ถ้อยคำที่กล่าวสอนให้เห็นจริง” หมายถึงคำกล่าวสอนในลักษณะ ซ้ำๆ ครั่งแล้วครั่งเล่า ย้ำเตือนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความจำได้ เกิดความชินหูเป็นรูปแบบการเผย

แผ่อีกวิธีหนึ่งซึ่งพระพุทธองค์ทรงนำมาใช้ตรัสพร่ำสอนโดยเฉพาะแก่บรรดาพุทธบริษัทฝ่ายบรรพชิต หรือสหธรรมิก ๕ คือ ภิกษุ ภิกษุณี สิกขมานา สามเณร สามเณรี รวมทั้งนักบวชที่อยู่ใกล้ชิด ดังเช่น ที่ทรงรับสั่งกับพระอานนท์ ความว่า “อานนท์ เราจักกระหนาบแล้วกระหนาบอีก ใครมีสภาระก็ตั้งอยู่ได้ ใครไม่มีสภาระก็ต้องออกไป” เป็นต้น เนื้อหาสารธรรมโดยส่วนมาก จะเป็นคำสอนประเภทความไม่ประมาท ความสามัคคี ความเพียรพยายาม สติสัมปชัญญะ ความอดทน ซึ่งพระพุทธองค์ทรงย้ำเตือนพุทธบริษัทอยู่เสมอๆ

๕. ธรรมสภาจฉากถา (หรือเขียนว่า ธรรมสภาจฉากถา) แปลว่า “ถ้อยคำที่สนทนากันในทางธรรม” หมายถึงการสนทนาธรรม เป็นทำนองแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน บางครั้งมาในรูปแบบคำถาม เพื่อแสวงหาความถูกต้อง หรือปรับความเข้าใจซึ่งกันและกัน เป็นรูปแบบการเผยแผ่ที่พระพุทธองค์ทรงใช้บางโอกาสเพื่อทรงรับรองความคิดเห็นของผู้ฟังบ้าง

๒ การใช้สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์^{๒๔} ในสมัยพุทธกาลการประกาศพระศาสนา มีพระพุทธเจ้าเป็นศูนย์กลาง จึงไม่มีปัญหามากนัก เพราะถ้าเกิดปัญหาพระพุทธเจ้าก็ประชุมสงฆ์บัญญัติวินัยเป็นข้อห้ามไว้ ส่วนการใช้สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ของพระพุทธเจ้านั้น มีพุทธลีลาในการสอนที่ประยุกต์เข้ากับยุคสมัยได้เป็นอย่างดี แต่พอกาลเวลาเปลี่ยนไป วิธีการที่เคยใช้ได้ผลอาจจะต้องมีการปรับปรุงบ้าง ยิ่งในยุคไซเบอร์มีสารจำนวนมากที่สื่อออกไปยังประชาชน เพียงแต่ใช้โปรแกรมค้นหาที่สามารถทราบข้อมูลแทบทุกอย่างที่ต้องการได้ใช้เวลาไม่นานทุกอย่างอยู่ที่ปลายมือ แต่มีปัญหาตามมาคือเราไม่แน่ใจว่าข้อมูลที่ได้รับมานั้นถูกต้องตามข้อเท็จจริงหรือไม่ ส่วนหนึ่งมาจากผู้ส่งสารที่จะสื่อออกไปนักเผยแผ่จึงต้องศึกษาศิลปะในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และควรดำเนินรอยตามแนวการสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งมีลีลาในการสอนหรือ พุทธลีลาในการสอน หรือเทศนาวิธี การสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้ง แม้ที่เป็นเพียงธรรมมิกถา หรือการสนทนาทั่วไป ซึ่งมีใช้คราวที่มีความมุ่งหมายเฉพาะพิเศษ ก็จะดำเนินไปอย่างสำเร็จผลดีโดยมีองค์ประกอบที่เป็นคุณลักษณะ ๔ ประการคือ

๑) สันทัสสนา ซึ่ให้ชัด จะสอนอะไร ก็ชี้แจงแสดงเหตุผล แยกแยะอธิบายให้ผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง ดังจูงมือไปเห็นกับตา การเผยแผ่ธรรมธรรมในโลกนี้มีคนดีและคนชั่ว ดีเพราะอะไรเพราะกุศลมูล คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ คนชั่วเพราะ โลภะ โทสะ โมหะ ธรรมภาคปฏิบัติ คือ อริยสัจสี่ ถ้าเรามีศิลปะก็ประยุกต์ได้เช่นเมื่อหิว ก็รับประทานจนอิ่ม หิว คือ ทุกข์ เหตุแห่งความหิวคือสมุทัย รับประทาน คือ มรรค อิ่ม คือ นิโรธ ธรรมะสามารถอธิบายได้ แม้ด้วยเหตุธรรมดา แต่เราต้องชี้ให้เห็นอย่างชัดเจน อย่างการสอนเรื่องศีลห้า หัวใจของศีล คือ เมตตาซึ่งเป็นส่วนที่เกี่ยวพันกัน เราจะพูดเรื่องเมตตาก็ได้ พูดเรื่องศีลก็ได้ เพราะเป็นเรื่องเดียวกัน เพราะถ้าคนมีเมตตาก็ไม่ฆ่าสัตว์ จากนั้นศีลข้ออื่นก็จะตามมา ที่พระพุทธเจ้าสอนมากเพราะท่านอยู่นาน แต่สอนไม่กี่เรื่อง จึงต้องใช้พุทธศิลป์ในการเผยแผ่แท้จริงก็อยู่ที่ดี หรือชั่ว ละบาบ บำเพ็ญบุญ และทำจิตให้ผ่องแผ้ว ธรรมนั้นจะสรุปให้สั้นก็ได้ จะขยายให้ยาวก็ได้ ถ้าเข้าใจสาระจริง ๆ ของธรรม การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันแม้จะปรากฏทางอินเทอร์เน็ต ก็ต้องยึดหลักการนี้ คือ ต้องให้มีความชัดเจน

^{๒๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๐๔.

๒) สมาทพนา ขวนให้ปฏิบัติ คือ สิ่งใดควรทำ ก็บรรยายให้มองเห็นความสำคัญ และซาบซึ้งในคุณค่า เห็นสมจริง จนผู้ฟังยอมรับ อยากลงมือทำ หรือนำไปปฏิบัติ เช่นสอนเรื่องสติ สอนเรื่องการข้ามถนนของคนก็ได้ คนขาดเงินยังสามารถข้ามถนนได้ แต่ถ้าขาดสติจะข้ามถนนไม่ได้ เป็นต้น

๓) สมุตเตชนา เราให้กล้า คือ ปลุกใจให้คึกคัก เกิดความกระตือรือร้นมีกำลังใจแข่งขัน มั่นใจที่จะทำให้สำเร็จ ไม่กลัวเหน็ดเหนื่อยหรือยากลำบาก การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางอินเทอร์เน็ตก็ต้องปลุกเร้าให้ผู้รับสารเกิดความเชื่อมั่น อย่างนำเสนออะไรที่มีความยาวมากเกินไป ต้องจับประเด็นให้ได้เช่นข่าวที่คนกำลังสนใจในปัจจุบัน คืออะไรต้องนำมาวิเคราะห์ ทำให้ผู้รับสารได้คิด และต้องเสริม เต็มแต่เชื่อมโยงกับธรรมะได้ ภาษาใหม่ที่ใช้ในปัจจุบันเรียกว่าบูรณาการ ซึ่งก็คือ องค์กรวม หรือสังขารนั่นเอง

๔) สัมปหังสนา ปลุกให้สำเร็จ คือ ทำบรรยายภาคให้สนุกสดชื่น แจ่มใสเบิกบานใจให้ผู้ฟังชุ่มชื่น มีความหวัง มองเห็นผลดี และทางสำเร็จ ในโลกไซเบอร์ แม้ว่าผู้ส่งสารและผู้รับสารจะไม่ได้อยู่ต่อหน้า แต่ก็ศึกษาผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ การสื่อสารต้องใช้บรรยากาศ คือ ทำให้เพลิดเพลินต้องให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร

๒.๒.๔ การสื่อสารของพระพุทธเจ้า

ในปัจจุบันสามารถใช้หลักการเดียวกับหลักการสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ เพราะทั้งหลักการประชาสัมพันธ์และพุทธวิธีในการสอนนั้นต่างกันเพียงแต่คำจำกัดความหรือนิยามแตกต่างกันออกไป บ้างก็ใช้คำว่า นิเทศศาสตร์ตามหลักพุทธศาสตร์ วาทศิลป์ วาทกรรม ศิลปะในการพูด ศิลปะในการสื่อสาร หรือศิลปะการประชาสัมพันธ์ แต่ปรากฏว่าการใช้ภาษาที่แตกต่างกันเท่านั้น ซึ่งสามารถสรุปถึงพุทธวิธีในการสอนหรือศิลปะการประชาสัมพันธ์ตามแนวความคิดทางพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่า ศิลปะการประชาสัมพันธ์หรือการสอนของพระพุทธเจ้าได้รับการสรรเสริญอยู่เสมอว่า “พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมที่มีความงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง และงามในที่สุด สมบูรณ์ด้วยอรรถ และพยัญชนะ” เมื่อผู้ฟังนำไปพิจารณาไตร่ตรองและปฏิบัติตามก็จะเห็นผลได้ตามกำลังความเพียรและสติปัญญาของผู้นั้น ถือว่าเป็นความสำเร็จในการสอนอย่างน่าอัศจรรย์

๒.๒.๕ วิธีการแสดงธรรม และ ประกาศพระศาสนาของพระพุทธเจ้า

หลังจากได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมมาพุทธเจ้าในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ณ ตำบลอุรุเวลาเสนานิคมแล้ว พระองค์ได้ประทับเสวยวิมุตติสุขอยู่บริเวณสัตตมหาสถานโดยรอบต้นพระศรีมหาโพธิ์เป็นเวลาถึง ๗ สัปดาห์และในขณะทรงนั่งประทับเสวยวิมุตติสุขในสัปดาห์ที่ ๕ หลังการตรัสรู้ ภายใต้นอชลาณีโครธ โกลิผิงแม่น้ำเนรัญชรา ได้ทรงมานั่งคำนึงว่าสิ่งที่พระองค์ตรัสรู้นั้นเป็นของลึกซึ่งคนจะรู้และเข้าใจตามได้ยาก บัดนี้ ไม่สมควรที่เราจะประกาศธรรมที่เราตรัสรู้ เพราะธรรมที่เราตรัสรู้นั้นเป็นสิ่งที่คนทั่วไป ที่ถูกราคะ โทสะครอบงำอยู่จะไม่สามารถมองเห็นได้โดยง่าย, คนที่ถูกราคะยึดไว้ ถูกกองมืด (คืออวิชชา) หุ้มไว้มืดทั้งหลาย ย่อมไม่สามารถที่จะเข้าใจธรรมะของเราที่เป็นสิ่งทวนกระแส (อวิชชา) ที่มีสภาพลึกซึ่ง ละเอียดเช่นนี้ได้เลย

หลังจากทรงตั้งพระทัยที่จะนำสิ่งที่พระองค์ตรัสรู้มาสอนแก่นุชนทั้งหลาย พระองค์ได้ทรงพิจารณาหาบุคคลที่สมควรจะแสดงธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้โปรดก่อนเป็นบุคคลแรก ในครั้งแรก พระองค์ทรงระลึกถึง อาฬารดาบสกาลามโคตร และ อุทกดาบสรามบุตร ก่อน ซึ่งทั้งสองท่านเป็นพระอาจารย์ที่พระองค์ได้เข้าไปศึกษาในสำนักของท่านก่อนปลีกตัวออกมาแสวงหาโพธิญาณด้วยพระองค์เอง ก็ทรงทราบว่าทั้งสองท่านได้เสียชีวิตแล้ว จึงได้ทรงระลึกถึงปัญจวัคคีย์ทั้งห้า ผู้ที่เคยอุปฐากพระองค์ในระหว่างที่ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยา และทรงทราบด้วยพระญาณว่า ปัญจวัคคีย์ ฟานักอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี พระองค์จึงตั้งใจเสด็จไปยังป่าอิสิปตนมฤคทายวันเพื่อแสดงธรรมโปรดปัญจวัคคีย์ทั้งห้าเป็นครั้งแรก พระพุทธองค์ใช้เวลา ๑๑ วัน เป็นระยะทางกว่า ๒๖๐ กิโลเมตร เพื่อเสด็จจากตำบลอรุเวลา ตำบลที่ตรัสรู้ ไปยังที่พักของเหล่าปัญจวัคคีย์ (สถานที่แห่งนี้ชาวพุทธในยุคนั้นได้สร้างสถูปขนาดใหญ่ไว้ ปัจจุบันเหลือเพียงซากกองอิฐมึนๆ เรียกว่า เจาคันธสีสถูป) เมื่อพระองค์เสด็จไปถึงที่อยู่ของเหล่าปัญจวัคคีย์ในวันเพ็ญเดือน ๘ (อาสาฬหมาส) ขณะที่พระองค์กำลังเสด็จเข้าไปที่ที่พักของ เหล่าปัญจวัคคีย์ ปัญจวัคคีย์ได้เห็นพระพุทธเจ้ามาแต่ไกล ด้วยเหตุที่ปัญจวัคคีย์รังเกียจว่า "เจ้าชาย สิทธัตถะ ผู้ได้เลิกการบำเพ็ญทุกรกิริยา หันมาเสวยอาหารเป็นผู้หมดโอกาสบรรลุธรรมได้เสด็จมา" จึงได้นัดหมายกันและกันว่า "พวกเราไม่พึงอภิวาท ไม่พึงลุกขึ้นต้อนรับพระองค์ ไม่พึงรับบาตรจีวรของพระองค์ แต่พึงวางอาสนะไว้ ถ้าพระองค์ปรารถนาจะนั่งก็จักประทับนั่งเอง" เจาคันธสีสถูป สถานที่ พระพุทธองค์พบปัญจวัคคีย์เป็นครั้งแรกหลังจากตรัสรู้

ครั้นพระพุทธเจ้าเสด็จเข้าไปถึงกลุ่มพระปัญจวัคคีย์ พระปัญจวัคคีย์นั้นกลับล้มข้อตกลงที่ตั้งกันไว้แต่แรกเสียสิ้น ต่างลุกขึ้นมาต้อนรับพระพุทธเจ้า รูปหนึ่งรับบาตรจีวรของพระผู้มี พระภาค รูปหนึ่งปูอาสนะ รูปหนึ่งจัดหาน้ำล้างพระบาท รูปหนึ่งจัดตั้งตั้งรองพระบาท รูปหนึ่งนำกระเบื้องเช็ดพระบาทเข้าไปถวาย พระพุทธเจ้าจึงประทับนั่งบนอาสนะที่พระปัญจวัคคีย์จัดถวายไว้ การแสดงธรรมครั้งนั้นทำให้พราหมณ์โกณฑัญญะ ๑ ใน ๕ ปัญจวัคคีย์ เกิดความเลื่อมใสในพระธรรมของพระพุทธเจ้า จนได้ดวงตาเห็นธรรมหรือบรรลุเป็นพระอริยบุคคลระดับโสดาบัน ท่านจึงขออุปสมบทในพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า ด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา พระอัญญาโกณฑัญญะจึงกลายเป็นพระสงฆ์องค์แรกในโลก และด้วยเหตุที่ท่านได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยบุคคล (อนุพุทธะ) เป็นคนแรก จึงทำให้ในวันนั้นมีพระรัตนตรัยครบองค์สามบริบูรณ์เป็นครั้งแรกในโลก คือ มีทั้งพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้วันนี้ถูกเรียกว่า "วันพระธรรม" หรือ วันพระธรรมจักร อันได้แก่วันที่ล้อแห่งพระธรรมของพระพุทธเจ้าได้หมุนไปเป็นครั้งแรก และ "วันพระสงฆ์" คือวันที่มีพระสงฆ์เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก อีกด้วย

๑. โปรดพระยสะ และสหาย^{๒๕}

เมื่อพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรมโปรดยสะกุลบุตรจนสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว สหายของพระยสะที่ยังเป็นคฤหัสถ์อีก ๔ คน ซึ่งล้วนเป็นบุตรเศรษฐีในแคว้นแคว้นเมืองพาราณสีมีนามว่า วิมล สุพาหุ ภูณณชิ และควัมปติ ทราบเรื่องที่พระยสะออกบรรพชา จึงชวนกันมาสู่สำนักพระศาสดาและฟังพระธรรมเทศนาจนบรรลุพระโสดปัตติผลและทูลขอบวช

^{๒๕} จ้านง ทองประเสริฐ, โปรดพระยสะ และสหาย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๓.

ครั้งได้ประทานอุปสมบทด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา ภายหลังได้ฟังโอวาทานุศาสน์ หรือโอวาทข้อเตือนใจ จากพระพุทธองค์จนสำเร็จพระอรหันต์ทั้งสิ้น ในเวลานั้นได้มีพระอรหันต์บังเกิด ในโลกรวม ๑๑ พระองค์ และสหายศฤง์สร์ของพระยสะอีก ๕๐ คนผู้เป็นบุตรของชาวชนบท ได้มาบรรพชาในสำนักพระศาสดาและฟังพระธรรมเทศนาจนสำเร็จเป็นพระอรหันต์ ในเวลานั้น จึงมี พระอรหันต์บังเกิดในโลกรวม ๖๑ พระองค์ คือ พระบรมศาสดา พระปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ พระยสะ และพระที่เป็นสหายอีก ๕๕ องค์

๒.ส่งสาวกรุ่นแรกออกไปประกาศศาสนา จำนวน ๖๐ รูป

พระพุทธเจ้าทรงส่งพระสาวกไปประกาศพระพุทธศาสนา เมื่อมีพระอรหันต์สาวกจำนวนมากถึง ๖๐ องค์ และเวลานั้นก็ได้สิ้น ฤดูฝนแล้ว พระพุทธองค์ทรงเห็นว่าเป็นโอกาสดี สมควรส่งพระสาวกไปประกาศพระพุทธศาสนาแล้วจึง มีพระพุทธดำรัสสั่งพระอรหันต์สาวก ให้ไปจาริกในที่ต่างๆ เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน โดยให้แยกย้ายกันไป มิให้ไปรวมกัน ให้ไปแสดงธรรมประกาศพระพุทธศาสนาให้แพร่หลาย ส่วนพระองค์เองก็จะเสด็จไปยังตำบลอุรุเวลา กรุงราชคฤห์ เพื่อประกาศพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน

๓. โปรดชฎิลสามพี่น้อง^{๒๖}

ทรงโปรดภัททวัคคีย์และชฎิล เมื่อทรงส่งพระสาวกออกจาริกไปแล้ว พระพุทธองค์จึงเสด็จไปยัง ตำบลอุรุเวลาแต่เพียงพระองค์เดียว ระหว่างทางได้เสด็จแวะเข้าไปพักผ่อนที่ไร่ฝ้ายแห่งหนึ่ง ณ ที่นี้ พระองค์ได้ทรงพบ ชายหนุ่มจำนวน ๓๐ คน เป็นสหายกันเรียกว่า ภัททวัคคีย์ ซึ่งได้พากันออกติดตามหาภรรยาของหนุ่มคนหนึ่งที่ได้ขโมยของหนีไป พระพุทธองค์จึงตรัสเตือนว่า จะตามหาหญิงหรือตนเองดี แล้วทรงแสดงธรรมโปรดให้บรรลุมรรคผล ประทานเอหิภิกขุอุปสัมปทา (คือ การบวชให้ด้วยพระองค์เอง ด้วยการตรัสว่า จงมาเป็นภิกษุเถิด) แล้วทรงส่งไปประกาศพระพุทธศาสนาทั้ง ๓๐ องค์ หลังจากทรงโปรดพวกภัททวัคคีย์แล้ว ตอนบ่ายวันนั้นพระพุทธองค์ก็เสด็จจากไร่ฝ้าย พอเวลาพลบค่ำ ก็เสด็จถึงตำบลอุรุเวลาริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ณ ตำบลนี้พระองค์ได้ทรงโปรดชฎิล ๓ พี่น้องที่ตั้งอาศรมบำเพ็ญพรตอยู่ที่ตำบลนี้ คือ ชฎิลผู้พี่ ชื่อ อุรุเวลกัสสป น้องคนกลางชื่อ นทิกัสสป น้องคนเล็กชื่อ คยาก็สสป คุมบริวาร (รวมทั้งตัวเองด้วย) คนละ ๕๐๐ , ๓๐๐ และ ๒๐๐ โดยตั้งอาศรมอยู่ตอนเหนือแม่น้ำเนรัญชราที่ค้ำแม่น้ำตอนกลาง และที่ค้ำตอนใต้สุดโดยลำดับ โดยทรงแสดงอาทิตตปริยายสูตรโปรดชฎิลเหล่านั้นให้ได้บรรลุมรรคผล สำเร็จ ในพระอรหันต์ทั้ง ๑,๐๐๐ รูป ประทานเอหิภิกขุอุปสัมปทา ทั่วทุกรูป ทรงโปรดพระเจ้าพิมพิสารและทรงได้พระอัครสาวก เมื่อทรงโปรดชฎิล ๓ พี่น้อง พร้อมทั้งบริวารและทรงพักอยู่ที่ตำบลคยาสี่สะพานสมควรแล้ว พระพุทธองค์ได้ทรงพาพระอรหันต์ผู้เป็นชฎิล จำนวน ๑,๐๐๐ รูป นั้นเสด็จไปยังกรุงราชคฤห์ นครหลวงแห่งแคว้นมคธ เสด็จเข้าประทับอยู่ที่สวนลัทธิวัน ใกล้พระราชวังพระเจ้าพิมพิสาร

๒.๒.๖ หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าใช้ในการประกาศพระศาสนา

พระธรรม หมายถึง ธรรมะซึ่งพระพุทธเจ้าทรงค้นพบและนำไปประกาศพระศาสนา หรือคำสอนของพระพุทธเจ้า เกี่ยวกับความจริงตามธรรมชาติของทุกข์และวิธีการดับทุกข์ ธรรมะของ

^{๒๖} อานรรักษ์ คำจันทร์, โปรดชฎิลสามพี่น้อง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๖๓.

พระพุทธเจ้านั้นแต่เริ่มสืบทอดกันด้วยวิธีท่องจำแบบปากต่อปาก เรียกว่า "มุขปาฐะ" สมัยต่อมาจึงได้มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร คัมภีร์ที่บันทึกพระธรรมของพระพุทธเจ้านั้น เรียกว่า พระไตรปิฎก และยังมีคัมภีร์อื่นๆ ที่แต่งภายหลังเพื่อขยายความอีก ได้แก่ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ตามลำดับ ธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบนั้น เป็นสิ่งที่มีอยู่แต่เดิมแล้ว ไม่ได้เกิดขึ้นพร้อมพระองค์ แต่ทรงเป็นผู้ค้นพบแล้วนำมาประกาศ อาจพอกกล่าวได้ว่าการเรียนรู้พระธรรม ก็คือการเรียนรู้ธรรมดาโลก และเรียนรู้สิ่งที่เป็นปกติที่มีบ่อเกิดที่มาจากอย่างไร เป็นไปได้อย่างไร

๑. ทรงแสดง ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร^{๒๗}

พระพุทธองค์ถึงป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ (อาสาฬหบูชา) หลังจากวันตรัสรู้สองเดือน และที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี พระพุทธองค์ได้แสดงธรรมซึ่งเรียกว่า ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ในวันนั้นพระอัญญาโกณฑัญญะได้สำเร็จเป็นพระโสดาบัน มีปัญญาเห็นแจ้งว่า "สิ่งทั้งหลายย่อมเกิดจากเหตุเป็นธรรมดา แล้วสิ่งที่เกิดทั้งหมดทั้งปวงย่อมดับไปเป็นธรรมดา" ไม่มีดีไม่มีชั่วในสักกายทิฎฐิ ในมิฉาทิฎฐิ ในศีลปรามาส สิ้นความสงสัย(วิจิกิจฉา)ในธรรม ทำให้วันนั้นมีพระรัตนตรัยครบองค์ เป็นครั้งแรก หลังจากนั้นปัญญาจักขี้ ทั้ง ๕ ได้บวชเป็นพระภิกษุด้วยเอหิภิกขุ (พระพุทธเจ้าเป็นผู้บวชให้) พระอรหันต์ปรากฏขึ้นในโลก ๖ องค์รวมพระพุทธเจ้า ๑ พระองค์๒๕ ดังนั้น การแปลความพระสูตร ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร จึงควรแปลและทำความเข้าใจ ในคำและเนื้อหาที่สำคัญ สามประการ ให้ถูกต้อง คือ ธรรมจักร หมายถึง สภาพการหมุนวน ระหว่างอายตนะภายนอก กับ อายตนะภายใน

กามชัลลิกานุโยค หมายถึง การทำให้จิตติดอายตนะภายใน

อตตกิลมณานุโยค หมายถึง การทำให้จิตติดอายตนะภายนอก

เพราะพระสูตรนี้เป็นพระสูตรสำคัญ เป็นพระสูตรแรกที่พระพุทธองค์ตรัสสอนสาวก หากเราไม่ทำความเข้าใจให้ถูกต้องครอบคลุมแล้ว การจะทำความเข้าใจเนื้อหาอื่นๆ ที่พระพุทธองค์ตรัสสอนก็อาจทำให้เราเข้าใจผิดไป เปรียบเหมือนหัวขบวนรถไฟหากเข้ารางผิด ท้ายขบวนก็พลอยผิดไปด้วย จึงเป็นเรื่องที่ผู้แสวงหาธรรมะอย่างจริงจังไม่ควรมองข้ามไป

พระพุทธเจ้านั้นท่านตรัสให้สาวกช่วยกันเข็นกงล้อธรรมจักร ก็คือให้เห็นการหมุน เพราะการถ่ายทอดธรรมะนั้นจะต้องถ่ายทอดให้เห็นการหมุนนี้ เมื่อคนไหนเห็นการหมุนแล้วโอกาสที่จะมีดวงตาเห็นธรรมมันก็มากขึ้นเพราะอย่างน้อยจิตก็ปล่อยวางจากอายตนะภายนอก ภายในได้แล้วเหลือเพียงการปล่อยการหมุนเท่านั้น ดังนั้นพระพุทธองค์ท่านจึงตรัสให้เข็นกงล้อธรรมะจักร เมื่อกงล้อธรรมจักรยังมีอยู่ในโลกนี้ มวลมนุษย์ก็จะได้ประโยชน์ จะได้มีโอกาสมีดวงตาเห็นธรรม ไปสู่สภาวะจิตหลุดพ้น ได้มรรคผลนิพพาน เมื่อใดธรรมจักรไม่ได้เข็น ธรรมะก็จะไม่ก้าวหน้า จะหยุดอยู่กับที่ คือ หยุดอยู่กับความนึก ความคิด ความรู้สึก อารมณ์ ความสว่าง ความสะอาด ความสงบ

ฉะนั้น “ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร” จึงเป็นความรู้ หลักการ ทฤษฎี หลักธรรม คำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา ที่เรียกว่า “ปฐมเทศนา” ที่ทำให้เกิด “ปฐมสาวก” องค์แรกที่เป็นพระภิกษุ คือ “ท่านพระโกณฑัญญะ” และมีคำศัพท์ที่สำคัญเกิดขึ้น คำว่า “ดวงตาเห็นธรรม”ซึ่งหมายถึง “ญาณทัส

^{๒๗} อานุกรักษ์ สำแดง, ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า๑๒.

สนะ” (ปัญญาเห็นธรรม) ที่ทำให้เกิด “วิมุตตานุตตริยะะ” คือ ความหลุดพ้นอันยิ่งยวดเกี่ยวกับ “อริยสัจ ๔” กับ “กิจในอริยสัจ ๔” ที่เรียกว่า “ญาณทัสสนะมีรอบ ๓ มีอาการ ๑๒” (ญาณ ๓) ได้ บรรลุความตรัสรู้ ด้วย ดวงตา (จักขุ) ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่าง ได้เกิดขึ้น (อุทพาติ) แล้วในธรรมทั้งหลาย นั่นคือ “ปัญญาเห็นธรรม” (ธรรมจักขุ) ซึ่งแสดงนัยถึง “ปฏิบัติทาสายกลาง – มัชฌิมาปฏิปทา” ซึ่งเป็นข้อประพฤติปฏิบัติที่ตรงกับข้ามกับ “ที่สุด ๒-อันตา ๒” ได้แก่ (๑) “กามสุขัลลิกานุโยค” (ความหมกหมุ่นในกามว่าเป็นสุดติภพ) กับ “อตตกิลมกานุโยค” (ความทรนทนตนเองว่าเป็นสุดติภพ) เพราะฉะนั้น “มัชฌิมาปฏิปทา” จึงหมายถึง ข้อประพฤติปฏิบัติที่ประเสริฐ ๘ ประการ ที่เรียกว่า “มรรคมืองค์ ๘” ที่เรียกเป็นทางการว่า “อริยอัฏฐังคิกมรรค” ได้แก่ (๑) “สัมมาทิฐิ” ปัญญาอันเห็นชอบ (๒) “สัมมาสังกัปปะ” ความดำริชอบ (๓) “สัมมาวาจา” เจรจาชอบ (๔) “สัมมากัมมันตะ” การงานชอบ (๕) “สัมมาอาชีวะ” เลี้ยงชีวิตชอบ (๖) “สัมมาวายามะ” พยายามชอบ (๗) “สัมมาสติ” ระลึกรู้ชอบ และ (๘) “สัมมาสมาธิ” ตั้งจิตชอบ อย่างไรก็ตาม เมื่อวิเคราะห์ในเชิงลึก ก็จะมีพบว่า “พระพุทธเจ้า” ทรงเจริญปัญญา ที่เรียกว่า “สิกขา ๓-ไตรสิกขา” (ศีล-สมาธิ-ปัญญา) ซึ่งทำหน้าที่แยกแยะ “มรรคมืองค์ ๘”

๒. ทรงแสดงอนัตตลักขณสูตร

อนัตตลักขณสูตร คือ พระธรรมเทศนาที่พระบรมศาสดา ตรัสสอนภิกษุ ปัญจวัคคีย์ เมื่อจบพระธรรมเทศนานี้แล้ว พระปัญจวัคคีย์ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ พร้อมกันทั้ง ๕ รูป เพิ่มจำนวนพระอรหันต์ขึ้นในโลกเป็น ๖ รูป มีใจความย่อว่า รูปคือร่างกาย เวทนาคือความรู้สึก สัญญาคือความจำ สังขาร คือสภาพที่เกิดกับใจ ปรงใจให้ดีบ้าง ชั่วบ้าง วิญญาณคือใจ รวมเรียกว่า ชันธ์ ๕ เป็นอนัตตา ไม่ใช่ตน ถ้าเป็นตนจริงแล้ว ก็ไม่พึงเป็นไปเพื่อความลำบาก ผู้เป็นเจ้าของก็จะปรารถนาได้ตามใจหวัง แต่ความจริงชันธ์ ๕ เป็นอนัตตา ไม่ใช่ตน ผู้ที่ถือว่าเป็นเจ้าของจึงปรารถนาให้ เป็นไปตามใจหวังไม่ได้ แล้วทรงถามความเห็นของท่านปัญจวัคคีย์ให้ตอบด้วยความจริงใจว่า ชันธ์ ๕ ไม่เที่ยง เมื่อไม่เที่ยงก็เป็นทุกข์ เมื่อเป็นทุกข์ก็มีความแปรปรวนเป็น ธรรมดา จึงไม่ควรยึดมั่นถือมั่นว่าของเรา เป็นของเรา เป็นตนของเรา แล้ว ทรงสอนให้ละความยึดถือว่า ชันธ์ ๕ ที่ล่วงไปแล้ว หรือยังไม่ มากก็ดี เกิดขึ้น จำเพาะบัดนี้ก็ดี หยาบหรือละเอียด เลวหรืองาม อยู่ใกล้หรือไกลก็ดี ทั้งหมด ก็สักแต่ว่า เป็นชันธ์ ๕ พึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามเป็นจริงว่าไม่ใช่ของเรา ไม่เป็นเรา ไม่ใช่ตนของเรา เห็นประจักษ์ใจเช่นนี้ ย่อมเบื่อหน่ายคลายกำหนด จิตก็พ้นจากความถือมั่น เมื่อพระศาสดาตรัสสอน อยู่ดังนี้ พระปัญจวัคคีย์น้อมใจพิจารณาไป ตามพระธรรมเทศนา จิตก็พ้นจากอาสวะ ไม่ถือมั่น ด้วย อุปาทาน อนึ่ง ธรรมจักกัปปวัตตนสูตร เป็นปฐมเทศนา ท่านอัญญาโกณฑัญญะ ได้ดวงตาเห็นธรรม สำเร็จเป็นพระโสดาบัน เพียงรูปเดียว แต่อนัตตลักขณสูตร สามารถทำให้ท่านทั้ง ๕ ซึ่งบรรลุโสดาบัน แล้ว สำเร็จภูมิธรรมชั้นสูงสุด เป็นพระอรหันต์ได้ จึงนับว่าเป็นสูตรสำคัญ

๓. ทรงแสดงอาทิตตปริยายสูตร^{๒๘}

อาทิตตปริยายสูตร เป็นธรรมที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงธรรมแก่หมู่ภิกษุ ชุกฺกิล ทั้ง ๑,๐๐๓ รูป ขณะที่พระบรมศาสดา ทรงแสดงพระธรรมเทศนาอยู่นั้น ภิกษุชุกฺกิล ทั้ง ๑,๐๐๓

^{๒๘} จิตจันง ศรีจันทร์, อาทิตตปริยายสูตร, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๑๒.

รูป ส่งกระแสจิตไปตามวาระแห่งพระธรรมเทศนา จิตของพวกเธอ ก็หลุดพ้นจากกิเลสอาสวะทั้งปวง สำเร็จเป็นพระอรหันต์ขึ้นมาด้วยกันทั้งหมด และพระภิกษุชฎิลทั้งหมดนั้นก็ได้เป็นกำลังสำคัญในการประกาศพระพุทธศาสนาที่เมืองราชคฤห์ เมืองหลวงแห่งแคว้นมคธ ทำให้แคว้นมคธเป็นฐานอำนาจสำคัญในการประกาศพระพุทธศาสนาในเวลาต่อมา

อาทิตตปริยายสูตร เป็นพระสูตรที่มีเนื้อหาแสดงถึงความรุ่มร้อนของจิตใจ (อินทรีย์ ๕) ด้วยอำนาจของกิเลส เปรียบได้กับความร้อนของไฟที่ลุกโผลงอยู่ ดังนั้นจึงได้ชื่อว่า อาทิตตปริยายสูตร แสดงให้เห็นว่าความร้อนที่แท้จริงคือความร้อนจากภายใน แต่ทว่าความสุขหรือความทุกข์ร้อนจากกิเลสทั้งปวงล้วนนั้นก็เป็นสิ่งที่ไม่เที่ยง คือตั้งอยู่ไม่ได้ตลอดไป ไม่มีอะไรที่ควรยึดถือ นำเป็นหนทางในความผันแปร พระสูตรนี้จึงเป็นพระสูตรสำคัญในพระพุทธศาสนา

๔. ทรงแสดงอนุปพิภกา

หลังจากที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ธรรม แล้วทรงประกาศธรรมเป็นเวลา ๔๕ ปี ช่วงเวลานี้ พระองค์ต้องประสบกับปัญหาและอุปสรรคมากมาย แต่ก็ทรงแก้ไขปัญหาและอุปสรรคนั้นได้อย่างเรียบง่าย ด้วยเหตุที่พระองค์ทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั่นเอง ธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงใช้สอนเพื่อพ้นจากทุกข์ นั้นคือ อริยสัจ ๔ ซึ่งเป็นธรรมชั้นสูง ยากที่บุคคลทั่วไปจะเข้าใจได้ ปัญหาที่พระองค์จึงทรงมีวิธีการเตรียมความพร้อมของผู้ฟังให้มีความพร้อมที่ประณีตขึ้น โดยการแสดงธรรมโดยเริ่มจากธรรมที่เข้าใจง่ายๆ เช่น ทาน จนไปถึงธรรมที่มีความลุ่มลึกขึ้นไปตามลำดับ วิธีการแสดงธรรมไปตามลำดับเพื่อเตรียมจิตใจให้ประณีตขึ้นนี้เรียกว่า ?อนุปพิภกา? เมื่อบุคคลใดได้ฟังอนุปพิภกาแล้ว จิตใจเขาจะเป็นจิตที่สมควรได้รับธรรมชั้นสูงขึ้นไป นั่นคืออริยสัจ ๔ เมื่อจิตเข้าถึงอริยสัจ ๔ แล้วจิตเกิดดวงตาเห็นธรรม ซึ่งเปรียบเหมือนผ้าขาวสะอาดปราศจากมลทินควรรับน้ำย้อมได้เป็นอย่างดี

การแสดงอนุปพิภกา นั้น ในพระไตรปิฎกจะแสดงไว้ว่า เมื่อบุคคลที่พระพุทธเจ้า จะทรงโปรด สนใจเข้ามานั่งใกล้พร้อมที่จะฟังธรรมแล้ว พระองค์จึงทรงแสดง อนุปพิภกา อันประกอบด้วย ทานกถา สีลกถา สักคกถา กามทีนวกถา เนกขัมมานิสัชกถา หลังจากฟังจนจบและเข้าใจแล้ว จิตผู้นั้นจะเป็นจิตที่ประณีตขึ้น เมื่อพระองค์ทราบดังนั้นจึงทรงแสดงอริยสัจ ๔ ซึ่งเป็นธรรมชั้นปรมาตม เป็นธรรมเพื่อให้เข้าถึงความพ้นทุกข์อย่างแท้จริง เมื่อได้ฟังและรู้ธรรมแล้วบางคนก็บรรลุเป็นพระโสดาบัน บางคนก็บรรลุเป็นพระอรหันต์ บางคนก็ขอถึงซึ่งพระรัตนตรัย เนื้อหาในพระไตรปิฎกก็มีเพียงแค่นี้ จะสังเกตว่ารูปแบบและวิธีการแสดงอนุปพิภกา นั้นไม่ได้แสดงไว้ บอกเพียงว่า อนุปพิภกา ประกอบด้วย ทานกถา สีลกถา สักคกถา กามทีนวกถา เนกขัมมานิสัชกถา เมื่อพิจารณาในแต่ละหัวข้อธรรม เช่น ทานกถา พระพุทธเจ้าจะทรงสอนเรื่องทาน ไว้มากมาย ทำให้ไม่ทราบว่าเป็นขณะที่พระองค์สอนอนุปพิภกาในเรื่องทานกถานั้นมีเนื้อหาและลีลา การเทศนาธรรมเป็นอย่างไร สัมพันธ์กับหัวข้อธรรมอื่น คือ สีลกถา สักคกถา กามทีนวกถา เนกขัมมานิสัชกถา อย่างไร และอนุปพิภกา ทำไมจะต้องมีหัวข้อธรรม ๕ ข้อ ดังกล่าวด้วย เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาและอุปสรรคของการแสดงอนุปพิภกาของคณาจารย์ในสมัยปัจจุบัน แต่ก็มีนักปราชญ์ได้อธิบายในหนังสือบรมธรรม ภาคปลาย ของท่านพุทธทาส ว่า ผู้แสดงอนุปพิภกา ต้องสามารถทำให้ผู้ฟังเข้าใจชนิดที่เรียกว่า ทำให้เกิดความเห็นแจ้งโดยอาศัย ประสบการณ์ คืออริยสัจ ๔ ต่อไป

๒.๓ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑. พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^{๒๙} กล่าวไว้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นลักษณะตั้งรับ คือ การสอนและการแสดงธรรมะในวันพระและกิจกรรมทางศาสนาอยู่ในวัดเป็นส่วนใหญ่แต่ในปัจจุบันโลกอยู่ในยุคของการแข่งขันพระพุทธศาสนาจะเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบเชิงรับไม่ได้ต้องมีเชิงรุกด้วย

๒. พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๓๐} กล่าวไว้ว่า การบริหารและจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งจะขออนุญาตนำส่วนที่สำคัญ ๆ เพื่อเป็นแนวคิดแนวปฏิบัติ

๑. ต้องรู้เท่าทันต่อสภาพความเปลี่ยนแปลงปัญหาต่างๆ และความต้องการของสังคม และโลกในยุคสมัยนี้ด้วยว่า เวลานี้สังคมเราเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร โลกมีความเจริญก้าวหน้าอย่างไร มีอะไรเกิดขึ้น เป็นไป อะไรเป็นปัญหา อะไรเป็นความต้องการ

๒. สถาบันสงฆ์ ได้แก่ พระภิกษุ สามเณร และวัดวาอาราม จะต้องดำรงตนให้หน้าศรีทรา เป็นการแสดงภาพรวม เป็นต้น

๓. รู้จักใช้ระบบการสื่อสารต่างๆ ตลอดจนอุปกรณ์ในเรื่องข่าวสาร ข้อมูลเอามาทำให้เกิดประโยชน์ ผลกระทบต่อเนื่องสองประการคือ เป็นได้ทั้งทางบวกและทางลบ ถ้าการเสพสื่อเป็นไปอย่างถูกต้องและมีวิจารณ์ญาณ ก็เป็นผลดีต่อบุคคลในสังคม แต่ถ้า เสพสื่ออย่างปราศจากการวินิจฉัย ก็จะทำให้เกิดผลต่อเนื่องในเรื่องแนวทางการคิด การปฏิบัติตน ความประพฤติ ตลอดจนสร้างปัญหา ในกับสังคมในที่สุด

๓. พระครูสุนทรธรรมโสภณ^{๓๑} กล่าวไว้ว่า การทำงานของคณะสงฆ์โดยเฉพาะงานด้านการเผยแผ่ ที่ถือได้ว่าเป็นบทบาทหลักของคณะสงฆ์และมีความโดดเด่นมาโดยตลอดมิทำให้สังคมมีคุณธรรม มีศีลธรรม สังคมมีความสงบสุขร่มเย็น เด็ก ๆ มีสัมมาคารวะต่อผู้หลักผู้ใหญ่ ลูก ๆ มีความกตัญญูต่อพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมมีน้อย แม้ปริมาณพระสงฆ์จะมีน้อย สื่อการสอนเพื่อการเผยแผ่ มีน้อย เช่น ไม่มีหนังสือพิมพ์ ไม่มีวิทยุ ทีวี อินเทอร์เน็ต อย่างสมัย ทุกวันนี้ แต่การทำงานค่อนข้าง มีคุณภาพ พระสงฆ์มีอุดมการณ์ในการทำงาน มีทิศทางการทำงาน ที่ชัดเจนแต่เพราะสื่อทั้งหลายไม่ส่งผลต่อการทำงานเผยแผ่ธรรมะ ตรงกันข้ามอาจเป็นอุปสรรคต่อการเผยแผ่ธรรมะด้วยเข้าไปในที่นี้ผู้เขียนขออนุญาตนำเสนอยุทธศาสตร์การทำงานเผยแผ่ของคณะสงฆ์

๑) ตั้งคณะทำงานของคณะพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถขึ้นมาคณะหนึ่ง เพื่อศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แยกแยะจัดกลุ่มจัดประเภทของปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ความจำเป็น และความเร่งด่วนของปัญหา สภาพปัญหาต่าง ๆ ในสังคม ตีกรอบของปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ

^{๒๙} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), “การเผยแผ่เชิงรุก”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๙.

^{๓๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), หลักการบริหารและจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ.พี.กราฟิคดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๑๙.

^{๓๑} พระครูสุนทรธรรมโสภณ, ยุทธศาสตร์การทำงานเผยแผ่ของคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ ทวีพิมพ์ดี, ๒๕๔๙), หน้า ๓.

การเกิดขึ้นของปัญหา วางกรอบการทำงานและเครือข่ายการประสานงานการเผยแพร่ให้ชัดเจนในทุก ๆ ระดับ เช่น เครือข่ายระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับภาค และ ส่วนกลาง

๒) จัดให้พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถทุกระดับและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกองค์กร ให้มีการประชุมสัมมนา ระดมสมอง (brain storming) เพื่อให้เกิดการศึกษาหาข้อมูลสภาพปัญหาของสังคมว่า สังคมขณะนี้ มีปัญหาอะไรบ้าง มาแยกแยะปัญหา

๓) วางกรอบการทำงานเผยแพร่ให้ชัดเจน กำหนดทิศทางการทำงานให้ชัดเจน ขั้นนี้ จะดำเนินการหลังจากได้ผลจากการสรุปกรอบแนวคิด ผลการศึกษาจากที่ประชุมมาแล้ว เพื่อให้การทำงานเผยแพร่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เหมือนกองทัพของกำลังทหารโจมตีไปสู่เป้าหมายเดียวกัน ไม่ให้เป็นกำลังที่กระจายแต่ไร้พลัง เพราะเห็นว่าการทำงานเผยแพร่ของคณะสงฆ์มีอิสรภาพมากเกินไป และเป็นอิสรภาพที่ไม่มีคุณภาพแต่กระจายแบบกระจายไร้ทิศทาง คือ ประเภทต่างคนต่างทำ ขาดการวางแผนในการทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิภาพและเอกภาพในเชิงเป้าหมายและทิศทาง

๔) คณะพระสงฆ์เราควรมีสื่อ คือ มีหนังสือพิมพ์ สถานีวิทยุ -โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต มี เว็บไซต์ แต่ต้องให้มีการฝึกอบรมการรู้จักใช้สื่อทั้งหลายเหล่านี้เป็นอย่างดีและให้ถูกต้องจากผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศเดียวกัน มีกรณีตัวอย่าง ที่เป็นไปเพื่อแก้ปัญหาที่สังคมกำลังประสบอยู่เป็นสำคัญ ตามผลสรุปจากคณะทำงาน ที่เห็นว่าเร่งด่วนและจำเป็น

๔. พระจักรพงษ์ วิสุทฺธิสโร^{๓๒} กล่าวไว้ว่าการนำเทคโนโลยีมาใช้เครื่องมือนี้ให้เกิดประโยชน์ในการเผยแพร่พุทธศาสนา เพราะหากจะใช้วิธีการเผยแพร่พุทธศาสนาแบบเดิมอาจเข้าไม่ถึงสังคมยุคใหม่หรือคนรุ่นใหม่ก็เป็นได้ เพราะสังคมสมัยปัจจุบัน ประชาชนไม่ค่อยมีเวลาไปปฏิบัติธรรม การเผยแพร่พระธรรมคำสอนผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถทำให้เข้าถึงประชาชนได้ง่ายและกว้างขวางมากที่สุด ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ ผู้ใช้อยู่ที่ไหนเวลาใดก็สามารถที่จะเข้าไปศึกษาพระธรรมคำสอนได้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นที่ทำงาน ที่บ้าน หรืออยู่ในต่างประเทศก็ตาม นอกจากนั้น สื่ออินเทอร์เน็ตยังสามารถนำเสนอได้ทั้งข้อความ ภาพ เสียง วิดีโอ และสามารถสนทนาโต้ตอบกับผู้ชมได้ด้วย เหตุนี้เององค์กรต่างๆ ทั่วโลกจึงหันมาใช้บริการอินเทอร์เน็ตจำนวนมาก จากข้อมูลของ Internet World Stats Usage and Population Statistics รายงานว่า จากประชากรทั่วโลกจำนวน ๖,๗๑๐,๐๒๙,๐๗๐ (หกพันเจ็ดร้อยสิบล้านสองหมื่นเก้าพันเจ็ดสิบล้านคน) มีผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตมากถึง ๒๐,๗๘๓,๔๑๙ (ยี่สิบล้านเจ็ดแสนแปดหมื่นสามพันสี่ร้อยสิบเก้าคน)

๕. เสรี วงษ์มณฑา^{๓๓} กล่าวไว้ว่า “พระพุทฺธศาสนาใช้วิธีการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนไปยังประชาชนด้วยคำพูดและการกระทำอันเป็นสิ่งอย่างหนึ่งของการประชาสัมพันธ์” อย่างไรก็ตาม เมื่อดู

^{๓๒} พระจักรพงษ์ วิสุทฺธิสโร, การใช้เทคโนโลยี กับ การเผยแพร่พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธีระฟิล์ม และ โซเท็กซ์ จำกัด , ๒๕๔๒) , หน้า ๓๙.

^{๓๓} เสรี วงษ์มณฑา, การประชาสัมพันธ์: ทฤษฎีและปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธีระฟิล์มและโซเท็กซ์ จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๓๙.

จุดมุ่งหมายของการประชาสัมพันธ์เพื่อที่จะสร้างความรู้ความเข้าใจสร้างความนิยม ให้สาธารณชนรับรู้ สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างองค์กรได้รับความยกย่องศรัทธา สร้างสรรค์ความก้าวหน้าแก่สังคม

๖.เกษม อุทยานิน^{๓๔} กล่าวไว้ว่า การประชาสัมพันธ์เป็นการสื่อสารสองทางระหว่างสถาบันกับประชาชนทั่วไปเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอันดีต่อกัน เกิดการยอมรับนับถือ ก่อให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใสและทำให้เกิดความร่วมมือเพื่อปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของสถาบัน อันมีผลทำให้

๗.พรธณี สนวนเพลง^{๓๕} กล่าวไว้ว่าการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา จึงเป็นเสมือนเครื่องมืออันทันสมัย ทันสมัยในภาวะการณปัจจุบัน เพื่อก่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วและขยายปริมาณการติดต่อสื่อสาร เพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนาในวงกว้างได้ทั่วโลก โดยมุ่งให้มนุษยโลกทุกคน ได้รู้จักพระพุทธศาสนา ได้เข้าถึงหลักธรรมซึ่งเป็นการเข้าถึง

๘.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา^{๓๖} กล่าวไว้ว่า ความก้าวหน้าของระบบอินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีการสื่อสาร ก่อให้เกิดนวัตกรรมใหม่ทางสังคม คือเครือข่ายสังคมใหม่ที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายว่า “สังคมออนไลน์”(Online Community) หรือ “สังคมเสมือน” (Virtual Community) หรือ “เครือข่ายสังคมออนไลน์” (Social Network) โดยเครือข่ายสังคมออนไลน์นี้เป็นพื้นที่สาธารณะที่สมาชิก ซึ่งก็คือคนทุกเพศทุกวัย ทุกเชื้อชาติและศาสนา ทุกระดับการศึกษา ทุกสาขาอาชีพ และทุกกลุ่มสังคมย่อยจากทั่วโลก ได้แก่

๑) **เว็บบล็อก (Weblog) หรือเรียกสั้นๆ ว่า บล็อก (Blog)** เป็นเว็บไซต์ที่มีรูปแบบเนื้อหาเป็นเหมือนบันทึกส่วนตัวออนไลน์ มีส่วนของการแสดงความคิดเห็น (Comment) และมีลิงค์ (Link) ไปยังเว็บอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอีกด้วย

๒) **เว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Networking Sites)** เช่น Facebook, Myspace และ hi๕ เป็นต้น เว็บไซต์เหล่านี้ใช้สำหรับนำเสนอตัวตนและเผยแพร่เรื่องราวของตนเองทางอินเทอร์เน็ต สามารถเขียนบล็อก สร้างอัลบั้มรูปของตัวเอง สร้างกลุ่มเพื่อน และเครือข่ายขึ้นมาได้

๓) **เว็บไซต์สำหรับแบ่งปันวิดีโอ (Video-sharing Sites) และผลงาน** เช่น YouTube, Yahoo Vdo, Google Vdo, Flickr และ Multiply เป็นต้น เว็บไซต์เหล่านี้ในการ

^{๓๔} เกษม อุทยานิน, **สื่อสารมวลชน และ การประชาสัมพันธ์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เสียงเชียงใหม่, ๒๕๐๘), หน้า ๒๐๐.

^{๓๕} พรธณี สนวนเพลง, **เทคโนโลยีสารสนเทศกับพระสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๕๒), หน้า ๒๐.

^{๓๖} ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, **เครือข่ายสังคมออนไลน์ก่อกำเนิดสื่อออนไลน์**, ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญู, ๒๕๕๔), หน้า ๑๒-๑๕.

นำเสนอผลงานของตัวเองได้อย่างง่ายดายทั้งวิดีโอ รูปภาพ หรือเสียงเพลง อย่างเช่น เว็บไซต์สำหรับแบ่งปันรูปภาพ (Photo-sharing Sites) เช่น Flickr เป็นต้น

๔) เว็บประเภท Micro Blog เช่น Twitter เป็นต้น ใช้สำหรับการส่งข้อความหากันระหว่างสมาชิก ด้วยจำนวน ไม่เกิน ๑๔๐ ตัวอักษร

๕) วิกี (Wiki) เป็นสารานุกรมและขุมคลังความรู้ที่คนทั้งโลกสามารถมาแบ่งปันความรู้ในทุกด้านร่วมกันได้

๙. สุนันทา พุทธวรรณะ^{๓๗} กล่าวไว้ว่า Social Network ยังไม่มีคำไทยเป็นทางการ มีการใช้คำว่า “เครือข่ายสังคม” และ “กลุ่มสังคมออนไลน์” Social Network นี้ถือว่าเป็นเทคโนโลยีอีกอย่างหนึ่งที่สามารถช่วยให้เราได้มามีปฏิสัมพันธ์กัน ซึ่งวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของคำว่า Social Network นี้จริงๆ แล้วก็คือ Participation หรือ การมีส่วนร่วมด้วยกันได้ทุก ๆ คน ถ้าพูดถึง Social Network แล้ว คนที่อยู่ในโลกออนไลน์คงจะรู้จักกันเป็นอย่างดี และก็คงมีอีกหลายคนที่ได้เข้าไปท่องเที่ยวในโลกของ Social Network มาแล้ว ถึงแม้ว่า Social Network จะไม่ใช่สิ่งใหม่ในโลกออนไลน์ แต่ก็ยังเป็นที่ยอมรับอย่างมากในกลุ่มคนที่ใช้อินเทอร์เน็ต ทำให้เครือข่ายขยายวงกว้างออกไปเรื่อย ๆ

๑๐. เจษณี สุขจิตต์ติกาล^{๓๘} กล่าวไว้ว่า มารยาทและจริยธรรมในเครือข่ายสังคมออนไลน์ สื่อสังคมออนไลน์มีประโยชน์มากมาย อาทิเช่น เกิดการสื่อสารของคนทุกประเภททั่วโลกโดยไม่แบ่งแยก ทำให้คนที่อยู่ไกลกันเสมือนอยู่ใกล้กัน ช่วยเพิ่มช่องทางการตลาดและโอกาสทางธุรกิจที่มีลู่ทาง ค่ามหาศาล ให้ทั้งความรู้และความบันเทิงทุกประเภท เป็นต้น อย่างไรก็ตามท่ามกลางประโยชน์ที่มากมาย ก็มีช่องว่างที่ก่อให้เกิดผลเสียเช่นกัน ด้วยคุณลักษณะหลักของเครือข่ายสังคมออนไลน์คือ การเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวในสาธารณะ ซึ่งคุณสมบัติข้อนี้เป็นความจำเป็นเนื่องจากการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวและอื่นๆของสมาชิกในสังคมออนไลน์นั้น จัดเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างเพื่อนในเครือข่ายสังคมออนไลน์ให้เติบโตมากขึ้น และด้วยขนาดที่ใหญ่โตมหึมาและความเป็นพื้นที่สาธารณะของเครือข่ายสังคมออนไลน์นี้เองที่ทำให้การควบคุมการเผยแพร่ของข้อมูลออกไปในวงกว้างทำได้ยากยิ่งเมื่อมีหลักในการเทียบเคียงแล้ว พระสงฆ์ก็ควรเลือกใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมโดยไม่ขัดกับพระธรรมวินัย เมื่อเทคโนโลยีมารวมเข้ากับสารสนเทศ จึงทำให้กลายเป็นเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ เทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology), ไอที (IT) หรือเทคโนโลยีสารสนเทศ (information and communications technology), ไอซีที (ICT) หมายถึงเทคโนโลยีสำหรับการประมวลผลสารสนเทศ ซึ่งครอบคลุมถึงการรับ-ส่ง, แปลง, จัดเก็บ, ประมวลผล, และค้นคืนสารสนเทศ เทคโนโลยีสารสนเทศจึงเป็นการรับ การประมวลผล และการแจกจ่ายสารสนเทศในรูปแบบเสียง ภาพ เนื้อหาที่เป็นข้อความและ ตัวเลข โดยระบบพื้นฐานหลักการไมโครอิเล็กทรอนิกส์ร่วมกับคอมพิวเตอร์และระบบโทรคมนาคม

^{๓๗} สุนันทา พุทธวรรณะ, Social Network สังคมออนไลน์ สังคมหลวงโลก, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๑๒.

^{๓๘} เจษณี สุขจิตต์ติกาล “มารยาทและจริยธรรมในเครือข่ายสังคมออนไลน์”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เรือนแก้ว, ๒๕๔๔), หน้า ๑๒.

รายงานผลสำรวจจาก Consumer Internet Barometer ที่ทำการสำรวจโดย TNS ซึ่งเป็นองค์กรระดับโลกที่เชี่ยวชาญ ด้านการทำวิจัยตลาด และสำนักงานคอนเฟอเรนซ์ บอร์ด(The Conference Board) ซึ่งเป็นองค์กรวิจัยเอกชนของสหรัฐฯ บ่งชี้ว่า สิ่งที่ทำให้สมาชิก ของเครือข่ายสังคมออนไลน์รู้สึกขุ่นเคืองใจ ในการ Executive Journal ๑๕๕ ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ คือ การขาดมารยาทและขาดจริยธรรม ในการใช้งาน (Hart, ๒๐๐๘) ข่าวเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัว ส่วนตัวในเครือข่ายสังคมออนไลน์มีให้เห็นอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น กรณีการแอบลักลอบเข้าไปขโมยข้อมูลบัญชีผู้ใช้เว็บไซต์ MySpace ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมปลาย Petaluma ในประเทศสหรัฐอเมริกา แล้วไปเขียนข้อความข่มขู่นักเรียนในเว็บไซต์ หรือกรณีใช้ Facebook และ MySpace จำนวนมาก พบว่านายจ้างของตนเข้ามาอ่านและติดตามข้อมูลทั้งเรื่องส่วนตัวและเรื่องงานผ่านทางเว็บไซต์ดังกล่าว หรือการนำรูปภาพ วิดีโอ หรือข้อมูลของผู้อื่น ที่เผยแพร่ในเว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์ไปเผยแพร่ต่อ เป็นต้น ทำให้ประเด็นด้านมารยาทและจริยธรรมในสังคมออนไลน์กลายเป็นสิ่งที่สังคมโลกให้ความสนใจและถกเถียงกันอย่างมากรวมถึงในแวดวงสื่อสารมวลชนและนักกฎหมายด้วย โดยเฉพาะประเด็นเรื่อง คนที่เป็นสมาชิกในเครือข่ายสังคมออนไลน์มีสิทธิส่วนบุคคลหรือสิทธิความเป็นส่วนตัว

๒.๔ สรุป

หลักการสื่อสารพุทธธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาประกอบได้ด้วย ประการที่ ๑ การบอกกล่าวหรือชี้แจงสังัจจธรรมที่เป็นความจริงอันประเสริฐ คือ อริยสัจ ๔ ทั้งที่เป็นสมมุตีสัจจะ และปรมาตถสัจจะ แก่เวไนยสัตว์บุคคลผู้ที่สมควรบรรลุแก่ธรรม เช่น ทรงแสดงพระอัมจักรภักวีตวันสูตร และ อนัตตลักขณสูตร แก่ปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ เพื่อเป็นการชี้แจงบอกกล่าวหลักธรรมทางสายกลางในการดำเนินชีวิต และทรงแสดงหลักธรรมอนัตตลักขณสูตร และพุทธองค์ทรงประกาศ พระศาสนาตลอดมาจนถึงหลักธรรมที่สุดคือ ความไม่ประมาทในชีวิต เป็นต้น ประการที่ ๒ การป้องกันและแก้ไขความเข้าใจผิดที่ เป็นผลสืบเนื่องจากการที่พระองค์ทรงประกาศพระศาสนาด้วยสัจจะแห่งความเป็นจริง พระองค์ทรงแสดงพระธรรมเทศนาที่เป็นการป้องกันความเข้าใจผิดคลาดเคลื่อน ดังเช่น แสดงอาทิตตปริยายสูตร โปรดชฎิล ๓ พี่น้องให้ระลึกถึง ไฟ ๓ ประเภทที่อยู่ใกล้ตัวเราคือ ไฟ คือ ราคะ ไฟ คือ โทสะ คือ โมหะ ทรงสอนให้ตรงกับความถนัด และความสนใจของชฎิล พระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้า ไม่ว่าจะทรงแสดงที่ใด และแก่ใครย่อมมีจุดหมายเป็นแนวเดียวกัน คือ มุ่งให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ในสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง แล้วให้มีทัศนคติ และ ปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นอย่างถูกต้องในทางที่เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตน และบุคคลอื่น ทรงสอนให้ตรงกับระดับสติปัญญา และระดับชีวิตของชฎิล ข้อสำคัญอย่างหนึ่ง ที่พระพุทธเจ้าทรงคำนึงถึงในการทรงสอน คือ ความยั่งยืนและหย่อนแห่งอินทรีย์ของผู้ฟัง ทรงพิจารณาว่าผู้ฟังมีสติปัญญาอยู่ในระดับใด ได้รับการศึกษาอบรมมาในทางใดมากน้อยเพียงไหน ดำรงชีวิตอยู่อย่างไร จะต้องแสดงเรื่องอะไรเขาจึงจะรู้เข้าใจ สามารถนำไปใช้เป็นคุณประโยชน์แก่ชีวิตของเขาได้ เป็นต้น ประการที่ ๓ การสำรวจประชามติ ทำให้ทราบถึงการประชาสัมพันธ์ถึงนโยบาย วัตถุประสงค์ การดำเนินงาน และผลงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนความเคลื่อนไหว และต้องอยู่บนรากฐานความจริง ไม่มีการหลอกลวง หรือให้ข่าวสารที่เป็นเท็จโดยเด็ดขาด เพราะพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาแก่พระสงฆ์สาวกเป็นประจำทุกวัน

นอกจากนั้น พุทธกิจประจำวันอีกประการหนึ่งคือ ทรงสอดส่องดูแลเวไนยสัตว์ที่พระองค์ควรไปแสดงธรรม เพื่อให้ผู้นั้นได้สำเร็จมรรคผล ตามควรแก่อุปนิสัยของเวไนยสัตว์นั้น ๆ นอกจากพระภิกษุสงฆ์แล้ว บรรดาพุทธศาสนิกชนก็พากันไปฟังธรรมจากพระพุทธรองค์ โดยตรงในตอนเย็นเป็นประจำทุกวัน พระภิกษุรูปใดหรือหมู่คณะใดฟังพระธรรมเทศนาจากพระพุทธรเจ้า ซึ่งบางครั้งทรงแสดงแต่โดยย่อ ทำให้ยังเข้าใจไม่แจ่มแจ้ง ที่สำคัญที่สุดคือ คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสังฆธรรมอันจริงแท้แน่นอนที่ผู้ปฏิบัติสามารถพิสูจน์ได้ด้วยตนเองในยุคนั้นมีผู้ปฏิบัติจนเข้าถึงธรรมเป็นพระอริยบุคคลมากมาย ซึ่งสามารถเป็นพยานยืนยันคำสอนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้เหล่าพราหมณ์ให้การยอมรับในบุคลิกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในฐานะที่ทรงมีกายมหาบุรุษจึงตั้งใจฟังคำสอนของพระองค์ พุทธวิธีสอนธรรมก็มีส่วนอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงความเชื่อของคนในสังคมอินเดีย พระองค์ทรงสอนโดยยึดตามจริตผู้เรียนหรือในปัจจุบันเรียกว่าสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child Center) อีกประการหนึ่ง คำสอนของเหล่าพราหมณ์อาจารย์มีความขัดแย้งกันเอง จึงทำให้พราหมณ์จำนวนไม่น้อยเสื่อมศรัทธาหันมานับถือพระพุทธศาสนา

ดังนั้นแล้วหลักการสื่อสารพุทธธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาครั้งพุทธกาลพระพุทธรเจ้าทรงใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ โดยพระองค์ทรงแสดงเองและส่งพระสาวกออกไปเผยแผ่ทั่วทุกทิศ พระพุทธรองค์ทรงถือว่าการประชาสัมพันธ์หรือประกาศพระพุทธศาสนาเป็นงานหลัก เป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองได้ เป็นงานแรกที่พระพุทธรองค์ทรงดำริและทรงกระทำแม้กระทั่งลมหายใจสุดท้าย โดยทรงสั่งสอนพระสาวกจนบรรลุคุณวิเศษ ส่วนมากเป็นพระอรหันต์ ตรัสสอนให้มีคุณสมบัติ มีวิธีการ และหลักการที่เหมาะสมทุกด้าน เพื่อให้การประชาสัมพันธ์กับประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ หลากหลายประการอันเหมาะสมแก่ผู้ฟัง ตามภูมิหลัง ปัญญาความรู้ วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี

บทที่ ๓

รูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ของพระสงฆ์ ในสังคมไทย

รูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย คือ การทำให้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ในรูปแบบของบทความ ธรรมบรรยาย การสนทนา ธรรม การเสวนาธรรม การตอบปัญหาธรรม โดยใช้ช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ในการนำเสนอ ผ่าน ๓ ช่องทาง ประกอบไปด้วยเฟซบุ๊ก, ยูทูบ , เว็บไซต์ ขยายกว้างขวางออกไป เผยแผ่กว้างขวางออกไป ทำให้เป็นที่แพร่หลายเป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณชน หรืองานในหน้าที่ของพระสงฆ์ที่นำหลักธรรม ในพระพุทธศาสนา อบรมสั่งสอนพุทธศาสนิกชน ตามอำเภอ ตำบล หมู่บ้านต่าง ๆ ในหลายรูปแบบ เป็นการสื่อสารเพื่อการพัฒนาบุคคลทางด้านจิตใจให้มีความเคารพเลื่อมใส ในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตาม สมควรแห่งการปฏิบัติ นั้น พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก เป็นศาสนา แห่งสันติภาพของโลกและสันติภาพแห่งโลกสากล^๑

คนสมัยนี้เข้าถึงธรรมะได้ยากขึ้น ทำให้เขาโหยหาธรรมะมากกว่าเดิมเพราะชีวิตเครียด มากขึ้น สมัยนี้เรามีความพรั่งพร้อมทางวัตถุ ได้เสพได้บริโภคเต็มที่ ก็เลยรู้สึกอึดอัดตัวเร็ว สมัยก่อนวัตถุ สิ่งเสพไม่อุดมสมบูรณ์เหมือนอย่างตอนนี้ ดังนั้นจึงไม่รู้สึกอึดอัดเหมือนคนสมัยนี้ พออึดอัดตัวเร็ว ก็เลย รู้สึกว่าวัตถุไม่ใช่คำตอบ ไม่ได้ให้ความสุขอย่างแท้จริง เกิดความเบื่อหน่าย จึงหันไปแสวงหาสิ่งอื่นที่ เชื่อว่าจะทำให้มีความสุขมากกว่านี้ในภพชาตินี้ เราจะตกอยู่บนทางแพร่ง ทางหนึ่งก็คิดว่าเราต้องมีเงิน ให้มากกว่านี้ มีวัตถุให้มากกว่านี้ เราถึงจะมีความสุข เหมือนคนติดยาเสพติด ต้องใช้ยามากขึ้น หรือยา แแรงขึ้น ถึงจะเพลิดเพลินเหมือนเก่า เหมือนนักการเมือง เสพติดในอำนาจก็ต้องแสวงหาอำนาจมาก ขึ้น หรือตำแหน่งสูงขึ้น คนที่ติดเทคโนโลยีก็เช่นกัน พอมีแล้วยังไม่พอใจ อยากได้สินค้ารุ่นใหม่ขึ้น แพงขึ้น ดีขึ้นอีกทางหนึ่ง คือการหันหลังให้กับสิ่งเหล่านั้น แล้วมาหาธรรมะ เหมือนกับชาวตะวันตกที่ มีความเจริญทางวัตถุสูงมาก เสพสุขกันเต็มที่ทั้ง ตา หู จมูก สิ้น กาย แล้วก็รู้สึกอึดอัด เบื่อหน่ายวัตถุ จึงหันเข้าหาธรรมะ ในอเมริกา ยุโรป คนจึงสนใจพุทธศาสนาหรือทำสมาธิภาวนามากขึ้นถึงแม้จะ ไม่ได้เข้าวัดปฏิบัติธรรมหรือเจริญสติ ในชีวิตประจำวันของเราทุกคน ที่ถูกรายล้อมไปด้วยเทคโนโลยี เราก็สามารถมีชีวิตสงบเย็นได้ โดยใช้หลักการดังต่อไปนี้ ๑. ความพอดีและความสันโดษ คือใช้ เทคโนโลยีหรือเสพวัตถุแต่พอดี ทั้งในแง่เวลาและปริมาณ คือถ้าเราใช้เทคโนโลยีแต่พอดีเราก็มีเวลา มากขึ้นในการทำสิ่งอื่นที่มีความสำคัญ ดังนั้นจึงควรกำหนดเวลาให้ตัวเอง ว่าวันหนึ่งจะใช้เวลา

^๑ พระไพศาล วิสาโล, เทคโนโลยีในทัศนะของพุทธศาสนา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.visalo.org/columnInterview/chip๑๐.htm>, [๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘].

กับเฟซบุ๊กนานเท่าไร เล่นเกมนานเท่าไร จะชกนานเท่าไร ดูทีวีนานเท่าไร ถ้าไม่กำหนด ไม่มีวินัย ความพอดีก็เกิดขึ้นได้ยาก ๒. มีสติ สติช่วยให้เราไม่หลงเพลินกับการเสพเทคโนโลยี รู้จักหยุดเมื่อถึงเวลา ถ้าไม่มีสติ ก็จะหลงจนเพลิน จนเสียงนาฬิกาปลุกบางคนดูละครเกาหลีตั้งแต่หัวค่ำยันสว่าง แล้วก็มาบ่นว่าทำอะไรดี ดิฉันละครเกาหลีจนไม่มีเวลาทำงาน ๓. ต้องรู้คุณค่าและโทษ ของทุกสิ่งมีทั้งคุณ และโทษ ใช้ให้มันเป็นคุณมากกว่าโทษ ๔. แยกแยะระหว่างคุณค่าแท้กับคุณค่าเทียม ใช้หรือบริโภคสิ่งต่าง ๆ โดยมุ่งคุณค่าแท้มากกว่าคุณค่าเทียมถ้าทำได้ เราจะเป็นนายเทคโนโลยี ไม่ใช่ปล่อยให้เทคโนโลยีมาเป็นนายเรา เราจะมีเวลาว่างมากขึ้น รวมทั้งมีเวลาสำหรับการศึกษาหาความรู้ ดูแลครอบครัว อ่านหนังสือ พัฒนาตัวเอง ออกกำลังกาย และถ้ามีเวลาเหลืออีกก็ออกไปช่วยเหลือผู้อื่น บำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม^๒

เมื่อสังคมไทยในยุคปัจจุบันเปลี่ยนไปอยู่ภายใต้สังคมเทคโนโลยีอย่างสมบูรณ์ ทำให้การดำเนินวิถีชีวิตแบบสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมวิถีชีวิตที่เคย มุ่งเน้นเรื่องการพึ่งพาช่วยเหลือเอื้อเฟื้อกัน รวมไปถึงการประพาสติ ปฏิบัติที่ต้งามทางพุทธธรรม คุณธรรม ไปสู่สังคมแห่งเทคโนโลยีแห่งเครื่องจักรที่มีผู้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นผู้คิด ผลิตขึ้นมาเพื่อป้อนให้แก่สังคม ในปัจจุบัน ผูกขาดความรับผิดชอบไว้จึงเป็นเหตุให้คิดได้ว่าผู้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในการสร้างงาน และผู้นำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไปใช้งาน ได้มีการพัฒนาชีวิตโดย ดำเนินตามหลักพุทธธรรมในการประกอบวิชาชีพนี้ เพื่อนำประโยชน์แห่งธรรมที่เข้าถึงชีวิตที่มีคุณภาพ ประกอบ ด้วยสาระธรรมอันให้เกิดประโยชน์ต่อตนได้แล้ว ก็จะเป็น ไปเพื่อประโยชน์แห่งสังคม (ผู้อื่น) ซึ่งการทำให้สังคมมุ่งสู่ทิศทางอันมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน โดยใช้สติปัญญาของบุคคลที่มีพุทธธรรม อันปกติดีแล้วเพื่อช่วยให้เกิดความถูกต้อง เกิดประโยชน์ในสิ่งที่ควรเป็นพร้อมทั้งสามารถ ประสานสังคมให้เป็นหนึ่งเดียว กันได้ โดยการใช้หลักธรรมที่ส่งเสริมให้มีความเป็นธรรมในสังคม ซึ่งพุทธธรรมเป็นส่วนประกอบของมนุษย์ที่มีความสำคัญมากต่อความสงบสุขและความ เจริญก้าวหน้าของสังคมในปัจจุบันเมื่อสังคมไทยในยุคปัจจุบันเปลี่ยนไปอยู่ภายใต้สังคมเทคโนโลยีอย่างสมบูรณ์ ทำให้การดำเนินวิถีชีวิตแบบสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมวิถีชีวิตที่เคยมุ่งเน้นเรื่องการพึ่งพาช่วยเหลือเอื้อเฟื้อกัน รวมไปถึงการประพาสติ ปฏิบัติที่ต้งามทางพุทธธรรม คุณธรรม ไปสู่สังคมแห่งเทคโนโลยีแห่งเครื่องจักรที่มีผู้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นผู้คิด ผลิตขึ้นมาเพื่อป้อนให้แก่สังคมในปัจจุบัน ผูกขาดความรับผิดชอบไว้จึงเป็นเหตุให้คิดได้ว่าผู้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสร้างงาน และผู้นำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไปใช้งาน ได้มีการพัฒนาชีวิตโดยดำเนินตามหลักพุทธธรรมในการประกอบวิชาชีพนี้ เพื่อนำประโยชน์แห่งธรรมที่เข้าถึงชีวิตที่มีคุณภาพ ประกอบ ด้วยสาระธรรมอันให้เกิดประโยชน์ต่อตนได้แล้ว ก็จะเป็น ไปเพื่อประโยชน์แห่งสังคม (ผู้อื่น) ซึ่งการทำให้สังคมมุ่งสู่ทิศทางอันมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน โดยใช้สติปัญญาของบุคคลที่มีพุทธธรรม อันปกติดีแล้วเพื่อช่วยให้เกิดความถูกต้อง เกิดประโยชน์ในสิ่งที่ควรเป็นพร้อมทั้งสามารถ

^๒ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูรธมมจิตโต), การเผยแผ่พุทธศาสนายุคปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๗๘.

ประสานสังคมให้เป็นหนึ่งเดียวกันได้ โดยการใช้หลักธรรมที่ส่งเสริมให้มีความเป็นธรรมในสังคม ซึ่งพุทธธรรมเป็นส่วนประกอบของมนุษย์ที่มีความสำคัญมากต่อความสงบสุขและความเจริญก้าวหน้าของสังคมในปัจจุบัน

ปัจจุบัน สื่อผสม หรือมัลติมีเดีย มีความสำคัญในการพัฒนาและออกแบบ รูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ มักนำไปใช้ในลักษณะงานด้านระบบดิจิทัล โดยใช้คอมพิวเตอร์ร่วมกับโปรแกรมซอฟต์แวร์ เพื่อสรรค์สร้างงานสื่อผสม โดยผสมผสานสื่อหลายชนิด เช่น ข้อความ กราฟิก (Graphic) ภาพเคลื่อนไหว (Animation) เสียง (Sound) และวีดิทัศน์ (Video) เป็นต้น สำหรับพัฒนาการออกแบบงานสื่อผสมนั้น ได้กลายมาเป็นรูปแบบของ สื่อมัลติมีเดีย ปฏิสัมพันธ์ (Interactive Multimedia) เพื่อให้ผู้ใช้สื่อได้มีกิจกรรมการปฏิสัมพันธ์กับสื่อผ่านระบบระบบคอมพิวเตอร์ ผ่านทางอุปกรณ์รับข้อมูล เช่น คีย์บอร์ด (Keyboard) เมาส์ (Mouse) หรือตัวชี้ (Pointer) เป็นต้น ทั้งนี้การใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์สร้างสรรค์งานสื่อผสม^๕ ส่งผลให้สื่อผสม มีความน่าสนใจ และได้รับการนำไปประยุกต์ใช้ในงานเพื่อการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ ขององค์กรในวงกว้างมากขึ้น อาทิเช่น การนำไปประยุกต์ใช้กับงานด้านการศึกษา ด้านการฝึกอบรม ด้านความบันเทิงด้านธุรกิจ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านความเป็นจริงเสมือน และด้านโมบาย เป็นต้นสำหรับการนำสื่อสังคมออนไลน์ ไปใช้งานด้านการเผยแผ่พระศาสนา นั้น องค์กรที่มีบทบาทหน้าที่และพระสงฆ์ผู้มีบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาโดยตรงนั้น ได้นำไปใช้ในงานเผยแผ่พระศาสนา เพื่อที่จะสามารถเข้าถึงพุทธศาสนิกชนได้กว้างขวางมากขึ้น นอกจากนี้จะใช้วิธีการเผยแผ่พระศาสนาในรูปแบบที่ยังต้องคงอยู่สำหรับสาระธรรม ที่นำเสนอมีหลากหลาย อาทิเช่น เรื่อง ของอริยสัจธรรม อันเป็นหลักความจริงของสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏเกิดขึ้นจากเหตุปัจจัย เรื่องของอนัตตลักษณะ ซึ่งเป็นคุณลักษณะเฉพาะของคำสอนในพระพุทธศาสนา สิ่งเหล่านี้บุคคลจะพึงรู้ได้ก็ด้วยการเจริญไตรสิกขา เพื่อให้เข้าถึงความจริงนั้นด้วยตนเอง สามารถดำเนินชีวิตตามมรรคของการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง สอดคล้องเหมาะสมตามหลักพระธรรมวินัย พัฒนาการของสติปัญญาที่จะเจริญยิ่งขึ้นจนกระทั่งอยู่เหนือภาวะของเหตุปัจจัยแห่งทุกข์ อันเป็นภาวะสุดท้ายปลายทางในพระพุทธศาสนาซึ่งผลของการเผยแผ่ศาสนานั้น เพื่อมุ่งหวังให้พุทธศาสนิกชนได้พบกับความสุขในชีวิต หรือมุ่งสู่นิพพานได้อย่างแท้จริง ตามหลักแนวทางหลักคำสอนของพระพุทธองค์ มิใช่เกิดประโยชน์เฉพาะสงฆ์ตามความเข้าใจผิดของบางคน^๖

กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธานุศาสนามีหลายวิธี พระภิกษุสงฆ์จะใช้วิธีใดขึ้นอยู่กับความถนัด และลักษณะของผู้รับ ซึ่งวิธีที่พระภิกษุสงฆ์ใช้เผยแผ่ธรรมะ ได้แก่

๑. การเทศนา คือ การแสดงธรรมสั่งสอนตามหลักพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้ฟังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

๒. ปาฐกถาธรรม คือ การบรรยายธรรมะให้ผู้อื่นฟัง โดยทั่วไปจะยืนพูด และผู้พูดต้องมีลีลาในการพูด เพื่อโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังได้

๓. อภิปรายธรรม คือ การชี้แจงหรือแสดงความคิดเห็นในหลักธรรมข้อใดข้อหนึ่ง ให้ผู้อื่นเข้าใจ

^๕ พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ, รูปแบบสื่อทัศน์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.facebook.com/ThanavuddhoStory?fref=ts>, [๕ ธันวาคม ๒๕๕๗].

๔. สนทนาธรรม คือ การพูดจาหรือกันเป็นหลักธรรม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาชีวิต โดยยึดหลักทางสายกลาง

๕. การสอนสมถกรรมฐานหรือวิปัสสนากรรมฐาน คือ การสอนให้นั่งสมาธิภาวนา เพื่อให้ใจเป็นสมาธิหรือเข้าใจสภาวะตามความเป็นจริงของสังขารตามหลักไตรลักษณ์ พระบางรูปสอนทั้งพระภิกษุสามเณรและอุบาสกอุบาสิกา มีการบวชชีพรามณ์ บางรูปสอนตามโรงเรียนแนะนำครูและนักเรียนให้ฝึกกรรมฐาน

๖. การใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรมะ เช่น การเขียนหนังสือธรรมะ การบันทึกเทปธรรมะหรือวีดีโอเพื่อจำหน่ายแจกไปในกลุ่มคนที่ไม่มีความรู้หรือใช้ภาพยนตร์ วีดีโอ และรูปภาพ เป็นอุปกรณ์การสอนธรรมะ โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์

ดังนั้นแล้วผู้วิจัยจึงได้เข้าไปสำรวจรูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย โดยได้รูปแบบดังต่อไปนี้คือ

๓.๑ รูปแบบสื่อทัศน์^๔

รูปแบบสื่อทัศน์ เช่น หนังสือพิมพ์ เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเผยแพร่และการประชาสัมพันธ์ เพราะหนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่สามารถเข้าถึงประชาชนจำนวนมาก และมีระยะเวลาที่กำหนดออกที่แน่นอนเป็นประจำสม่ำเสมอ หนังสือพิมพ์ติดกับสื่อชนิดอื่น ๆ ตรงที่ว่าหนังสือพิมพ์นั้นอาจจะเป็นเครื่องเร่งเร้าก่อให้เกิดประชาคมขึ้นในหมู่ประชาชนได้ และขณะเดียวกันก็จะสื่อประชาติของประชาชนสะท้อนออกมาให้เห็นอีกด้วย เราจึงสามารถกล่าวได้อย่างเต็มปากว่าหนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมืออันสำคัญยิ่งในวงการประชาสัมพันธ์หนังสือพิมพ์ สามารถเสนอข่าวสารเรื่องราวต่าง ๆ หลายด้านปะปนผสมผสานกันไปในฉบับเดียวกัน มีทั้งข่าวสาร เรื่องราว ที่ประชาชนเฉพาะกลุ่มและประชาชนทั่วไปสนใจ เช่น ข่าวการเมือง อาชญากรรม เศรษฐกิจ สังคม กีฬา บันเทิง เป็นต้น หนังสือพิมพ์เป็นสื่อในการติดต่อ ๒ ทาง (Two-Way Communication) เพราะเป็นสื่อในการถ่ายทอดความคิดเห็น นโยบายการดำเนินงานของกิจการ แล้วยังเป็นสื่อแสดงความรู้สึกนึกคิดของประชาชนที่มีต่อองค์กรด้วย เช่น การวิจารณ์การปฏิบัติงานหรือนโยบายของรัฐบาล เพื่อองค์กรที่ถูกวิจารณ์จะได้ปรับปรุงนโยบายให้ดีขึ้น หรือรัฐบาลใช้หนังสือพิมพ์เป็นสื่อชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจเพื่อขอความร่วมมือในการปฏิบัติให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย นอกจากนี้ หนังสือพิมพ์ยังเป็นสื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยใช้เป็นสื่อแถลงนโยบาย ข้อคิดเห็นทางการเมือง เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน ใช้ในการเผยแพร่วัฒนธรรมให้เป็นที่รู้จักของประเทศต่าง ๆ หรือแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ หนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่เสนอข่าวที่น่าสนใจสม่ำเสมอและรวดเร็ว จึงเป็นสื่อที่มวลชนยอมรับข่าวการเผยแพร่ มีความคงทนถาวรกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่น เพราะเมื่อผู้อ่านไม่เข้าใจตอนใดก็ย้อนกลับมาอ่านทบทวน ใหม่ได้เสนอเรื่องราวข่าวสารหลายประเภท มีทั้งเรื่องราวข่าวสารที่ประชาชนเฉพาะกลุ่ม และประชาชนทั่วไป สนใจ จึงสามารถเข้าถึงประชาชนได้หลายกลุ่มหลายอาชีพ เสนอข่าวหรือเรื่องราวต่าง ๆ ครั้งละมาก ๆ ได้ รวมทั้งเสนอข่าวประจำวันทุกวันเป็นประจำ ทำให้ประชาชนสามารถติดตามข่าวสารเรื่องราวต่าง ๆ ได้ อย่าง

^๔ <http://www.bodhiyalai.org>, รูปแบบสื่อทัศน์, [ออนไลน์], [๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๗].

สม่ำเสมอและต่อเนื่องมีภาพถ่ายประกอบช่วยดึงดูดความสนใจและเข้าใจข่าวสารได้ยิ่งขึ้นราคาถูก หาซื้อได้ง่าย และมีหลายภาษา

วารสาร (Journal) จัดทำเพื่อผู้อ่านเฉพาะกลุ่ม อาจเป็นภายในหรือภายนอกองค์กรก็ได้ จัดทำเป็นรูปเล่ม มีระยะเวลาออกที่แน่นอน และมีความต่อเนื่อง รูปเล่มแข็งแรงและสวยงามสามารถเข้าถึงกลุ่มประชาชนเป้าหมายได้ตามความประสงค์เจาะจงหรือต้องการ มีผลทางด้านช่วยย้าเตือนความทรงจำและประทับใจ เพราะออกติดต่อกันเป็นประจำและต่อเนื่องโดย สม่ำเสมอมีเนื้อที่เพียงพอที่จะสื่อสารหรือชี้แจงรายละเอียดต่าง ๆ ได้อย่างสมบูรณ์มีความยืดหยุ่นสูง เพราะอาจเปลี่ยนแปลงเนื้อหา รูปเล่มให้เป็นไปตามความต้องการและงบประมาณของ องค์กรสถาบันได้ง่าย

นิตยสาร (Magazines) นิตยสาร เป็นเครื่องมือหรือสื่อในการประชาสัมพันธ์ประเภทสิ่งพิมพ์ที่สำคัญอย่างหนึ่ง นิตยสารมีรูปเล่มที่กะทัดรัดสวยงาม และมีระบบการพิมพ์ที่ประณีต มีสีสวยงามช่วยดึงดูดความสนใจของผู้อ่านได้เป็นอย่างดี การจัดทำนิตยสารมักทำในรูปของธุรกิจโดยทีมงานขององค์กร มีการวางแผนงานจัดทำอย่างเป็นระบบ ทำให้มีรูปเล่มที่สวยงามและเนื้อหาแปลกใหม่ ไม่ซ้ำหรือน่าเบื่อ สามารถนำเสนอรายละเอียดเรื่องราวได้มาก และเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเฉพาะได้จำนวนมากการผลิตไม่มาก มีการบอกเงื่อนไขการรับเป็นสมาชิก ทำให้ไม่สูญเปล่า ระยะเวลาในการอ่านนิตยสารนานกว่าหนังสือพิมพ์

๓.๒ รูปแบบสื่อโสต^๕

รูปแบบสื่อโสต ประกอบไปด้วย วิทยุ (Radio) เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่ส่งข่าวสารได้รวดเร็วและเผยแพร่ข่าวไปได้ไกลมาก เป็นที่นิยมทั่วไปทั้งในและต่างประเทศ ประชาชนมีใช้มากแม้ในชนบทที่อยู่ห่างไกลและยังไม่มีไฟฟ้าใช้ มีหลากหลายรายการ ทั้งข่าวสาร บันเทิง รายการเพลง รายการละครมีราคาถูก มีความรวดเร็ว แม้จะอยู่ห่างไกลจากสถานีก็ตามเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ผู้ที่อ่านหนังสือไม่ออกก็สามารถรับฟังได้ ครอบคลุมบริเวณพื้นที่กว้างขวางมาก ให้ความรู้สึกเป็นกันเองกับผู้ฟัง สร้างความใกล้ชิด ซ้ำยังพกติดตัวได้ตลอดเวลา ให้ความรู้สึกเร้าอารมณ์ และเป็นสื่อที่ดูใจได้ง่าย เพราะเน้นจังหวะ ลีลาที่ใสอารมณ์ทำให้ผู้ฟังจินตนาการ และมีความรู้สึกร่วมด้วย สามารถฟังไปด้วยและทำงานอื่นไปด้วยได้

๓.๓ รูปแบบสื่อโสตทัศน์^๖

รูปแบบสื่อโสตทัศน์ เป็นสื่อที่เจริญรุดหน้ามาก สามารถถ่ายทอดข่าวสารได้ทั้งโดยคำพูด ข้อเขียน และรูปภาพ เป็นทั้งภาพสี ขาวดำ และภาพนิ่ง ภาพยนตร์และอื่น ๆ ถ่ายทอดข่าวสารได้เร็วมาก และส่งภาพในระยะทางไกล ๆ ได้ด้วย รายการทางโทรทัศน์จะคล้ายกับวิทยุ มีความหลากหลาย โทรทัศน์จึงเป็นสื่อที่มีบทบาทและมีผู้นิยมมาก สามารถดึงดูดความสนใจได้มาก เพราะสามารถทดแทนได้ทั้ง หนังสือพิมพ์ วิทยุ และภาพยนตร์ ผู้ชมเก็บข่าวสารได้มากเพราะมีทั้งภาพและเสียง

^๕ พระมหาวิมลชัย วชิรเมธี, รูปแบบสื่อโสต, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.youtube.com/> ก้าวไปให้ถึงรักแท้, [๑ มกราคม ๒๕๕๘].

^๖ พระมหาสมปอง ตาลปุตโต, รูปแบบสื่อโสตทัศน์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.facebook.com/fanpageพระมหาสมปองตาลปุตโต>, [๗ มกราคม ๒๕๕๘].

ถ่ายทอดข่าวสารได้รวดเร็ว ทำให้ข่าวเป็นที่น่าเชื่อถือ สามารถเสนอรายการบางรายการได้ดีกว่าวิทยุ และหนังสือพิมพ์ เช่น รายการสารคดี การสาธิตทางวิชาการต่าง ๆ

๓.๔ องค์ประกอบรูปแบบสื่อสารพุทธธรรม^๗

สถานการณ์พระพุทธศาสนาในปัจจุบันมีหลายสิ่งหลายอย่างที่กำลังเกิดขึ้นและแทบจะแยกไม่ออกเลยว่า นั่นคือหลักของพระพุทธศาสนาหรือไม่ ลองทบทวนกันดูว่าสิ่งที่ปรากฏในปัจจุบันจะได้ชื่อว่าเป็นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาหรือไม่ ในสังคมปัจจุบันจะนิยมเรื่องของประเทศโนโลยีสารสนเทศ ในวงการพระพุทธศาสนาก็พยายามที่จะพัฒนาหรือว่าจะใช้ศาสนาให้เป็นประโยชน์ในยุคเทคโนโลยีแก่สังคม ซึ่งเป็นเรื่อง แน่นนอนที่ศาสนาจะต้องเปลี่ยนแปลงตามยุคตามสมัยออกมาในรูปแบบต่างๆ คือถ้าสังคมเปลี่ยนพระพุทธศาสนาก็เปลี่ยน และความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เห็นอยู่ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าไปมาก แต่การเปลี่ยนแปลงนั้นนั้นก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปแบบพัฒนาเสมอไปย่อมมีสิ่งที่ไม่แปลกปลอมแทรกแซงเข้ามาในสังคมมากขึ้นและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะทุกวันนี้สังคมและเศรษฐกิจก็กระทบต่อพระพุทธศาสนา เมื่อเศรษฐกิจตกต่ำ คนเดือดร้อนค่านิยมที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาก็เปลี่ยนไป ปัจจุบันความเจริญทางวัตถุคืบหน้าไปไกลกว่าความเจริญทางจิตใจมาก คนตกเป็นทาสของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม เห็นแก่ตัวมากขึ้น ขาดความเอื้ออาทรและช่วยเหลือกัน ไม่เชื่อกฎแห่งกรรม ไม่เชื่อเรื่องการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว จึงเกิดปัญหาทุกหย่อมหญ้า แม้แต่ใน รัฐบาลในวัดในมหาวิทยาลัยที่เป็นสถาบันชั้นสูงของประเทศ กระแสโลกาภิวัตน์ การสื่อสารไร้พรมแดน คนไทยจำนวนมากตกเป็นเหยื่อของข้อมูลข่าวสาร การโฆษณา และโฆษณาชวนเชื่อ ทางวัตถุนิยม ขณะที่ข้อมูลข่าวสารทางจิตนิยมแทบจะไม่มีสภาพทั่วไปในโลกปัจจุบันนี้ ข่าวสารข้อมูลมีอิทธิพลอย่างกว้างขวาง และมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ส่งผลให้ข้อมูลและข่าวสารแพร่กระจายไปในเวลาอันรวดเร็ว ครอบคลุมไปทั่วโลก ทำให้โลกแคบลงเหมือนเป็นชุมชนเดียวกันเป็นหมู่บ้าน (global village) การเชื่อมโยงด้านสารสนเทศเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างโอกาสทางการศึกษา และการพัฒนาตนเอง ทำให้เข้าถึงแหล่งความรู้ที่ต้องการได้มากขึ้น เป็นระบบการเรียนรู้ที่เปิดกว้าง ไม่จำกัดเวลา สถานที่ และเข้าถึงผู้คนที่ได้มากที่สุด ดังนั้น คณะสงฆ์ไทย ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการใช้สื่อจากวิทยาการ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ก.เจตนาต้องเด่นชัด

การสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ต้องมีเจตนาของการส่งสารข้อมูลที่เป็นเรื่องจริง ไม่บิดเบือน ไม่แต่งแต้มใส่สี เรื่องที่เสนอนั้นต้องเหมาะสมกับกาลเวลาแต่ในบางครั้งบางสถานการณ์ผู้ส่งสารอาจต้องพิจารณาด้วยปัญญาว่า บางเรื่องอาจไม่เหมาะสมกับเวลา อาจจะไม่เป็นที่ชอบใจของคนบางกลุ่มบางคน แต่เมื่อเสนอเรื่องนั้นไปแล้วเกิดประโยชน์ต่อมหาชน ผู้ส่งสาร อาจจะต้องกระทำ หรือควรกระทำ ตลอดจนถึงเนื้อหาสาระของเรื่องที่จะสื่อสาร รู้แจ้งแทงตลอดในทฤษฎีและปฏิบัติในศาสตร์และศิลป์ของตนเอง และมีความหมาย ความมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ของการสื่อสารที่แน่นอนชัดเจน

^๗ สัมภาษณ์ พระมหาดวงจันทร์ คุตตสีโล,ดร.,เจ้าอาวาสวัดพันแหวน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.facebook.com/Duangchan Phantemoon Singha> , [๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๖].

ข. รูปแบบโดนใจ

รูปแบบของการสื่อสารพุทธธรรมเป็นการผสมผสานสื่อหลากหลายรูปแบบเข้าด้วยกัน ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ได้ในวงกว้าง ช่วยให้เข้าถึงกลุ่มคนได้อย่างไม่จำกัดเพศ ไม่จำกัดวัย สิ่งสำคัญคือการสานต่อให้ผู้คนได้นำข้อธรรมที่ได้ศึกษาจากสื่อทั้งหลายนั้น ไปปฏิบัติใช้ให้เกิดผลจริงในชีวิตประจำวัน แบบไม่จำกัดเวลาและสถานที่

ดังนั้น ถ้ามองย้อนกลับไปในอดีตการบรรยายธรรม พระสงฆ์จะต้องนำใบลานไปเทศน์ด้วย จากนั้นก็เปลี่ยนแปลงเป็นหนังสือธรรมะ แต่วันนี้โดยเทคโนโลยีทางโทรศัพท์มือถือ ช่วยให้ธรรมะใกล้มือ ใกล้ตัว ใกล้ใจ หลักพุทธธรรมของศาสนาพุทธคือการมีค่าทุกเวลา โชคดีขณะนี้เรามีปราศรัยทางศาสนาพุทธหลายคน สามารถนำมาประยุกต์ไปเผยแพร่ จะเป็นเครื่องมือสืบสานพุทธศาสนาไปยังรุ่นลูกหลานต่อไป

ค. เนื้อหาโดดเด่น

มีการโพสต์เนื้อหาทางธรรมะ ที่สั้นๆ แต่อธิบายความหมายได้อย่างชัดเจน ไม่ควรจะมากเกินไปเพราะทำให้ไม่น่าสนใจ และน่าเบื่อ เพราะในหน้าแรกของแต่ละคนมีข้อมูลที่นำเสนอที่มาก ส่วนการโพสต์ ควรมีรูปภาพประกอบทำให้น่าสนใจ รูปอาจจะไม่เกี่ยวกับเนื้อหาแต่ เป็นอาจดูผ่านๆแล้วทำให้สะดุดตา ดึงผู้ที่ดูผ่านๆ แล้วเกิดสนใจที่จะอ่านเนื้อหา และมีใจความของข้อความสั้นๆ อยู่ในรูปด้วย ถ้าหากจำเป็นต้องใส่เนื้อหาที่ยาว ก็ควรใส่ข้างล่างภาพ ส่วนทางด้านข้อความไม่ควรจะเป็นการสอนที่มีเนื้อหาหนักเกินไป แต่ควรจะเป็นเนื้อหาธรรมะ ที่อ่านแล้วเพลินไปกับเรื่องที่น่าสนใจ พออ่านแล้วอยากติดตามเรื่องใหม่ๆที่จะนำเสนอ เนื้อหาการโพสต์ เป็นธรรมะที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ตัวอย่างเหตุการณ์ ข้อความธรรมะที่โดนใจ หัวข้อธรรมะที่นำมาเสนอ อาจจะไม่น่าจำเป็นต้องเป็นหัวข้อที่ใหม่เสมอ แต่เปลี่ยนมุมมองในการนำเสนอ เพื่ออธิบายหัวข้อธรรมะนั้นไปเรื่อยๆ ไม่จำเป็นต้องจบในโพสต์เดียว^{๔๖}

๓.๕ ความสำคัญของรูปแบบสื่อสารพุทธธรรม

รูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านมีความสำคัญดังต่อไปนี้

ก. มีสาระที่ดี คือตัวเนื้อหาธรรมะถูกต้อง ถูกใจ สมสมัยและได้ประโยชน์สำหรับ

ผู้รับสาร

ข. เป็นสื่อที่ดี หมายถึงวิธีการนำเสนอที่ตรงเป้าหมาย เข้าใจง่าย

ค. มีการสอนที่ดี หมายถึงตัวผู้สื่อสารธรรมจำเป็นต้องเป็นผู้รู้ดี มีความชำนาญในการเผยแผ่ เป็นต้น ดีทั้ง ๓ นี้จะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ที่พึงปรารถนาดังที่ได้ยินมาที่เล่นที่จริงว่า "การเผยแผ่ที่ได้ผล ดูได้ดังนี้ คือ ดูความเลื่อมใสศรัทธา ดูการนิทาน-สรรเสริญ ดูความเจริญของชุมชน ดูกนิมนต์ที่ตามมา ดังประมาณ หรือ ปมาณิก ๔ (บุคคลที่ถือประมาณต่างๆ กัน, คนในโลกผู้ถือเอาคุณสมบัติต่างๆ กัน เป็นเครื่องวัดในการที่จะเกิดความเชื่อความเลื่อมใส"^{๔๗}

^{๔๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : กรุงเทพมหานคร), ๒๕๕๘ หน้า ๑๒

๑. รูปประมาณ ผู้ถือประมาณในรูป บุคคลที่มองเห็นรูปร่างสวยงาม ทรวดทรงดี อวัยวะสมส่วน ท่าทางสง่า สมบูรณ์พร้อม จึงชอบใจเลื่อมใส น้อมใจที่จะเชื่อถือ

๒ โฆษประมาณ ผู้ถือประมาณในเสียง บุคคลที่ได้ยินได้ฟังเสียง สรรเสริญ เกียรติคุณหรือเสียงพูดจาที่ไพเราะ จึงชอบใจเลื่อมใส น้อมใจที่จะเชื่อถือ

๓. กุขประมาณ ผู้ถือประมาณในความคร่ำหรือเศร้าหมอง บุคคลที่มองเห็นสิ่งของเครื่องใช้ความเป็นอยู่ที่เศร้าหมองเช่น จีวรคร่ำๆ เป็นต้น หรือมองเห็นการกระทำคร่ำ เครียดเป็นทุกกริยา ประพฤติเคร่งครัดเข้มงวดขูดเกลาดตน จึงชอบใจ เลื่อมใส น้อมใจที่จะเชื่อถือ

๔. ธรรมประมาณ ผู้ถือประมาณในธรรม บุคคลที่พิจารณาด้วยปัญญา เห็นสารธรรมหรือการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ คือ ศีล สมานิ ปัญญา จึงชอบใจเลื่อมใส น้อมใจที่จะเชื่อถือ

ดังนั้นแล้วควรมีองค์การพุทธธรรมด้านไอทีโดยเฉพาะ ที่วิเคราะห์เหตุการณ์บ้านเมืองสังคม ในเชิงพุทธธรรม แล้วนำเผยแพร่ให้คนเห็นด้วยข้อมูลที่ถูกต้อง ซึ่งหน่วยงานหลักทางพระพุทธศาสนา ต้องรับผิดชอบโดยตรงในด้านนี้ และสรุปหลักธรรมแก้ปัญหาสังคมให้ชัดเจน ไม่ควรปล่อยให้บุคคลที่มีความรู้หรืออื่นๆ นำเสนอโดยไม่มีหน่วยงานหลักทางพระพุทธศาสนาคอยขัดเกลาความถูกต้อง เพราะสื่อออนไลน์มันไปเร็วและกว้างไกล สังคมจึงควรได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและเชื่อถือได้อย่างแท้จริง และที่สำคัญข้อควรระวังในการสื่อสารเพื่อสอนธรรม ประกอบไปด้วย ๑) ต้องแน่ใจว่าการสื่อสารนั้น เป็นธรรมแท้จริงบางท่านมักสื่อสารโดยใช้คำว่า “นิพพาน” มาโฆษณาเหมือนสินค้าชนิดหนึ่ง แต่ไม่เข้าใจว่านิพพานคืออะไร ไม่เข้าใจว่าเป็นการพ้นไปจากการเวียนว่ายตายเกิด เพราะเห็นทุกข์ของโลก เหตุโทษของความหลง มัวแต่พูดนอกเรื่องเอาใจคนให้คนอยากฟัง กลายเป็น “ทอลกโชว์” แล้วเกรงว่าจะมีผู้ครหานินทา ก็เอาคำว่า “นิพพาน” มาใส่เสียเฉยๆ อย่างนั้น แบบนี้ไม่ถูกต้อง เพราะไม่ทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องในธรรมเลย ๒) ต้องไม่ทำให้ผู้ฟังจิตตกทุกข์ เป็นการเสียดแทงหากไม่วิเคราะห์ อินทรีย์ของผู้ฟัง ในการถ่ายทอดธรรมที่มุ่งเน้นการเบียดเบียนโลกนั้น อันส่งผลทางจิตวิทยาให้เกิด ภาวะซึมเศร้าและการตกทุกข์ของผู้ฟังได้ นี่ก็ไม่ช่วยให้เกิดการบรรลุธรรมเพราะจิตที่เศร้าหมองไม่ผ่อง

ใสไม่อาจเป็นฐานของปัญญาได้นั่นเอง ดังนั้น จำต้องถ่ายทอดธรรมพร้อมยกระดับจิตให้ผู้ฟัง มีจิตสงบผ่องใสด้วย ๓) ต้องไม่ทำให้ผู้ฟังหลงทาง หลายท่านเอาธรรมะไปทำให้ผิดเพี้ยนหวัง ประโยชน์สุขเพียงปัจจุบัน เป็นแค่สุขทางโลกที่ได้เพราะความสงบ หรือได้เพราะการเข้าสังคมแก้เหงา ที่ถูกจริตตนไปเท่านั้น โดยที่ตนไม่ทราบเลยว่ากำลังบิดเบือนธรรมะอยู่ ด้วยคิดไปว่าการออกบวชการ อ่านธรรมะก็เข้าใจนั่นคือการบรรลุธรรมแล้ว จึงได้สื่อสารผิดไป ยังผลให้ผู้คนหลงทางไม่บรรลุอะไรเลย มีความประมาทในชีวิต คิดว่าภาวะที่ตนอยู่นั้นดีแล้ว ไม่พ้นได้จากความทุกข์แท้จริง ผู้สื่อสารจะ รับกรรมมาก จำต้องสื่อสารให้เหมาะสมกับระดับภูมิธรรมของตน และต้องบรรลุธรรมจริงๆ ไม่ควร หลงกับคำว่า “ครู” หากตนไม่แน่ใจว่าจะถ่ายทอดธรรมได้จริง^๔

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : กรุงเทพมหานคร), ๒๕๕๘ หน้า ๑๒

๓.๖ วิเคราะห์ ปัจจัยที่เกื้อหนุนรูปแบบการสื่อสารพุทธธรรม^{๑๐}

จะเห็นได้ว่าสื่อสังคมออนไลน์ ที่ประกอบไปด้วย เฟสบุ๊ก ยูทูป เว็บไซต์ มีคนใช้กันเป็นจำนวนมากทุกเพศทุกวัย ทั้งนี้จะเห็นได้ว่ายอดผู้ใช้เฟสบุ๊ก ในปัจจุบันมีถึงหนึ่งพันล้านคน และในจำนวนนี้เกือบ ๕๐% เข้าถึงผ่านอุปกรณ์ที่เป็น Mobile Technology ได้เปลี่ยนวิถีชีวิตผู้คนในการติดต่อสื่อสาร การแบ่งปันข้อมูล และการเข้าถึงข้อมูลต่างๆ ดังจะเห็นได้ว่ามีเว็บไซต์ในอินเทอร์เน็ตจำนวนมากที่ให้บริการในลักษณะนี้อาทิเช่น Twitter, YouTube, SlideShare และ Flickr เป็นต้น นอกจากนี้กระแสของการใช้ Social Technology ผ่าน Mobile Technology ทำให้เกิดการเข้าใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ได้ทุกที่ ทุกเวลา ประกอบการที่ผู้ใช้ Mobile Technology เริ่มสนใจที่จะใช้บริการที่เป็น Location Based Service ในการที่จะหาข้อมูลต่างๆ เช่น การหาเพื่อน ร้านอาหาร หรือการหาตำแหน่งต่างๆ มากขึ้น

ในปัจจุบันนี้พระสงฆ์ใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นจำนวนมาก ในการประกาศพระศาสนา ในรูปแบบของบทความทางวิชาการ ธรรมบรรยาย การเสวนา การสนทนา ทั้งที่เป็นภาพนิ่ง และ สื่อมัลติมีเดีย ผ่านทางเฟสบุ๊ก ยูทูป เว็บไซต์ โดยมีปัจจัยที่เกื้อหนุน และสิ่งที่สนับสนุน แรงจูงใจให้มีคนเข้ามาติดตาม กดไลค์ กดแชร์ แสดงความคิดเห็นเป็นจำนวนมาก ด้วยปัจจัยหลายประการดังต่อไปนี้คือ

๔.๔.๑ ปัจจัยทางด้าน ความมีชื่อเสียงของตัวบุคคล/ความนิยมตัวบุคคล มีอิทธิพลต่อจำนวนผู้ที่เข้ามาติดตามกันเป็นจำนวนมาก ดังตัวอย่างผู้ที่มากดไลค์ในเฟสบุ๊ก เช่น

- ก. พระมหาวิชัย วชิรเมธี มีผู้เข้ามากดไลค์ จำนวน ๔,๖๘๑,๑๑๒ คน
- ข. พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ มีผู้เข้ามากดไลค์ จำนวน ๕,๑๘๐,๐๖๐ คน
- ค. พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต มีผู้เข้ามากดไลค์ จำนวน ๓๐๐,๖๕๙ คน
- ง. พระไพศาล วิสาโล มีผู้เข้ามากดไลค์ จำนวน ๑๔๐,๑๕๔ คน
- จ. พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาณ) มีผู้เข้ามากดไลค์ จำนวน ๕,๓๕๖ คน
- ฉ. พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) มีผู้เข้ามากดไลค์ จำนวน ๑๘,๒๔๗ คน
- ช. พระพุทธทาสภิกขุ มีผู้เข้ามากดไลค์ จำนวน ๒๒,๒๒๒ คน
- ซ. พระธรรมมังคลาจารย์ (หลวงพ่อทอง สิริมงคลโล) มีผู้เข้ามากดไลค์ จำนวน ๑๒,๐๔๗ คน
- ณ. เสถียรธรรมสถาน มีผู้เข้ามากดไลค์ จำนวน ๙๒,๗๙๔ คน

^{๑๐} ทรงวิทย์ แก้วศรี, ปัจจัยที่เกื้อหนุนรูปแบบสื่อออนไลน์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (โรงพิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : กรุงเทพมหานคร), ๒๕๕๐ หน้า ๑๐.

๔.๔.๒ ปัจจัยทางด้านเนื้อหา และข้อมูลที่มีความทันสมัย ทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน ข้อมูลกระชับ อ่านง่าย เข้าใจเร็ว โดนใจผู้อ่าน มีทั้งภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหว ทำให้ผู้อ่านสนใจ และเกิดแรงจูงใจในการติดตาม

๔.๔.๓ ปัจจัยทางการเข้าถึง ถ้าจะพูดถึงการสร้างการรับรู้ให้กับคนหมู่มากแล้ว Social Media เองก็มีเทคโนโลยีที่สามารถเข้าถึงกลุ่มคนจำนวนมากได้ถึงระดับโลก ไม่ใช่แค่เฉพาะในประเทศเท่านั้น

๔.๔.๔ ปัจจัยทางการเลือกหา เรารู้กันดีกว่าสื่ออุตสาหกรรมที่เข้าถึงกลุ่มคนขนาดใหญ่ไม่มีค่อนข้างจำกัด อย่างโทรทัศน์ในประเทศไทยก็มีเพียงแค่ช่อง ๓ ๕ ๗ ๙ ซึ่งมีกฎหมายบังคับให้การโฆษณาต่อรายการหนึ่งๆ มีจำนวนเท่าไรๆ ทำให้ราคาของสื่อประเภทนี้ทะยานสูงอย่างที่เรียกว่า ไม่มีเขตแดนราคากันเลยทีเดียว แต่สำหรับสื่อออนไลน์ แนนอนด้วยความอิสระของการจดโดเมนพื้นที่ ดังนั้นการแข่งขันย่อมมีสูง ราคาที่อาจจะไม่แพงอยู่ที่ว่าเทคนิคการวิ่งเข้ากุ๊กกึ่งของใครจะเจ๋งกว่ากัน

๔.๔.๕ ปัจจัยทางการหยิบใช้ โฆษณาปัจจุบันมีการแข่งขันค่อนข้างสูง ไม่ว่าจะภาพ เสียง มุข ที่จะต้องขุดแก่นของความเป็นครีเอทีฟกันออกมาเลยทีเดียว นอกจากนั้นแล้วสารพันเทคนิคก็ท่วมลงไป เพื่อสร้างภาพสวย ภาพเด่น และสามารถดึงดูดสายตาของผู้ชมให้หันมาดู ๑ นาทีของงานโฆษณา บางทีใช้เทคนิคมากกว่าภาพยนตร์หลังข่าวสักเรื่องอีก แต่สำหรับสื่อออนไลน์แล้วใครๆ ก็สามารถทำได้ ไม่ว่าจะเป็นเทคนิคแฟลช หรือดริมเวฟเวอร์ แคมค่าแรงก็ต่ำกว่าไปจ้างคนทำงานสเปเชียล แอปเฟค อีกหลายเท่า

๔.๔.๖ ปัจจัยทางด้านความทันต่อเหตุการณ์ การโฆษณาด้วยสื่อสังคมออนไลน์มีการตอบสนองค่อนข้างจะทันท่วงที อาจจะเรียกได้ว่าในทันทีก็ว่าได้ แต่ปัจจุบันสื่ออุตสาหกรรมก็พยายามนำเอาเครื่องมือในการสื่อสารสองทางมาปรับใช้ เช่นการส่ง SMS หรือส่งข้อความ การโทรเข้ามาแสดงความคิดเห็น เป็นต้น

๔.๔.๗ ปัจจัยทางด้านความยั่งยืน สื่อทางโลกออนไลน์ เกิดการเปลี่ยนแปลงและแก้ไขได้ตลอดเวลา ซึ่งจากตรงนี้ก็เหมือนกับดาบสองคม เพราะแม้ว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นทำให้ข้อมูลที่เราได้รับมีความทันสมัย เข้ากับสถานการณ์ แต่ในขณะเดียวกัน เราก็ไม่สามารถมั่นใจได้ว่าข้อมูลนั้นถูกต้องหรือเปล่า^{๑๑}

กระบวนการสื่อสารมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตตลอดชีวิต การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ต้องอาศัยการสื่อสารเป็นปัจจัยหลัก ดังนั้นการสื่อสารจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับครูผู้สอนหรือผู้เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนความหมายของการสื่อสารการสื่อสารหมายถึง กระบวนการส่งข่าวสารข้อมูลต่างๆ หรือการถ่ายทอดความรู้ เนื้อหา สารระ ความรู้สึก เจตคติ ทักษะจากผู้ส่งไปยังผู้รับด้วยการใช้ถ้อยคำ ความรู้สึกร่วมกันหน้าที่ของกระบวนการสื่อสาร

^{๑๑} ทรงวิทย์ แก้วศรี, จุดแข็ง จุดอ่อนของรูปแบบการสื่อสารพุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : กรุงเทพมหานคร), ๒๕๕๐ หน้า ๑๐

๓.๗ ความหมายของ“กระบวนการสื่อสาร”

ชฎานิชฐ์ อรรถบติ^{๑๒} กล่าวไว้ว่า “กระบวนการสื่อสาร” หมายถึง การสื่อสาร กระบวนการถ่ายทอดเนื้อหาและความรู้สึกนึกคิดประกอบด้วย ผู้ส่งเนื้อหา สารระ สื่อหรือช่องทางและ ผู้รับการสื่อสารมีความสัมพันธ์กับการรับรู้และการเรียนรู้ มีจุดประสงค์และกระบวนการเหมือนกัน

ชาลิสสา มากแผ่นทอง^{๑๓} เสนอไว้ว่า “กระบวนการสื่อสาร” หมายถึง เป็นการแลกเปลี่ยน ข้อมูลระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร มีขั้นตอนเรียงลำดับ ดังนี้ ๑.การคิด (Ideating) ๒.การรับเข้า (Encoding) ๓.การถ่ายทอด (Transmitting) ๔.การรับ (Receiving) ๕.การส่งออก (Decoding) ๖.การปฏิบัติ (Acting)

ดวงพร คำณูณวัฒน์^{๑๔} กล่าวไว้ว่า “กระบวนการสื่อสาร” หมายถึง กระบวนการสื่อสาร (Communication Process) โดยทั่วไปเริ่มต้นจากผู้ส่งข่าวสาร (Sender) ทำหน้าที่เก็บรวบรวม แนวความคิดหรือข้อมูล จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เมื่อต้องการส่งข่าวไปยังผู้รับข่าวสาร ก็จะไปแปลง แนวความคิดหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องออกมาเป็น ตัวอักษร น้ำเสียง สี การเคลื่อนไหว ฯลฯ ซึ่งเรียกว่า ข่าวสาร (Message) จะได้รับการใส่รหัส (Encoding) แล้วส่งไปยังผู้รับข่าวสาร (Receivers) ผ่าน สื่อกลาง (Media) ในช่องทางการสื่อสาร (Communication Channels) ประเภทต่าง ๆ หรืออาจจะ ถูกส่งจากผู้ส่งข่าวสารไปยังผู้รับข่าวสารโดยตรงก็ได้ ผู้รับข่าวสาร เมื่อได้รับข่าวสารแล้วจะถอดรหัส (Decoding) ตามความเข้าใจและประสบการณ์ในอดีต หรือสภาพแวดล้อมในขณะนั้น และมีปฏิกิริยา ตอบสนอง กลับไปยังผู้ส่งข่าวสารซึ่งอยู่ในรูปของความรู้ ความเข้าใจ การตอบรับ การปฏิเสธหรือการ นิ่งเงียบก็เป็นได้ ทั้งนี้ข่าวสารที่ถูกส่งจากผู้ส่งข่าวสารอาจจะไม่ถึงผู้รับข่าวสารทั้งหมดก็เป็นได้ หรือ ข่าวสารอาจถูกบิดเบือนไปเพราะในกระบวนการสื่อสาร ย่อมมีโอกาสเกิดสิ่งรบกวน หรือตัวแทรกแซง (Noise or Interferes) ได้ ทุกขั้นตอนของการสื่อสาร การติดต่อสื่อสาร คือ การแลกเปลี่ยน ความหมายระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ซึ่งจะเกิดขึ้น หรือเป็นผลสำเร็จ มีความเข้าใจตรงกัน เมื่อบุคคลทั้งสองฝ่ายมีการรับรู้ความต้องการ และทัศนคติอย่างเดียวกัน

สรุปได้ว่า กระบวนการติดต่อสื่อสาร ประกอบด้วย

ผู้ส่ง (sender) หมายถึง ผู้พูด ผู้เขียน ผู้แสดงมีข่าวสาร ความคิดเห็น หรือความหมายที่ ต้องการส่งไป การใส่รหัส (encoding) ผู้ส่งพยายามเรียบเรียงความคิดนั้น ๆ ออกมาเป็นคำพูด สัญลักษณ์ การแสดง ซึ่งการใส่รหัสเป็นสิ่งที่จำเป็น เพราะข่าวสารจะส่งผ่านไปถึงผู้อื่นได้ด้วยการมีสื่อ ถ้าผู้ส่งสารใช้สื่อได้ถูกต้อง และง่ายก็จะสะดวกต่อผู้รับสาร

ข่าวสาร (message) แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

- ข่าวสารที่เป็นคำพูด
- ข่าวสารโดยไม่ใช้คำพูด ได้แก่การใช้สัญลักษณ์เป็นสื่อ

^{๑๒} ชฎานิชฐ์ อรรถบติ, **บทบาทและความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศ**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.gotoknow.org/posts/๓๒๐๔๙>, [๒๙ พ.ค. ๕๖].

^{๑๓} ชาลิสสา มากแผ่นทอง, **ระเบียบวิธีวิจัยการสื่อสาร**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๐), หน้า ๓๐.

^{๑๔} ดวงพร คำณูณวัฒน์, **กระบวนการสื่อสาร**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพชรกานต์พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๓๓.

ช่องทางการสื่อสาร (channel) เป็นการถ่ายทอดจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลหนึ่ง ซึ่งการติดต่อสื่อสารจะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ต้องมีช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมกับข่าวสารที่ส่งไป

ผู้รับ (receiver) ผู้รับข่าวสารได้ดี ต้องสอดคล้องกับสื่อ ถ้าสื่อด้วยคำพูด ผู้รับต้องเป็นผู้ฟังที่ดี ถ้าสื่อด้วยการเขียน ผู้รับต้องอ่านและจับใจความให้ได้

การถอดรหัส (decoding) เป็นกระบวนการตีความหมายของผู้รับ ซึ่งมีผลขึ้นกับประสบการณ์ และการประเมินผลของผู้รับ

สิ่งรบกวน (noise) เป็นสิ่งที่จะทำให้การส่งสารเกิดความผิดพลาด เข้าใจผิด และตีความหมายผิดไป อาจหมายถึงอุปสรรคต่าง ๆ เช่น ความไม่ตั้งใจฟัง สื่อที่ขาดประสิทธิภาพ เสียงไม่ชัดเจน ฯลฯ ซึ่งมักจะเกิดขึ้นในช่วงของการใส่รหัส และถอดรหัส

ข้อมูลป้อนกลับ (feedback) เป็นการกลับของกระบวนการติดต่อสื่อสาร ถึงความรู้สึกของผู้รับสาร และผู้รับสารจะกลายเป็นผู้ส่งสาร ตามกระบวนการเช่นเดิมต่อไป

กล่าวโดยสรุป การติดต่อสื่อสารเป็นการสร้างความเข้าใจจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลหนึ่ง หรือหน่วยงานหนึ่งไปยังหน่วยงานหนึ่ง หรือเป็นกระบวนการในการส่งข่าวสารระหว่างบุคคล หรือหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกขององค์การ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และสามารถประสานงานให้ฝ่ายต่าง ๆ ได้ปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบได้ตรงตามวัตถุประสงค์ขององค์การ ซึ่งการติดต่อสื่อสารที่ชัดเจนนั้นเป็นเรื่องที่สามารถทำได้ไม่ยาก โดยจุดเริ่มต้นของการสื่อสารที่บรรลุเป้าหมายที่สุดก็คือ การทำให้สาร และการสื่อสารนั้นเรียบง่าย ปฏิบัติได้มากที่สุด และง่ายต่อการจำที่สุด ซึ่งสามารถทำได้โดยอาศัยหลัก และขั้นตอนการติดต่อสื่อสาร

๓.๘ ความหมายของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม

การใช้รหัสสื่อสาร เพื่อนำเสนอเนื้อหาของสารการจัดเรียงลำดับความสำคัญของสาร และความแตกต่างของตัวสารที่จะนำเสนอสู่ผู้ฟัง ด้านช่องทางสื่อ มีการพบปะกับนักวิชาการเพื่อเสนอความคิดเห็นรู้จักสังเกตสภาพแวดล้อม ความเหมาะสมเพื่อที่จะนำเสนอสื่อสารพุทธธรรมเข้าถึงผู้รับได้ และด้านผู้รับสารมาจากการยอมรับบทบาทท่านในฐานะนักวิชาการที่มีความรู้ ทำให้ได้รับนิมนต์ไปแสดงธรรมะยังสถานที่ต่างๆ ยอมรับว่าท่านรู้จักวิธีการประยุกต์ใช้พุทธธรรมให้เข้ากับยุคสมัยมาก ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้รับสารนักวิชาการ ประชาชนทั่วไป และวัยรุ่นนักฟังธรรมะของท่านได้และเข้าใจดี

๓.๙ ความสำคัญของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม^{๑๕}

การสื่อสาร เป็นกระบวนการเกิดขึ้นเป็นปกติวิสัยของคนทุกคน และมีความเกี่ยวข้องไปถึงบุคคลอื่น ตลอดจนถึงสังคมที่แต่ละคนเกี่ยวข้องอยู่ ไม่ว่าจะทำอะไร ล้วนต้องอาศัยการสื่อสารเป็น

^{๑๕} พระจักรพงษ์ วิสุทธสีโล, การใช้เทคโนโลยี กับ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธีระฟิล์ม และ โซเท็กซ์ จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๓๓.

เครื่องมือช่วยให้บรรลุจุดประสงค์ทั้งสิ้น จะเห็นได้จากการที่คนพยายามคิดค้นและพัฒนาวิธีการสื่อสารมาตั้งแต่สมัยโบราณ ทั้งภาษาพูด ภาษาเขียน ตลอดจนเครื่องมือหรือเทคนิควิธีการต่างๆ ล้วนเกิดจากความพยายามอย่างสูงของคน ต่อเนื่องมาหลายชั่วอายุ หากการสื่อสารไม่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งแล้ว เครื่องมือและวิธีการสำหรับการสื่อสารต่างๆ เหล่านี้ก็คงไม่เกิดขึ้นและพัฒนาไปในสภาพสังคมที่คนจะต้องเกี่ยวข้องกันมากขึ้นเช่นปัจจุบัน การสื่อสารก็ยิ่งมีความสำคัญต่อบุคคลและสังคมมากขึ้น หากคนในสังคมขาดความรู้ความเข้าใจในการสื่อสาร ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ ความคิด หรือทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างกันได้ ย่อมจะทำให้เกิดปัญหาต่างๆ มากมาย ปัญหา ที่เกิดขึ้นกับบุคคลและสังคมทุกวันนี้ มีอยู่ไม่น้อยที่เป็นสาเหตุมาจากความล้มเหลวของการสื่อสาร ดังนั้น การสื่อสารจึงมีความสำคัญสำหรับบุคคลและสังคมหลายด้าน คือ

๓.๑๐ กระบวนการสื่อสารพุทธธรรม^{๑๖}

กระบวนการสื่อสารพุทธธรรม จำเป็นต้องมีความเข้าใจในเรื่องทฤษฎี และ แนวคิด หลักธรรม การสื่อสาร เพื่อที่จะสามารถนำสื่อไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจใน องค์ประกอบของการสื่อสาร ซึ่งประกอบด้วย^๕

๑. ผู้ส่งสาร (Source)

หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้ริเริ่ม หรือเริ่มต้นส่งสารไปให้อีกบุคคลหนึ่ง หรือเป็นผู้ทำหน้าที่ส่งสารผ่านช่องทางหนึ่งไปยังผู้รับสาร ดังนั้น การที่พฤติกรรมสื่อสารภายในสถานการณ์หนึ่งๆ จะเป็นไปในรูปแบบใดหรือมีผลอย่างไร ผู้ส่งสารย่อมมีบทบาทสำคัญในการขึ้นนำเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของตน

ก. คุณสมบัติผู้ส่งสารตามแนวทางแห่งพุทธะ คุณสมบัติของผู้ส่งสาร หรือผู้เผยแผ่ จำแนกได้ตามคุณสมบัตินี้ที่เรียกว่า “สัปปุริสธรรม ๗” ประการ คือ

๑. ธัมมัญญตา เป็นผู้รู้ธรรมะเป็นหลักการ หลักความจริง เนื้อหาสาระของเรื่องที่จะสื่อสาร รู้แจ้งแทงตลอดในเรื่องทฤษฎีและปฏิบัติในศาสตร์และศิลป์ของตน

๒. อัตถัญญตา รู้จักเนื้อหาสาระ ความหมาย ความมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ของการสื่อสารที่แน่นอน ชัดเจน (Goal Oriented)

๓. อัตตัญญตา รู้จักตนเอง รู้ว่าตนคือใคร มีความพร้อมหรือไม่ พร้อมอย่างไร การรู้จักตนเองเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เมื่อเรารู้จักตนเองดีแล้วจะนำไปสู่การยอมรับตน (Self Acceptance) แล้วจะเปิดเผยตน (Self Disclosure) สามารถสื่อสารภายในตนได้อย่างดียิ่ง

๔. มัตตัญญตา รู้จักประมาณ รู้จักความพอดี การสื่อสารบางอย่างหากมากเกินไป ผู้รับสารก็รับไม่ได้ หากน้อยเกินไปก็ไม่เพียงพอ การรู้จักประมาณในการสื่อสาร (Frequency)

^{๑๖} สมคิด วรรณศรี, กระบวนการสื่อสารพุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธีระฟิล์ม และ ไซเท็กซ์ จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๘๓.

คือ ไม่ส่งสารซ้ำซากมากเกินไปหรือน้อยเกินไป จึงเป็นคุณสมบัติประการสำคัญอีกประการหนึ่งของผู้ส่งสาร

๕. กาลัญญตา รู้จักเวลา ผู้ส่งสารต้องรู้จักเวลาในการสื่อสารว่า เวลาไหนควรเวลาไหนไม่ควร หากผู้ส่งสารไม่รู้จักเวลาในการสื่อสารแม้ว่าจะเป็นการสื่อสารภายในตน การสื่อสารระหว่างบุคคล หรือการสื่อสารมวลชน ก็จะทำให้เกิดปัญหาในการสื่อสารได้^{๑๗}

๖. ปริสัญญตา รู้จักชุมชน รู้จักสังคม ทางนิเทศศาสตร์ เรียกว่า กลุ่มผู้รับสารหรือกลุ่ม เป้าหมาย ผู้ส่งสารต้องรู้จักกลุ่มเป้าหมาย การสื่อสารจึงจะประสบความสำเร็จ ยิ่งรู้จักมากเท่าไร การสื่อสารยิ่งมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเท่านั้น

๗. บุคคลปรปรัญญตา รู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคล รู้ว่าผู้รับสารแต่ละคน แต่ละกลุ่มมีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง มีจิต มีอัธยาศัย มีศักยภาพในการรับสารมากน้อยแค่ไหนเพียงใด การที่ผู้ส่งสารรู้ความแตกต่างระหว่างบุคคลได้นั้น ทำให้สามารถแยกแยะผู้รับสารได้

ผู้ส่งสารต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติ คือ รู้จริง รู้จักกับผู้รับสาร รู้จักกาลเทศะ หรือบริบทในการสื่อสาร รวมทั้งรู้วิธีการสื่อสารที่สัมพันธ์เหมาะสมกับผู้รับสาร และบริบทในการสื่อสาร นอกจากนี้คือมีวัตถุประสงค์ในการสื่อสารที่เป็นไปในทางที่ก่อประโยชน์แก่ผู้รับสารและสังคมโดยรวม และมีความรับผิดชอบในการสื่อสารของตน ดังนั้นแนวทางปฏิบัติของผู้ส่งสารจึงต้องนำเสนอเนื้อหาสาระที่ดีที่ทำให้ให้ชีวิตดีขึ้น มีความสุข นำไปสู่การแก้ปัญหา เป็นประโยชน์ไม่ก่อให้เกิดโทษ ทุกข์ ภัย หรือการเบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น ด้วยวิธีการสื่อสารที่เหมาะสมกับผู้รับสาร วัตถุประสงค์ และบริบทในการสื่อสารไม่ว่าจะสื่อสารด้วยสื่อใด หรือด้วยประเภท รูปแบบวิธีการสื่อสารแบบใด กล่าวอย่างสั้นๆ ได้ว่า แนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ส่งสาร คือ แนวทางปฏิบัติสำหรับผู้รับสาร คือ ทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรแก่ผู้รับสาร ในการทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร ผู้ส่งสารจำเป็นต้องเป็นผู้มีการปฏิบัติชอบฝึกฝนตนเองแนวทางของศีล สมาธิ ปัญญา เจริญสติ และมนสิการโดยแยบคาย พิจารณาได้ว่าสิ่งใดควรทำการสื่อสาร สิ่งใดไม่ควร และควรทำการสื่อสารอย่างไร

๒. สาร (Message)^{๑๘}

หมายถึง เรื่องราวอันมีความหมาย และแสดงออกมาโดยอาศัยภาษาหรือสัญลักษณ์ใดๆก็ตามที่สามารถทำให้เกิดการรับรู้ร่วมกันได้ สารจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้ส่งสารเกิดความคิดขึ้นและต้องการจะส่งหรือถ่ายทอดความคิดนั้นไปสู่การรับรู้ของผู้อื่น (ผู้รับสาร) ทั้งนี้สารอาจจะเป็นคำพูด ตัวหนังสือ รูปภาพ เครื่องหมาย หรือการทำทางต่างๆ อย่างไรก็ตาม ความหมายของสารที่ถูกตีความออกมานั้น ย่อมไม่ขึ้นอยู่กับตัวสารอย่างเดียว แต่อยู่ที่ตัวผู้รับสารที่จะตีความสารนั้น ผู้รับสารสามารถตีความหมายให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับผู้ส่งสารได้หรือไม่ ทั้งนี้เพราะคุณสมบัติของผู้รับสาร เช่น พื้นฐานความรู้ ประสบการณ์ ความคาดหวัง อารมณ์ ความรู้สึก รวมถึงสภาพแวดล้อมของการสื่อสาร เหล่านี้มีผลต่อการแสดงปฏิกิริยาตอบสนอง (Feedback) ของผู้รับสาร ผู้ส่งสารควรให้

^{๑๗} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูรธมมจิตโต), การเผยแผ่พุทธศาสนายุคปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๗๘.

^{๑๘} นิษฐา หุ่นเกษม, จับตาดู รู้ให้เท่าทันสื่อ และสังคมออนไลน์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๗๘.

ความสนใจอย่างยิ่งในการตรวจสอบเพื่อนำมาปรับให้คุณภาพของสารนั้นดียิ่งขึ้น องค์ประกอบของสารตามแนวทางแห่งพุทธะ^{๑๙} ประกอบด้วยคุณสมบัติ ๕ ประการ คือ

๑. สัจจะ เรื่องที่เสนอต่อมวลชนนั้น ต้องเป็นเรื่องจริง ไม่บิดเบือน
๒. ตถตา เรื่องแท้ เรื่องที่เสนอหรือเนื้อสารนั้นต้องเป็นเรื่องแท้ ไม่คาดเดาไม่แต่งแต่มีสี
๓. กาละ เรื่องที่เสนอนั้นต้องเหมาะสมกับกาลเวลา
๔. ปิยะ เรื่องที่เสนอนั้นต้องเป็นเรื่องที่คนชอบ หรือเสนอโดยวิธีที่ผู้รับสารชื่นชอบ
๕. อัตถะ เรื่องที่เสนอหรือส่งสารนั้น ต้องเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

๓. ช่องทาง / สื่อ (Channel)

หมายถึง สิ่งนำพาข่าวสาร จากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร โดยอาศัยประสาทสัมผัสทั้ง ๕ ได้แก่ การมองเห็น การได้ยิน การดมกลิ่น การลิ้มรส และการสัมผัส รวมถึงคลื่นแสงคลื่นเสียงและอากาศที่อยู่รอบๆ ตัว การสื่อสารจะเกิดประสิทธิผลได้มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับปัจจัยเหล่านี้ ได้แก่

๑. ความเหมาะสมของสื่อกับผู้ส่งสาร ได้แก่ ความสามารถความชำนาญในการใช้สื่อของผู้ส่งสาร
๒. ความเหมาะสมของสื่อกับเนื้อหาของสาร ได้แก่ ระดับความสามารถของสื่อในการถ่ายทอดเนื้อหาอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดต่างๆ ได้อย่างครบถ้วน
๓. ความเหมาะสมของสื่อกับผู้รับสาร ได้แก่ ความสามารถที่ผู้รับจะสามารถเข้าถึงสื่อประเภทต่างๆ
๔. ความเหมาะสมของสื่อกับสภาพแวดล้อม ได้แก่ การเข้ากันได้ของสื่อกับสภาพแวดล้อมในสถานการณ์ของการสื่อสารที่เป็นอยู่ในขณะนั้น เช่นพื้นที่เป็นภูเขา หรือเกาะ
๕. ความเหมาะสมของสื่อกับปัจจัยด้านการเงิน ได้แก่ การพิจารณาถึงงบประมาณการใช้จ่ายให้เหมาะสมกับการเลือกใช้สื่อ

๓. ผู้รับสาร (Receiver)^{๒๐}

หมายถึง องค์ประกอบสำคัญที่ถือเป็นกลุ่มเป้าหมายของการสื่อสารระชาธรรมก็คือ ผู้รับสารระชาธรรม โดยมุ่งเน้นถึงศาสนิกชนแห่งพุทธศาสนา ซึ่งย่อมมีความแตกต่างในด้านจิตใจหรืออหยาศัยของแต่ละบุคคล ที่เรียกว่า ‘จริต’ เป็นสิ่งที่ผู้สอนธรรมควรคำนึง ว่าผู้เรียนเหล่านั้นมีลักษณะเช่นใด แนวคิดเรื่องจริตนี้ มีจุดเริ่มต้นจากแนวคิดเรื่องการตรวจดูอุปนิสัยสัตว์โลกของพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงทราบความแตกต่างของบุคคล ที่เกิดจากการสังสมกุศลกรรมและอกุศลกรรมของแต่ละบุคคลจาก

^{๑๙} พิชิต วิจิตรบุญรักษ์, สื่อสังคมออนไลน์กับพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๘.

^{๒๐} พสุ เดชะรินทร์, การสื่อสารตามแนวพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๗๘.

อดีตชาติ รวมถึงในปัจจุบันชาติด้วย บางคนมีกิเลสน้อย บางคนมีกิเลสมาก บางคนมีอินทรีย์ แก่กล้า บางคนมีอินทรีย์อ่อน พระพุทธองค์ทรงกระตุนจิตสำนึก โดยคำนึงถึงพื้นฐานชีวิตจิตใจของผู้รับสาร มากกว่า ไม่ให้เกิดความรุนแรงก้าวร้าวจนรู้สึกว่าคุณข่มขู่หรือบังคับ นอกจากนี้ยังคำนึงถึง สภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมของผู้รับสาร และทรงทราบว่าบุคคลทั่วไปนั้นยังยึดติดใน บุคลิกลักษณะ สำหรับใช้เป็นเครื่องวัดความเชื่อความเลื่อมใสที่มีต่อบุคคล โดยถือเอาประมาณ หรือป มาณิก ที่ต่างๆ กัน เพราะมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการยอมรับที่จะได้จากพุทธศาสนิกชนความพร้อม ของผู้รับสารธรรมเป็นปัจจัยที่ผู้ส่งสารธรรมควรคำนึงถึงเป็นอย่างยิ่ง พระผู้มีพระภาคทรงพิจารณา ความพร้อมในด้านนี้ของแต่ละบุคคลเป็นรายๆ ไป ว่าในแต่ละคราวหรือเมื่อถึง เวลานั้นๆ เขาควรจะ ได้เรียนอะไร และเรียนได้แค่ไหนเพียงไร หรือว่าสิ่งที่ต้องการให้เขารู้นั้นควรให้เขาเรียนได้หรือยัง โดย ผู้รับสารฝึกจากพระองค์แล้วย่อมได้รับผล คือเป็นคนที่ดีเสมอ ในเมื่อผู้นั้นมีอุปนิสัย^๕สมควรแก่การฝึก นั้น ฉะนั้น การฝึกของพระองค์ จึงไม่มีการฝึกของผู้ใดจะยิ่งไปกว่า เพราะเป็นไปตามวิธีการแห่ง ปัญญา นั่นคือผู้ฟังธรรมกับผู้แสดงธรรมได้มีบทบาทร่วมกันในการแสวงหาความจริง อีกทั้งมีการแสดง ความคิดเห็นโต้ตอบอย่างเสรี ต้องการให้เกิดอิสรภาพทางความคิด โดยวิธีนี้ เมื่อเข้าถึงความจริง ผู้เรียนก็จะรู้สึกว่าคุณได้มองเห็นความจริงด้วยตนเอง มีความชัดเจนมั่นใจ^๖

ผู้รับสารตามแนวทางแห่งพุทธะ แบ่งผู้รับสารออกเป็น ๔ กลุ่ม “เปรียบเทียบเหมือนดอกบัว ๔ เหล่า” ได้แก่

๑. **กลุ่มบัวพินน้ำ** เมื่อได้รับแสงอาทิตย์จะแย้มบานทันที กลุ่มนั้นเปรียบเสมือนผู้มี ปัญญาเฉียบแหลม มีการศึกษาดีแล้ว ไม่ต้องการเนื้อหาหรือการอธิบายอะไรมาก เพียงแต่ยกหัวข้อ ธรรมะก็สามารถรู้ได้

๒. **กลุ่มบัวใต้ผิวน้ำ** เพียงรอวันจะโผล่พ้นน้ำขึ้นมารับแสงอรุณแล้วก็แย้มบานใน วันรุ่งขึ้น เปรียบเสมือนผู้มีปัญญามากอยู่แล้ว ให้ข้อมูลข่าวสารเพียงเล็กน้อยก็เข้าใจได้ประโยชน์ให้ สำเร็จ

๓. **กลุ่มบัวที่จมอยู่กลางน้ำ** รอโอกาสที่จะโผล่ขึ้นมาพ้นน้ำ เพื่อรับแสงอรุณแล้ว แย้มบานเปรียบเสมือนกลุ่มคนผู้มีเขาว์ปัญญาปานกลาง หากประคับประคองดี ๆ โอกาสประสบความสำเร็จในชีวิตก็มีมาก การสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายกลุ่มนี้ ต้องมีความละเอียดอ่อน เนื้อหาต้อง ตรงประเด็น ชัดเจนและถูกต้อง เพราะกลุ่มนี้ไม่เปลี่ยนแปลงอะไรง่าย ๆ

๔. **กลุ่มบัวในโคลนตม** คือบัวที่ยังเป็นหน่อ ยังไม่โผล่พ้นโคลนตมขึ้นมา โอกาสที่ จะเป็นอาหารของเต่าและปลาก็มีอยู่มาก เปรียบเสมือนกลุ่มผู้รับสารที่มีปัญหาที่บ ห่อหุ้มด้วยอวิชชา คือความไม่รู้แจ้ง การสื่อสารกับบุคคลกลุ่มนี้ ต้องออกแรงมากจึงจะประสบความสำเร็จหรือบางครั้ง อาจต้องเลิกกันไปเฉย ๆ กลุ่มนี้จะไม่ยอมเปลี่ยนแปลงอะไรง่าย ๆ หรือไม่ยอมเปลี่ยนแปลงเลยส่วน แนวทางปฏิบัติของการสื่อสารเชิงพุทธ ในส่วนของผู้รับสาร คือ ผู้รับสารนั้นไม่ว่าจะรับสารจากแหล่ง ไต คือ อาจรับสารจากแหล่งสารที่ดีเป็นปรโตโมสะในทางที่ดีหรือไม่ดีก็ตามต้องรับสารจากสารแหล่ง ไต ต้องอาศัยกระบวนการรับรู้สารอย่างถูกต้อง ด้วยความมีสติ ไม่รีบด่วนสรุปหรือเชื่อทำการสื่อสาร

โดยไตร่ตรองเนื้อสารนั้น ไปในทิศทางที่ดี เป็นกุศลก่อให้เกิดปัญญาและประโยชน์หรือโยนิโสมนสิการ แต่หากการรับสารนั้นเป็นปรโตโฆสะในทางที่ติจากผู้ส่งสารที่เป็นกัลยาณมิตร การรับสารแบ่งได้เป็น ๒ ขั้นตอนใหญ่ คือ ขั้นตอนแรก เป็นช่วงขณะการรับสาร ในขั้นตอนนี้ผู้รับสารด้วยความตั้งใจ เอาใจใส่ในการรับสารนั้น ขั้นตอนที่สอง เป็นช่วงขณะของการที่รับสารนั้นมาแล้ว ในขั้นตอนนี้ ผู้รับสารต้องรับสารด้วยโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นกระบวนการรับรู้อย่างถูกต้องนั่นเอง

กระบวนการรับรู้สารอย่างถูกต้อง ประกอบไปด้วยโยนิโสมนสิการหรือการมนสิการโดยแยบคาย สติและการสำรวมอินทรีย์ ดังนั้นในการที่ผู้รับสารด้วยกระบวนการรับรู้สารอย่างถูกต้องได้ ผู้รับสารจำเป็นต้องมีการฝึกฝนตนเองโดยการมนสิการอย่างแยบคายในการเจริญสติ และการสำรวมอินทรีย์ ในการสื่อสารกับบุคคลอื่น ไม่ว่าจะผู้รับสารจะทำการสื่อสารกลับ หรือทำการสื่อสารไปยังบุคคลอื่นอีกหรือไม่ก็ตาม ผู้รับสาร

๓.๑๑ เทคนิคกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม^{๒๑}

จะเห็นได้ว่าที่ผู้นำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไปใช้งานก็จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการที่จะรับฟังข้อมูลข่าวสารซึ่งในปัจจุบันโดยเฉพาะระยะไม่กี่ปีมานี้ เมื่อเกิดกรณีความขัดแย้งเกิดขึ้น ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสาร หรือในประเด็นที่ว่า เราควรเชื่อใคร หรือ เชื่ออะไรดี เพราะสื่อใหม่ ๆ มีช่องทางที่จะส่ง "สาร" ต่าง ๆ ให้ถึงตัวผู้รับสารได้ตลอดเวลา อีกทั้งสื่อต่าง ๆ ดังกล่าว ยังเพิ่มปริมาณมากขึ้นเรื่อย ๆ ในยุคดิจิทัลแห่งข่าวสารนี้ แต่ในขณะเดียวกัน กระบวนการ "รับรู้" ของผู้รับสารอาจยังไม่ได้รับการปรับให้มีความไวเท่าทันในการที่จะพิจารณาตีความสารต่าง ๆ เหล่านั้นได้อย่างทันท่วงที ดังนั้นเราจึงควรได้มีโอกาสได้ใช้ "กาลามสูตร" เป็นหลักพิจารณาการรับข่าวสารในยุคดิจิทัลนี้ได้อย่าง "รู้เท่าทัน" ต่อไป^{๒๒}

การส่งต่อข้อมูลข่าวสารแบบ Word-of-mouth หรือ "ปากต่อปาก" และข้อมูลที่มีการส่งต่อกันทางออนไลน์ จากเพื่อน ครอบครัว หรือบุคคลใกล้ชิดนั้นเป็นกลวิธีในการเผยแพร่ ข้อมูลที่ทรงอิทธิพลและก่อให้เกิดความไว้วางใจต่อผู้รับสารเป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้รับสารจะเกิดความรู้สึกว่า ผู้ให้ข้อมูลข่าวสารไม่ได้รับประโยชน์จากการนำเสนอข้อมูลข่าวสารนั้นๆ จึงไม่น่าแปลกใจที่คนส่วนใหญ่เลือกที่จะให้น้ำหนักกับข้อมูลจากบุคคลเหล่านี้ซึ่งเป็นบุคคลที่ตนเองรู้จัก สนิทสนม คั่นเคย ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงใช้วิธีที่ทันสมัยในการสอนให้เรา ฝึกการไตร่ตรอง ด้วยสติ โดยลำดับด้วยตนเอง ในการที่จะเชื่อถือในข่าวสารเหล่านั้น นอกจากนี้ เมื่อคนเรามีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ในแง่ใดแง่หนึ่งแล้ว ก็มักชอบค้นหาข้อมูลมาสนับสนุนความคิดเห็นของตนเพียงอย่างเดียว และเลือกที่จะไม่เปิดรับฟังข้อมูลข่าวสารที่ขัดแย้งกับความเชื่อของตนเองและในขณะเดียวกันก็จะหาข้อมูลมา

^{๒๑} พระพรหมคุณาภรณ์, พุทธวิธีการสื่อสาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๗๘.

^{๒๒} พระครูสมัญญ์ ภาสโก, ดร., เทคนิคการสื่อสารตามแนวพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๗๘.

สนับสนุนสมมติฐานของตนเองว่าถูกต้อง ซึ่งพระพุทธเจ้าจะทรงสอนเรื่องความเชื่อเพื่อไม่ให้เราเกิดความไม่หลง นั่นก็คือ ความมีสติเพื่อที่จะพิจารณาว่าข่าวสารข้อมูลนั้นมีความน่าเชื่อถือเพียงใด เพราะลักษณะดังกล่าวนี้เป็นอันตรายต่อการตัดสินใจ และมีผลต่อพฤติกรรมของเราเป็นอย่างมาก หากเรามีอคติในการยืนยันความเชื่อของตน โดยปักใจเชื่อว่าสิ่งที่เราเชื่อเท่านั้นคือสิ่งที่ถูกต้อง เราจะค้นหาเฉพาะข้อมูลที่สนับสนุนความคิด ดังกล่าว แม้จะมีข้อมูลจากแหล่ง ที่น่าเชื่อถือว่าการกระทำดังกล่าวอาจส่งผลเสียก็ตาม แต่เมื่อเราไม่เปิดรับหรือเชื่อถือข้อมูลดังกล่าวเลย ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจะมีอย่างน้อยเพียงใด พระพุทธองค์สอนให้เราพิจารณาอย่ายึดถือถ้อยคำที่ได้ยินมาแม้จะมาจากครู อาจารย์ อย่ายึดถือว่าเป็นความจริงเสมอไป ดังนั้นการเปิด รับข้อมูลข่าวสารที่ดีที่สุด คือการเปิดรับข้อมูลข่าวสารให้รอบด้าน พยายามลดอคติที่เกิดขึ้นในใจ และรับฟังข้อมูลข่าวสารด้วยสติ และไม่ใช้อารมณ์ในการประเมินข้อมูล พิจารณาฟังรู้ด้วยตนเอง โดยฝึกตนให้เป็นที่ฟังของตนเองได้ เมื่อใดที่ปราศจากกรรมเหล่านี้ที่เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข เมื่อไม่หลงแล้ว มีสัมปชัญญะ มีสติ มั่นคง รู้ได้ด้วยตนเองเมื่อเจอข้อมูลใหม่ ควรจะมีวิธีพิจารณาอย่างไรนั่นเอง เชื่อโดยใช้ปัญญาเหมือนอย่างที่เราเล่ากล่ามชนทั้งหลายได้สดับรับฟังจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ดังนั้น เทคโนโลยีสารสนเทศ จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงและเผยแพร่พระพุทธศาสนา ให้กว้างขวางไปทั่วโลก ภายใต้บริบทและแนวโน้มของประชากรโลกที่จะใช้ชีวิตในโลกออนไลน์ หรืออินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผ่านเครื่องมือต่างๆ ทั้งเครื่องคอมพิวเตอร์ และโทรศัพท์ เคลื่อนที่ ดังนั้น ประเทศไทยควรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการ พัฒนาประเทศ ให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลก แต่การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศดังกล่าว ต้องเป็นไปอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งไม่เป็นการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาตามพระไตรปิฎก

จะเห็นได้ว่าในการเปิดรับข่าวสารใดๆก็ตาม ผู้รับสารจะมีกระบวนการเลือกรับข่าวสารที่แตกต่างกันไปตามประสบการณ์ ตามความต้องการ ความเชื่อ ทักษะคิด ตามความรู้สึกรู้สึกนึกคิด และแรงจูงใจของผู้รับสาร ที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งกระบวนการรับสาร ประกอบด้วยการกลั่นกรอง ๓ ชั้น ดังนี้

๑. การเลือกเปิดรับ (Selective Exposure)

แนวโน้มที่ผู้รับสารจะเลือกสนใจหรือเปิดรับข่าวสารที่สอดคล้องกับความคิดเห็นหรือความสนใจเดิมที่มีอยู่ และพยายามที่จะหลีกเลี่ยงข่าวสารที่ไม่สอดคล้องกับทัศนคติและความคิดเห็นเดิมของตน ทั้งนี้เพราะการได้รับข่าวสารที่ไม่สอดคล้องกับความรู้ ความเข้าใจ หรือทัศนคติที่มีอยู่เดิม ก่อให้เกิดภาวะความไม่สมดุลทางจิตใจ (Cognitive Dissonance) โดยบุคคลอาจจะลดภาวะความไม่สมดุลนี้ ด้วยการแสวงหาข่าวสารที่สอดคล้องกับความคิดของตนเอง เพราะโดยธรรมชาติของมนุษย์แล้ว ย่อมมีความต้องการอย่างยิ่งที่จะปกป้องรักษาและส่งเสริมความคิดของตนเอง (Self-concept) นอกจากนั้น การเลือกเปิดรับสื่อยังขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น ระดับการศึกษา รายได้ รวมทั้งศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรมด้วย^{๒๓}

๒. การเลือกรับรู้ (Selective Perception) เป็นกระบวนการกลั่นกรองขั้นต่อมา เมื่อบุคคลเลือกเปิดรับข่าวสารจากแหล่งใดแหล่งหนึ่ง ผู้ส่งสารไม่สามารถคาดเดาได้ว่า สารที่ส่งไปสู่

^{๒๓} ไพเราะ มากเจริญ, จิตวิทยากับการสื่อสาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๗๐.

ผู้รับนั้นจะได้ผลตามที่ต้องการหรือไม่ ผู้รับสารแต่ละคนอาจตีความหมายข่าวสารขึ้นเดียวกันที่ส่งผ่านสื่อมวลชนไม่ตรงกัน ความหมายของข่าวสารที่ส่งไปจึงไม่ได้อยู่ที่ตัวอักษร รูปภาพหรือคำพูด แต่อยู่ที่ผู้รับสารที่จะเลือกรับรู้ตามประสบการณ์ ความเชื่อ ความคาดหวัง แรงจูงใจ สภาวะร่างกาย หรือสภาวะอารมณ์ในขณะนั้น เป็นต้น อย่างเช่น ในการชมรายการโทรทัศน์ของบุคคลโดยทั่วไป จะเห็นว่า จะเลือกชมเพียงบางรายการหรือบางช่องที่ตนสนใจเท่านั้น และผู้รับสารอาจจะเลือกบิดเบือนข่าวสารให้เป็นไปตามที่ตนเองพอใจ เพื่อให้สอดคล้องกับทัศนคติ และความสนใจที่มีอยู่เดิม

๓. การเลือกจดจำ (Selective Retention)

เป็นแนวโน้มในการเลือกจดจำข่าวสารเฉพาะส่วนที่ตรงกับความสนใจ ความต้องการ ทัศนคติ ความชอบ ตลอดจนค่านิยมของตนเองและมักจะลืมในส่วนที่ตนเองไม่สนใจ หรือเรื่องที่ขัดแย้งกับความคิดเห็นของตนเอง ดังนั้นการเลือกจดจำเนื้อหาของสารที่ได้รับ จึงเป็นการช่วยเสริมทัศนคติหรือความเชื่อเดิมของผู้รับสารให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น

พฤติกรรมในการเลือกรับข่าวสารของผู้รับสาร แสดงให้เห็นว่า ผู้รับสารมีความกระตือรือร้น (Active Audience) ในการเปิดรับสื่อและเลือกใช้สื่อ และไม่ได้เป็นผู้รับสารที่เฉื่อยชา (Passive Audience) ที่รอรับสารทุกประเภทที่สื่อมวลชนส่งมาให้เพียงฝ่ายเดียว และคุณลักษณะของผู้ประสบความสำเร็จในการสื่อสาร

๑. มีความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ
๒. มีทักษะในการสื่อสาร
๓. เป็นคนช่างสังเกต เรียนรู้ได้เร็ว และมีความจำดี
๔. มีความซื่อตรง มีความกล้าที่จะกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง
๕. มีความคิดสุขุม รอบคอบ
๖. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
๗. คิดและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี
๘. มีความสามารถแยกแยะและจัดระเบียบข่าวสารต่าง ๆ
๑๐. มีความสามารถในการเขียนได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ
๑๑. มีศิลปะและเทคนิคการจูงใจคน
๑๒. รู้ขั้นตอนการทำงาน
๑๓. มีมนุษยสัมพันธ์ดี

๓.๑๒ สรุป

ในปัจจุบันการใช้สื่อออนไลน์กลายเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวัน ทำให้การรับทราบข้อมูลของกันและกันระหว่างปัจเจกบุคคล และระหว่างปัจเจกบุคคลกับพหุบุคคล เป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็ว รวมถึงในแง่เศรษฐกิจก็สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในการสื่อสารได้มากกว่าการสื่อสารประเภทอื่นๆ การถือกำเนิดขึ้นของระบบออนไลน์ จึงเป็นการปฏิวัติการสื่อสารของมนุษย์ครั้งสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงองค์ภาพต่างๆ ของมนุษย์ทั่วโลก และเป็นที่น่าอนด้วยว่ากระแสความเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลต่อความเป็นไปของพระพุทธศาสนาและพุทธศาสนิก(พุทธบริษัท)อย่างเลี่ยงไม่ได้ เพราะบรรดาพุทธศาสนิกมีความจำเป็นต้องใช้เครื่องมือ เพื่อการสื่อสาร ซึ่งการใช้เครื่องมือเหล่านี้มี

ทั้งส่วนสร้างสรรค์ (constructive implement) และส่วนทำลาย (destructive implement) หากไม่มีการคำนึงถึงปทัฏฐานคือ หลักธรรมวินัยต่างๆ ผู้ทรงวุฒิได้นำเสนอแนวคิดถึงกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมโดยเน้นถึงรูปแบบดังต่อไปนี้คือ

จะเห็นได้ว่าการสื่อสารพุทธธรรมในโลกออนไลน์ องค์ประกอบการสื่อสารธรรมจำเป็นและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง หากว่าองค์ประกอบไม่สมบูรณ์ ผู้ที่รับสาร ไปยังผู้ส่งสาร จะเกิดความไม่เข้าใจกัน ดังนั้นแล้วองค์ประกอบควรประกอบไปด้วยดังนี้คือ

ผู้ส่งสาร (sender) หรือ แหล่งสาร (source) หมายถึง บุคคล กลุ่มบุคคล หรือ หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการส่งสาร หรือเป็นแหล่งกำเนิดสาร ที่เป็นผู้เริ่มต้นส่งสารด้วยการแปลสาร นั้นให้อยู่ในรูปของสัญลักษณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นแทนความคิด ในงานวิจัยเรื่องนี้ผู้ส่งสาร ประกอบไปด้วยคือ พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ, พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, พระมหาสมปอง ตาลปุตโต, พระไพศาล วิสาโล, พระพุทธทาสภิกขุ, พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาณ), พระธรรมมังคลาจารย์ (หลวงพ่อดอง สิริมงคล), เสถียรธรรมสถาน

จะเห็นได้ว่า ผู้ส่งสาร หรือตัวบุคคล มีความสำคัญอย่างยิ่งในการประกาศ พระศาสนาแผ่ขยายกว้างไปทั่วทุกมุมโลกและที่สำคัญผู้ส่งสารต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้คือ ๑) มีความสามารถ ได้แก่ ความรู้ ความสามารถในการประมวลข่าวสารหรือเรื่องที่จะสื่อสาร และเรื่องการส่งสารของผู้ส่งสาร รวมทั้งความสามารถในการจัดการควบคุมสถานการณ์ในการสื่อสาร ๒) บุคลิกลักษณะ ถ้าผู้ส่งสารมีบุคลิกลักษณะที่ไม่ดี ไม่น่าไว้วางใจ ผู้รับสารก็จะพยายามหลีกเลี่ยงที่จะรับสาร ๓) ความสุขุม เยือกเย็น การไม่มีอาการที่แสดงความตื่นเต็นหวาดกลัว สามารถควบคุมความรู้สึกขณะที่ทำการสื่อสาร ๔) การเป็นที่ยอมรับทางสังคม การเป็นคนมีชื่อเสียงหรือเป็นที่ยอมรับของสังคมโดยทั่วไปนั้น จะทำให้ได้รับความรู้สึกที่ดี ส่วนใหญ่ความเชื่อถือของผู้รับสารก่อนที่จะมีการสื่อสาร เป็นความรู้สึกที่ทำให้ผู้รับสาร สนใจในตัวสาร ๕) การเป็นคนเปิดเผย เป็นสิ่งที่ที่จะช่วยสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นกับผู้รับสาร ทำให้เกิดความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเอง ทราบและเข้าใจวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารได้ง่าย

สาร (message) หมายถึง เรื่องราวที่มีความหมาย หรือสิ่งต่าง ๆ ที่อาจอยู่ในรูปของข้อมูล ความรู้ ความคิด ความต้องการ อารมณ์ ฯลฯ ในงานวิจัยเรื่องนี้สาร ประกอบไปด้วยคือชั้น ๕ อริยสัจ ๔ ไตรลักษณ์ ๓ กฎแห่งกรรม พรหมวิหาร ๔ อัปปมาท สังคหวัตถุ ๔ ขรวาสาธรรม ๔ บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ สัปปุริสธรรม ๗ มรรค ๘ พุทธศาสนสุภาษิต

สื่อ หรือช่องทาง (media or channel) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการสื่อสาร หมายถึง สิ่งที่เป็นพาหนะของสาร ทำหน้าที่นำสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ผู้ส่งสารต้องอาศัยสื่อหรือช่องทางทำหน้าที่นำสารไปสู่ผู้รับสาร ในงานวิจัยเรื่องนี้สื่อ หรือช่องทาง ประกอบไปด้วยคือ เฟซบุ๊ก ยูทูบ เว็บไซต์

ผู้รับสาร (receiver) หมายถึง บุคคล กลุ่มบุคคล หรือมวลชนที่รับเรื่องราวข่าวสารจากผู้ส่งสาร และแสดงปฏิกิริยาตอบกลับ (Feedback) ต่อผู้ส่งสาร หรือส่งสารต่อไปถึงผู้รับสารคนอื่น ๆ ตามจุดมุ่งหมายของผู้ส่งสาร ในงานวิจัยเรื่องนี้ผู้รับสาร ประกอบไปด้วย คือ กลุ่ม Generation Z มีอายุอยู่ระหว่าง ๖-๑๐ ปี (กลุ่มเด็ก) กลุ่ม Generation Y และ Generation D (Digital) มีอายุระหว่าง ๑๕-๓๐ ปี (วัยรุ่น นักเรียน นักศึกษา และกลุ่มวัยเริ่มทำงาน กลุ่ม Generation X มีอายุ

ระหว่าง ๓๐-๔๕ ปี (กลุ่มคนวัยทำงาน นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ นักการเมือง นักสื่อสารมวลชน) กลุ่ม
ทั่วไป

กลุ่ม Generation Z มีอายุอยู่ระหว่าง ๖-๑๐ ปี คือ กลุ่มที่มีอายุน้อยที่สุด ซึ่งเกิดและเติบโตมาพร้อมกับยุคเทคโนโลยี Digital เป็นพวกที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เด็กกลุ่มนี้จะมี
ความต้องการใช้เทคโนโลยีสูงมาก เพราะนอกจากจะเป็นผู้ใช้แล้ว ยังเป็นผู้สร้าง หรือดัดแปลง
เทคโนโลยีเพื่อตอบสนองความต้องการของตัวเองได้ด้วย ชอบความเป็นอิสระ ความเป็นส่วนตัว นิยม
ที่จะใช้ Social Networking เพื่อเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ คนรุ่นนี้มาพร้อมกับวัฒนธรรมที่แปลกใหม่
และมีความยืดหยุ่นในการปรับตัวกับวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปยอมรับการอยู่กันก่อนแต่ง ไม่เชื่อศาสนา
ไม่ค่อยเชื่อฟังพ่อแม่ มีความเป็นตัวของตัวเองมาก คนรุ่นนี้เห็นการพัฒนาของ video game,
computer, internet, ธุรกิจ dot com, Hip Hop และเกี่ยวข้องกับภาระของ AIDS

รูปแบบธรรมะกลุ่มนี้ควรเป็นแบบดังนี้ คือ การที่เราจะเข้าถึงเด็กกลุ่มนี้ได้ เราควรปรับสื่อ
ออนไลน์ให้เป็นแบบเข้าใจง่าย อาจจะใช้หลักทฤษฎีการเรียนรู้ให้ทันสมัยยิ่งขึ้น เช่น นิทาน การ์ตูน
วีดีโอ แอนิเมชัน รวมถึง สอดแทรกสาระธรรมะเข้าไปด้วย ควรเป็นสื่อที่ดูง่ายไม่ซับซ้อนทำออกมา
ให้เข้าใจง่ายและดูสนุก

กลุ่ม Generation Y และ Generation D (Digital) มีอายุระหว่าง ๑๕-๓๐ ปี
คือ กลุ่มวัยรุ่น นักเรียน นักศึกษา และกลุ่มวัยเริ่มทำงาน (First Jobber) กลุ่มนี้เติบโตมาพร้อมๆ กับ
การพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสาร (IT) สมัยใหม่ที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ส่งผลถึงชีวิตของพวกเขา
ที่เห็นชัดเจนก็คือโทรศัพท์มือถือ Analog กับ Web ๑.๐ ซึ่งเป็นยุคเริ่มต้นของการสื่อสารแบบไร้สาย
ดังนั้น คนรุ่นนี้จึงนิยมการเปลี่ยนแปลงแบบก้าวกระโดด ชอบความทันสมัยของเทคโนโลยีดิจิทัล
จะใช้เพื่อความบันเทิงและการติดต่อสื่อสารระหว่างกลุ่มเพื่อน เช่น เล่นเกมส์ Download เพลง
ภาพหรือวีดีโอต่างๆ อย่าง Facebook, YouTube, Website คนกลุ่มนี้จึงเป็นกำลังสำคัญในการ
สร้างรากฐานให้แก่สังคมในปัจจุบัน ซึ่งต่อไปในอีก ๑๐-๒๐ ปีข้างหน้า พวกเขาก็จะก้าวขึ้นไป
รับผิดชอบดูแลสิ่งที่ตนสร้างขึ้น มา แทน Generation X

รูปแบบธรรมะกลุ่มนี้ควรเป็นแบบดังนี้คือ สมัยปัจจุบันเทคโนโลยี ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญ
กับ กลุ่มนี้เป็นอย่างมาก และได้รับ อิทธิพล อย่างกว้างขวาง สื่อทางอินเทอร์เน็ต เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม
และทวิตเตอร์ จึงเข้าถึงได้มากที่สุด

กลุ่ม Generation X มีอายุระหว่าง ๓๐-๔๕ ปี คือ กลุ่มคนวัยทำงาน นักวิชาการ
ผู้เชี่ยวชาญ นักการเมือง นักสื่อสารมวลชน เป็นกลุ่มที่รับเทคโนโลยีแบบผู้ใช้ (User + Consumer)
เป็นส่วนมาก จะใช้ประโยชน์ในการสืบค้นหาข้อมูลข่าวสาร ติดต่อสื่อสารกับลูกค้าโดยการใช้เป็น
เครื่องมือทางการสื่อสารการตลาด การค้นหาความรู้ การอ่านข่าวสารประจำวัน เช่น Wikipedia,
Google Earth, Twitter, Webblog, Website ของสำนักข่าวต่างๆ นอกเหนือไปจากการทำงานที่
แตกต่างกันตามช่วงวัยแล้ว รูปแบบของการใช้ประโยชน์จาก Social Networking ก็ได้ขยายไปยัง
กิจกรรมต่างๆ เป็นต้น

รูปแบบธรรมะกลุ่มนี้ควรเป็นแบบดังนี้คือ เนื่องจากมีกลุ่มเป้าหมายค่อนข้างกว้าง
กลุ่มนี้บางกลุ่ม สามารถเข้าถึงด้วยวิธีที่แตกต่างกัน เช่น สื่อธรรมะสำหรับคนทำงาน ให้เป็นธรรมะ

เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน การทำงานที่เขาต้องพบเจอ ความทุกข์ในงาน การทำสมาธิ ระหว่างการทำงาน เพื่อคลายทุกข์ นักวิชาการ ควรต้องเป็นสื่อ ที่ละเอียดลงลึกไปถึงการอ้างอิงในพระไตรปิฎกต่างๆ เหตุและผล ที่มาที่ไปอย่างชัดเจน นักการเมือง มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ ส่วนตัวผมอยากจะเสนอสื่อในลักษณะที่ ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง มีคุณธรรม เมตตาต่อกัน เอื้อเพื่อต่อกัน อานิสงส์ของการทำเพื่อสาธารณประโยชน์ต่างๆ เพื่อให้คนกลุ่มนี้มีแรงผลักดันช่วยพัฒนาประเทศ หรือแม้แต่ นำข้อธรรมไปบอกกล่าวแก่ผู้สนับสนุน หรือประชาชนทั่วไป นักสื่อสารมวลชน เด่นในด้านของสื่อต่างๆ ธรรมะควรเสนอในลักษณะของจรรยาบรรณ ของวิชาชีพ เช่นสอนให้รู้จักเคารพในความเป็นมนุษย์ ถ้าใครเขาเดือดร้อน หรือไม่ยินยอมออกสื่อ ก็ไม่สมควรพาดพิงเขา สอนคนกลุ่มนี้ในเรื่องของพรหมวิหารสี่ ควบคู่ไปกับอาชีพของพวกเขา

บทที่ ๔

วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน ของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทย

เมื่อโลกก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ ๒๑ ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้แผ่ขยายกระจายไปทั่วทุกมุมโลก การศึกษาในยุคที่นักเรียนทุกคนนี้พกพาแท็บเล็ต โน้ตบุ๊ก แม้แต่โทรศัพท์มือถือที่สามารถเชื่อมต่อเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ทุกที่ทุกเวลา หากสงสัยใคร่รู้เรื่องอะไรก็สามารถค้นหาข้อมูลได้จากโปรแกรมค้นหา ใช้เวลาเพียงไม่กี่นาทีก็สามารถได้ข้อมูลที่ยากรู้ แม้แต่หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาก็มีพระไตรปิฎกฉบับออนไลน์ มีเว็บไซต์ทางศาสนาอธิบายคำสอนทางศาสนาเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ตจำนวนมาก หรือหากจะอยากฟังพระสงฆ์แสดงธรรมก็เพียงแค่เข้าไปยังยูทูปก็สามารถเลือกฟังและชมภาพได้ตามใจปรารถนา อายากรู้เรื่องอะไรก็ค้นหาได้ทันที แล้วอย่างนี้วัดและพระสงฆ์ที่มีอยู่ในปัจจุบันจะทำหน้าที่เผยแพร่พระพุทธศาสนาอย่างไร เผยแผ่กับใคร เพราะเรื่องที่คุณอยากรู้มีอยู่ในโลกออนไลน์ที่สามารถค้นหาได้ทุกที่ทุกเวลาอยู่แล้ว อินเทอร์เน็ตจึงเป็นสื่อที่ทำให้ให้ผู้คนติดต่อสื่อสารกันได้สะดวกรวดเร็วและง่ายดาย อินเทอร์เน็ตจึงได้รับความนิยมอย่างรวดเร็ว แม้จะเต็มไปด้วยคุณประโยชน์แต่อีกด้านหนึ่งก็มีโทษแฝงมากกับการข้อมูลข่าวสารด้วย ดังที่มีผู้กล่าวไว้ว่า “ทุกวันนี้อินเทอร์เน็ตเป็นเทคโนโลยีที่มีประโยชน์อย่างมหันต์ก็จริง ทำให้เราเปิดโลกกว้างไปสู่ที่ต่างๆ เข้าสู่ขุมความรู้ที่มีอยู่ตามแหล่งต่างๆ ทั่วโลกได้อย่างง่ายดาย และยังทำให้เราติดต่อสื่อสารหรือใช้งานด้านอื่นๆ ได้อย่างสะดวกสบายเพียงแค่นั่งที่บ้านโดยไม่ต้องออกไปไหนนั่นก็จริง แต่ในขณะที่เดียวกันมันก็มีโทษอย่างอนันต์ด้วยเช่นกัน หากเราไม่รู้จักรหัสใช้อย่างถูกวิธีหรือป้องกันตัวเองจากสิ่งแปลกปลอมที่มาจากการใช้อินเทอร์เน็ต เทคโนโลยีจึงไม่ได้มีประโยชน์เพียงอย่างเดียวยังมีโทษมหันต์ที่แฝงเร้นมากับความเจริญ จึงเป็นเหมือนดาบสองคมที่หากไม่ระมัดระวังก็อาจจะถูกทิ่มแทงได้ โดยไม่รู้ตัวมีผู้คนส่วนหนึ่งที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ไปทำร้ายผู้อื่นโดยการนำเสนอข่าวสารด้านลบหรือทำให้เกิดความเสียหายแก่คนอื่น ซึ่งในโลกแห่งสื่อสังคมออนไลน์นั้นข่าวสารแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วและขยายออกไปในวงกว้าง เพียงแค่ชั่วขณะเวลาไม่กี่นาทีข่าวนั้นก็เข้าถึงกลุ่มคนได้ทั่วโลก หากไม่พิจารณาข้อเท็จจริงหลงเชื่อข่าวสารที่ไม่มีมูลความจริงหรือข่าวสารที่เป็นเท็จ ผู้ที่ตกเป็นข่าว ก็ถูกสังคมมองในด้านลบเรียบร้อยแล้ว ในทางกลับกันหากต้องการนำเสนอข่าวสารด้านที่ดีมีประโยชน์ อินเทอร์เน็ตก็เอื้อต่อการนำเสนอ นั่น เพียงแค่ชั่วเวลาสั้นๆ ข่าวดีมีประโยชน์ก็แพร่กระจายขยายไปยังกลุ่มคนได้ในปริมาณที่มาก นั่นคือด้านดีของเทคโนโลยีและการสื่อสารของโลกในยุคแห่งศตวรรษที่ ๒๑^๑

พระพุทธศาสนาอยู่ในสังคมโลกมานานหลายศตวรรษ ผ่านกาลเวลาที่มีความเจริญมาได้จนถึงทุกวันนี้เพราะการเผยแพร่ที่ประยุกต์เข้ากับสังคมที่มีความหลากหลายแตกต่างกันได้ ในยุค

^๑ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), “การเผยแพร่เชิงรุก”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๙. .

ปัจจุบันเมื่อเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้าไปมาก พระพุทธศาสนาหากดูผิวเผินจะขัดแย้งกับกระแสของเทคโนโลยี เพราะเป็นลักษณะสังคมแบบทุนนิยมซึ่งมีความโลภเป็นหลัก แต่หากดูอีกด้านหนึ่งความเจริญทางเทคโนโลยีมิใช่ความเลวร้าย อยู่ที่ผู้ใช้อย่างไร หากผู้ใช้มีภูมิปัญญาทางจิตที่มั่นคงแล้ว เทคโนโลยีก็จะกลายเป็นเครื่องมือที่ทำให้พระพุทธศาสนากระจายไปยังกลุ่มชนได้อีกมาก มีงานวิจัยเรื่องการสื่อสารยุคใหม่กับความเห็นของผู้บริโภคระบุว่าผู้บริโภคในยุคปีพุทธศักราช ๒๕๕๑ ให้ความสนใจในสามจอคือจอโทรทัศน์ จอโทรศัพท์มือถือและจอคอมพิวเตอร์เทคโนโลยีเจริญก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้งมีเครือข่ายสังคมออนไลน์(Social Network) จำนวนมาก มีคราวด์ซอร์ซซิง (Crowdsourcing) ที่สามารถถ่ายโอนแลกเปลี่ยนข้อมูลได้อย่างง่ายดาย มีโปรแกรมประเภทโอเพ่นซอร์สให้เลือกสรรมากมาย ในขณะที่พระพุทธศาสนามีแหล่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติขนาดใหญ่คือพระไตรปิฎกและหนังสือตำราจำนวนมากที่พร้อมจะนำเสนอสู่โลกเสมือนจริงโดยผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เมื่อทุกคนสามารถศึกษาเรียนรู้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาได้ในทุกที่ทุกเวลาโดยไม่จำกัดด้วยกาลและสถานที่ ในเวลาไม่นานก็จะกลายเป็นเครือข่ายสังคมพระพุทธศาสนา ที่ทุกคนสามารถศึกษาพระพุทธศาสนาได้โดยไม่จำกัดกาลเวลาและสถานที่ พระสงฆ์ส่วนหนึ่งก็ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาทางสื่อสังคมออนไลน์พระสงฆ์อีกส่วนหนึ่งก็ยังคงทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา กับกลุ่มชนที่ยังนิยมไปวัด หากต้องการศึกษาพระพุทธศาสนาต้องไปที่วัด แต่ปัจจุบันสังคมเปลี่ยนไปมีผู้คนจำนวนหนึ่งไม่ยอมเข้าวัดแต่อยากศึกษาพระพุทธศาสนาก็สามารถอาศัยความเจริญของเทคโนโลยี ศึกษาจากสื่อสังคมออนไลน์ มีการรวมกลุ่มชาวพุทธ ขยายกลุ่มถ่ายโอนแลกเปลี่ยนข้อมูลในกลุ่มที่มีความสนใจและศึกษาฝนเรื่องเดียวกัน เมื่อนำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเผยแผ่โดยอาศัยช่องทางของเครือข่ายสังคมออนไลน์โดยใช้ประยุกต์หลักธรรมที่เข้าใจง่าย อาจจะใช้คำใหม่มาอธิบายหลักธรรม ผู้ที่ศึกษาก็สามารถเข้าใจได้ หากต้องการปฏิบัติธรรมขั้นสูงก็สามารถศึกษาจากพระสงฆ์ในวัดต่างๆได้ พระสงฆ์ก็จะได้ทำการเผยแผ่ทั้งกับกลุ่มคนในสังคมออนไลน์ และเผยแผ่กับกลุ่มคนที่ต้องการศึกษาค้นคว้าในระดับที่สูงขึ้น คำสอนของพระพุทธศาสนาจะเคลื่อนตัวไปพร้อมกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยี หลักธรรมดั้งเดิมที่ถูกต้องตรวจสอบได้ก็ยังคงอยู่ในพระไตรปิฎกและคัมภีร์อื่นๆ การศึกษาพระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ ๒๑ เพียงแต่มีการประยุกต์หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาให้เข้ากับยุคสมัย หลักการเก่าก็คงไว้ เมื่อมีของใหม่ ก็ต้องใช้ให้เกิดประโยชน์

๔.๑ วิเคราะห์ SWOT Analysis ที่มีต่อกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม (SMCR) ของสื่อบุคคล (Personnel Media)

จากการศึกษา วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน ของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทยประกอบไปด้วย

ก.พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี

Strengths (S) จุดแข็งหรือข้อได้เปรียบ คือ ทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเชิงรุก เป็นพระแบบ Active Buddhist เป็นตัวหลักในฐานะสื่อบุคคล มีความสนุกสนานเป็นกันเอง ทำให้ธรรมะไม่น่าเบื่อ ประเด็นต่างๆ เป็นเรื่องใกล้ตัวเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายง่าย มีการนำศิลปิน ดารามาร่วม

Weaknesses (W) จุดอ่อนหรือข้อเสียเปรียบ คือ ถือเป็นธรรมะ แอมบาสเตอร์ หลีกอยู่รูปเดียว

Opportunities (O) โอกาสที่จะดำเนินการได้ คือ พระไม่จำเป็นที่จะต้องอยู่แต่ในวัดต่อไป ยุคที่ต้องประสบกับวิกฤตการณ์ทางการเมืองผันแปรเปลี่ยนแปลงบทบาทจาก “พระนักเทศน์ไปสู่การเป็นพระนักคิด”

ข.พระมหาสมปอง ตาลปุตโต

Strengths (S) จุดแข็งหรือข้อได้เปรียบ คือ พระสงฆ์รุ่นใหม่ที่น่าเสนอรูปแบบการสอนอันน่าสนใจ และเหมาะสมกับสภาพสังคม โดยเฉพาะรายการธรรมะเดลิเวอรี่ การเผยแพร่ธรรมะในเชิงรุก ใช้สื่อทุกชนิดในการบรรยายและเผยแพร่ธรรมะ พระธรรมคำสอนในศาสนาพุทธเข้าถึงกลุ่มคนในสถานที่ต่างๆ ได้โดยง่าย

Weaknesses (W) จุดอ่อนหรือข้อเสียเปรียบ คือ ถูกมองในบริบทของความไม่สำรวม เนื่องจากการสร้างอัตลักษณ์ของตนเองมาในอีกรูปแบบหนึ่ง ต้อง Update ในรูปแบบเนื้อหาให้ สนุก เน้นความบันเทิง กลุ่มเป้าหมายจะชอบในการสื่อสารแบบเทศน์ธรรมะบนเวที (Face to Face) มากกว่า

Opportunities (O) โอกาสที่จะดำเนินการได้ คือ สาระ อาจดึงกลุ่มคนเข้าสู่หัวข้อแนวความคิดทางพระธรรมคำสอนอันเป็นประโยชน์ สงบ จะมองภาพรวมของความสัมพันธ์ผลหลังจากได้ถ่ายทอดพระธรรมคำสอนในพุทธศาสนาออกไปเรียบร้อยแล้ว

ค.พระไพศาล วิสาโล

Strengths (S) จุดแข็งหรือข้อได้เปรียบ คือ เพื่อเตรียมตัวตายและช่วยเหลือผู้ใกล้ตาย ดึงคนเข้าสู่โลกความเป็นจริงมากที่สุด เนื้อหาของสารมุ่งตั้งให้ผู้คนทบทวนกระแสวัตถุนิยมอันชั่ววอกทำให้คืนสู่ความเป็นจริง เน้นการสื่อสารแบบเผชิญหน้า กลุ่มศึกษาและปฏิบัติธรรมถือเป็นผู้รับสารหลัก

Weaknesses (W) จุดอ่อนหรือข้อเสียเปรียบ คือ กลุ่มอหิงสา ซึ่งฝึกไฟในสันติวิธี มีเนื้อหาหนักไปทางวิชาการมากเกินไป มีช่องทางการเผยแพร่ที่จำกัด

Opportunities (O) โอกาสที่จะดำเนินการได้ คือ มีบทบาทในการก่อตั้งและผลักดันงานด้านสิทธิมนุษยชนของกลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม (กศส.) เนื้อหาสารเน้นการดำรงชีวิตอยู่ด้วยวิถีที่เรียบง่ายตามภูมิปัญญาชาวพุทธดั้งเดิม

ง.พระราชาธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาณ)

Strengths (S) จุดแข็งหรือข้อได้เปรียบ คือ เป็นพระศรีเอทีพี นักสังคมสงเคราะห์ กพัฒนาที่ช่วยเหลือสังคม บุคลิกภาพจริงใจ ถึงลูกถึงคน หัวหาญ ชัดเจน สไตล์การเทศนาธรรมะจะสนุกสนาน มีเนื้อหาทันสมัย เปรียบเทียบ ประชดประชัน การตุนธรรมะร่วมสมัย การตุนธรรมโมโลยี” มีการขยายกระจายให้ครอบคลุมการสื่อสาร ๓๖๐ องศา ชีวิตประจำวัน ประชาชน เยาวชนคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในเมืองใหญ่ มีวิถีชีวิตที่ห่างไกลออกจากวัดมากขึ้น

Weaknesses (W) จุดอ่อนหรือข้อเสียเปรียบ คือ เนื้อหาการสื่อสารอาจไม่เป็นที่ชื่นชอบสำหรับคนบางกลุ่ม เพราะเน้นกลยุทธ์การประชดประชันมากเกินไป

Opportunities (O) โอกาสที่จะดำเนินการได้ คือ บทบาทธรรมะ แอมบาสซาเดอร์ ยุคต้นๆที่ชัดเจน มีสื่อและกิจกรรมครอบคลุม ๓๖๐ องศา ตามกระแสนิยม เปิดเป็นพื้นที่สร้างโอกาสให้กับผู้แสวงหา โครงการช่วยเหลือผู้ติดยาเสพติด โครงการสะพานบุญจากผู้เหลือใจงานผู้ขาด มูลนิธิสวนแก้วจะขอรับบริจาคสิ่งของหรือของเหลือใช้ที่เจ้าของไม่ต้องการ แต่สามารถนำมาตัดแปลงให้เป็น

ประโยชน์ให้ผู้ยากไร้ หรือนำไปขายเพื่อหาเงินมาช่วยเหลือคน มีพื้นที่ตลาดคนแก่ ที่เปิดให้ผู้สูงอายุนำสินค้ามาจำหน่ายหารายได้

จ.เสถียรธรรมสถาน (แม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด)

Strengths (S) จุดแข็งหรือข้อได้เปรียบ คือ ใช้วาทศิลป์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนในการสื่อสารเนื้อหาของสารเน้นความไพเราะสละสลวยมาอธิบายหลักธรรมที่ลึกซึ้งและยากแก่การเข้าใจ มีสื่อครอบคลุม ๓๖๐ องศา บุคคลทุกช่วงวัย ตั้งแต่เกิดจนตายเน้นกระบวนการทำงานในฐานะจิตอาสา

Weaknesses (W) จุดอ่อนหรือข้อเสียเปรียบ คือ ใช้วิธีการอันหลากหลายเช่นกันได้แก่ การสนทนา การบรรยายธรรม การถาม-ตอบ โดยผ่านสื่อสาธารณะต่างๆ ทั้งธรรมะโฆษณา การแพร่ภาพทางรายการทีวี วิทยู วารสารศาสตร์ทางบทความ และบทสัมภาษณ์ในนิตยสาร หนังสือพิมพ์ การประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อดิจิทัลและเครือข่ายทางอินเทอร์เน็ต ให้ความสนุกสนานทางปัญญาผ่านดนตรี การ์ตูน แอนิเมชัน ภาพยนตร์ จนยากแก่การจดจำในสื่อหลักๆ ที่ชัดเจน ภาพลักษณ์ของสตรีและเครือข่ายเป็นกลุ่มสตรีที่ชัดเจน

Opportunities (O) โอกาสที่จะดำเนินการได้ คือ ทุกโครงการเปิดโอกาสให้คนทั่วไปได้มาเรียนรู้และพัฒนาตนเองผ่านกระบวนการทำงานร่วมกัน

ฉ.พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต)

Strengths (S) จุดแข็งหรือข้อได้เปรียบ คือ ถิ่นเป็นนักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนาที่มีความน่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับจากสากล มีผลงานด้านนิพนธ์ เอกสารวิชาการ และตำราต่าง ๆ จำนวนมาก ทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศเป็นที่ยอมรับมากมาย การเผยแพร่พระศาสนา ทั้งด้านการบรรยาย ทางวิชาการ การแสดงพระธรรมเทศนาทั้งภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษจนเป็นที่ยอมรับ นักวิชาการ, นักการเมือง และผู้เชื่อชาวไทยทั้งในระดับประเทศและสากล

Weaknesses (W) จุดอ่อนหรือข้อเสียเปรียบ คือ กลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็ก เยาวชน วัยรุ่น จะเปิดรับสื่อและเข้าสื่อได้ยาก

Opportunities (O) โอกาสที่จะดำเนินการได้ คือ เป็นผู้แสดงปาฐกถาในการประชุม นานาชาติขององค์กรระดับโลก

ช.พระธรรมโกศาจารย์ (ท่านพุทธทาสภิกขุ)

Strengths (S) จุดแข็งหรือข้อได้เปรียบ คือ การปฏิบัติตนเป็นต้นแบบในการปฏิบัติธรรม ด้วยการบวชจริง เรียนจริง ปฏิบัติจริง และสอนให้พุทธบริษัทได้ปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง สร้างโรงมหรสพทางวิญญาณมีการเผยแพร่ด้วยเทคนิควิธีการ, สื่อ, เอกสารและสิ่งพิมพ์ที่หลากหลาย เช่น ทางวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์, ใช้สื่อศิลปะ เป็นต้น พุทธบริษัทที่เน้นปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง

Weaknesses (W) จุดอ่อนหรือข้อเสียเปรียบ คือ เนื้อหาในสาร บางเรื่อง บางตอน มีความยากต่อการเข้าใจต่อผู้ที่ไม่ชอบการศึกษาค้นคว้า

Opportunities (O) โอกาสที่จะดำเนินการได้ คือ สามารถนำเนื้อหาสาระและรูปแบบของสื่อที่มีมาปรับปรุงและประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับการสื่อสารในยุคปัจจุบันได้อย่างดี

ช พระธรรมมังคลาจารย์ (หลวงพ่อทอง สิริมงฺคโล)

Strengths (S) จุดแข็งหรือข้อได้เปรียบ คือ เป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านวิปัสสนากรรมฐาน และพระวิปัสสนาจารย์ชั้นแนวหน้า

Weaknesses (W) จุดอ่อนหรือข้อเสียเปรียบ คือ เป็นสารที่มีเนื้อหาเฉพาะต่อกลุ่มที่สนใจ มีการสื่อสารในช่องทางที่จำกัดไม่ครอบคลุมมากนัก เน้นผู้ทำมีความพร้อมที่จะศึกษาและนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง

Opportunities (O) โอกาสที่จะดำเนินการได้ คือ ควรมีการผลิตสื่อให้มีความหลากหลาย และชนิดของภาษาให้เลือกมากขึ้น เน้นการฝึกและเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐานให้ชาวต่างชาติ และให้ชาวต่างประเทศสื่อสารต่อกันไปตามรูปแบบกระบวนการ ชาวต่างชาติมีแนวโน้มให้การยอมรับที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ฌ. พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ

Strengths (S) จุดแข็งหรือข้อได้เปรียบ คือ เป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือทางสังคมสูง ผลงานทางด้านธรรมะที่หลากหลายภาษา มีช่องทางการสื่อสารที่ครอบคลุมครบ ๓๖๐ เน้นในกลุ่มเป้าหมายหลักขององค์กรที่ได้วางไว้

Weaknesses (W) จุดอ่อนหรือข้อเสียเปรียบ คือ เน้นการสื่อสารเฉพาะกลุ่มที่กำหนดไว้มากจนเกินไป

Opportunities (O) โอกาสที่จะดำเนินการได้ คือ ควรปรับการวางภาพลักษณ์ใหม่เพื่อการสื่อสารแนวใหม่

๔.๒ พุทธธรรมกับการสื่อสารพุทธธรรม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย^๒

เนื่องจากตระหนักว่าเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีบทบาทในการทำกิจกรรมแทบทุกชนิดไม่ว่าจะเป็น การสื่อสาร การปฏิบัติงาน การแก้ปัญหา หรือการตัดสินใจ เมื่อการวางแผนและการจัดการได้มีเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยจะทำให้ได้สารสนเทศอย่างรวดเร็ว ถูกต้อง เชื่อถือได้ทันต่อเวลา มีเนื้อหาและรูปแบบที่ตรงกับความต้องการ นอกจากนี้ในชีวิตประจำวัน ภายในครอบครัวก็มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกันมาก จึงทำให้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีความสำคัญมากในปัจจุบันและมีแนวโน้มมากยิ่งขึ้นในอนาคตเมื่อสังคมไทยในยุคปัจจุบันเปลี่ยนไปอยู่ภายใต้สังคมเทคโนโลยีอย่างสมบูรณ์ ทำให้การดำเนินวิถีชีวิตแบบสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมวิถีชีวิตที่เคยมุ่งเน้นเรื่องการพึ่งพาช่วยเหลือเอื้อเฟื้อกัน รวมไปถึงการประเพณี ปฏิบัติที่ดั่งงามทางพุทธธรรม คุณธรรม ไปสู่สังคมแห่งเทคโนโลยีแห่งเครื่องจักรที่มีผู้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นผู้คิด ผลิตขึ้นมาเพื่อป้อนให้แก่สังคมในปัจจุบัน ผูกขาดความรับผิดชอบไว้จึงเป็นเหตุให้คิดได้ว่าผู้ใช้

^๒.ปาริชาติ สติภา, เทคโนโลยีสารสนเทศกับงานอาชีพ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๒๐.

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสร้างงาน และผู้นำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไปใช้งาน ได้มีการพัฒนาชีวิตโดยดำเนินตามหลักพุทธธรรมในการประกอบวิชาชีพนี้ เพื่อนำประโยชน์แห่งธรรมที่เข้าถึงชีวิตที่มีคุณภาพ ประกอบ ด้วยสาระธรรมอันให้เกิดประโยชน์ต่อตนได้แล้ว ก็จะเป็นไปเพื่อประโยชน์แห่งสังคม (ผู้อื่น) ซึ่งการทำให้สังคมมุ่งสู่ทิศทางอันมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน โดยใช้สติปัญญาของบุคคลที่มีพุทธธรรม อันปกติดีแล้วเพื่อช่วยให้เกิดความถูกต้อง เกิดประโยชน์ในสิ่งที่ควรเป็นพร้อมทั้งสามารถประสานสังคมให้เป็นหนึ่งเดียวกันได้ โดยการใช้หลักธรรมที่ส่งเสริมให้มีความเป็นธรรมในสังคม ซึ่งพุทธธรรมเป็นส่วนประกอบของมนุษย์ที่มีความสำคัญมากต่อความสงบสุขและความเจริญก้าวหน้าของสังคมในปัจจุบัน

๔.๓ แนวคิดพุทธธรรม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย

เมื่อสังคมไทยในยุคปัจจุบันเปลี่ยนไปอยู่ภายใต้สังคมเทคโนโลยีอย่างสมบูรณ์ ทำให้การดำเนินวิถีชีวิตแบบสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมวิถีชีวิตที่เคยมุ่งเน้นเรื่องการพึ่งพาช่วยเหลือเอื้อเฟื้อกัน รวมไปถึงการประพฤติ ปฏิบัติที่ดีงามทางพุทธธรรม คุณธรรม ไปสู่สังคมแห่งเทคโนโลยีแห่งเครื่องจักรที่มีผู้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นผู้คิด ผลิตขึ้นมาเพื่อป้อนให้แก่สังคมในปัจจุบัน ผูกขาดความรับผิดชอบไว้จึงเป็นเหตุให้คิดได้ว่าผู้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสร้างงาน และผู้นำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไปใช้งาน ได้มีการพัฒนาชีวิตโดยดำเนินตามหลักพุทธธรรมในการประกอบวิชาชีพนี้ เพื่อนำประโยชน์แห่งธรรมที่เข้าถึงชีวิตที่มีคุณภาพ ประกอบ ด้วยสาระธรรมอันให้เกิดประโยชน์ต่อตนได้แล้ว ก็จะเป็น ไปเพื่อประโยชน์แห่งสังคม (ผู้อื่น) ซึ่งการทำให้สังคมมุ่งสู่ทิศทางอันมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน โดยใช้สติปัญญาของบุคคลที่มีพุทธธรรม อันปกติดีแล้วเพื่อช่วยให้เกิดความถูกต้อง เกิดประโยชน์ในสิ่งที่ควรเป็นพร้อมทั้งสามารถประสานสังคมให้เป็นหนึ่งเดียวกันได้ โดยการใช้หลักธรรมที่ส่งเสริมให้มีความเป็นธรรมในสังคม ซึ่งพุทธธรรมเป็นส่วนประกอบของมนุษย์ที่มีความสำคัญมากต่อความสงบสุขและความเจริญก้าวหน้าของสังคมในปัจจุบัน

ก. หิริโอตตปปะ หมายถึง ความละอายและเกรงกลัวต่อบาป เป็นหลักที่คอยเตือนใจเมื่อเราจะทำบาปทั้งปวง หิริโอตตปปะ มาจากคำว่าหิริ (ความละอาย) และโอตตปปะ (ความเกรงกลัว) รวมกันแล้วหมายถึงความละอายและเกรงกลัวต่อบาปนั่นเอง หลักธรรมและหลักการนี้จะคอยเป็นหลักกระตุ้นเตือนเมื่อเราจะประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ไม่ดี สิ่งที่ไม่เป็นกุศล ถ้าเรามีหลักธรรมนี้อยู่ในใจ เราจะมีสำนึกและละการกระทำนั้นเสียถ้าเราแยกวิเคราะห์ตามหลักภาษาแล้ว เราจะสามารถแยกหลักธรรมนี้ออกได้เป็น ๒ ส่วนคือ

๑. หิริ หมายถึง ความละอายต่อความชั่วของเรา ความละอายเมื่อตัวเรากำลังเดินไปสู่แนวทางที่ผิด เดินไปแนวทางเสื่อม หรือแม้กระทั่งความอายที่จิตใจของเราเองคิดหรือเข้าไปในทางที่ผิด คิดไปในทางอกุศล

๒. โอตตปปะ หมายถึง ความเกรงกลัวต่อบาปที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำของตนเอง กลัวเสียยิ่งกว่าเห็นสิ่งอันตรายใดๆ ความเกรงกลัวต่อบาปนี้เป็นความกลัวบาปที่เห็นด้วยใจ กลัวด้วยจิตใจ

ภายในของตนเอง กลัวบาปนั้นๆจะกลับมาหลอกหลอนและทิ่มแทงใจตน ดังนั้นคนที่มิโอดัปะจะไม่ยอมทำบาปใดๆเลย

หิริโอดัปะ ถือว่าเป็นโลกपालธรรม ซึ่งหมายถึงธรรมที่รักษาคุ้มครองโลก ทำให้หมู่มสัตว์ (รวมถึงมนุษย์) อยู่ร่วมต่อกันอย่างปกติสุขตามสมควร นอกจากจะเรียกว่าเป็นโลกपालธรรมแล้ว ยังถือว่าเป็นเทวธรรม ซึ่งหมายถึงธรรมที่จะสร้างคนให้เป็นเทพบุตรเทพธิดาด้วยร่างกายที่เป็นมนุษย์นั่นเอง คนที่มีหิริโอดัปะนอกจากจะเป็นคนที่ไม่ยอมทำบาปแล้ว ยังเป็นคนที่มีสติเตือนตัวเองตลอดเวลาไม่ว่าจะกระทำการใดๆ

ข. กาลามสูตร^๓

เป็นพระสูตรอันว่าด้วยเรื่องทีพระพุทธรองค์เคยทรงแสดงไว้ ถึงสิ่งที่ไม่ควรยึดถือ หรือ "สิ่งที่ไม่ควรเชื่อ" พระสูตรนี้เป็นพระสูตรที่ไม่ยาว แต่มีใจความลึกซึ้งน่าคิดประกอบ ด้วยเหตุผล เป็นการใช้เหตุผลตามหลัก วิทยาศาสตร์ สอดคล้องกับกฎทางวิทยาศาสตร์ กาลามสูตร คือ พระสูตรที่พระพุทธรเจ้าทรงแสดงแก่ชาวกาลามะ หมู่บ้านเกสปุตตนิคม แคว้นโกศล (เรียกอีกอย่างว่า เกสปุตตนิคมหรือเกสปุตตสูตร) เป็นหลักแห่งความเชื่อที่พระพุทธรองค์ทรงวางไว้ให้แก่พุทธ-ศาสนิกชนไม่ให้เชื่อสิ่งใด ๆ อย่างงมงายโดยไม่ใช้ปัญญาพิจารณาให้เห็นจริงถึงคุณโทษหรือดีไม่ดีกว่าก่อนเชื่อ ปัจจุบันแนวคิดและหลักสูตรที่สอนให้คนมีเหตุผลไม่หลงเชื่องมงาย ต่อเมื่อใดพิจารณาเห็นด้วยปัญญาว่าธรรมเหล่านั้นเป็นอกุศลเป็นกุศลมีโทษไม่มีโทษเป็นต้น แล้วจึงควรละหรือถือปฏิบัติตามนั้นเรียกว่า "กาลามสูตร" สิ่งที่เราควรรู้นั้นมีเพียงง่าย ๆ นิดเดียวคือ เชื่อแต่สิ่งที่เมื่อรู้แล้วไม่ทำให้เราเดือดร้อน รวมถึงไม่ทำให้อื่นเดือด ร้อน "ไม่มีโทษ" และจรรโลงสังคม ทำให้อื่นเป็นสุข"เป็นกุศล" และปฏิบัติ หรือสัมผัสด้วยตนเองแล้วเป็นจริง เห็นจริงนั้นแหละเราจึงเชื่อได้อย่างสนิทใจ ดังนี้แล้วก็ขึ้นอยู่กับว่าถึงมันอาจทำให้เราเดือดร้อนคือมีโทษแล้วแต่เราพร้อมเสี่ยงพร้อมรับผลนั้น เข้าทำนองที่ว่าได้เตือนไว้แล้วจะจะไม่ฟังนั้นก็เรื่องของเราเอง หลักกาลามสูตร คือหลักในการพิจารณา ๑๐ อย่าง ได้แก่

๑. อย่าเพิ่งเชื่อถือด้วยการได้ยินฟังตามกันมา บางคนเมื่อฟังตามกันมาก็เกิดความเชื่อเมื่อคนนั้นว่าอย่างนั้น คนนี้ว่าอย่างนี้ ก็เชื่อตามกันไป โดยบอกว่า "เขาว่า" เพราะฉะนั้น เราต้องเชื่อตามเหตุผล อย่าเชื่อตามเขาว่า

๒. อย่าเพิ่งเชื่อถือด้วยการถือตามถ้อยคำสืบๆ กันมา บางคนบอกว่าเป็นของเก่าเป็นความเชื่อ ตั้งแต่สมัยโบราณเราควรเชื่อ ความเชื่อของคนโบราณนั้นไม่ใช่ว่าจะถูกหรือดีเสมอไป เราจึงไม่ควรจะเชื่อ ถ้ายังไม่แน่ใจถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องน่าสืบๆกันมา

๓. อย่าเพิ่งเชื่อถือด้วยการตื่นข่าวลือ หรือตื่นข่าว เรื่องข่าวนั้นมีอยู่มากมาย เราจึงควรพิจารณาให้ดี ข่าวลือมีมากมาย เพราะฉะนั้นก็อย่าเพิ่งเชื่อ

๔. อย่าเพิ่งเชื่อถือด้วยการอ้างตำรา ถ้าใครเอาตำรามาอ้างให้เราฟัง เราก็อย่าเพิ่งเชื่อ เพราะตำราก็อาจจะผิดได้ ดังนั้น ไม่ว่าใครจะเอาตำราอะไรก็ตามมาอ้างเราก็ต้องอย่าเพิ่งเชื่อ พระพุทธรเจ้าตรัสว่าให้พิจารณาดูก่อน

^๓ วัชร สยามวาลา, วิจักษ์หลักกาลามสูตรกับการนำมาประยุกต์ใช้สำหรับการจัดการความรู้, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๒๓๐.

๕. อย่าเพิ่งเชื่อถือด้วยตรรกหรือเหตุผล ตรรกวิทยาเป็นวิชา แสดงเรื่องความคิดเห็น อ่างหาเหตุผล แต่พระพุทธเจ้าทรงกล้าค้านตรรกวิทยาได้ว่า การอ่างหาเหตุผลโดยการ คาดคะเนนั้น อาจจะมีผิดก็ได้การอ่างหาเหตุผลนั้นไม่ใช่จะถูกไปเสียทุกอย่าง

๖. อย่าเพิ่งเชื่อถือด้วยการคาดคะเนหรือการอนุมานเอา มันอาจไม่แน่ ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า แม้อนุมานเอาก็อย่าเพิ่งเชื่อ

๗. อย่าเพิ่งเชื่อถือด้วยการคิดตรองอาการที่ปรากฏคือเห็นอาการที่ปรากฏแล้วก็คิดว่าใช่ เราจะดูอาการ ที่ปรากฏก็ไม่ได้ต้องพิจารณาดูให้ดี

๘. อย่าเพิ่งเชื่อถือเพราะเข้ากับความเห็นของตน คือ เข้ากับความเชื่อของตน เพราะตน เชื่ออย่างนี้อยู่แล้วเมื่อใครพูดอย่างนี้ให้ฟังก็ยอมรับว่าใช่และถูกต้องซึ่งก็ไม่แน่เสมอไป เพราะสิ่งที่เรา เชื่อมาก่อนนั้นอาจผิดก็มี

๙. อย่าเพิ่งเชื่อถือเพราะผู้พูดมีรูปลักษณะน่าเชื่อถือ คือ เห็นว่าคนที่เป็นคนใหญ่คนโต นั้น พูดจาควรเชื่อถือได้ แม้แต่พระสงฆ์ก็ไม่แน่ เราจึงต้องฟังดูให้ดีเสียก่อน อย่าเพิ่งเชื่อในที่นี้ มิได้ หมายความว่าไม่ให้เชื่อ แต่ควรพิจารณาดูก่อนแล้วถึงจะเชื่อ

๑๐. อย่าเพิ่งเชื่อถือเพราะเห็นว่าสมณะนี้หรือผู้อื่นเป็นครูของเรา ข้อนี้แรงมาก คือ แม้แต่ครูของตนก็ไม่ให้เชื่อ ทั้งนี้ เพราะครูของเราอาจจะพูดผิดหรือทำผิดได้ เพราะฉะนั้น เราจึงต้อง ฟังให้ดี ไม่มีศาสนาใดสอนเราไม่ให้เชื่อครูของตน แท้จริงแล้วพระพุทธเจ้ามิได้ทรงสอนว่าไม่ให้เชื่อ แต่ ทรงสอนว่าอย่าเพิ่งเชื่อต้องพิจารณาดูเสียก่อนแล้วจึงค่อยเชื่อ

พระพุทธเจ้าตรัสถึงเหตุผลในข้อที่อย่าเพิ่งเชื่อดังกล่าวมาดังนี้ โดยตรัสว่า " ดูก่อนชาวกาลา มะทั้งหลาย เมื่อท่านทั้งหลายรู้ได้ด้วยตนเองว่า ธรรมทั้งหลายเหล่านี้เป็นอกุศล มีโทษ ก่อความทุกข์ เตือดร้อน วิญญูชนิตเตียน ถ้าประพฤติเข้าแล้วเป็นไปเพื่อความทุกข์เตือดร้อน ท่านทั้งหลายจงละทิ้ง สิ่งเหล่านี้เสีย " พระองค์ไม่ได้ตรัสว่าดีหรือไม่ดี แต่ให้พิจารณาว่าถ้าไม่ดีก็ทิ้งเสีย ศาสนาพุทธไม่ ต้องการให้มีความเชื่อใดๆ โดยไม่ใช่ปัญญา เป็นศาสนาแห่งเหตุผลโดยก่อนอื่นก็ให้นำมาพิจารณา ดูก่อนว่ามีโทษหรือมีประโยชน์ ถ้าเห็นว่ามีประโยชน์และไม่มิโทษ ก็ให้นำมาทดลองปฏิบัติ ถ้าปฏิบัติ แล้วเกิดผลจริงจึงค่อยปลงใจเชื่อรับเอามาปฏิบัติให้ยิ่งๆ ขึ้นต่อไป

๔.๔ ประยุกต์พุทธธรรม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย^๔

กฎข้อบังคับทางศีลธรรมตามหลักหิริโอตตปปะ นั้นเป็นเรื่องของความละอายเกรงกลัวต่อบาปหรือการทำผิดของผู้ใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อทำประโยชน์ให้สังคมและความผาสุกของมนุษย์เพื่อคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกคนคุ้มครองหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน เคารพความหลากหลายของวัฒนธรรมทั้งหมด ลดผลด้านลบของระบบคอมพิวเตอร์ที่มีต่อสุขภาพ อารมณ์และความปลอดภัยรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม ไม่ทำอันตรายแก่ผู้อื่นโดยการทำให้สูญเสียข้อมูลอันเป็นที่ไม่พึงปรารถนาทรัพย์สินสูญหายหรือเสียหาย ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่ไม่พึงปรารถนา หลักการข้อนี้ห้ามการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศไปทำอันตรายต่อผู้ใช้สาธารณชน โดยการจ

^๔ พนิดา พานิชกุล, จริยธรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศ (Ethics in Information Technology), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๓๐.

ใจทำลายหรือแก้ไขข้อมูลในแฟ้มข้อมูลและโปรแกรมที่ทำให้สูญเสีย หรือเสียเวลาและความพยายามของบุคลากรยังต้องซื้อสัตย์และไว้วางใจได้ โดยการไม่จงใจแอบอ้างระบบหรือการออกแบบที่หลอกลวงอันเป็นเท็จแล้ว ยังจะต้องเปิดเผยอย่างเต็มที่ให้เห็นข้อจำกัดและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับระบบทั้งหมดอีกด้วย ยุติธรรมและการกระทำที่ไม่แบ่งแยกกีดกันในคุณค่าของความเสมอภาค ความใจกว้าง ให้อภัย เคารพในผู้อื่น ความเที่ยงธรรม การแบ่งแยกกีดกันโดยเชื้อชาติ เพศ ศาสนา อายุ ความพิการ สัญชาติ หรือปัจจัยอื่นเป็นสิ่งที่ไม่อาจยอมรับได้ ให้เกียรติสิทธิในทรัพย์สิน รวมทั้งลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร แม้ว่าสิ่งซึ่งมีลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร ความลับทางการค้า การละเมิดข้อตกลงการใช้สิทธิ จะได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายอยู่แล้ว แม้แต่ซอฟต์แวร์ที่ไม่ได้รับการคุ้มครอง การละเมิดก็ถือว่าเป็นการขัดต่อการประพฤตินทางวิชาชีพ การลอกหรือทำสำเนาซอฟต์แวร์จะต้องทำโดยมีอำนาจหน้าที่เท่านั้น การทำสำเนาวัสดุใด ๆ เป็นสิ่งที่ให้อภัยไม่ได้ ให้เกียรติแก่ทรัพย์สินทางปัญญา ต้องป้องกันหลักคุณธรรมของทรัพย์สินทางปัญญา แม้ว่าจะงานนั้นจะไม่ได้รับการป้องกันอย่างเปิดเผยก็ตาม เคารพความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น การเก็บข้อมูลส่วนบุคคลไว้ในระบบเท่าที่จำเป็น มีระยะ เวลากำหนดการเก็บรักษา และทิ้งอย่างชัดเจน และปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด การรวบรวมข้อมูลไว้เพื่อวัตถุประสงค์หนึ่ง ข้อมูลนั้นจะถูกนำไปใช้ เพื่อการอื่นโดยไม่ได้รับคำยินยอมจากผู้นั้นมิได้และ ให้เกียรติในการรักษาความลับหลักแห่งความซื่อสัตย์ข้อนี้นขยายไปถึงความลับของข้อมูลที่ไม่ว่าจะแจ้งโดยเปิดเผยหรือสัญญาว่าจะปกปิดเป็นความลับ หรือโดยนัยเมื่อข้อมูลส่วนตัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของผู้นั้นปรากฏขึ้น เว้นเสียแต่เปิดเผยโดยกฎหมายบังคับหรือตามหลักแห่งจรรยาบรรณ ซึ่งการที่ผู้ใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อสร้างงาน ได้ปฏิบัติตามกฎศีลธรรมของความละเอียดรอบคอบต่อการกระทำผิด ก็ทำให้สามารถป้องกันปัญหาหรืออาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ได้ในเบื้องต้น

ในขณะที่ผู้นำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไปใช้งานก็จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการที่จะรับฟังข้อมูลข่าวสารซึ่งในปัจจุบันโดยเฉพาะระยะไม่กี่ปีมานี้ เมื่อเกิดกรณีความขัดแย้งเกิดขึ้นในเรื่องที่เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสาร หรือในประเด็นที่ว่า เราควรเชื่อใคร หรือ เชื่ออะไรดี เพราะสื่อใหม่ ๆ มีช่องทางที่จะส่ง "สาร" ต่าง ๆ ให้ถึงตัวผู้รับสารได้ตลอดเวลา อีกทั้งสื่อต่าง ๆ ดังกล่าว ยังเพิ่มปริมาณมากขึ้นเรื่อย ๆ ในยุคดิจิทัลแห่งข่าวสารนี้ แต่ในขณะเดียวกัน กระบวนการ "รับรู้" ของผู้รับสารอาจจะยังไม่ได้รับการปรับให้มีความไวเท่าทันในการที่จะพิจารณาตีความสารต่าง ๆ เหล่านั้นได้อย่างทันท่วงที ดังนั้นเราจึงควรได้มีโอกาสได้ใช้ "กาลามสูตร" เป็นหลักพิจารณาการรับข่าวสารในยุคดิจิทัลนี้ได้อย่าง "รู้เท่าทัน" ต่อไป

การส่งต่อข้อมูลข่าวสารแบบ Word-of-mouth หรือ "ปากต่อปาก" และข้อมูลที่มีการส่งต่อกันทางออนไลน์ จากเพื่อน ครอบครัว หรือบุคคลใกล้ชิดนั้นเป็นกลวิธีในการเผยแพร่ ข้อมูลที่ทรงอิทธิพลและก่อให้เกิดความไว้วางใจต่อผู้รับสารเป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้รับสารจะเกิดความรู้สึกว่า ผู้ให้ข้อมูลข่าวสารไม่ได้รับประโยชน์จากการนำเสนอข้อมูลข่าวสารนั้นๆ จึงไม่น่าแปลกใจที่คนส่วนใหญ่เลือกที่จะให้น้ำหนักกับข้อมูลจากบุคคลเหล่านี้ซึ่งเป็นบุคคลที่ตนเองรู้จักสนิทสนม คั้นเคย ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงใช้วิธีที่ทันสมัยในการสอนให้เรา ฝึกการไตร่ตรอง ด้วยสติ โดยลำดับด้วยตนเอง ใน การที่จะเชื่อถือในข่าวสารเหล่านั้น นอกจากนี้ เมื่อคนเรามีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ในแง่ใดแง่หนึ่งแล้ว ก็มักชอบค้นหาข้อมูลมาสนับสนุนความคิดเห็นของตนเพียงอย่างเดียว และเลือกที่จะไม่เปิดรับฟังข้อมูลข่าวสารที่ขัดแย้งกับความเชื่อของตนเองและในขณะเดียวกันก็จะหาข้อมูลมา

สนับสนุนสมมติฐานของตนเองว่าถูกต้อง ซึ่งพระพุทธเจ้าจะทรงสอนเรื่องความเชื่อเพื่อไม่ให้เราเกิดความไม่หลง นั่นก็คือ ความมีสติเพื่อที่จะพิจารณาว่าข่าวสารข้อมูลนั้นมีความน่าเชื่อถือเพียงใด เพราะลักษณะดังกล่าวนี้เป็นอันตรายต่อการตัดสินใจ และมีผลต่อพฤติกรรมของเราเป็นอย่างมาก หากเรามีอคติในการยืนยันความเชื่อของตน โดยปักใจเชื่อว่าสิ่งที่เราเชื่อเท่านั้นคือสิ่งที่ถูกต้อง เราจะค้นหาเฉพาะข้อมูลที่สนับสนุนความคิด ดังกล่าว แม้จะมีข้อมูลจากแหล่ง ที่น่าเชื่อถือว่าการกระทำดังกล่าวอาจส่งผลเสียก็ตาม แต่เมื่อเราไม่เปิดรับหรือเชื่อถือข้อมูลดังกล่าวเลย ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจะมีอย่างน้อยเพียงใด พระพุทธองค์สอนให้เราพิจารณาอย่ายึดถือถ้อยคำที่ได้ยินมาแม้จะมาจากครู อาจารย์ อย่ายึดถือว่าเป็นความจริงเสมอไป ดังนั้นการเปิด รับข้อมูลข่าวสารที่ดีที่สุด คือการเปิดรับข้อมูลข่าวสารให้รอบด้าน พยายามลดอคติที่เกิดขึ้นในใจ และรับฟังข้อมูลข่าวสารด้วยสติ และไม่ใช้อารมณ์ในการประเมินข้อมูล พิจารณาฟังรู้ด้วยตนเอง โดยฝึกตนให้เป็นที่พึ่งของตนเองได้ เมื่อใดที่ปราศจากกรรมเหล่านี้ที่เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข เมื่อไม่หลงแล้ว มีสัมปชัญญะ มีสติ มั่นคง รู้ได้ด้วยตนเองเมื่อเจอข้อมูลใหม่ ควรจะมีวิธีพิจารณาอย่างไรนั่นเอง เชื่อโดยใช้ปัญญาเหมือนอย่างที่เราเล่ากล่ามชนทั้งหลายได้สดับรับฟังจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

๔.๕ องค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์

องค์ความรู้ที่ได้คือ นำจุดแข็งของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ไปใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแต่ละกลุ่มวัยได้อย่างเหมาะสม เช่น

๑. กลุ่ม Generation Z มีอายุอยู่ระหว่าง ๖-๑๐ ปี คือ กลุ่มที่มีอายุน้อยที่สุด ซึ่งเกิดและเติบโตมาพร้อมกับยุคเทคโนโลยี Digital เป็นพวกที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เด็กกลุ่มนี้จะมีความต้องการใช้เทคโนโลยีสูงมาก เพราะนอกจากจะเป็นผู้ใช้แล้ว ยังเป็นผู้สร้าง หรือดัดแปลงเทคโนโลยีเพื่อตอบสนองความต้องการของตัวเองได้ด้วย ชอบความเป็นอิสระ ความเป็นส่วนตัว นิยมที่จะใช้ Social Networking เพื่อเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ คนรุ่นนี้มาพร้อมกับวัฒนธรรมที่แปลกใหม่ และมีความยืดหยุ่นในการปรับตัวกับวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปยอมรับการอยู่กินก่อนแต่งไม่เชื่อศาสนา ไม่ค่อยเชื่อฟังพ่อแม่ มีความเป็นตัวของตัวเองมาก คนรุ่นนี้เห็นการพัฒนาของ video game, computer, internet, ธุรกิจ dot com, Hip Hop และเกี่ยวพันกับการระบาดของ AIDS

รูปแบบธรรมะกลุ่มนี้ควรเป็นแบบดังนี้ คือ การที่เราจะเข้าถึงเด็กกลุ่มนี้ได้ เราควรปรับสื่อออนไลน์ให้เป็นแบบเข้าใจง่าย อาจจะใช้ยุคต่อหลักธรรมคำสอนให้ทันสมัยยิ่งขึ้น เช่น นิทานการ์ตูน วิดีโอ แอนิเมชัน รวมถึง สอดแทรกสาระธรรมะเข้าไปด้วย ควรเป็นสื่อที่ดูง่ายไม่ซับซ้อนทำออกมาให้เข้าใจง่ายและสนุกสนาน

๒. กลุ่ม Generation Y และ Generation D (Digital) มีอายุระหว่าง ๑๕-๓๐ ปี คือ กลุ่มวัยรุ่น นักเรียน นักศึกษา และกลุ่มวัยเริ่มทำงาน (First Jobber) กลุ่มนี้เติบโตมาพร้อมๆ กับการพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสาร (IT) สมัยใหม่ที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ส่งผลถึงชีวิตของพวกเขาที่เห็นชัดเจนก็คือโทรศัพท์มือถือ Analog กับ Web ๑.๐ ซึ่งเป็นยุคเริ่มต้นของการสื่อสารแบบไร้สาย ดังนั้น คนรุ่นนี้จึงนิยมการเปลี่ยนแปลงแบบก้าวกระโดด ชอบความทันสมัยของเทคโนโลยีดิจิทัล จะใช้เพื่อความบันเทิงและการติดต่อสื่อสารระหว่างกลุ่มเพื่อน เช่น เล่นเกมส์ Download เพลง ภาพหรือวิดีโอต่างๆ อย่าง Facebook, YouTube, Website คนกลุ่มนี้จึงเป็นกำลังสำคัญในการ

สร้างรากฐานให้แก่สังคมในปัจจุบัน ซึ่งต่อไปในอีก ๑๐-๒๐ ปีข้างหน้า พวกเขาจะก้าวขึ้นไปรับผิดชอบดูแลสิ่งที่ตนสร้างขึ้นมา แทน Generation X

รูปแบบธรรมะกลุ่มนี้ควรเป็นแบบดั่งนี้คือ สมัยปัจจุบันเทคโนโลยี ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญกับ กลุ่มนี้เป็นอย่างมาก และได้รับ อิทธิพล อย่างกว้างขวาง สื่อทางอินเทอร์เน็ต เฟซบุ๊ก อินสตราแกรม และทวิตเตอร์ จึงเข้าถึงได้มากที่สุด

๓. กลุ่ม Generation X มีอายุระหว่าง ๓๐-๔๕ ปี คือ กลุ่มคนวัยทำงาน นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ นักการเมือง นักสื่อสารมวลชน เป็นกลุ่มที่รับเทคโนโลยีแบบผู้ใช้ (User + Consumer) เป็นส่วนมาก จะใช้ประโยชน์ในการสืบค้นหาข้อมูลข่าวสาร ติดต่อสื่อสารกับลูกค้าโดยการใช้เป็นเครื่องมือทางการสื่อสารการตลาด การค้นหาความรู้ การอ่านข่าวสารประจำวัน เช่น Wikipedia, Google Earth, Twitter, Webblog, Website ของสำนักข่าวต่างๆ นอกเหนือไปจากการใช้งานที่แตกต่างกันตามช่วงวัยแล้ว รูปแบบของการใช้ประโยชน์จาก Social Networking ก็ได้ขยายไปยังกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น

รูปแบบธรรมะกลุ่มนี้ควรเป็นแบบดั่งนี้คือ เนื่องจากมีกลุ่มเป้าหมายค่อนข้างกว้าง กลุ่มนี้บางกลุ่ม สามารถเข้าถึงด้วยวิธีที่แตกต่างกัน เช่น สื่อธรรมะสำหรับคนทำงาน ให้เป็นธรรมะเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน การทำงานที่เขาต้องพบเจอ ความทุกข์ในงาน การทำสมาธิ ระหว่างการทำงาน เพื่อคลายทุกข์ นักวิชาการ ควรต้องเป็นสื่อ ที่ละเอียดลงลึกไปถึงการอ้างอิงในพระไตรปิฎกต่างๆ เหตุและผล ที่มาที่ไปอย่างชัดเจน นักการเมือง มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ ส่วนตัวผมอยากจะเสนอสื่อในลักษณะที่ ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง มีคุณธรรม เมตตาต่อกัน เอื้อเพื่อต่อกัน อานิสงส์ของการทำเพื่อสาธารณประโยชน์ต่างๆ เพื่อให้คนกลุ่มนี้มีแรงผลักดัน ช่วยพัฒนาประเทศ หรือแม้แต่ นำข้อธรรมไปบอกกล่าวแก่ผู้สนับสนุน หรือประชาชนทั่วไป นักสื่อสารมวลชน เด่นในด้านของสื่อต่างๆ ธรรมะควรเสนอในลักษณะของจรรยาบรรณ ของวิชาชีพ เช่นสอนให้รู้จักเคารพในความเป็นมนุษย์ ถ้าใครเขาเดือดร้อน หรือไม่ยินยอมออกสื่อ ก็ไม่สมควรพาดพิงเขา สอนคนกลุ่มนี้ในเรื่องของพรหมวิหารสี่ ควบคู่ไปกับอาชีพของพวกเขา

๔.๖ สรุป

จุดแข็งกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทย คือ ทำให้เนื้อหาสาระเผยแพร่ไปทั่วโลก ดีกว่ามาจัดสัมมนาในห้องใดห้องหนึ่งในวงแคบแต่ถ้ากระจายไป ในสื่อมันจะแพร่กระจายกว้างขวางไปหมด พูดกันง่ายๆห้องประชุมหนึ่ง จะบรรจุได้แค่ ห้าพันถึง หนึ่งหมื่นคน แต่สื่อพวกนี้มันสามารถไปได้ เป็นแสน เป็นล้านคน ก็ยังได้ถ้ามันเป็นประโยชน์ คือการเสวนาในเรื่องที่เป็นประโยชน์ เหมือนกับ ในเฟซบุ๊ก, ยูทูบ, เว็บไซต์ มีผู้สนใจ

จุดอ่อนกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทย คือ การสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทยไว้ดั่งนี้คือ รูปแบบการสื่อสาร ไม่เหมือนอยู่กับเผชิญหน้ากันแบบสดๆ บรรยายกันแบบสดๆ อารมณ์ร่วมมันจะแรงกว่า ถ้าอารมณ์ร่วมมันแรงมันจะได้รับประโยชน์มากกว่า เราไปทำแบบนี้มันก็จะได้เฉพาะคนที่สนใจจริงๆ คนที่ไม่สนใจก็จะไม่เกิดประโยชน์ นี่ก็คือเป็นจุดด้อยในการห่างเหินห่างตาผู้บรรยาย ผู้บรรยายไม่ได้สังเกตว่า มีใครนั่งฟังอยู่บ้าง ถ้าสังเกตอยู่ก็คล้อยใจ จูงอารมณ์เต็มๆได้

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษางานวิจัยเรื่อง กระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทย มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อประกอบไปด้วย ๑. เพื่อศึกษาหลักการสื่อสารพุทธธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา ๒. เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทย ๓. เพื่อศึกษาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน ของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร มีวิธีดำเนินการวิจัย คือ ศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิ เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีพุทธศักราช ๒๕๓๙ พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี และคัมภีร์พระอรรถกถาฎีกาปกรณ์ต่างๆ และศึกษาเอกสารชั้นทุติยภูมิ เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารตำรา และงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ หลักการสื่อสารพุทธธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา

หลักการสื่อสารพุทธธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาประกอบได้ด้วย ๑ การบอกกล่าวหรือชี้แจงสั่งจรรยาที่เป็นความจริงอันประเสริฐ คือ อริยสัจ ๔ ทั้งที่เป็นสมมตีสัจจะ และ ปรมัตถสัจจะ แก่เวไนยสัตว์บุคคลผู้สมควรบรรลุแก่ธรรม เช่น ทรงแสดงพระธัมมจักกัปปวัตตนสูตร และอนัตตลักขณสูตร แก่ปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ เพื่อเป็นการชี้แจงบอกกล่าวหลักธรรมทางสายกลางในการดำเนินชีวิต และทรงแสดงหลักธรรมอนัตตลักขณสูตร และพุทธองค์ทรงประกาศ พระศาสนาตลอดมาจนถึงหลักธรรมที่สุดคือ ความไม่ประมาทในชีวิต เป็นต้น ประการที่ ๒ การป้องกันและแก้ไขความเข้าใจผิดที่ เป็นผลสืบเนื่องจากการที่พระองค์ทรงประกาศพระศาสนาด้วยสัจจะแห่งความเป็นจริง พระองค์ทรงแสดงพระธรรมเทศนาที่เป็นการป้องกันความเข้าใจผิดคลาดเคลื่อน ดังเช่น แสดงอาทิตตปริยายสูตร โปรตชฎิล ๓ ฟัน้องให้ระลึกถึง ไฟ ๓ ประเภทที่อยู่ใกล้ตัวเราคือ ไฟ คือ ราคะไฟ คือ โทสะ คือ โมหะ ทรงสอนให้ตรงกับความถนัด และความสนใจของชฎิล พระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้า ไม่ว่าจะทรงแสดงที่ใด และแก่ใครย่อมมีจุดหมายเป็นแนวเดียวกัน คือ มุ่งให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ในสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง แล้วให้มีทัศนคติ และ ปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นอย่างถูกต้องในทางที่เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตน และบุคคลอื่น ทรงสอนให้ตรงกับระดับสติปัญญา และระดับชีวิตของชฎิล ข้อสำคัญอย่างหนึ่ง ที่พระพุทธเจ้าทรงคำนึงถึงในการทรงสอน คือ ความยั่งยืนและหย่อนแห่งอินทรีย์ของผู้ฟัง ทรงพิจารณาว่าผู้ฟังมีสติปัญญาอยู่ในระดับใด ได้รับการศึกษาอบรมมาในทางใดมากน้อยเพียงไหน ดำรงชีวิตอยู่อย่างไร จะต้องแสดงเรื่องอะไรเขาจึงจะรู้เข้าใจ สามารถนำไปใช้เป็นคุณประโยชน์แก่ชีวิตของเขาได้ เป็นต้น ประการที่ ๓ การสำรวจประชามติ ทำให้ทราบถึงการประชาสัมพันธ์ถึงนโยบาย วัตถุประสงค์ การดำเนินงาน และผลงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ

ตลอดจนความเคลื่อนไหว และต้องอยู่บนรากฐานความจริง ไม่มีการหลอกลวง หรือให้ข่าวสารที่เป็นเท็จโดยเด็ดขาด เพราะพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาแก่พระสงฆ์สาวกเป็นประจำทุกวัน

๕.๑.๒ รูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทย

รูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย ประกอบไปด้วยรูปแบบสื่อทัศน์ รูปแบบโสต รูปแบบโสตทัศน์ ที่สำคัญต้องมีองค์ประกอบของรูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมคือ เนื้อหาธรรมะถูกต้อง ถูกใจ สมสมัยและได้ประโยชน์สำหรับผู้รับสาร มีการนำเสนอที่ตรงเป้าหมาย เข้าใจง่าย ตัวผู้สื่อสารธรรมะจำเป็นต้องเป็นผู้รู้ดี มีความชำนาญในการเผยแพร่ และรูปแบบต้องมีความเชื่อมโยง และสัมพันธ์และดำเนินตามกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมคือ รูปแบบต้องมีเจตนาการสื่อสารพุทธธรรม ต้องเด่นชัด รูปแบบต้องมีการสื่อสารพุทธธรรมต้องโดนใจ ตลอดจนถึงรูปแบบต้องเนื้อหาการสื่อสารพุทธธรรมต้องโดดเด่น และ รูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมต้องมีความเชื่อมโยงเกี่ยวกับองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม อีกประการหนึ่งองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม นั้นสำคัญอย่างยิ่ง เพราะรูปแบบจะสมบูรณ์หรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง และ ผู้รับสาร และท้ายที่สุดต้องมีการประเมินตรวจสอบรูปแบบการสื่อสารพุทธธรรม ด้วยการตรวจสอบจากจากความมั่นคง และ ความคงอยู่ของเฟซบุ๊ก ยูทูป เว็บไซต์ และทำการประเมินตรวจสอบการLikeอย่างน้อย ๒ ปีขึ้นไป และการ Share เป็นต้น

๕.๑.๓ วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน ของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทย

จากการศึกษา วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน ของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทยได้ทราบถึงจุดแข็งกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทย คือ ทำให้เนื้อหาสาระเผยแพร่ไปทั่วโลก ดีกว่ามาจัดสัมมนาในห้องใดห้องหนึ่งในวงแคบแต่ถ้ากระจายไปในสื่อมันจะแพร่กระจายกว้างขวางไปหมด พูดกันง่ายๆห้องประชุมหนึ่ง จะบรรจุได้แค่ ห้าพัน ถึง หนึ่งหมื่นคน แต่สื่อพวกนี้มันสามารถไปได้ เป็นแสน เป็นล้านคน ก็ยังได้ถ้ามันเป็นประโยชน์ คือการเสวนาในเรื่องที่เป็นประโยชน์ เหมือนกับ ในเฟซบุ๊ก, ยูทูป, เว็บไซต์ มีผู้สนใจ และตั้งกระทู้ถามกันเป็นจำนวนมาก ถ้าเป็นอย่างนี้แสดงว่ามากกว่าห้องประชุม ที่วัด ที่ศาลา ริมหาด ก็สู้ไม่ได้แน่นอน จุดอ่อนกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทย คือการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทยไว้ดังนี้คือ รูปแบบการสื่อสารไม่เหมือนอยู่กับเผชิญหน้ากันแบบสดๆ บรรยายกันแบบสดๆ อารมณ์ร่วมมันจะแรงกว่า ถ้าอารมณ์ร่วมมันแรงมันจะได้รับประโยชน์มากกว่า เราไปทำแบบนี้มันก็จะได้เฉพาะคนที่สนใจจริงๆ คนที่ไม่สนใจก็จะไม่เกิดประโยชน์ นี่ก็คือเป็นจุดด้อยในการห่างห่างตาผู้บรรยาย ผู้บรรยายไม่ได้สังเกตว่ามีใครนั่งฟังอยู่บ้าง ถ้าสังเกตอยู่ก็คล้อยงูใจ จูงอารมณ์เต็มๆได้ เพราะมันเห็นกันจะๆ อารมณ์ร่วมมันแรงมันสูง ถึงแม้ว่าจะมีจำนวนน้อย สื่อทางออนไลน์ไม่ได้ แต่ก็เกิดประโยชน์จริงๆที่ว่าโดนใจเข้าไปเลยมีอยู่บ้างและการบรรยายธรรม ถ้าหากว่าเกิดข้อผิดพลาด หรือตอบปัญหาแบบผิดๆ ก็กระจายไปได้ไวเช่นกัน

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยถึงรูปแบบและกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทย พบว่า ยังมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยและข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป ดังนี้

ก. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

๑) รูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย ที่อยู่ในสื่อสังคมออนไลน์ปรากฏในเฟซบุ๊ก, ยูทูบ, เว็บไซต์ ในเวลาที่เผยแพร่ นั้นควรมีเชิงอรรถของเอกสารด้วย มีแหล่งอ้างอิงของพุทธวจนะนั้นๆด้วย เพื่อความเชื่อมโยงในศรัทธา และง่ายต่อการสืบค้นข้อมูลต่อผู้ที่ต้องการศึกษาหลักธรรมอย่างละเอียดลึกซึ้ง และที่สำคัญที่สุดคือควรบอกด้วยว่าเอามาจากพระไตรปิฎกเล่มไหน

๒) ผู้ดูแลเว็บไซต์หรือเพจควรจะประกอบไปด้วยบุคคลอย่างน้อย ๒ ท่านขึ้นไป แต่ละท่านควรที่จะเป็นผู้รู้ในเรื่องพระพุทธศาสนา เช่น ด้านการปฏิบัติธรรม ควรจะมีผู้รู้ในเรื่องนี้ดี ด้านความรู้วิชาการ ควรมีผู้ให้คำตอบปรึกษาในด้านนี้เฉพาะ ด้านพิธีกรรมก็ควรมีโดยเฉพาะทาง พระนักพัฒนาก็ควรมีเพื่อให้คำแนะนำในการจัดการชีวิตหรือของใช้ที่บ้าน ซึ่งผู้ดูแลควรมีความรู้เฉพาะทางหรือเอดทักคอะเรื่องนั้นๆ ถ้าผู้ดูแลเว็บไซต์หรือเพจประกอบด้วยความรู้ทุกเรื่องแล้วยิ่งดีเป็นอย่างมาก เพราะกลุ่มบุคคลที่กำลังศึกษาอยู่นี้ ส่วนใหญ่จะใช้เวลากับการศึกษาและทำงาน พอกลับถึงบ้านก็อาจใช้เวลาเข้าอินเทอร์เน็ตเพื่อผ่อนคลายความเหนื่อยล้า ความเครียดที่สะสมมาทั้งวัน ด้วยการให้คำตอบของผู้ดูแลเว็บไซต์และเพจที่คอยการแนะนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับชีวิตจริงได้อย่างเหมาะสมมากที่สุด

ข. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง เปรียบเทียบรูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย กับสังคมตะวันตก

๒) ควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์กรณีศึกษา หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ กับ พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กัลยาโณ)

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกและ อรรถกถาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

เกษม อุทยานิน. **สื่อสารมวลชน และการประชาสัมพันธ์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
เลี้ยงชีพ, ๒๕๐๘).

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. **เครือข่ายสังคมออนไลน์ก่อนกำเนิดสื่อออนไลน์**. พิมพ์ครั้งที่ ๕.

(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญู, ๒๕๕๔).

เจษฎี สุขจิรัตติกาล. **“มารยาทและจริยธรรมในเครือข่ายสังคมออนไลน์”**. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์เรือนแก้ว, ๒๕๔๔).

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). **จารีกอศก**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. พระนคร : ธรรมสภา . ๒๕๔๐.

โดยได้รับพระอนุญาต ของกรรมการ, ร.ศ.๑๒๙. **ความเข้าใจเรื่องพระเจ้าอศก และ
อศกาวทาน**. ภาคผนวก กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด ๒๕๔๗.

พระครูสุนทรธรรมโสภณ, ยุทธศาสตร์การงานเผยแผ่ของคณะสงฆ์ไทย, กรุงเทพมหานคร : พิมพ์
ที่ ทวีพิมพ์ดี, ๒๕๔๙).

พระจักรพงษ์ วิสุทธสีโล. **การใช้เทคโนโลยี กับ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร :
บริษัทธีระฟิล์ม และ ไซเท็กซ์ จำกัด , ๒๕๔๒).

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูรธมมจิตโต). **“การเผยแผ่เชิงรุก”**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬา
ลกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ. ๙, ราชบัณฑิต). **คำวัด ๒**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
เลี้ยงชีพ, ๒๕๔๘).

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาณมณ). **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ครั้งที่ ๖
โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย ๒๕๔๘).

พระโสภณคณาภรณ์. (ระแบบ จิตตญาณ). **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร :

ห.จ.ก. ศิวพร, ๒๕๒๙.

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. **ทศบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาท**, มหาสมาคมพิมพ์โดยเสด็จพระราชกุศลในงานออกพระเมรุพระศพสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสมหาเถระ) สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

สุธัมมปาโล ภิกขุ. **เมื่อพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นใหญ่ในแผ่นดิน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

สุนันทา พุทธวรรณะ, **Social Network สังคมออนไลน์ สังคมลวงโลก**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคาแหง, ๒๕๔๔),

พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). **อุดมการณ์และบทบาทของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในยุคโลกาภิวัตน์**. (รุ่นที่ ๑) กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. **ปรัชญา ๒๐๑ พุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรีเมียม เฮ้าส์, ๒๕๓๔.

บรรจบ บรรณรุจิ. **อสีติมหาสาวก**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระกัมมัญฐานาจารย์. พระบัณติตาภิวงค์ In This Very Life. **รู้แจ้งในชาตินี้**. พิมพ์ครั้งที่ ๘.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก จากัด, ๒๕๕๑.

พิชิต วิจิตรบุญรักษ์, “**สื่อสังคมออนไลน์ : สื่อแห่งอนาคต**.”วารสารนักบริหาร ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๔ (ต.ค.-ธ.ค. ๒๕๕๔).

พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ. **กำลังความคิด**. พิมพ์ครั้งที่ ๓ กรุงเทพมหานคร : บริษัท สร้างสรรค์ บุ๊คส์ จากัด , ๒๕๔๔.

พ.อ. (พิเศษ) นวม สงวนทรัพย์. **พระเจ้าอโศกมหาราช**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

วศิน อินทสระ. **จอมจักรพรรดิอโศก**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อีรการพิมพ์ , ๒๕๔๔.

เสถียร โพธิ์นันทะ. **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ฉบับมุขปาฐะ ภาค ๑**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๓๙.

เสถียร พันธรั้งสี. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. กรุงเทพมหานคร : ผดุงพิทยาการพิมพ์, ๒๕๒๖.

ศ.(พิเศษ) เสฐียรพงษ์ วรรณปก ราชบัณฑิต. **จากพระพุทธเจ้าถึงพระเจ้าอโศกมหาราช**.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ บริษัท ธรรมสาร จากัด , ๒๕๔๖.

ส. ศิวรักษ์. **ความเข้าใจเรื่องพระเจ้าอโศก และ อโศกาวทาน**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคล็ดไทย จากัด, ๒๕๔๖.

(๒) บทความ/สารสนเทศออนไลน์

กานดา รุณนะพงศา สายแก้ว. (๓ พ.ย. ๕๓). **โซเชียลมีเดีย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.slideshare.net/krunapon/social-media-5661152> [๒๐ ส.ค. ๕๕].

คมชัดลึกออนไลน์, “**ร้องพระตุ๊ดเณรตัวใช้เฟซบุ๊กไม่เหมาะสม**,” [ออนไลน์], ๓ ย่อหน้า, **คมชัด ลึก**,

แหล่งที่มา: <http://www.komchadluek.net/detail> [๑๑ ส.ค. ๕๕].

ครูตัวเล็ก แห่งต้นน้ำน่าน (นามปากกา). (๒ มิ.ย. ๕๓). “**สังคมออนไลน์ (Social Media) คืออะไร?**,”

Krunum Blog. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://krunum.wordpress.com/2010/06/02/social-network> [๒๐ ส.ค. ๕๕].

ชฎานิชฐ์ อรรถบดี. **บทบาทและความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศ**. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา : <http://www.gotoknow.org/posts/32049> [๒๙ พ.ค. ๕๖].

ทรงพจน์ สุภาพล. **ว้อย ออฟ อเมริกา**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.voathai.com/articleprintview/924454.html> [๔ ส.ค. ๕๖].

ประโยชน์ของ SocialNetwork. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/socialnetwork057/prayochn-khxng-socialnetwork> [๔ ส.ค. ๕๖].

พรบ.การใช้อินเทอร์เน็ต. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.thaigoodview.com/node/111454> [๑๕ ส.ค. ๕๖].

พระกิตติศักดิ์ กิตติโสภโณ (กลุ่มพุทธทาสศึกษา). **บทภาวนาว่าด้วยการใช้อินเทอร์เน็ต**. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา: <http://highlight.kapook.com/view/23786> [๔ ส.ค. ๕๖].

พระไพศาล วิสาโล, **เทคโนโลยีในทัศนะพระพุทธศาสนา**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:

<http://www.visalo.org/columnInterview/chip10.htm> [๔ ส.ค. ๕๖].

พระมหาบุญไทย ปุณฺณมโน. **พระสงฆ์ในสังคมเทคโนโลยี**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.luangpee.net/forum/?topic=6781.0;wap2> [๑๐ ส.ค. ๕๖].

พระมหาวิรัช รัตนากรไพบูลย์, **พระสงฆ์กับสื่อเทคโนโลยี**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:

http://rattanagorn.blogspot.com/2011/05/blog-post_19.html [๔ ส.ค. ๕๖].

พระเทพวิสุทธิกวี. **ความเห็นของพระ เรื่อง'สงฆ์ใช้ไอเทค' ประโยชน์..ที่มีปัญหา?**, [ออนไลน์].

แหล่งที่มา: <http://www.baanmaha.com/community/thread10110.html>

[๑๐ ส.ค. ๕๖].

พีรพร พงศ์พิพัฒน์พันธ์. **ปัญหาจริยธรรมที่เกิดจากสื่อเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์**. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา: <http://jaojook.wordpress.com/ปัญหาที่เกิดจาก>. [๔ ส.ค. ๕๖].

เมธาสิทธิ์ โลกุตระพล. **ผลเสียของสื่อออนไลน์: ปัญหาของเทคโนโลยี หรือ ปัญหาของสังคม?**

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://cujrnewmedia.wordpress.com/2012/01/14/ผลเสียของสื่อออนไลน์/>. [๔ ส.ค. ๕๖].

ร้องพระเทศที่สามใช้เฟซบุ๊กสื่อสารไม่เหมาะสม, [ออนไลน์], ๕ ย่อหน้า, **Mcot**,

แหล่งที่มา: http://www.mcot.net/cfcustom/cache_page/124060.html

[๑๑ ส.ค. ๕๕].

เรื่องเล่าเช้านี้. **เผยจนวนผู้ใช้เฟซบุ๊กทั่วโลกกว่า ๘๘๕ ล้านคน.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://morning-news.bectero.com.html> [๔ ส.ค. ๕๖].

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. **ไลน์ (โปรแกรมประยุกต์).** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B9%84%E0%B8%A5%E0%B8%99%E0%B9%8C_%28%E0%B9%82%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B9%81%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%A2%E0%B8%B8%E0%B8%81%E0%B8%95%E0%B9%8C%29 [๔ ส.ค. ๕๖].

เศรษฐพงศ์ มะลิสวรรณ. (๒ ก.ค. ๒๕๕๓). “เทคโนโลยีในยุคโลกาภิวัตน์.” **วิชาการดอตคอม.**

[ออนไลน์]. ๑๒ ย่อหน้า. แหล่งที่มา : <http://www.vcharkarn.com/varticle/41060> [๑๑ ส.ค. ๕๕].

Mthai News Reporter, (๕ พ.ย. ๕๓), “ท่าน ว.วชิรเมธี เผย พระเล่นเฟซบุ๊กได้,” [ออนไลน์], ๕ ย่อหน้า, **Mthainews**, แหล่งที่มา: <http://news.mthai.com/general-news/93071.html> [๑๑ ส.ค. ๕๕].

พระมหาสมชายานวฑฺฒ. **การโพสต์รูปภาพ/วิดีโอ.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<https://www.facebook.com/ThanavuddhoStory?fref=ts>, [๓๑ พฤษภาคม ๒๕๕๗].

พระมหาวิฑฺฒิชัย วชิรเมธี. **การโพสต์รูปภาพ /วิดีโอ.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<https://www.facebook.com/v.vajiramedhi?fref=ts>, [๓๑ พฤษภาคม ๒๕๕๗].

พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต. **การโพสต์รูปภาพ /วิดีโอ.** [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

<https://www.facebook.com/pages/fanpage?fref=ts>, [๓๑ พฤษภาคม ๒๕๕๗].

พระไพศาล วิสาโล. **การโพสต์รูปภาพ /วิดีโอ.**[ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<https://www.facebook.com/visalo?fref=ts>, [๓๑ พฤษภาคม ๒๕๕๗].

พระพุทฺธทาสสิกขุ. **การโพสต์รูปภาพ /วิดีโอ.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<https://www.facebook.com/Buddhadasa.in.th?fref=ts>, [๓๑ พฤษภาคม ๒๕๕๗].

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **การโพสต์รูปภาพ /วิดีโอ.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<https://www.facebook.com/P.A.Payutto?fref=ts>, [๓๑ พฤษภาคม ๒๕๕๗].

พระราชาธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ). **การโพสต์รูปภาพ /วิดีโอ.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<https://www.facebook.com/pages41261819236?fref=ts>, [๓๑ พฤษภาคม ๒๕๕๗].

พระธรรมมังคลาจารย์ (หลวงพ่อดอง สิริมงคลโณ). **การโพสต์รูปภาพ /วิดีโอ.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<https://www.facebook.com/ajarntong?fref=ts>, [๓๑ พฤษภาคม ๒๕๕๗].

เสถียรธรรมสถาน. **การโพสต์รูปภาพ /วิดีโอ.** [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

<https://www.facebook.com/sdsface?fref=ts>, [๒ มิถุนายน ๒๕๕๗].

พระมหาสมชายานวฑฺฒ. **การแสดงความความคิดเห็น.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<https://www.facebook.com/ThanavuddhoStory?fref=ts>, [๓๑ พฤษภาคม

๒๕๕๗].

พระมหาภูติชัย วชิรเมธี. การแสดงความคิดเห็น. [ออนไลน์]. แหล่งที่มาของข้อมูล :

<https://www.facebook.com/v.vajiramedhi?fref=ts>, [๓๑ พฤษภาคม ๒๕๕๗].

พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต. การแสดงความคิดเห็น. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<https://www.facebook.com/pages/fanpage?fref=ts>, [๓ มิถุนายน ๒๕๕๗].

พระไพศาล วิสาโล. การแสดงความคิดเห็น. [ออนไลน์]. แหล่งที่มาของข้อมูล :

<https://www.facebook.com/visalo?fref=ts>, [๓ มิถุนายน ๒๕๕๗].

พระพุทฺธทาสภิกขุ. การแสดงความคิดเห็น. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<https://www.facebook.com/Buddhadasa.in.th?fref=ts>, [๔ มิถุนายน ๒๕๕๗].

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธิ์ ปยุตฺโต). การแสดงความคิดเห็น. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<https://www.facebook.com/P.A.Payutto?fref=ts>, [๔ มิถุนายน ๒๕๕๗].

พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ). การแสดงความคิดเห็น. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<https://www.facebook.com/pages41261819236?fref=ts>. [๕ มิถุนายน ๒๕๕๗].

พระธรรมมังคลาจารย์ (หลวงพ่อดอง สิริมงคล). การแสดงความคิดเห็น. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<https://www.facebook.com/ajarntong?fref=ts>, [๕ มิถุนายน ๒๕๕๗].

เสถียรธรรมสถาน. การแสดงความคิดเห็น. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<https://www.facebook.com/sdsface?fref=ts>, [๕ มิถุนายน ๒๕๕๗].

พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ. การตอบปัญหา. [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

<https://www.facebook.com/ThanavuddhoStory?fref=ts>, [๖ มิถุนายน ๒๕๕๗].

พระมหาภูติชัย วชิรเมธี. การตอบปัญหา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<https://www.facebook.com/v.vajiramedhi?fref=ts>, [๖ มิถุนายน ๒๕๕๗].

พระไพศาล วิสาโล. การตอบปัญหา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<https://www.facebook.com/visalo?fref=ts>, [๗ มิถุนายน ๒๕๕๗].

พระพุทฺธทาสภิกขุ. การตอบปัญหา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<https://www.facebook.com/Buddhadasa.in.th?fref=ts>, [๗ มิถุนายน ๒๕๕๗].

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธิ์ ปยุตฺโต). การตอบปัญหา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<https://www.facebook.com/P.A.Payutto?fref=ts>, [๗ มิถุนายน ๒๕๕๗].

พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ). การตอบปัญหา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<https://www.facebook.com/pages41261819236?fref=ts>, [๗ มิถุนายน ๒๕๕๗].

พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ. การอัฟโหลตวีดีโอ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

http://www.youtube.com/watch?v=44POoxjqm_Y, [๗ มิถุนายน ๒๕๕๗].

พระมหาภูติชัย วชิรเมธี. การอัฟโหลตวีดีโอ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://www.youtube.com/watch?v=CZxHZc8Ys48>, [๗ มิถุนายน ๒๕๕๗].

พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต. การอัฟโหลตวีดีโอ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://www.youtube.com/watch?v=DmGmscoaYgl>, [๗ มิถุนายน ๒๕๕๗].

พระไพศาล วิสาโล. การอัฟโหลตวีดีโอ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://www.youtube.com/watch?v=QMFJw4QJvOw>, [๗ มิถุนายน ๒๕๕๗].

พระพุทธานุสสิริภิกขุ. การอัฟโหลตวีดีโอ. [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

<http://www.youtube.com/watch?v=lYRNIs2svSo>, [๗ มิถุนายน ๒๕๕๗].

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). การอัฟโหลตวีดีโอ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://www.youtube.com/watch?v=E2Kc6dgtTa8>, [๗ มิถุนายน ๒๕๕๗].

พระราชาธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ). การอัฟโหลตวีดีโอ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://www.youtube.com/watch?v=ooiKg7YRtWs>, [๗ มิถุนายน ๒๕๕๗].

พระธรรมมังคลาจารย์ (หลวงพ่อดอง สิริมงคลโ). การอัฟโหลตวีดีโอ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

http://www.youtube.com/watch?v=_4N0hdfETxA, [๗ มิถุนายน ๒๕๕๗].

เสถียรธรรมสถาน. การอัฟโหลตวีดีโอ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://www.youtube.com/watch?v=JuqXx3Y2tck>, [๗ มิถุนายน ๒๕๕๗].

พระมหาสมชายานวฑฒ. การตอบปัญหา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://www.youtube.com/watch?v=sBRGQB989EQ>, [๗ มิถุนายน ๒๕๕๗].

พระมหาสมปอง ตาลปุตโต. การตอบปัญหา. [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

<http://www.youtube.com/watch?v=22IRJm-vFOE>, [๗ มิถุนายน ๒๕๕๗].

พระไพศาล วิสาโล. การตอบปัญหา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://www.youtube.com/watch?v=QbvmI4ULUAM>, [๗ มิถุนายน ๒๕๕๗].

พระพุทธานุสสิริภิกขุ. การตอบปัญหา. [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

<http://www.youtube.com/watch?v=fJkcWwNKPao>, [๗ มิถุนายน ๒๕๕๗].

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). การตอบปัญหา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

http://www.youtube.com/watch?v=K6g_nIFbs4I, [๗ มิถุนายน ๒๕๕๗].

พระราชาธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ). การตอบปัญหา [ออนไลน์]. แหล่งที่มาของข้อมูล :

<http://www.youtube.com/watch?v=4dU9gFdfCTk>, [๗ มิถุนายน ๒๕๕๗].

พระธรรมมังคลาจารย์ (หลวงพ่อดอง สิริมงคลโ). การตอบปัญหา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

http://www.youtube.com/watch?v=_4N0hdfETxA, [๗ มิถุนายน ๒๕๕๗].

เสถียรธรรมสถาน. การตอบปัญหา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://www.youtube.com/watch?v=FFKLWlK7bXk>, [๗ มิถุนายน ๒๕๕๗].

<http://www.dmc.tv>. การโพสต์รูปภาพ /วีดีโอ. [ออนไลน์]. [๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗].

<http://www.watnyanaves.net/th/home>. การโพสต์รูปภาพ /วีดีโอ. [ออนไลน์],[๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗].

<http://www.visalo.org>. การโพสต์รูปภาพ /วีดีโอ. [ออนไลน์]. [๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗].

<http://www.buddhadasa.com>. การโพสต์รูปภาพ /วีดีโอ. [ออนไลน์]. [๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗].

<http://www.bodhiyalai.org>. การโพสต์รูปภาพ /วีดีโอ. [ออนไลน์]. [๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗].

พระมหาสมชาย ฐานวฑฒ. รูปแบบจากบทความ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

- <https://www.facebook.com/ThanavuddhoStory?fref=ts>, [๕ มิถุนายน ๒๕๕๗].
พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **รูปแบบจากบทความ**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<https://www.facebook.com/P.A.Payutto?fref=ts>, [๕ มิถุนายน ๒๕๕๗].
- พระพุทธานุสสิริคุณ. **รูปแบบจากธรรมบรรยาย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<https://www.facebook.com/Buddhadasa.in.th?fref=ts>, [๕ มิถุนายน ๒๕๕๗].
- พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต. **รูปแบบจากธรรมบรรยาย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<https://www.facebook.com/pages/fanpage?fref=ts>, [๕ มิถุนายน ๒๕๕๗].
- พระมหาภูติชัย วชิรเมธี. **รูปแบบจากการเสวนาธรรม และการสนทนาธรรม**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<https://www.facebook.com/v.vajiramedhi?fref=ts>, [๕ มิถุนายน ๒๕๕๗].
- พระไพศาล วิสาโล. **รูปแบบจากการตอบปัญหาธรรม**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<https://www.facebook.com/visalo?fref=ts>, [๕ มิถุนายน ๒๕๕๗].
- พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ. **รูปแบบจากการบรรยายธรรม**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<http://www.youtube.com/watch?v=Cf8Jc7bgS-A>, [๕ มิถุนายน ๒๕๕๗].
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **รูปแบบจากการบรรยายธรรม**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<http://www.youtube.com/watch?v=Rvtvj3Hj8R0>, [๕ มิถุนายน ๒๕๕๗].
- พระพุทธานุสสิริคุณ. **รูปแบบจากการบรรยายธรรม**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<http://www.youtube.com/watch?v=KC8vphi-P5w>, [๕ มิถุนายน ๒๕๕๗].
- พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต. **รูปแบบจากการบรรยายธรรม**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<http://www.youtube.com/watch?v=UZcsV1VS8RU>, [๕ มิถุนายน ๒๕๕๗].
- พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ). **รูปแบบจากการบรรยายธรรม**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<http://www.youtube.com/watch?v=4dU9gFdfCTk>, [๗ มิถุนายน ๒๕๕๗].
- พระมหาภูติชัย วชิรเมธี. **รูปแบบจากการเสวนาธรรม และการสนทนาธรรม**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<http://www.youtube.com/watch?v=bClnlDO9qAQ>, [๗ มิถุนายน ๒๕๕๗].
- พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ. **รูปแบบจากการตอบปัญหาธรรม**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<http://www.youtube.com/watch?v=OKC7YOlPvcc>, [๗ มิถุนายน ๒๕๕๗].
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **รูปแบบจากการตอบปัญหาธรรม**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
http://www.youtube.com/watch?v=K6g_nIFbs4I, [๗ มิถุนายน ๒๕๕๗].
- เสถียรธรรมสถาน. **รูปแบบจากการตอบปัญหาธรรม**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<http://www.youtube.com/watch?v=DQjijXfUMiw>, ๗ มิถุนายน ๒๕๕๗.
- <http://www.bodhiyalai.org>. **รูปแบบจากบทความ**. [ออนไลน์]. [๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗].
- <http://www.visalo.org>. **รูปแบบจากบทความ**. [ออนไลน์]. [๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗].
- <http://watprayoon.org>. **รูปแบบจากบทความ**. [ออนไลน์], ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.
- <http://mcu.ac.th>. **รูปแบบจากบทความ**. [ออนไลน์], [๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗].
- <http://www.buddhadasa.com>. **รูปแบบจากบทความ**. [ออนไลน์], ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.
- <http://www.dmc.tv>. **รูปแบบจากบทความ**. [ออนไลน์], [๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗].

<http://www.bodhiyalai.org>. รูปแบบจากธรรมบรรยาย. [ออนไลน์], [๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗].
<http://www.visalo.org>. รูปแบบจากธรรมบรรยาย. [ออนไลน์], ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.
<http://www.buddhadasa.com>. รูปแบบจากธรรมบรรยาย. [ออนไลน์], ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.
<http://www.dmc.tv>. รูปแบบจากบทความ. [ออนไลน์], ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.
<http://www.sdsweb.org/sdsweb>. รูปแบบจากการตอบปัญหาธรรม. [ออนไลน์], [๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗].

(๓) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ พระราชธรรมนิเทศ. เจ้าอาวาสวัดสวนแก้ว. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<https://www.facebook.com/วัดสวนแก้ว> (พระพยอม กลฺยาโณ), [๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๗].

สัมภาษณ์ พระไพศาล วิสาโล. เจ้าอาวาสวัดป่าสุคะโต. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<https://www.facebook.com/Phra Paisal Visalo>, [๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๖].

สัมภาษณ์ พระมหาดวงจันทร์ คุดตาสีโล,ดร.เจ้าอาวาสวัดพันแหวน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<https://www.facebook.com/Duangchan Phantemoon Singha>, [๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๖].

สัมภาษณ์ พระครูสิริสุตานุยุต,ดร.ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<https://www.facebook.com/Samansun Chantharungsi>, [๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๖].

สัมภาษณ์ พระครูธีรสุตพจน์,เจ้าอาวาสวัดผาลาด. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<https://www.facebook.com/พระมหาสง่า ไชยวงศ์>. [๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๖].

สัมภาษณ์ พระครูสมุห์อินทร์วงศ์ อีสสรภาณี,ดร.เจ้าอาวาสวัดศรีตะเคียนมงคล. [ออนไลน์],
 แหล่งที่มา : <https://www.facebook.com/>, [๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๖].

สัมภาษณ์ ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<https://www.facebook.com/Chainarong Srimanta>, [๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๗].

สัมภาษณ์ พระราชธรรมนิเทศ. เจ้าอาวาสวัดสวนแก้ว. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<https://www.facebook.com/วัดสวนแก้ว> (พระพยอม กลฺยาโณ), [๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๗].

สัมภาษณ์ พระไพศาล วิสาโล. เจ้าอาวาสวัดป่าสุคะโต. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<https://www.facebook.com/Phra Paisal Visalo>, [๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๖].

สัมภาษณ์ พระมหาดวงจันทร์ คุดตาสีโล,ดร.เจ้าอาวาสวัดพันแหวน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<https://www.facebook.com/Duangchan Phantemoon Singha>, [๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๖].

สัมภาษณ์ พระครูสิริสุตานุยุต,ดร.ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<https://www.facebook.com/Samansun Chantharungsi>, [๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๖].

สัมภาษณ์ พระครูสมุห์อินทร์วงศ์ อีสสรภาณี,ดร.เจ้าอาวาสวัดศรีตะเคียนมงคล. [ออนไลน์],

- แหล่งที่มา : <https://www.facebook.com/>, [๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๖].
- สัมภาษณ์ พันตรี สุธี สุขสากล อนุศาสนาจารย์ กรมการทหารสื่อสาร. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : [https://www.facebook.com/สุธี สุขสากล](https://www.facebook.com/สุธี_สุขสากล) , [๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๖].
- สัมภาษณ์ ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.facebook.com/Chainarong Srimanta> , [๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๗].
- สัมภาษณ์ พระราชธรรมนิเทศ. เจ้าอาวาสวัดสวนแก้ว. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.facebook.com/วัดสวนแก้ว> (พระพยอม กลฺยาโณ), [๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๗].
- สัมภาษณ์ พระไพศาล วิสาโล. เจ้าอาวาสวัดป่าสุคะโต. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.facebook.com/Phra Paisal Visalo>, [๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๖].
- สัมภาษณ์ พระครูสมุห์อินทร์วงศ์ อีสสรภาณี,ดร.เจ้าอาวาสวัดศรีตะเคียนมงคล. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.facebook.com/>, [๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๖].
- สัมภาษณ์ ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.facebook.com/Chainarong Srimanta> , [๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๗].
- สัมภาษณ์ พันตรี สุธี สุขสากล, อนุศาสนาจารย์ กรมการทหารสื่อสาร. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : [https://www.facebook.com/สุธี สุขสากล](https://www.facebook.com/สุธี_สุขสากล). [๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๖].
- สัมภาษณ์ ผศ.ดร.วรวิทย์ นิเทศศิลป์ คณะครุศาสตร์ สาขาวิชา หลักสูตรการสอน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.facebook.com/Wor Do> , [๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๗].
- สัมภาษณ์ รศ.ดร.ตรัสพงศ์ ไทยอุปถัมภ์. ภาควิชาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, [๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๗].
- สัมภาษณ์ ดร.นราธิป เทียงแท้. ภาควิชาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, [๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๗].
- สัมภาษณ์ รศ.ดร.จรรุณี มณีโต รศ.สุพัฒน์วรี ทิพย์เจริญ ผศ.ดร.วรวิทย์ นิเทศศิลป์, [๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๗].
- สัมภาษณ์ ศ.ดร.นพ.กระแส ชนะวงศ์ ผศ.ดร.จงรัก พลาศัย ศ.(พิเศษ)นพ.ไพจิตร ปวะบุตร ,กรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านจิตวิทยามหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์, [๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๗].
- สัมภาษณ์ พนมธรรม อมรเลิศวิทย์ ศิริรัตน์ ตรงวัฒนาวุฒิ อ.เนรมิต ชุ่มสาย, [๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๗].
- สัมภาษณ์ เพลงฟังธรรมะเพื่อชีวิตที่ดิงามหน. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.facebook.com/เพลงฟังธรรมะเพื่อชีวิตที่ดิงามหน>, [๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๗].
- สัมภาษณ์เพลง ตามรอยธรรม ท่านเจ้าคุณอาจารย์ พระพรหมคุณาภรณ์ - ประยุทธ์ ปยุตโต. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.facebook.com/>, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๗.
- สัมภาษณ์เพลง พระไตรปิฎก. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.facebook.com/>, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๗.
- สัมภาษณ์เพลง Buddha Wajana Lanna. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.facebook.com/>

Buddha Wajana Lanna Radio, ๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๗.

สัมภาษณ์เพจ ธรรมะดีๆ ที่ต้อง Like & Share. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

https://www.facebook.com/ธรรมะดีๆ_ที่ต้อง_Like_&_Share, [๑๗ ตุลาคม ๒๕๕๗].

สัมภาษณ์เพจ WinitSuxsa PR. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.facebook.com/>

สัมภาษณ์เพจ Phra Maha Vajiraweeet Dhammapanyo. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

[https://www.facebook.com/ Phra Maha Vajiraweeet Dhammapanyo](https://www.facebook.com/Phra_Maha_Vajiraweeet_Dhammapanyo) , [๑๗

ตุลาคม ๒๕๕๗].

สัมภาษณ์เพจ วันนี้อันพระ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : [https://www.facebook.com/ วันนี้วันพระ](https://www.facebook.com/วันนี้วันพระ),

[๑๗ ตุลาคม ๒๕๕๗].

สัมภาษณ์ เพจคิดใหม่ธรรมดาใหม่. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : [https://www.facebook.com/เพจคิด](https://www.facebook.com/เพจคิดใหม่ธรรมดาใหม่)

ใหม่ธรรมดาใหม่, [๑๗ ตุลาคม ๒๕๕๗].

สัมภาษณ์เพจ หลวงปู่ครูบาธรรมชัย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : [https://www.facebook.com/หลวง](https://www.facebook.com/หลวงปู่ครูบาธรรมชัย)

ปู่ครูบาธรรมชัย, [๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๗].

สัมภาษณ์เพจ พระอริยเจ้า. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.facebook.com/พระอริยเจ้า>,

[๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๗].

สัมภาษณ์เพจ Dhamma The World. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : [https://www.facebook.com/](https://www.facebook.com/Dhamma_The_World)

Dhamma The World , [๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๗].

สัมภาษณ์เพจ Buddhists Club. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : [https://www.facebook.com/](https://www.facebook.com/Buddhists_Club)

Buddhists Club, [๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๗].

สัมภาษณ์เพจ Venerable Ajahn Chah. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : [https://www.facebook.com/](https://www.facebook.com/Venerable_Ajahn_Chah)

Venerable Ajahn Chah , [๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๗].

สัมภาษณ์เพจ ภิกษุณี Bhikkhuni. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : [https://www.facebook.com/ ภิกษุณี](https://www.facebook.com/ภิกษุณีBhikkhuni)

Bhikkhuni, [๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗].

สัมภาษณ์เพจ Dhamma.com, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : [https://www.facebook.com/](https://www.facebook.com/Dhamma.com)

Dhamma.com. [๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๗].

สัมภาษณ์เพจ สมาคมแจ้งข่าวการหล่อพระทั่วพระราชอาณาจักร. [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

[https://www.facebook.com/ สมาคมแจ้งข่าวการหล่อพระทั่วพระราชอาณาจักร](https://www.facebook.com/สมาคมแจ้งข่าวการหล่อพระทั่วพระราชอาณาจักร), [๒๒

ตุลาคม ๒๕๕๗].

สัมภาษณ์ เพจสมาธิ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : [https://www.facebook.com/ สมาธิ](https://www.facebook.com/สมาธิ), [๒๒ ตุลาคม

๒๕๕๗].

สัมภาษณ์เพจ Cartoon Dhamma : การ์ตูนธรรมะ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

[https://www.facebook.com/ Cartoon Dhamma](https://www.facebook.com/Cartoon_Dhamma) : การ์ตูนธรรมะ, [๒๓ ตุลาคม

๒๕๕๗].

(๔) วิทยานิพนธ์

จริยา ชัยลิมปมนตรี, “วิทยานิพนธ์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต(ธรรมนิเทศ) , (บัณฑิต

- วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).
- ดร.ฉัตร จักรพันธุ์ อินทร์อุดม. “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยผ่านสื่อใหม่: กรณีศึกษาเว็บไซต์ธรรมะทูเดย์ดอทคอม”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๑).
- ปริดา จันทรแจ่มศรี. “ศึกษาเปรียบเทียบวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนากับคริสต์ศาสนาในสังคมไทยสมัยปัจจุบัน: ศึกษาเฉพาะกรณีการเผยแพร่ของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อําเภอบางเกร็ง จังหวัดนนทบุรี และโบสถ์คริสต์จักรแสงสว่าง เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร” **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๖
- ช่อฟ้า เกตุเรืองโรจน์, “กระบวนการและกลวิธีการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดพุทธธรรมในหนังสือธรรมะของท่านว.วชิรเมธี” , **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย), ๒๕๔๑).
- พระธนิศ สิริวฑฒโน (สุนละวัน), “การใช้สื่อเทคโนโลยีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาคณะสงฆ์ อําเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).
- พระบุญโชค ชยธมโม (สังแสง), “ศึกษารูปแบบและวิธีการเทศนาของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต(ธรรมนิเทศ)** , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).
- พระครูศรีปริยัติวิกรม (วัชรพงษ์ ทินนาโก), “ศึกษาเทคนิคและรูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพสิงหบุรจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม) วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต(ธรรมนิเทศ)** , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).
- พระมหาอนันต์ ชยเสโน (บรรจบพุดชา), การศึกษางานการเผยแผ่ของสมเด็จพระธีรญาณมุนี . (ธีร์ ปุณณะมหาเถระ). **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย** , ๒๕๔๖.
- พระมหาบุญหลาย ถาวโร (สร้างนานอก). การเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชปัญญาเมธี (สมชัย กุศลจิตโต) **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**, ๒๕๔๙.
- พระมหาศักดิ์พิชิต ฐานสิทธิ (ชัยดี), “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิบตี (วีระ ภททจารี)” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).
- พระมหาณรงค์ศักดิ์ โสภณสิทธิ (โสภา), “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสสธมฺโม)” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต(ธรรมนิเทศ)** , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

พระมหาอรุณ จิตฺตคฺคฺโต (สุดประเสริฐ), “กระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พุทธธรรมของสวนโมกขพลาราม”วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต(ธรรมนิเทศ) , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

วิยะดา ฐิติมฺชฌิมา, “ เครือข่ายสังคมออนไลน์: แนวโน้ม ปรากฏการณ์ และจริยธรรม” , วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต.(บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ,๒๕๔๑

พระมหารุ่งเพชร ชวนปญฺโญ (พัตทาป), “ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช)” ,วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต(ธรรมนิเทศ) , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

ภาคผนวก ก

บทความวิจัย

พระสงฆ์ ยุค ๔.๐ : การใช้นวัตกรรมในการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์
 Monks in the 4.0 Age : Using the Innovation to Disseminate Buddha-Dhamma Via
 Social Media'

พระอัคราภิศุทธิ สิริวตฺตโน (ลูนละวัน),ดร.*^๑

PHRA AKKHRAPHISUT SIRIWATTANO (LOONLAWAN), DR.*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง พระสงฆ์ ยุค ๔.๐ : การใช้นวัตกรรมในการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ได้กำหนดวัตถุประสงค์การศึกษาไว้ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาเกี่ยวกับพระสงฆ์ยุค ๔.๐ กับการสื่อสาร และ ๒) ศึกษากระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ตลอดจนถึง ๓) การใช้นวัตกรรมของพระสงฆ์ ยุค ๔.๐ ในการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์

ความสำเร็จที่สำคัญของการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบไปคือ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุค ๔.๐ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย พระสงฆ์คือ พระภิกษุผู้มีหน้าที่ในการส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ให้เจริญรุ่งเรือง สร้างศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน สร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงให้กับพระพุทธศาสนา บทบาทของพระสงฆ์ที่จำเป็นในยุค ๔.๐ ประกอบไปด้วย การสื่อสารเข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้โดยง่าย มีการสื่อสารด้วยการใช้เทคโนโลยี เชื่อมความสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์และเสริมสร้างความผูกพัน มีเทคนิคเพื่อสื่อสารกับทีมในรูปแบบที่แตกต่างกันเพื่อสร้างแรงบันดาลใจในงานกระตุ้นความมุ่งมั่น และทำให้เกิดความไว้วางใจ ทางด้านกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ประกอบไปด้วย ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง สื่อ ผู้รับสาร และที่สำคัญต้องมีเจตนาของการส่งสารข้อมูลที่เป็นเรื่องจริง ไม่บิดเบือน ไม่แต่งแต้มใส่สี เรื่องที่เสนอนั้นต้องเหมาะสมกับกาลเวลาแต่ในบางครั้งบางสถานการณ์ ผู้ส่งสารอาจต้องพิจารณาด้วยปัญญาว่า ตลอดจนถึงเนื้อหาสาระของเรื่องที่จะสื่อสารรู้แจ้งแทงตลอด ในภาคทฤษฎีและปฏิบัติของการสื่อสารที่แน่นอนชัดเจน ตลอดจนถึงในทางพระพุทธศาสนา การใช้นวัตกรรมของพระสงฆ์ ยุค ๔.๐ ในการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ประกอบไปด้วย ๔ ด้าน ดังต่อไปนี้ ๑) นวัตกรรมด้านผลิต คือ สนับสนุนให้วัด สำนักสงฆ์ที่มีความพร้อมเป็นที่ตั้งของศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน ๒) นวัตกรรมด้านการให้บริการ คือ การพัฒนา Course Ware หรือแอปพลิเคชันที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมะ สำหรับแท็บเล็ตและโทรศัพท์เคลื่อนที่ เผยแพร่ในทุกระดับชั้นการศึกษาและประชาชนทั่วไปที่มีความสนใจ ๓) นวัตกรรม ด้านกระบวนการผลิต คือ สนับสนุนให้มีการแปลหนังสือธรรมะเป็นภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ แล้วนำขึ้นเผยแพร่ทางเว็บไซต์ ๔) นวัตกรรมด้านการบริหารจัดการ คือ การรวบรวมคำสอนเป็นพระไตรปิฎก ซึ่งนวัตกรรมเกิดขึ้นมาจาก ๒ ประการ ๑) จากภายใน คือ ปราชญ์ในทางพระพุทธศาสนา และ๒) จากภายนอก คือ ไปศึกษาดูงานคนอื่นว่าโลกภายนอกเป็นอย่างไร หรือไปดูนอกองค์กรศาสนา

คำสำคัญ : พระสงฆ์ ยุค ๔.๐, การใช้นวัตกรรม, การสื่อสารพุทธธรรม, สื่อสังคมออนไลน์

^๑ อาจารย์ประจำคณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย.

Abstract

This article, entitled, “Monks in the 4.0 Age : “Using the Innovation to Disseminate Buddha-Dhamma Via Social Media”, has three objectives as follows; (1) to study the communication between the monks in the 4.0 age and the social media, (2) to study the communication procedures in disseminating Buddha-Dhamma using the online-social media, and(3) to investigate the use of the innovation by the monks in the 4.0 age in expounding the Buddha-Dhamma through the online-social media.

The important success in supporting the sustainable activities of Buddhism is to manage all the activities of the 4.0 age monks completely. Monks, in fact, are those who are in charge of disseminating and maintaining Buddhism as well as its teachings to be continuously prosperous, creating faith to all Buddhists, and strengthening Buddhism. The necessary roles of the monks in the 4.0 age are included with the easy access to the new generation people with high technological media and creative relations and commitment among them, using different techniques among teamwork to encourage morale and confidence to create trust. Regarding the online-social media communication procedures, it should be consisted with the transmitters, messages, channels, media and receivers, but more importantly, the information to be transmitted has to be in forms of good attention, and reality without any distortion and unreality added. The programmes to be presented have to be suitable to the real time, but in some situations, the presenters have to thoroughly consider with wisdom until insight appeared in the presented programmes both in theory and practice of communication. In Buddhism, the use of innovation of the monks in the 4.0 age is included with the following 4 aspects : (1) On the production aspect, monasteries and houses of priests which are ready to be an ICT center of the community should be promoted, (2) On the service aspect, the course wares or applications related to Dhamma talks for tablets or mobile phones have to be disseminated to all levels of education and the public interested, (3) On the production procedure, foreign language text translation especially the English ones has to be made and encouraged in order to publicize through various websites, and (4) On the management aspect, the Buddhist teachings from two branches; (a) from the internal-Buddhist scholars and (b) from the external-study tours to other religious organizations should have been collected and integrated into new knowledge for the Sankha development.

Keywords: Monks in the 4.0 age, use of innovation, Communication of the Buddha-Dhamma, Online social media

๑. บทนำ

การเข้าสู่ไทยแลนด์ ๔.๐ เป็นการเข้าสู่ยุคที่ประเทศไทยต้องมีนวัตกรรมเป็นของตนเอง ไม่ต้องพึ่งจากต่างชาติ ซึ่งเป็นโจทย์ที่ท้าทายสูงมากๆ ทำอย่างไรเราจะพัฒนานวัตกรรมเป็นของตนเองได้ทั้งๆ ที่เรามีทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศมากมาย เช่น ข้าว ยางพารา แร่ ผลผลิตทางการเกษตรอื่นๆ เราทำอย่างไรที่จะมีผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับเรื่องข้าวที่มากกว่าอาหารประจำวัน เราทำอย่างไรที่จะมีผลิตภัณฑ์ยางพารา นอกเหนือจากน้ำยางพารา หรืออื่นๆ ที่เป็นนวัตกรรมของเรา เราเคยมีวิทยุ โทรทัศน์ยี่ห้อธานินทร์ ซึ่งเป็นของคนไทยผลิตโดยคนไทย แต่เสียดายไม่ได้ต่อยอดและต้องปิดตัวเองไป ถึงเวลาที่ทุกภาคส่วนต้องเข้ามาช่วยระดมความคิดในการพัฒนาประเทศให้เข้าสู่ไทยแลนด์ ๔.๐ ฉะนั้นแต่ละกระทรวงจึงมีสโลแกนของตัวเองต่อด้วย ๔.๐ กระทรวงศึกษาเองก็มีสโลแกน “การศึกษา ๔.๐ ส่วนรายละเอียดผู้เขียนเองก็ไม่เห็นแผนแม่บทว่าจะเดินอย่างไรยุคแห่งเทคโนโลยี และสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้การสื่อสารของผู้นำ ๔.๐ ต้องเผชิญความท้าทายใหม่ด้วยช่องทางและรูปแบบการสื่อสารที่รวดเร็ว ต้องปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลง ประสิทธิภาพของการสื่อสาร ส่งผลต่อความร่วมมือ ซึ่งหัวใจของการบริหารคนยุคใหม่ ควรให้ความสำคัญ กับประเด็นความคาดหวังดังต่อไปนี้คือ ๑. To be Seen ผู้นำ ต้องให้ความสำคัญกับวิธีการสื่อสารของคุณสามารถเข้าถึงคนรุ่นใหม่ สัมผัสความเข้าใจในตัวตน มองเห็นคุณค่า เพื่อสร้างพลังเชิงบวกให้การทำงาน ๒. To be Heard รูปแบบการสื่อสารในยุคของเทคโนโลยี สื่อสังคมออนไลน์ ทำทนายให้ผู้นำต้องเปิดใจรับฟังเสียงที่ทีมงานเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์มากขึ้น ๓. To be Recognized คนรุ่นใหม่ต้องการการยอมรับ ยิ่งหากมีผู้นำเปิดโอกาสและมีกระบวนการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ถือเป็นการให้เกียรติ และจะยิ่งเสริมสร้างความผูกพันในอีกรูปแบบหนึ่งด้วย ๔. To Make a Contribution คนยุคใหม่ต้องการขับเคลื่อนผลลัพธ์ที่สุดยอดเพื่อความก้าวหน้าและการเติบโตอย่างก้าวกระโดด ผู้นำจึงต้องมีเทคนิคเพื่อสื่อสารกับทีมในรูปแบบที่แตกต่างกันเพื่อสร้างแรงบันดาลใจในงาน กระตุ้นความมุ่งมั่น และทำให้เกิดความไว้วางใจ^๒

คนสมัยนี้เข้าถึงธรรมะได้ยากขึ้น ทำให้เขาโหยหาธรรมะมากกว่าเดิมเพราะชีวิตเครียดมากขึ้น สมัยนี้เรามีความพร้อมทางวัตถุ ได้เสพได้บริโภคเต็มที่ ก็เลยรู้สึกอึดตัวเร็ว สมัยก่อนวัตถุสิ่งเสพไม่อุดมสมบูรณ์เหมือนอย่างตอนนี้ ดังนั้นจึงไม่รู้สึกอึดตัวเหมือนคนสมัยนี้ พออึดตัวเร็ว ก็เลยรู้สึกว่าวัตถุไม่ใช่คำตอบ ไม่ได้ให้ความสุขอย่างแท้จริง เกิดความเบื่อหน่าย จึงหันไปแสวงหาสิ่งอื่นที่เชื่อว่าจะทำให้มีความสุขมากกว่านี้ในภวณนี้ เราจะตกอยู่บนทางแพร่ง ทางหนึ่งก็คิดว่าเราต้องมีเงินให้มากกว่านี้ มีวัตถุให้มากกว่านี้ เราถึงจะมีความสุข เหมือนคนติดยาเสพติด ต้องใช้ยามากขึ้น หรือยาแรงขึ้น ถึงจะเพลิดเพลินเหมือนเก่าเหมือนนักการเมือง เสพติดในอำนาจก็ต้องแสวงหาอำนาจมากขึ้น หรือตำแหน่งสูงขึ้น คนที่ติดเทคโนโลยีก็เช่นกัน พอมีแล้วก็ยังไม่พอใจ อยากได้สินค้ำรุ่นใหม่อื่นๆ แพงขึ้น ดีขึ้นอีกทางหนึ่ง คือการหันหลังให้กับสิ่งเหล่านั้น แล้วมาหาธรรมะ เหมือนกับชาวตะวันตกที่มีความเจริญทางวัตถุสูงมาก เสพสุขกันเต็มที่ทั้งตา หู จมูก สิ้น ภาย แล้วก็รู้สึกอึดตัว เบื่อหน่ายวัตถุ จึงหันเข้าหาธรรมะ ในอเมริกา ยุโรป คนจึงสนใจพุทธศาสนาหรือทำสมาธิภาวนามากขึ้นถึงแม้จะไม่ได้เข้าวัดปฏิบัติธรรมหรือเจริญสติ ในชีวิตประจำวันของเรา ทุกคน ที่ถูกรายล้อมไปด้วยเทคโนโลยี เราก็สามารถมีชีวิตสงบเย็นได้ โดยใช้หลักการดังต่อไปนี้

๑. ความพอดีและความสันโดษ คือใช้เทคโนโลยีหรือเสพวัตถุแต่พอดี ทั้งในแง่เวลาและปริมาณ คือถ้าเราใช้เทคโนโลยีแต่พอดีเราก็มีเวลา กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีหลายวิธี พระภิกษุสงฆ์จะใช้วิธีใดขึ้นอยู่กับความถนัด และลักษณะของผู้รับ ซึ่งวิธีที่พระภิกษุสงฆ์ใช้เผยแผ่ธรรมะ ได้แก่ ๑. การเทศนา

^๒ เสนาะ ตีแยว, การสื่อสารในยุค ๔.๐ , พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ,๒๕๓๘), หน้า ๒๐.

คือ การแสดงธรรมสั่งสอนตามหลักพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้ฟังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

๒. ปาฐกถาธรรม คือ การบรรยายธรรมะให้ผู้ฟัง โดยทั่วไปจะยืนพูด และผู้พูดต้องมีลีลาในการพูด เพื่อโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังได้

๓. อภิปรายธรรม คือ การชี้แจงหรือแสดงความคิดเห็นในหลักธรรมข้อใดข้อหนึ่งให้ผู้ฟังเข้าใจ

๔. สนทนาธรรม คือ การพูดจาหรือถกกันในหลักธรรม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาชีวิต โดยยึดหลักทางสายกลาง

๕. การสอนสมถกรรมฐานหรือวิปัสสนากรรมฐาน คือ การสอนให้นั่งสมาธิภาวนา เพื่อให้ใจเป็นสมาธิหรือเข้าใจสภาวะตามความเป็นจริงของสังขารตามหลักไตรลักษณ์ พระบางรูปสอนทั้งพระภิกษุสามเณรและอุบาสกอุบาสิกา มีการบวชชีพราหมณ์ บางรูปสอนตามโรงเรียนแนะนำครูและนักเรียนให้ฝึกกรรมฐาน

๖. การใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรมะ เช่น การเขียนหนังสือธรรมะ การบันทึกเทปธรรมะหรือวีดีโอเพื่อจำหน่ายแจกไปในกลุ่มคนที่ไม่มีเวลาศึกษาธรรมะ หรือใช้ภาพยนตร์ วีดีโอ และรูปภาพ เป็นอุปกรณ์การสอนธรรมะ โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์^๓

พระพุทธเจ้าตรัสว่า "อย่าหลงของเก่า อย่ามัวหลงของใหม่" เราต้องมีการบูรณาการทั้งเก่าและใหม่ของเก่าที่ดี ๆ เก็บรักษาไว้ คนเก่า ๆ ฝากอะไรไว้ให้พวกเรา ชุบข้อให้นึกถึงคนชุบข้อ ทานผลไม้ก็นึกถึงคนปลูก เหมือนวัดเราสร้างขึ้นมาถึงทุกวันนี้ก็ถึงคนสร้างวัด อยากให้มีสันติภาพโลกเราจะเริ่มที่ไหน ? ยูเนสโกเขียนข้อความในแท่งศิลาจารึกว่า " ในใจของคนเริ่มสงคราม " พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งสันติภาพทั่วโลกยกให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ ในไทยอยากปฏิวัติเศรษฐกิจเป็นไทยแลนด์ ๔.๐ ยุค ๑.๐ คือ พึ่งเกษตรกรรม พึ่งพาเกษตร ยุค ๒.๐ คือ พึ่งอุตสาหกรรมเบา ยุค ๓.๐ คือ พึ่งอุตสาหกรรมหนัก เช่น การผลิตรถยนต์ ทำงานหนักแต่ได้เงินน้อย สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีรายได้มาก เช่น บิลเกต รวยเพราะจากการทำอุตสาหกรรมเบา เรียกว่า " นวัตกรรม " นวัตกรรมเป็นการเปลี่ยนโลก ใช้สมองมากกว่าแรงงาน ประเทศไทย ๔.๐ ต้องสร้างนวัตกรรม เรามายอยู่ในสหรัฐอเมริกา เป็นประเทศนวัตกรรมอย่างสตีฟ จ๊อบส์ บิลเกต เป็นบุคคลสร้างนวัตกรรม ทำให้เกาหลีสะเทือน บุคคลที่จะสร้างนวัตกรรมต้องนั่งกรรมฐาน สตีฟ จ๊อบส์ นับถือพระพุทธศาสนา ปฏิบัติกรรมฐานแบบนิกายเซ็น^๔

จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้ประเทศไทยควรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลก แต่การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศดังกล่าวต้องเป็นไปอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม ไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์และเนื้อหาที่มีลิขสิทธิ์ รวมทั้ง ไม่เป็นการบิดเบือนพระธรรม คำสอนของพระพุทธศาสนาตามพระไตรปิฎก “ปัจจุบัน แม้ว่าจะได้มีการแปลหลักธรรม คำสอนออกเป็นภาษาต่างๆ ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารหลากหลายรูปแบบ และมีการเผยแพร่ไปยังประเทศต่างๆ เป็นภาษาต่างๆ ทั่วโลก จนอาจกล่าวได้ว่ายุคนี้เป็นยุคที่ธรรมะไปไกล ไปถึงทุกประเทศ ทุกมุมโลกประเทศไทย ในฐานะเป็นประเทศชั้นนำที่เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนา จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเกิดการรวมตัวระหว่างเครือข่ายคณะสงฆ์และคฤหัสถ์เพื่อร่วมกันบริจาค ผลิตสื่อคำสอนและหลักธรรม คำสอนที่เข้าใจง่าย ไม่สลับซับซ้อนให้ปรากฏทุกหนทุกแห่งทั่วโลกอย่างเป็นรูปธรรม ถือเป็นภารกิจสำคัญที่จำเป็นเร่งด่วนที่สมควรผลักดันและสนับสนุนให้เป็นนโยบายของประเทศในการเป็นศูนย์กลางเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ทุกภาคส่วนของประชาคมโลก

ในทางพระพุทธศาสนา เรามีนวัตกรรมอะไร ? คำว่าประดิษฐ์กรรม คือการผลิต แต่เราต้องไปถึงนวัตกรรม คือ การนำมาบูรณาการ เป็นของใช้ใหม่ ธรรมะของพระพุทธเจ้าทำอย่างไรจะนำมาบูรณาการ

^๓ พระจักรพงษ์ วิสุทฺธิสโร, การใช้เทคโนโลยี กับ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธีระฟิล์ม และ โซเท็กซ์ จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๓๓.

^๔ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูรธมฺมจิตโต), การเผยแผ่พุทธศาสนายุคปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๗๘.

ให้เหมาะกับประเทศไทย เราไม่ได้ผลิตกรรมะใหม่ นวัตกรรม (Innovation) คือการนำสิ่งประดิษฐ์ หรือ การค้นพบที่มีอยู่แล้วไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยีหรือองค์ความรู้เดิมมาบูรณาการเข้าด้วยกันจนเกิด องค์ความรู้ใหม่หรือวิธีการใหม่ในการสร้างผลผลิตหรือให้บริการที่ดีกว่า ตัวอย่างเช่น นายสตีฟ จ๊อบส์ นำเอาคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป อินเทอร์เน็ตที่คนอื่นประดิษฐ์ไว้ มาบูรณาการเข้าด้วยกันจนสำเร็จออกมาเป็นไอแพด (iPad) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัยต้องสร้างนวัตกรรม ใน ๔ ด้าน ดังต่อไปนี้ ๑. นวัตกรรมด้านผลผลิต (Product Innovation) เช่น การนำเอาองค์ความรู้ในอิทธิธรรมปิฎกและวิธีปฏิบัติกรฐานมาบูรณาการเข้ากับ จิตวิทยาตะวันตกจนเกิดสาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ๒. นวัตกรรมด้านการบริการ (Service Innovation) เกิดจากการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศทั้งวิทยุ โทรศัพท์และสื่อออนไลน์มาใช้ในการเรียนการสอน และการเผยแพร่ธรรม ๓. นวัตกรรมด้านกระบวนการ (Process Innovation) คือการแสวงหาวิธีการ ใหม่ๆเพื่อลดขั้นตอนในการผลิต เช่น วิธีการสอนภาษาอังกฤษแก้หาเปรียญโดยเทียบเคียงกับภาษา บาลี ๔. นวัตกรรมด้านการบริหาร (Management Innovation) เช่น การนำหลักธรรมมาใช้ในการ บริหารจัดการจนได้ผลจริง

ด้วยสาเหตุนี้จึงได้จัดทำบทความวิจัยเรื่องพระสงฆ์ ยุค ๔.๐ : การใช้วัตกรรมการสื่อสาร พุทธธรรม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อเป็นการศึกษาเกี่ยวกับพระสงฆ์ยุค ๔.๐ กับการสื่อสารพุทธ ธรรมและศึกษากระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ตลอดจนถึงการใช้วัตกรรมการของ พระสงฆ์ยุค ๔.๐ ในการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ในการเผยแพร่พระพุทธานุสา สืบต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๒.๑ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับพระสงฆ์ยุค ๔.๐ กับการสื่อสารพุทธธรรม
- ๒.๒ เพื่อศึกษาศึกษากระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์
- ๒.๓ เพื่อใช้วัตกรรมการของพระสงฆ์ยุค ๔.๐ ในการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์

๓. ประโยชน์ของการวิจัย

- ๓.๑ ได้ทราบถึงพระสงฆ์ยุค ๔.๐ กับการสื่อสารพุทธธรรม
- ๓.๒ ได้ทราบถึงกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์
- ๓.๓ ได้ทราบถึงการใช้วัตกรรมการของพระสงฆ์ยุค ๔.๐ ในการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคม ออนไลน์

๔. กรอบแนวคิดและสมมุติฐาน(ถ้ามี)

(ไม่มี)

๕. ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นทั้งงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา : แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพระสงฆ์ยุค ๔.๐ กับการสื่อสารพุทธธรรม และ กระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ตลอดจนถึงการใช้วัตกรรมการของพระสงฆ์ ยุค ๔.๐ ในการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์

ขอบเขตด้านเอกสาร : โดยรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการการดำเนินชีวิตในทางพระพุทธศาสนาจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ และรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการใช้วัตรกรรมของพระสงฆ์ยุค ๔.๐ ในการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์จากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ อรรถกถา หนังสือ ตำราบทความ เอกสารวิชาการและรายงานวิจัย ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการวิจัยเพื่อเป็นข้อมูลอ้างอิงสนับสนุนในการเขียนงานวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๖. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นทั้งงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยเป็นขั้นตอนรายละเอียดดังนี้ งานวิจัยนี้เป็นทั้งงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยผู้วิจัยได้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยเป็นขั้นตอนรายละเอียดดังนี้

ศึกษาจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ ค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลี และภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมทั้งอรรถกถาและฎีกาต่างๆ

ศึกษาจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ ค้นคว้าข้อมูลจากตำรา เอกสาร งานวิทยานิพนธ์ หรืองานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา

นำข้อมูลเอกสารชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิมาตรวจสอบให้ถูกต้อง เพื่อวิเคราะห์ในเชิงสังเคราะห์เนื้อหา อธิบายความให้เห็นข้อเท็จจริง ตอบโจทย์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาเรียบเรียง เขียนสารนิพนธ์ตามโครงสร้างเนื้อหา และนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปผลการวิเคราะห์

นำเสนอผลการวิจัย

๗. สรุปผลการวิจัย

บทความเรื่อง “พระสงฆ์ ยุค ๔.๐ : การใช้วัตรกรรมในการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์” ได้กำหนดวัตถุประสงค์การศึกษาไว้ดังนี้ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับพระสงฆ์ยุค ๔.๐ กับการสื่อสารและศึกษากระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ตลอดจนจนถึงการใช้วัตรกรรมของพระสงฆ์ยุค ๔.๐ ในการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์มีข้อสรุป ดังต่อไปนี้

พระสงฆ์ยุค ๔.๐ กับการสื่อสารพุทธธรรม พบว่า พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนสำคัญเพื่อมุ่งพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ พระสงฆ์เป็น ธรรมทายาทของพระพุทธเจ้า พระสงฆ์ได้แสดงบทบาทหน้าที่ของตามคำสอนได้แก่ การเป็นผู้ปฏิบัติธรรมตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อให้บรรลุพ้นทุกข์ และสั่งสอนคนทั่วไปให้พ้นทุกข์ตามหน้าที่ การเทศนาสั่งสอนธรรมอันเป็นการเผยแผ่และสืบทอดต่อพระศาสนา เป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ ในการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา ครั้นเมื่อยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยต่างๆ จนเกิดกระแสโลกาภิวัตน์ และการรับเอากระแสโลกาภิวัตน์ที่ขาดภูมิคุ้มกัน เพราะสิ่งที่พร้อมเข้าสู่การรับรู้ผ่านกระบวนการ ช่องทางต่างๆ เช่น ข่าวสารข้อมูลเมื่อประชาชนของเราที่บริโภคข่าวสารข้อมูลที่ขาดภูมิคุ้มกันที่ดี คือขาดความรู้เท่าทันกับข่าว สารข้อมูลเมื่อขาดความรู้เท่าทัน ก็กลายเป็นการหลงข่าวสารข้อมูล ไม่ได้เสพข่าวสารข้อมูลเพื่อการเรียนรู้ แต่

เสพเพื่อเพิ่มความหลงและความมัวเมา ขาดสติในการดำเนินชีวิต มีการชวนชวายเป็นสิ่งที่เกินความต้องการของชีวิต

กระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ พบว่า ในปัจจุบันการใช้สื่อออนไลน์กลายเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวัน ทำให้การรับทราบข้อมูลของกันและกันระหว่างปัจเจกบุคคลและระหว่างปัจเจกบุคคลกับพหุบุคคล เป็นไปอย่างสะดวกรวดเร็ว รวมถึงในแง่เศรษฐกิจก็สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในการสื่อสารได้มากกว่าการสื่อสารประเภทอื่นๆ การถือกำเนิดขึ้นของระบบออนไลน์ จึงเป็นการปฏิวัติการสื่อสารของมนุษย์ครั้งสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงองคภาพพต่างๆ ของมนุษย์ทั่วโลก และเป็นที่น่าอนด้วยว่ากระแสความเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลต่อความเป็นไปของพระพุทธศาสนาและพุทธศาสนิก(พุทธบริษัท)อย่างเลี่ยงไม่ได้ เพราะบรรดาพุทธศาสนิกมีความจำเป็นต้องใช้เครื่องมือ เพื่อการสื่อสาร ซึ่งการใช้เครื่องมือเหล่านี้มีทั้งส่วนสร้างสรรค์ (constructive implement) และส่วนทำลาย (destructive implement) หากไม่มีการคำนึงถึงปทัฏฐานคือหลักธรรมวินัยต่างๆ ผู้ทรงวุฒิได้นำเสนอแนวคิดถึงกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมโดยเน้นถึงรูปแบบดังต่อไปนี้คือจะเห็นได้ว่าการสื่อสารพุทธธรรมในโลกออนไลน์ องค์ประกอบการสื่อสารธรรมจำเป็นและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง หากว่าองค์ประกอบไม่สมบูรณ์ ผู้ที่รับสาร ไปยังผู้ส่งสาร จะเกิดความไม่เข้าใจกัน ดังนั้นแล้วองค์ประกอบควรประกอบไปด้วยดังนี้คือผู้ส่งสาร หรือตัวบุคคล มีความสำคัญอย่างยิ่งในการประกาศพระศาสนาแผ่ขยายกว้างไปทั่วทุกมุมโลกและที่สำคัญผู้ส่งสารต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้คือ ๑) มีความสามารถ ได้แก่ ความรู้ ความสามารถในการจัดการข้อมูลข่าวสารจะสื่อสาร และเรื่องการส่งสารของผู้ส่งสาร รวมทั้งความสามารถในการจัดการควบคุมสถานการณ์ในการสื่อสาร ๒) บุคลิกลักษณะ ถ้าผู้ส่งสารมีบุคลิกลักษณะที่ไม่ดี ไม่น่าไว้วางใจ ผู้รับสารก็จะพยายามหลีกเลี่ยงที่จะรับสาร ๓) ความสุขุมเยือกเย็น การไม่มีอาการที่แสดงความตื่นเต็นหวาดกลัว สามารถควบคุมความรู้สึกขณะที่ทำการสื่อสาร ๔) การเป็นที่ยอมรับทางสังคม การเป็นคนมีชื่อเสียงหรือเป็นที่ยอมรับของสังคมโดยทั่วไปนั้น จะทำให้ได้รับความรู้สึกที่ดี ส่วนใหญ่ความเชื่อถือของผู้รับสารก่อนที่จะมีการสื่อสาร เป็นความรู้สึกที่ทำให้ผู้รับสาร สนใจในตัวสาร ๕) การเป็นคนเปิดเผย เป็นสิ่งที่ที่จะช่วยสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นกับผู้รับสาร ทำให้เกิดความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเอง ทราบและเข้าใจวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารได้ง่าย สาร (message) หมายถึง เรื่องราวที่มีความหมาย หรือสิ่งต่าง ๆ ที่อาจอยู่ในรูปของข้อมูล ความรู้ ความคิด ความต้องการ อารมณ์ ฯลฯ ในงานวิจัยเรื่องนี้สาร ประกอบไปด้วยคือ ชั้นที่ ๕ อริยสัจ ๔ ไตรลักษณ์ ๓ กฎแห่งกรรม พรหมวิหาร ๔ อัปมาท สังคหวัตถุ ๔ ขรรวาสธรรม ๔ บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ สัมปติธรรม ๗ มรรค ๘ พุทธศาสนสุภาษิต สื่อหรือช่องทาง (media or channel) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการสื่อสาร หมายถึง สิ่งที่เป็นพาหนะของสาร ทำหน้าที่นำสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ผู้ส่งสารต้องอาศัยสื่อหรือช่องทางทำหน้าที่นำสารไปสู่ผู้รับสาร ในงานวิจัยเรื่องนี้สื่อ หรือช่องทาง ประกอบไปด้วย คือ เฟซบุ๊ก ยูทูบ เว็บไซต์ ผู้รับสาร (receiver) หมายถึง บุคคล กลุ่มบุคคล หรือมวลชนที่รับเรื่องราวข่าวสารจากผู้ส่งสาร และแสดงปฏิกิริยาตอบกลับ (Feedback) ต่อผู้ส่งสาร หรือส่งสารต่อไปถึงผู้รับสารคนอื่น ๆ ตามจุดมุ่งหมายของผู้ส่งสาร ในงานวิจัยเรื่องนี้ผู้รับสาร ประกอบไปด้วย คือ กลุ่ม Generation Z มีอายุอยู่ระหว่าง ๖-๑๐ ปี (กลุ่มเด็ก) กลุ่ม Generation Y และ Generation D (Digital) มีอายุระหว่าง ๑๕-๓๐ ปี (วัยรุ่น นักเรียน นักศึกษา และกลุ่มวัยเริ่มทำงาน) กลุ่ม Generation X มีอายุ

ระหว่าง ๓๐-๔๕ ปี (กลุ่มคนวัยทำงาน นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ นักการเมือง นักสื่อสารมวลชน) กลุ่มทั่วไปการใช้นวัตกรรมของพระสงฆ์ยุค ๔.๐ ในการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ พบว่า

๑) นวัตกรรมด้านผลิต คือ สนับสนุนให้วัด สำนักสงฆ์ที่มีความพร้อมเป็นที่ตั้งของศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน และเป็นศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาผ่านระบบ e-Learning รวมถึงจัดเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมด้วย

๒) นวัตกรรมด้านการให้บริการ คือ เรามีอะไรที่เป็นนวัตกรรม เป็นการตกปลานอกบ้าน นำธรรมะออกนอกวัด เราต้องมีการบริการทางสื่อออนไลน์เช่น พัฒนา Course Ware หรือแอปพลิเคชันที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมะ สำหรับแท็บเล็ตและโทรศัพท์เคลื่อนที่ เผยแพร่ในทุกระดับชั้นการศึกษา และประชาชนทั่วไปที่มีความสนใจ

๓) นวัตกรรมด้านกระบวนการผลิต คือ การผลิตรฟพอร์ด ผลิตคนละ ๑๒ ชม. ได้ ๑ คัน จึงมีการทำสายพานการผลิตโดยให้คนยืนอยู่กับที่ ใช้เวลา ๙๐ นาทีต่อ ๑ คัน เป็นการปฏิบัติอุตสาหกรรมเวลาจัดงาน ใครเก่งเรื่องอะไรต้องให้คนเก่งมาช่วยงาน เราจึงต้องทำกระบวนการเผยแพร่ ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการเผยแพร่ธรรม เช่น สนับสนุนให้มีการแปลหนังสือธรรมะเป็นภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ แล้วนำขึ้นเผยแพร่ทางเว็บไซต์ หรือในรูปแบบ e-Book เพื่อให้ผู้ที่สนใจ โดยเฉพาะชาวต่างประเทศสามารถเข้ามาศึกษาได้และให้ องค์กรและผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำหน้าที่กำหนดมาตรฐานและตรวจสอบเนื้อหาของธรรมะที่เผยแพร่ในสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยเฉพาะทางเว็บไซต์ ทั้งนี้ เพื่อให้มั่นใจได้ว่าเนื้อหานั้น มีความถูกต้องตามพระไตรปิฎก

๔) นวัตกรรมด้านการบริหารจัดการ คือ ตกปลานอกบ้าน ประสานสิบทิศ หมูมิตรทั่วหล้า บริหารปัญญา สาริกาป้อนเหยื่อ ซึ่งยกการทำสังคายนาสัมย์พระพุทธเจ้า เป็นการรวบรวมคำสอนเป็นพระไตรปิฎก เป็นนวัตกรรม นวัตกรรมเกิด ๒ ประการ คือ จากภายใน คือ คนในพระพุทธศาสนา และจากภายนอก คือ คนเก่งนำมาช่วย หรือไปดูงานคนอื่นบ้างว่าโลกภายนอกเป็นอย่างไร ? หรือไปดูนอกองค์กรศาสนา

๘. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไปคือ

๑. ดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์การเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลกอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาเว็บไซต์ห้องสมุดพระพุทธศาสนาโลก (www.buddhist-elibrary.org) ให้ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม

๒. การฝึกอบรมแก่พระสงฆ์ สามเณร และผู้ที่สนใจโดยทั่วไป เกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต เพื่อการเข้าถึงและเผยแพร่พระพุทธศาสนา รวมถึงกำหนดแนวปฏิบัติในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตที่เหมาะสม ถูกต้องตามพระธรรมวินัย สำหรับพระสงฆ์ สามเณร

๓. ส่งเสริมและสนับสนุนให้วัด สำนักสงฆ์ที่มีความพร้อมเป็นที่ตั้งของศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน และเป็นศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาผ่านระบบ e-Learning รวมถึงจัดเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมด้วย

๔. พัฒนา Course Ware หรือแอปพลิเคชันที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมะ สำหรับแท็บเล็ตและโทรศัพท์เคลื่อนที่ เผยแพร่ในทุกระดับชั้นการศึกษา และประชาชนทั่วไปที่มีความสนใจ

๖. คิว่มือองค์กรและผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำหน้าที่กำหนดมาตรฐานและตรวจสอบเนื้อหาของธรรมะที่เผยแพร่ในสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยเฉพาะทางเว็บไซต์ ทั้งนี้ เพื่อให้มั่นใจได้ว่าเนื้อหาที่มีความถูกต้องตามพระไตรปิฎก

๗. สนับสนุนให้มีการแปลหนังสือธรรมะเป็นภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ แล้วนำขึ้นเผยแพร่ทางเว็บไซต์ หรือในรูปแบบ e-Book เพื่อให้ผู้ที่สนใจ โดยเฉพาะชาวต่างประเทศสามารถเข้ามาศึกษาได้

๙. เอกสารอ้างอิง

เสนาะ ดิยาวาร์, การสื่อสารในในยุค ๔.๐ , พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร :

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๒๐.

พระจักรพงษ์ วิสุทธสีโล, การใช้เทคโนโลยี กับ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร :

บริษัทธีระฟิล์มและ โซเท็กซ์ จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๓๓.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูรธมมจิตโต), การเผยแผ่พุทธศาสนายุคปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร : โรง

พิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๗๘.

ภาคผนวก ข

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การวิจัยเรื่อง กระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ของพระสงฆ์ในสังคมไทย มีการนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

๑.กิจกรรมด้านวิชาการการเรียนการสอน

นำผลการศึกษาระบบวิจัยไปใช้กับการบรรยายสอนในระดับปริญญาตรี ที่วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย ที่เป็นวิชาพื้นฐาน ๒ รายวิชา คือ วิชาประวัติศาสตร์ในพระไตรปิฎก และ พระพุทธศาสนาในโลกปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยได้มอบบทความให้อาจารย์ผู้สอนทั้ง ๒ ท่าน เพื่อใช้ประกอบในการสอน

๒.กิจกรรมด้านการเผยแพร่

เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงและเผยแพร่พระพุทธศาสนา ให้กว้างขวางไปทั่วโลก ภายใต้บริบทและแนวโน้มของประชากรโลกที่จะใช้ชีวิตในโลกออนไลน์ หรือ อินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผ่านเครื่องมือต่างๆ ทั้งเครื่องคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์เคลื่อนที่ ดังนั้น ประเทศไทยควรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการ พัฒนา ประเทศ ให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลก แต่การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศดังกล่าว ต้องเป็นไป อย่างมีคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งไม่เป็นการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของ พระพุทธศาสนาตาม พระไตรปิฎก

ข้อเสนอแนะ

๑) รูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย ที่อยู่ใน สื่อสังคมออนไลน์ปรากฏในเฟซบุ๊ก, ยูทูป, เว็บไซต์ ในเวลาที่เผยแพร่แล้วนั้นมีเชิงอรรถของเอกสาร ด้วย มีแหล่งที่อ้างอิงของพุทธวจนะนั้นๆด้วย เพื่อความเชื่อมโยงเสถียรภาพ และง่ายต่อการสืบค้นข้อมูลต่อ ผู้ที่ต้องการศึกษาหลักธรรมอย่างละเอียดลึกซึ้ง และที่สำคัญที่สุดคือควรบอกด้วยว่าเอามาจาก พระไตรปิฎกเล่มไหน ๒) ผู้ดูแลเว็บไซต์หรือเพจควรจะไปด้วยบุคคลอย่างน้อย ๒ ท่านขึ้นไป แต่ละท่านควรที่จะเป็นผู้รู้ในเรื่องพระพุทธศาสนา เช่น ด้านการปฏิบัติธรรม ควรจะมีผู้รู้ในเรื่องนี้ดี ด้านความรู้วิชาการ ควรจะมีผู้ให้คำตอบปรึกษาในด้านนี้เฉพาะ ด้านพิธีกรรมก็ควรมีโดยเฉพาะทาง พระ นักพัฒนาก็ควรมีเพื่อให้คำแนะนำในการจัดการชีวิตหรือของใช้ที่บ้าน ซึ่งผู้ดูแลควรมีความรู้เฉพาะ ทางหรือเอาต์ทอล์คเรื่องนั้นๆ ถ้าผู้ดูแลเว็บหรือเพจประกอบด้วยความรู้ทุกเรื่องแล้วยิ่งดีเป็นอย่างมาก เพราะกลุ่มบุคคลที่กำลังศึกษาอยู่นี้ ส่วนใหญ่จะใช้เวลากับการศึกษาและทำงาน พอกลับถึงบ้านก็อาจ ใช้เวลาเข้าอินเทอร์เน็ตเพื่อผ่อนคลายความเหนื่อยล้า ความเครียดที่สะสมมาทั้งวัน ด้วยการให้ คำตอบของผู้ดูแลเว็บและเพจที่คอยการแนะนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ กับชีวิตจริงได้อย่างเหมาะสมมากที่สุด

ภาคผนวก ค

ตารางเปรียบเทียบวัตถุดิบประสงคกิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรมที่ได้
ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ

คำถามการวิจัย	ระเบียบวิธีวิจัย	กิจกรรม	ผลที่ได้รับ
๑.หลักการ สื่อสารพุทธธรรม ตามแนว พระพุทธศาสนา มีอะไรบ้าง	๑.ชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) จากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฉบับภาษาไทยและฉบับภาษาบาลี ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย ๒.ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) จากเอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบไป ด้วย - พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : การเผยแผ่เชิงรุก - พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) : หลักการบริหารและจัดการวัดใน ยุคโลกาภิวัตน์ - พระครูสุนทรธรรมโสภณ : ยุทธศาสตร์การทำงานเผยแผ่ของ คณะสงฆ์ไทย - พระจักรพงษ์ วิสุทฺธสีโล : การใช้เทคโนโลยี กับ การเผยแผ่ พระพุทธศาสนา - นิตยภัฑ์ นาดสุภา : เครือข่าย สังคมออนไลน์ ก่อกำเนิดสื่อ ออนไลน์ - สุนันทา พุทธวรรณะ : Social Network สังคมออนไลน์ สังคม ลวงโลก	- เข้าไปสำรวจจาก เฟซบุ๊ก จำนวน ๙ ท่าน เกี่ยวกับ ความหมาย ความสำคัญ ประเภท รูปแบบ การสื่อสารพุทธ ธรรม - เข้าไปสำรวจจากยู ทูบ จำนวน ๙ ท่าน เกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ ประเภท รูปแบบ การสื่อสารพุทธ ธรรม - เข้าไปสำรวจจาก เว็บไซต์ จำนวน ๑๐ เว็บไซต์เกี่ยวกับ ความหมาย ความสำคัญ ประเภท รูปแบบ การสื่อสารพุทธ ธรรม - สัมภาษณ์จาก ผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับรูปแบบการ สื่อสารพุทธธรรม	ทราบถึงหลักการ สื่อสารพุทธธรรม ตามแนว พระพุทธศาสนา ประกอบไปด้วย ๑. การบอกกล่าว หรือชี้แจงสัจ จธรรมที่เป็นความ จริงอันประเสริฐ ๒.การป้องกันและ แก้ไขความเข้าใจ ผิดที่ เป็นผล สืบเนื่องจากการที่ พระองค์ทรง ประกาศพระ ศาสนาด้วยสัจจะ แห่งความเป็นจริง ๓.การสำรวจ ประชามติ ทำให้ ทราบถึงการ ประชาสัมพันธ์ถึง นโยบาย วัตถุดิบประสงค

คำถามการวิจัย	ระเบียบวิธีวิจัย	กิจกรรม	ผลที่ได้รับ
	<p>๓. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล</p> <p>- ศึกษารูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมประกอบไปด้วย รูปแบบสื่อทัศน์ รูปแบบ สื่อโสต รูปแบบสื่อโสตทัศน์</p> <p>- ประชากร</p> <p>จากเฟซบุ๊ก จำนวน ๙ ท่าน ประกอบไปด้วย</p> <p>๑. พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ https://www.facebook.com/ThanavuddhoStory?fref=ts</p> <p>๒. พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี https://www.facebook.com/v.vajiramedhi?fref=ts</p> <p>๓. พระมหาสมปอง ตาลปุตโต https://www.facebook.com/pages/fanpage?fref=ts</p> <p>๔. พระไพศาล วิสาโล https://www.facebook.com/visalo?fref=ts</p> <p>๕. พระพุทธทาสภิกขุ https://www.facebook.com/Buddhadasa.in.th?fref=ts</p> <p>๖. พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) https://www.facebook.com/P.A.Payutto?fref=ts</p> <p>๗. พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) https://www.facebook.com/</p>	<p>-ประชุมกลุ่มย่อย</p> <p>จากผู้ทรงคุณวุฒิ</p> <p>ทราบถึงรูปแบบการสื่อสารพุทธธรรม</p>	

คำถามการวิจัย	ระเบียบวิธีวิจัย	กิจกรรม	ผลที่ได้รับ
	<p>pages41261819236?fref=ts</p> <p>๘. พระธรรมมังคลาจารย์ (หลวงพ่อทอง สิริมง คโล) https://www.facebook.com/ajarntong?fref=ts</p> <p>๙. เสถียรธรรมสถาน - https://www.facebook.com/sdsface?fref=ts</p> <p>จากยูทูป ประกอบไปด้วยจำนวน ๙ ท่านประกอบไปด้วย</p> <p>๑.พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ http://www.youtube.com/</p> <p>๒.พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี http://www.youtube.com/</p> <p>๓.พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต http://www.youtube.com/</p> <p>๔. พระไพศาล วิสาโล http://www.youtube.com/</p> <p>๕.พระพุทฺธทาสภิกขุ http://www.youtube.com/</p> <p>๖. พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) http://www.youtube.com/</p> <p>๗. พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) http://www.youtube.com/</p> <p>๘. พระธรรมมังคลาจารย์ (หลวงพ่อทอง สิริมงคโล) http://www.youtube.com/</p> <p>๙. เสถียรธรรมสถาน http://www.youtube.com/</p>		

คำถามการวิจัย	ระเบียบวิธีวิจัย	กิจกรรม	ผลที่ได้รับ
	<p>จากเว็บไซต์ประกอบไปด้วย ๑๐ เว็บไซต์</p> <p>http://www.bodhiyalai.org http://www.dhammadelivery.com http://www.visalo.org http://watprayoon.org http://www.mcu.ac.th/</p> <p>- สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ</p> <p>๑. พระมหาดวงจันทร์ คุตตสีโล,ดร. ๒. รศ.ดร.ตรัสพงศ์ ไทยอุบลมณี ๓. รศ.ดร.วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์ ๔. รศ.ดร.นรินทร์ชัย พัฒนพงศา ๕. พนมธรรม อมรเลิศวิทย์</p> <p>- จัดประชุมกลุ่มย่อย</p> <p>ผู้เชี่ยวชาญประกอบไปด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านคอมพิวเตอร์</p> <p>๑.รศ.ดร.ตรัสพงศ์ ไทยอุบลมณี ๒.ดร.นราธิป เทียงแท้ ๓.ผศ.ดร.คันสนีย์ เอื้อพันธ์วิริยะกุล</p> <p>ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร</p> <p>๑.รศ.ดร.วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์ ๒.รศ.จักรภพ วงศ์ละคร ๓.ผศ.ดร.วรวิทย์ นิเทศศิลป์</p> <p>ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านจิตวิทยา</p> <p>๑.รศ.ดร.นรินทร์ชัย พัฒนพงศา</p>		

คำถามการวิจัย	ระเบียบวิธีวิจัย	กิจกรรม	ผลที่ได้รับ
	๒.ผศ.ดร.ปรีชา แจ็งเจริญ ๓.ดร.ณรงค์ศักดิ์ จันทน์นวล ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านเว็บ มาสเตอร์/นิเทศศาสตร์ ๑.พนมธรรม อมรเลิศวิทย์ ๒.พีรวิชัย ภาคนนท์กุล ๓.มณฑนา ภาคสุวรรณ - รวบรวมข้อมูล เรียบเรียง วิเคราะห์ - สรุปผลการวิจัย และนำเสนอ ผลการวิจัย		
๒.กระบวนการ สื่อสารพุทธธรรม ขั้นตอนไหนสำคัญ ที่สุด และ ควร บูรณาการกับ รูปแบบอย่างไร บ้าง	๑.ชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) จากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฉบับภาษาไทยและฉบับภาษาบาลี ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย ๒.ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) จากเอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบไป ด้วย - พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : การเผยแผ่เชิงรุก - พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) : หลักการบริหารและจัดการวัดใน ยุคโลกาภิวัตน์ - พระครูสุนทรธรรมโสภณ : ยุทธศาสตร์การทำงานเผยแผ่ของ คณะสงฆ์ไทย - พระจักรพงษ์ วิสุทฺธสีโล : การใช้เทคโนโลยี กับ การเผยแผ่ พระพุทธศาสนา - ฉัตรทิพย์ นาถสุภา : เครือข่าย	- เข้าไปสำรวจจาก เฟซบุ๊ก จำนวน ๙ ท่าน เกี่ยวกับ ความหมาย ความสำคัญ ประเภท กระบวนการสื่อสาร พุทธธรรม - เข้าไปสำรวจจากยู ทูบ จำนวน ๙ ท่าน เกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ ประเภท กระบวนการสื่อสาร พุทธธรรม - เข้าไปสำรวจจาก เว็บไซต์ จำนวน ๑๐ เว็บไซต์เกี่ยวกับ ความหมาย ความสำคัญ ประเภท	ท ร า บ ถึ ง รุ ป บ ะ บ ก า ร สื่ อ ส า ร พุ ท ธ ร ม ผ่ า น สื่ อ สั ง ค ม อ น ลั น ไ ท ย ป ร ก ร บ ไป ดั ว ย ดั ว ย รุ ป บ ะ บ สื่ อ โ ส ต รุ ป บ ะ บ โ ส ต ทั ศ น์

คำถามการวิจัย	ระเบียบวิธีวิจัย	กิจกรรม	ผลที่ได้รับ
	<p>สังคมออนไลน์ ก่อกำเนิดสื่อออนไลน์</p> <p>- สุนันทา พุทธวรรณะ : Social Network สังคมออนไลน์ สังคมหลวงโลก</p> <p>๓. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล</p> <p>- ศึกษารูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมประกอบไปด้วย รูปแบบสื่อทัศน์ รูปแบบ สื่อโสต รูปแบบสื่อโสตทัศน์</p> <p>- ประชากร จากเฟซบุ๊ก จำนวน ๘ ท่าน ประกอบไปด้วย</p> <p>๑. พระมหาสมชาย จานวุฑโฒ https://www.facebook.com/ThanavuddhoStory?fref=ts</p> <p>๒. พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี https://www.facebook.com/v.vajiramedhi?fref=ts</p> <p>๓. พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต https://www.facebook.com/pages/fanpage?fref=ts</p> <p>๔. พระไพศาล วิสาโล https://www.facebook.com/visalo?fref=ts</p> <p>๕. พระพุทธทาสภิกขุ https://www.facebook.com/Buddhadasa.in.th?fref=ts</p> <p>๖. พระพรหมคุณาภรณ์</p>	<p>กระบวนการสื่อสารพุทธธรรม</p> <p>- สัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม</p> <p>- ประชุมกลุ่มย่อยจากผู้ทรงคุณวุฒิทราบถึงกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม</p>	

คำถามการวิจัย	ระเบียบวิธีวิจัย	กิจกรรม	ผลที่ได้รับ
	<p>(ประยูทธ์ ปยุตโต)</p> <p>https://www.facebook.com/P.A.Payutto?fref=ts</p> <p>๗. พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลยาโณ)</p> <p>https://www.facebook.com/pages41261819236?fref=ts</p> <p>๘. พระธรรมมังคลาจารย์ (หลวงพ่อทอง สิริมงฺ คโล)</p> <p>https://www.facebook.com/ajarntong?fref=ts</p> <p>๙. เสถียรธรรมสถาน</p> <p>- https://www.facebook.com/sdsface?fref=ts</p> <p>จากยูทูป ประกอบไปด้วยจำนวน ๙ ท่านประกอบไปด้วย</p> <p>๑. พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ http://www.youtube.com/</p> <p>๒. พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี http://www.youtube.com/</p> <p>๓. พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต http://www.youtube.com/</p> <p>๔. พระไพศาล วิสาโล http://www.youtube.com/</p> <p>๕. พระพุทธทาสภิกขุ http://www.youtube.com/</p> <p>๖. พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยูทธ์ ปยุตโต) http://www.youtube.com/</p> <p>๗. พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลยาโณ)</p>		

คำถามการวิจัย	ระเบียบวิธีวิจัย	กิจกรรม	ผลที่ได้รับ
	<p> http://www.youtube.com/ ๘. พระธรรมมังคลาจารย์ (หลวงพ่อทอง สิริมงคลโล) http://www.youtube.com/ ๙. เสถียรธรรมสถาน http://www.youtube.com/ </p> <p> จากเว็บไซต์ประกอบไปด้วย ๑๐ เว็บไซต์ </p> <p> http://www.bodhiyalai.org http://www.dhammadelivery.com http://www.visalo.org http://watprayoon.org http://www.mcu.ac.th/ </p> <p> - สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ๑. พระมหาดวงจันทร์ คุดตาสีโล, ดร. ๒. รศ.ดร.ตรัสพงษ์ ไทยอุบลมณี ๓. รศ.ดร.วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์ ๔. รศ.ดร.นรินทร์ชัย พัฒนพงศา ๕. พนมธรรม อมรเลิศวิทย์ </p> <p> - จัดประชุมกลุ่มย่อย ผู้เชี่ยวชาญ ประกอบไปด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านคอมพิวเตอร์ ๑.รศ.ดร.ตรัสพงษ์ ไทยอุบลมณี ๒.ดร.นราธิป เทียงแท้ ๓.ผศ.ดร.คันสนีย์ เอื้อพันธ์วิริยะกุล ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านเทคโนโลยี การสื่อสาร ๑.รศ.ดร.วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์ </p>		

คำถามการวิจัย	ระเบียบวิธีวิจัย	กิจกรรม	ผลที่ได้รับ
	<p>๒.รศ.จักรภพ วงศ์ละคร ๓.ผศ.ดร.วรวิทย์ นิเทศศิลป์</p> <p>ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านจิตวิทยา ๑.รศ.ดร.นรินทร์ชัย พัฒนพงศา ๒.ผศ.ดร.ปรีชา แจ่มเจริญ ๓.ดร.ณรงค์ศักดิ์ จันทน์นวล</p> <p>ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านเว็บ มาสเตอร์/นิเทศศาสตร์ ๑.พนมธรรม อมรเลิศวิทย์ ๒.พีรวิชัย ภาคนนทกุล ๓.มณฑนา ภาคสุวรรณ</p> <p>- รวบรวมข้อมูล เรียบเรียง วิเคราะห์</p> <p>- สรุปผลการวิจัย และนำเสนอ ผลการวิจัย</p>		
<p>๓.จุดแข็ง จุดอ่อนของ กระบวนการ สื่อสารพุทธธรรม ผ่านสื่อสังคม ออนไลน์ของ พระสงฆ์ ใน สังคมไทยมี อะไรบ้าง</p>	<p>๑.ขั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) จากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฉบับภาษาไทยและฉบับภาษาบาลี ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย</p> <p>๒.ข้อมูลขั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) จากเอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบไป ด้วย</p> <p>- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : การเผยแผ่เชิงรุก</p> <p>- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) : หลักการบริหารและจัดการวัดใน ยุคโลกาภิวัตน์</p> <p>- พระครูสุนทรธรรมโสภณ :</p>	<p>วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนของ กระบวนการสื่อสาร พุทธธรรมผ่านสื่อ สังคมออนไลน์ของ พระสงฆ์ ใน สังคมไทย</p> <p>- Strengths (S) จุดแข็งหรือข้อ ได้เปรียบ</p> <p>- Weaknesses (W) จุดอ่อนหรือข้อ เสียเปรียบ</p> <p>- Opportunities (O) โอกาสที่จะ ดำเนินการได้</p>	<p>ได้ทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน ของ กระบวนการ สื่อสารพุทธธรรม ผ่านสื่อสังคม ออนไลน์ของ พระสงฆ์ ใน สังคมไทย ประกอบไปด้วย ทำให้เนื้อหาสาร เผยแพร่ไปทั่วโลก ดีกว่ามาจัด สัมมนาในห้องใด ห้องหนึ่งในวง แคบแต่ถ้า กระจายไปในสื่อ</p>

คำถามการวิจัย	ระเบียบวิธีวิจัย	กิจกรรม	ผลที่ได้รับ
	<p>ยุทธศาสตร์การทำงานเผยแพร่ของคณะสงฆ์ไทย</p> <p>- พระจักรพงษ์ วิสุทฺธสีโล : การใช้เทคโนโลยี กับ การเผยแพร่พระพุทธศาสนา</p> <p>- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา : เครือข่ายสังคมออนไลน์ ก่อกำเนิดสื่อออนไลน์</p> <p>- สุนันทา พุทธวรรณะ : Social Network สังคมออนไลน์ สังคมลวงโลก</p> <p>๓. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล</p> <p>- ศึกษารูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมประกอบไปด้วย รูปแบบสื่อทัศน์ รูปแบบ สื่อโสต รูปแบบสื่อโสตทัศน์</p> <p>- ประชากร จากเฟซบุค จำนวน ๙ ท่าน ประกอบไปด้วย</p> <p>๑. พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ https://www.facebook.com/ThanavuddhoStory?fref=ts</p> <p>๒. พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี https://www.facebook.com/v.vajiramedhi?fref=ts</p> <p>๓. พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต https://www.facebook.com/pages/fanpage?fref=ts</p> <p>๔. พระไพศาล วิสาโล</p>	<p>- Threats (T) อุปสรรค ข้อจำกัด</p>	<p>จะแพร่กระจายกว้างขวางไปหมด เป็นประโยชน์ คือ การเสวนาในเรื่องที่เป็นประโยชน์ เหมือนกับ ในเฟซบุ๊ก, ยูทูป, เว็บไซต์ มีผู้สนใจ และตั้งกระทู้ถามกันเป็นจำนวนมาก ถ้าเป็นจุดอ่อนคือ ไม่เหมือนอยู่กับเผชิญหน้ากันแบบสดๆ บรรยายกันแบบสดๆ อารมณ์ร่วมจะแรงกว่า ถ้าอารมณ์ร่วมแรง จะได้รับประโยชน์มากกว่า เราไปทำแบบนั้นมันก็ได้เฉพาะคนที่สนใจจริงๆ</p>

คำถามการวิจัย	ระเบียบวิธีวิจัย	กิจกรรม	ผลที่ได้รับ
	<p> https://www.facebook.com/visalo?fref=ts ๕. พระพุทธทาสภิกขุ https://www.facebook.com/Buddhadasa.in.th?fref=ts ๖. พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธิ์ ปยุตฺโต) https://www.facebook.com/P.A.Payutto?fref=ts ๗. พระราชาธรรมนิเทศ (พยอม กลยาโณ) https://www.facebook.com/pages41261819236?fref=ts ๘. พระธรรมมังคลาจารย์ (หลวงพ่อทอง สิริมงฺ คโธ) https://www.facebook.com/ajarntong?fref=ts ๙. เสถียรธรรมสถาน - https://www.facebook.com/sdsface?fref=ts </p> <p> จากยูทูป ประกอบไปด้วยจำนวน ๙ ท่านประกอบไปด้วย ๑. พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ http://www.youtube.com/ ๒. พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี http://www.youtube.com/ ๓. พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต http://www.youtube.com/ ๔. พระไพศาล วิสาโล http://www.youtube.com/ ๕. พระพุทธทาสภิกขุ </p>		

คำถามการวิจัย	ระเบียบวิธีวิจัย	กิจกรรม	ผลที่ได้รับ
	<p> http://www.youtube.com/ ๖. พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) http://www.youtube.com/ ๗. พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) http://www.youtube.com/ ๘. พระธรรมมังคลาจารย์ (หลวงพ่อทอง สิริมงคล) http://www.youtube.com/ ๙. เสถียรธรรมสถาน http://www.youtube.com/ จากเว็บไซต์ประกอบไปด้วย ๑๐ เว็บไซต์ http://www.bodhiyalai.org http://www.dhammadelivery.com http://www.visalo.org http://watprayoon.org http://www.mcu.ac.th/ - สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ๑. พระมหาดวงจันทร์ คุตตสีโล ,ดร. ๒. รศ.ดร.ตรัสพงศ์ ไทยอุปถัมภ์ ๓. รศ.ดร.วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์ ๔. รศ.ดร.นรินทร์ชัย พัฒนพงศา ๕. พนมธรรม อมรเลิศวิทย์ - จัดประชุมกลุ่มย่อย ผู้เชี่ยวชาญ ประกอบไปด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านคอมพิวเตอร์ </p>		

คำถามการวิจัย	ระเบียบวิธีวิจัย	กิจกรรม	ผลที่ได้รับ
	<p>๑.รศ.ดร.ตรัสพงศ์ ไทยอุปถัมภ์</p> <p>๒.ดร.นราธิป เทียงแท้</p> <p>๓.ผศ.ดร.ศันสนีย์ เอื้อพันธ์วิริยะกุล</p> <p>ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร</p> <p>๑.รศ.ดร.วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์</p> <p>๒.รศ.จักรภพ วงศ์ละคร</p> <p>๓.ผศ.ดร.วรวิทย์ นิเทศศิลป์</p> <p>ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านจิตวิทยา</p> <p>๑.รศ.ดร.นรินทร์ชัย พัฒนพงศา</p> <p>๒.ผศ.ดร.ปรีชา แจ็งเจริญ</p> <p>๓.ดร.ณรงค์ศักดิ์ จันทน์นวล</p> <p>ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านเว็บมาสเตอร์/นิเทศศาสตร์</p> <p>๑.พนมธรรม อมรเลิศวิทย์</p> <p>๒.พีรวิษณุ ภาคนนท์กุล</p> <p>๓.มณฑนา ภาคสุวรรณ</p> <p>- รวบรวมข้อมูล เรียบเรียงวิเคราะห์</p> <p>- สรุปผลการวิจัย และนำเสนอผลการวิจัย</p>		

สรุปจากตารางดังกล่าวข้างต้นทราบว่างานวิจัยชิ้นนี้เป็นเชิงเอกสาร และ สํารวจ ประชุมกลุ่มย่อย ประกอบไปด้วยดังนี้คือ

๑. รูปแบบงานวิจัย เป็นเชิงเอกสารสำรวจและการประชุมกลุ่มย่อย
๒. ประชากร ประกอบไปด้วย
  - ก. ผู้เชี่ยวชาญประกอบไปด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพุทธศาสนา
    - ๑.พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์,ดร.
    - ๒.พระครูสมุห์อินทรวงศ์,ดร.

ข. ผู้เชี่ยวชาญประกอบไปด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านคอมพิวเตอร์

๑.รศ.ดร.ตรัสพงษ์ ไทยอุบลมภ์

๒.ดร.นราธิป เทียงแท้

๓.ผศ.ดร.คันสนีย์ เอื้อพันธ์วิริยะกุล

ค. ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร

๑.รศ.ดร.วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์

๒.รศ.จักรภพ วงศ์ละคร

๓.ผศ.ดร.วรวิทย์ นิเทศศิลป์

ง.ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านจิตวิทยา

๑.รศ.ดร.นรินทร์ชัย พัฒนพงศา

๒.ผศ.ดร.ปรีชา แจ็งเจริญ

๓.ดร.ณรงค์ศักดิ์ จันทร์นวล

จ. ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านเว็บมาสเตอร์/นิเทศศาสตร์

๑.พนมธรรม อมรเลิศวิทย์

๒.พีรวิชัย ภาคนนท์กุล

๓.มัทธนา ภาคสุวรรณ

๓. เครื่องมืองานวิจัย

แบบสอบถาม และ แบบสัมภาษณ์

๔. การเก็บรวบรวมข้อมูล

รวบรวมข้อมูลจากเฟซบุ๊ก ยูทูป เว็บไซต์

๕. การวิเคราะห์ข้อมูล

๑. เข้าไปดู เฟซบุ๊ก ยูทูป และ เว็บไซต์ กำหนดไว้ในขอบเขต ว่าแต่ละสื่อ มีพฤติกรรมอย่างไร และที่สำคัญ ต้องไม่ไปบอกว่าเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมใดๆ ทั้งสิ้น เพียงแต่นำพฤติกรรมดังกล่าวออกมาเสนอในรายงานเท่านั้น

๒. เข้าไปดู เฟซบุ๊ก ยูทูป และ เว็บไซต์ ที่กำหนดไว้ในขอบเขต ว่าแต่ละสื่อ มีพฤติกรรมอย่างไร และที่สำคัญ ต้องไม่ไปบอกว่าเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมใดๆ ทั้งสิ้น เพียงแต่นำพฤติกรรมดังกล่าวออกมาเสนอในรายงานเท่านั้น

๓. ใช้วิธีการศึกษาเป็น ๒ วิธี คือ การสัมภาษณ์ (In-depth Interview) และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ดังนี้

แบบสัมภาษณ์ มีคำถามสำคัญคือ รูปแบบที่เหมาะสมในการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ควรเป็นอย่างไร และก็มีคำถามย่อยเพิ่มเติม โดยเฉพาะจากการที่เราได้ข้อมูลในวัตถุประสงค์ที่สอง เป็นส่วนประกอบที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งด้วย แล้วนำมาสรุปสังเคราะห์จากข้อมูลรูปแบบที่ได้ค้นพบเองในวัตถุประสงค์ที่ ๒ และข้อเสนอรูปแบบจากการสัมภาษณ์ ได้รูปแบบอะไรบ้าง

การประชุมกลุ่มย่อย เป็นการนำเอารูปแบบที่สังเคราะห์แล้วมาให้ผู้ช่วยวิทยากรให้ตกผลึกเป็นข้อเสนอของวัตถุประสงค์ที่ ๓ ในที่สุด

ภาคผนวก ง

แบบสอบถาม/สัมภาษณ์

รูปแบบที่เหมาะสม การสื่อสารพุทธธรรมควรเป็นอย่างไร

พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) ได้เสนอแนวคิดถึงรูปแบบที่เหมาะสมคือ รูปแบบทั่วไป เดียวนี้ธรรมะขึ้นห่างนำดูมาก จัดกันที่มันระเบิดเลย ยิ่งกว่าในวัดหลายเท่า เช่น เซ็นทรัลเวิลด์ เซ็นทรัลพลาซ่า เดอะมอลล์ ที่จัดวันวิสาขบูชา คนจำนวนมาก การโปรโมทจากสื่อมีแรงจูงใจสูง คัดสรร เลือกพระสงฆ์ที่มีฝีมือมีความรู้ ความสามารถ เอาไปก็ดึงดูดคน ๕ พันบ้าง ๗ พันบ้าง หมื่นคนบ้าง ซึ่งทำได้ง่าย ไม่น่าเชื่อ แต่เดี๋ยวนี้ พระมหาบุญมา เจ้าคุณบุญมา วัดประยูร ท่านทำได้ยอดเยี่ยมมาก ท่านเผยแผ่ธรรมด้วยการแสดงธรรม ในโรงแรม และก็มีคนระดับไฮโซ วิไอพี คนระดับนี้ไปรับธรรมะแล้วเขาก็ต้องมีบริวาร เขาก็นำไปถ่ายทอดกับบริวาร มันก็ไปได้กว้าง มันชัดเจนตรงระดับที่ว่า ธรรมะระดับใหม่ให้ไปตามโรงแรม ไปตามห้าง ถือว่ามาแรงอยู่ ก็เป็นประเด็นขึ้นมากทุกวัน และการบรรยายแบบสดๆดีกว่า แม้แต่เดี๋ยวนี้ก็ยังดีกว่าส่วนทางด้านพระไพศาล วิสาโล^{๖๕} ได้เสนอไว้ว่าหากเป็นธรรมพื้น ๆ หรือธรรมสำหรับ mass แล้ว สื่ออิเล็กทรอนิกส์ จะได้เปรียบมากกว่าหนังสือหรือการบรรยายสด แต่หากเป็นธรรมะที่ลึกซึ้ง สำหรับนักภวนาหรือผู้ปฏิบัติธรรม การบรรยายสดต่อหน้าต่อตา หรือแม้กระทั่งหนังสือ ย่อมเป็นสื่อที่ดีกว่า

พระครูสมุห์อินทร์วงศ์ อีสสรภาณี,ดร ได้เสนอแนวคิดรูปแบบที่เหมาะสมในการเผยแผ่พุทธธรรมเอาไว้ว่า คงไม่มีรูปแบบที่ตายตัว แต่ต้องอาศัยหลักการกว้างๆ ว่าไม่กระทบตนเองและไม่กระทบผู้อื่น เพราะการเผยแผ่พุทธธรรมนั้นพระพุทธเจ้าก็ย้ำในโอวาทปาฏิโมกข์ชัดเจนแล้วว่า ไม่กล่าวร้ายใคร ไม่อาฆาตใคร สำรวมในพระปาฏิโมกข์ ดังนั้น การเผยแผ่พุทธธรรมจึงต้องไม่กระทบต่อผู้ใด สำหรับในโลกออนไลน์นั้น จิตสำนึกของผู้สื่อและความรู้ (ความสามารถ) ของผู้รับสื่อด้วยว่ามี วิจารณ์ญาณและความผิตรีบชอบต่อพุทธธรรมมากเพียงใด

ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า รูปแบบที่เหมาะสมคือ เหมาะคนละแบบ ถ้าต้องการสื่อแบบกะทัดรัด เร็ว ต้องเฟซบุ๊ก ถ้าแบบยาววิชาการต้องเว็บไซต์ถ้ามุ่งกลุ่มที่สนใจจริง ต้องการสีสัน ต้องยูทูบ และรูปแบบขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมายดูความเหมาะสมของวัย แล้วตามด้วยกระบวนการ หรือรูปแบบการอบรม วัตถุประสงค์ของผู้จัดโครงการว่าต้องการปลูกฝังคุณธรรมในด้านใดเป็นพิเศษ ก็ให้จัดกระบวนการอบรมให้ตรงความต้องการของโครงการ กลุ่มเป้าหมายเป็นองค์ต่างๆ ก็เน้นให้สอดคล้องกับองค์กรนั้นๆ ครอบคลุม เช่น ทักษะชีวิต พัฒนาองค์กร การอยู่ร่วมกัน ธรรมะพลังใจ กำลังใจ สิ่งสำคัญในชีวิต ฯลฯ

พันตรี สุธี สุขสากล ได้เสนอแนวคิดรูปแบบที่เหมาะสมเอาไว้ว่า ดีคนละแบบบรรยาย เหมาะสำหรับฟังเรื่องหนึ่งเรื่องใดจากท่านใดท่านหนึ่งเสวนา เหมาะสำหรับการระดมแนวคิดและประสบการณ์ตอบปัญหา เหมาะสำหรับผู้มีปัญหาเฉพาะเรื่องและต้องการฟังธรรมะที่ตรงกับอาการที่เป็นรูปแบบดีที่สุดคงไม่มี เพราะขึ้นอยู่กับสถานที่ เวลา และบุคคล

ผศ.ดร.วรวิทย์ นิเทศศิลป์ ได้เสนอแนวคิดรูปแบบที่เหมาะสมดังนี้คือ รูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมของพระสงฆ์ในสังคมไทยผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ตามวัยประกอบไปด้วยคือกลุ่ม

Generation Z มีอายุอยู่ระหว่าง ๖-๑๐ ปี กลุ่ม Generation Y และ Generation D (Digital) มีอายุระหว่าง ๑๕-๓๐ ปี กลุ่ม Generation X มีอายุระหว่าง ๓๐-๔๕ ปี จะเห็นได้ว่า กระแสนิยม หรือ แฟชั่น (Fashion) คือ ความนิยม ความคลั่งไคล้ ที่มีลักษณะแบบฉาบฉวย นิยมเร็ว เบื่อเร็ว เป็นไปตามแฟชั่น เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม การยอมรับในสังคม ณ เวลาใด เวลาหนึ่ง แต่เมื่อเวลาผ่านไปเมื่อเทคโนโลยี เรื่องราว หรือพฤติกรรมต่างๆ ได้ถูกกลืนหรือมีสิ่งใหม่เข้ามาทดแทน สิ่งนั้นก็จะเป็นกระแส (ความนิยม)

ดังนั้นแล้ว รูปแบบและกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมที่เหมาะสมควรมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้ ๑).ใช้สื่อบุคคล (ออนไลน์) เข้ามาช่วยให้รูปแบบการแสดงผลมีความน่าสนใจยิ่งขึ้น เช่น กระแสความนิยมจากความดังของตัวบุคคล ๒).ใช้สื่อสิ่งพิมพ์ (ออนไลน์) เข้ามาช่วยให้รูปแบบการแสดงผลมีความน่าสนใจยิ่งขึ้นให้รูปแบบการแสดงผลต้องมีความความสั้น, กระชับ, ชัดเจนและถูกต้องความยาวมากเกินไป หรือมีแต่น้ำไม่มีเนื้อนั่นเอง ให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ และกระตุ้นการมีส่วนร่วม (Engagement) เช่น การกด Like, คอมเมนต์และแชร์โดยใช้การตั้งคำถาม รวมถึงนำเสนอเนื้อหาที่เป็นประโยชน์มาใช้ในการดึงดูดความสนใจ ๓). การใช้สื่อมัลติมีเดีย เข้ามาช่วยให้รูปแบบการแสดงผลมีความน่าสนใจยิ่งขึ้น เพราะมีทั้งแสง สี เสียง และภาพเคลื่อนไหวประกอบดนตรี ทำให้ประทับใจและจดจำ

พระครูพระครูสิริสุตานุยุต,ดร ได้เสนอแนวคิดรูปแบบที่เหมาะสมไว้คือ รูปแบบทุกอย่างดีหมดแต่ต้องอาศัยกระบวนการ แต่ตอบปัญหาเหมาะสมดี ถ้าคนสนใจจะติดตามสอบถาม

รศ.ดร.ตรัสพงศ์ ไทยอุบลภัฏ^{๑๑} ได้เสนอแนวคิดรูปแบบที่เหมาะสมคือ ยูทูป ก็ดีสำหรับการบรรยายธรรม เพราะ บรรยายเพียงหนึ่งครั้ง แต่สามารถที่จะเผยแพร่ได้ซ้ำๆหลายรอบ และกระจายไปให้ผู้คน ได้กว้างขวางไม่ติดเพี้ยน เว็บไซต์ ในปัจจุบัน เห็นว่า ปัจจุบันการเข้าถึงยุ่งยาก เหมือนร้านอาหารอร่อย แต่เราไม่รู้ว่ายูบยงห่างสรรพสินค้า ต้องเดินไปหา ไม่รู้ว่าร้านนั้นอยู่ต้นไหนอยู่ชั้นอะไร websites เป็นเช่นนั้น เข้าไปแล้วต้องเข้าไปเปิดหน้าต่างนั้นหน้าต่างนี้ กว่าจะได้พบในสิ่งที่ต้องการ คนก็อาจเข้าไปไม่ถึง เลิกกิน เฟซบุ๊กก็เป็นสังคมออนไลน์ขนาดใหญ่ และในแฉปัจจุบันก็มีพระอาจารย์หลายๆท่านใช้ช่องทางนี้ รวมถึงหลายๆองค์กรทางด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนาใช้กันอย่างแพร่หลาย

ดร.นราธิป เทียงแท้ ได้เสนอแนวคิดรูปแบบการบรรยายธรรมอาจคล้ายการได้ความรู้เรื่องโรคร้ายไข้เจ็บ เรื่องสุขภาพของหมอ ที่คนฟังอาจยังไม่ได้สนใจ แต่เพียงได้ความรู้ หากคนฟังใส่ใจและสนใจก็จะนำวิธีการไปปฏิบัติตนให้ร่างกายแข็งแรง รู้ว่าถ้าเป็นโรคนี จะมีอาการอย่างไร ก็น่าจะคล้ายการรู้จักสภาวะจิตตัวเอง เมื่อเข้าใจในธรรมะ ว่าถ้าเกิดทุกข์มันมีอาตารอย่างไร สาเหตุมาจากไหน จะรักษามันอย่างไรการเสวนา กับการตอบปัญหา เหมือนการรักษาผู้ป่วยเฉพาะทาง ว่าด้วยโรคที่มันค่อนข้างดีกว่าตรงที่เป็นการสื่อสารสองทางซึ่งให้ประสิทธิภาพสูงสุด

รศ.ดร.จากรุณี มณีโต รศ.สุพัฒน์วรี ทิพย์เจริญ ผศ.ดร.วรวิทย์ นิเทศศิลป์ ได้เสนอแนวคิดไว้ว่าถึงรูปแบบที่เหมาะสมการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทยไว้ว่ารูปแบบการศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนา จึงไม่ได้จำกัดรูปแบบในการศึกษาเหมือนในอดีตที่หากต้องการศึกษาพระพุทธศาสนาต้องไปที่วัด แต่ ปัจจุบันสังคมเปลี่ยนไป มีผู้คนจำนวนหนึ่งไม่ยอมเข้าวัดแต่อยากศึกษาพระพุทธศาสนาที่สามารถอาศัยความเจริญของเทคโนโลยี ศึกษาจากสื่อสังคม

ออนไลน์ มีการรวมกลุ่มชาวพุทธ ขยายกลุ่มถ่ายโอนแลกเปลี่ยนข้อมูลในกลุ่มที่มีความสนใจและศึกษา ฝนเรื่องเดียวกัน เมื่อนำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเผยแพร่โดยอาศัยช่องทางของเครือข่ายสังคม ออนไลน์โดยใช้ประยุกต์หลักธรรมที่เข้าใจง่าย อาจจะใช้คำใหม่มาอธิบายหลักธรรมผู้ที่ศึกษาก็ สามารถเข้าใจได้ หากต้องการปฏิบัติธรรมขั้นสูงก็สามารถศึกษาจากพระสงฆ์ในวัดต่างๆได้ พระสงฆ์ ก็จะได้ทำการเผยแพร่ทั้งกับกลุ่มคนในสังคมออนไลน์ และเผยแพร่กับกลุ่มคนที่ต้องการศึกษาค้นคว้าใน ระดับที่สูงขึ้น คำสอนของพระพุทธศาสนาก็จะเคลื่อนตัวไปพร้อมกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยี หลักธรรมดั้งเดิมที่ถูกต้องตรวจสอบได้ก็ยังคงอยู่ในพระไตรปิฎกและคัมภีร์อื่นๆ การศึกษา พระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ ๒๑ เพียงแต่มีการประยุกต์หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาให้เข้ากับ ยุคสมัย หลักการเก่าก็คงไว้ เมื่อมีของใหม่ ก็ต้องใช้ให้เกิดประโยชน์ที่ผู้คนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทาง สื่อสังคมออนไลน์ได้ตลอดเวลา หากมีการศึกษาค้นคว้าพระพุทธศาสนาได้ทุกหนทุกแห่ง ซึ่งปัจจุบัน กระจายไปแทบทุกมุมโลกสามารถเข้าถึงได้โดยไม่จำกัดด้วยเงื่อนไขของกาลเวลาหรือสถานที่

กาล ที่มีความรู้ การเข้าถึงข้อมูลและเทคโนโลยีที่ทันสมัยจึงจะทำให้มีโอกาสอยู่รอดในสังคมได้อย่าง รู้เท่าทันสอดคล้องกับพระธรรมคุณข้อหนึ่งว่า “อกาลิโก” หมายถึงไม่ประกอบด้วยกาลคือไม่ขึ้นอยู่กับ กาลเวลา บรรลุได้ทันที บรรลุเมื่อใดเห็น ผลได้ทันที เป็นจริงอยู่อย่างไรก็เป็นอย่างนั้นไม่จำกัดด้วย

ศ.ดร.นพ.กระแส ชนะวงศ์ ผศ.ดร.จรงค์ พลาศัย ศ.(พิเศษ)นพ.ไพจิตร ปะบุตร ได้เสนอ

แนวคิดรูปแบบที่เหมาะสมไว้ว่า นักจิตวิทยามีความเชื่อมั่นว่า แรงจูงใจ (Motivation) เป็นแรงผลักดัน ช่วยกระตุ้นความคิดของมนุษย์ในอันที่จะก่อเกิดพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งใน กระบวนการสื่อสารเมื่อผู้รับสารมีทัศนคติคล้อยตามก็จะแสดงออกทางพฤติกรรม การตรวจสอบ ว่าสื่อที่นำเสนอให้ผู้ชมหรือผู้รับสารนั้นมีแรงจูงใจให้ผู้รับสารมีทัศนคติคล้อยตามมากน้อยเพียงใด จึงดูที่พฤติกรรมการแสดงออก เช่น การให้ความสนใจมากขึ้น หรืออาจจะกระทำตามข้อมูล สาระนั้นๆในการสร้างรูปแบบของงาน สื่อสิ่งพิมพ์ใดๆ ตลอดจนสื่อโฆษณา ประชาสัมพันธ์ทุกประเภท การ ดูภาพ ก่อนจะทำการออกแบบ ผู้ออกแบบต้องรู้ว่างานที่ออกแบบนั้นๆมีวัตถุประสงค์อะไร ต้องการ จะเน้นส่วนใดเป็นหลัก เน้นภาพหรือข้อความ หรือต้องการให้ส่วนใดเด่นชัดและส่วนใดเป็นส่วน ประกอบเสริม และต้องการให้ผู้ดูเห็นอะไร การออกแบบที่ดีจะเป็นการกำหนดสายตาผู้ดูให้ดูจุด แรกและต่อเนื่องไปเรื่อยๆจนถึงจุดสุดท้ายอย่างต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน ผู้ดูจะให้ความสนใจในจุดที่ ผู้ออกแบบเน้นเป็นพิเศษ ความสำเร็จของการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารก็คือผู้ดูภาพสามารถรับรู้ เข้าใจ

พนมธรรม อมรเลิศวิทย์ ศิริรัตน์ ตรังวัฒนาวุฒิ เนรมิต ชุมสาย ณ อยุธยา ได้เสนอแนวคิด รูปแบบที่เหมาะสมไว้ว่า ๑) ต้องมีความทันสมัย (Currency) ๒) เป็นข้อมูลที่ใหม่ ทันต่อสถานการณ์ และได้รับการปรับปรุงแก้ไขตามระยะเวลาอย่างเหมาะสม และแสดงวันที่ปรับปรุงข้อมูลครั้งล่าสุด และ เนื้อหาและข้อมูลชัดเจน (Content and Information) ๓) ต้องมีเนื้อหาและข้อมูลที่เป็นประโยชน์ เนื้อหาที่มีความถูกต้อง เป็นไปตามวัตถุประสงค์ จนถึงมีความน่าเชื่อถือ (Authority)มีเกี่ยวข้องโดยตรง กับเนื้อหา หรือเป็นองค์ที่รับผิดชอบด้านนั้นโดยตรง โดยแสดงความรับผิดชอบในอย่างชัดเจน

แสดงให้เห็นได้จากส่วนที่สงวนลิขสิทธิ์และผู้รับผิดชอบ และ ๔) ควรมีการเชื่อมโยงข้อมูล (Navigation) ควรจะแสดงการเชื่อมโยงไปยังส่วนต่างๆ ในรูปแบบที่เข้าใจง่าย และ ๕) อ่านได้อย่างชัดเจน และต้องนำไปปฏิบัติได้จริง (Experience) ต้องทำให้ผู้เข้าชมรู้สึกว่าไม่เสียเวลา ไม้ไร้ประโยชน์และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ สำคัญที่สุดคือ ความเป็นมัลติมีเดียอย่างชัดเจน สนใจ ใช้เวลาน้อยที่สุดในการสื่อความหมาย การออกแบบที่ดีจะเป็นปัจจัยในการคิดและออกแบบของนักออกแบบของนักออกแบบ(Multimedia)องค์ประกอบที่สำคัญของความเป็น multimediaคือ เสียง ภาพ กราฟิก ภาพเคลื่อนไหว ควรสอดคล้องกับเนื้อหาในการนำเสนอพุทธธรรม ตลอดจนถึง การให้ข้อมูล (treatment)ควรจะทำให้เข้าถึงได้ง่ายและรวดเร็ว โดยไม่มีความสลับซับซ้อน มีการจัดรูปแบบและหมวดหมู่ของข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ง่ายต่อการตรวจสอบและใช้งานข้อมูล การเข้าถึงข้อมูล (Access) สามารถแสดงผลข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว และท้ายที่สุดควรมีความหลากหลายของข้อมูล (Miscellaneous) ควรมีความหลากหลายและมีเรื่องที่เป็นประโยชน์หลาย ๆ เรื่อง มีความน่าเชื่อถือ และตรวจสอบข้อมูลได้ ข้อมูลนั้นก็จะได้ความนิยมและแนะนำกันให้เข้ามาชมอีก

จุดแข็ง จุดอ่อนของรูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมเป็นเช่นไรบ้าง

ก.จุดแข็ง

พระราชธรรมนิเทศ ได้ให้สัมภาษณ์จุดแข็ง รูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทย ไว้ดังนี้คือ ทำให้เนื้อหาสารเผยแพร่ไปทั่วโลก ดีกว่ามาจัดสัมมนาในห้องใดห้องหนึ่งในวงแคบแต่ถ้ากระจายไปในสื่อมันจะแพร่กระจายกว้างขวางไปหมด พูดกันง่ายๆห้องประชุมหนึ่ง จะบรรจุได้แค่ ห้าพัน ถึง หนึ่งหมื่นคน แต่สื่อพวกนี้มันสามารถไปได้เป็นแสน เป็นล้านคน ก็ยังได้ถ้ามันเป็นประโยชน์ คือการเสวนาในเรื่องที่เป็นประโยชน์ เหมือนกับในเฟซบุ๊ก, ยูทูบ, เว็บไซต์ มีผู้สนใจ และตั้งกระทู้ถามกันเป็นจำนวนมาก ถ้าเป็นอย่างนี้แสดงว่ามากกว่าห้องประชุม ที่วัด ที่ศาลา ริมคา ก็สู้ไม่ได้แน่นอน

พระไพศาล วิสาโล ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า ผู้คนสามารถแสดงความคิดเห็น ซึ่งทำให้มีการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา หรือมีการต่อยอดในแง่เนื้อหา ซึ่งไม่เพียงเป็นประโยชน์แก่ผู้ชมและผู้อ่าน แต่ยังเป็นประโยชน์ต่อผู้บรรยายด้วย

พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์ คุตตสีโล,ดร.ได้ให้สัมภาษณ์ ไว้ว่า เนื่องจากปัจจุบันเฟซบุ๊กมีผู้ใช้งานเป็นจำนวนมาก การที่บรรยายธรรม สามารถเข้าถึงผู้ชมได้มาก และข่าวก็กระจายไปอย่างรวดเร็วกว้างไกล ทางด้านยูทูบ มีภาพเคลื่อนไหว พร้อมเสียง สามารถดึงดูดให้ผู้ชมมาสนใจในการบรรยายธรรมได้ ส่วนทางด้านเว็บไซต์ แหล่งคลังข้อมูลขนาดใหญ่ รวบรวมข้อธรรมได้มาก มีบอร์ดแลกเปลี่ยนพูดคุยสนทนากัน เสวนาธรรมกัน ด้วยการเชื่อมโยงกันด้วยการเข้าเว็บไซต์ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าด้วยการเสิร์ช จาก google การเข้าที่หน้าเว็บโดยตรง ถือเป็นอีกทางเลือกที่น่าสนใจ และ

พระครูสิริสุตานุยุต,ดร.ได้ให้สัมภาษณ์เอาไว้ว่าเป็นการเผยแพร่ที่ขยายกว้างขึ้น ไม่จำกัดเวลา ผู้สนใจสามารถติดตามได้ตลอดเวลาตลอดจนถึง

พระครูธีรสุตพจน์ ได้ให้สัมภาษณ์แนวคิดไว้ว่า จุดแข็งของรูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทย คือ เป็นเวทีสาธารณะไม่มีขอบเขต ข้อจำกัดในการถามและการตอบ ที่ผู้ถามและผู้ตอบต่างเป็นอิสระต่อกัน ไม่ต้องรู้จักกันและบางทีก็ถามและตอบโดยใช้ภาษาง่ายๆ ไม่ต้องเป็นวิชาการ

พระครูสมุห์อินทร์วงศ์ อิศรภากณี,ดร. ได้ให้สัมภาษณ์ ไว้ว่า สามารถเข้าถึงกลุ่มคนได้เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนซึ่งมีความสนใจในสื่อออนไลน์ และกลุ่มคนที่ไม่สามารถเขาหาหลักธรรมได้ด้วยขีดจำกัดด้าน เวลา สถานที่ ประเทศที่อาศัย สื่อออนไลน์จะทำให้คนกลุ่มนี้มีโอกาสเข้าถึงหลักธรรมได้อย่างสะดวกรวดเร็ว สามารถศึกษาได้ด้วยตนเองโดยอาศัยการกระจายและการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กันอย่างหลากหลาย ทำให้พุทธธรรมเข้าถึงคนทั่วทั้งโลก ไม่เฉพาะแต่ในประเทศไทยที่นับถือพระพุทธศาสนาเท่านั้น

พันตรี สุธี สุขสากลได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า รวดเร็วทันใจ กว้างไกล ทั่วโลก ไม่จำกัด

ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ ได้ให้การสัมภาษณ์ไว้จุดแข็งไว้ว่า ๑.รูปแบบต้องมีการเข้าถึงได้ง่ายกว่าคำพูด ๒.มองเห็น เป็นรูป เข้าถึงเป็นรูปธรรม จำต้องได้ด้วย ตา หู จมูก ลิ้น กายใจ ได้ดีกว่า ๓.ดึงดูดความสนใจ น่าสนใจ ทันสมัย เข้าถึงง่าย ไม่น่าเบื่อ น่าติดตาม ๔.หาได้ง่ายตามที่ต่างๆทาง IT สะดวกรวดเร็ว ๕.สื่อพวกนี้สามารถสะท้อนชีวิตจริงได้ดีมาก สื่อบางสื่อสามารถไปกระตุ้นต่อม ใต้อำนาจให้ผุดขึ้นมาเป็นจิตสำนึกได้ดีมาก

ข.จุดอ่อน

พระราชธรรมนิเทศ ได้ให้สัมภาษณ์จุดอ่อน รูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทยไว้ดังนี้คือ รูปแบบการสื่อสารไม่เหมือนอยู่กับเผชิญหน้ากันแบบสดๆ บรรยายกันแบบสดๆ อารมณ์ร่วมมันจะแรงกว่า ถ้าอารมณ์ร่วมมันแรงมันจะได้รับประโยชน์มากกว่า เราไปทำแบบนี้มันก็จะได้เฉพาะคนที่สนใจจริงๆ คนที่ไม่สนใจก็จะไม่เกิดประโยชน์ นี่ก็คือเป็นจุดด้อยในการห่างห่างจากผู้บรรยาย ผู้บรรยายไม่ได้สังเกตว่ามีใครนั่งฟังอยู่บ้าง ถ้าสังเกตอยู่ก็คล่องใจ จูงอารมณ์เต็มๆได้ เพราะมันเห็นกันจะๆ อารมณ์ร่วมมันแรงมันสูง ถึงแม้ว่าจะมีจำนวนน้อย สื่อทางออนไลน์ไม่ได้ แต่ก็เกิดประโยชน์จริงๆที่ว่าโดนใจเข้าไปเลยมีอยู่บ้าง

พระไพศาล วิสาโล ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า รูปแบบดังกล่าวไม่เอื้อต่อเนื้อหาที่ยาก ซับซ้อน หรือต้องใช้การใคร่ครวญ เนื่องจากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ต่างจากหนังสือ (ที่เอื้อให้มีเวลาอ่านได้นาน) อีกทั้งอาจไม่เอื้อต่อการมีสมาธิ (เพราะดูผ่านมือถือขณะนั่งในรถ ร้านอาหาร) นอกจากนั้นลักษณะบางประการของผู้บรรยาย (เช่นความสงบเย็น ความเมตตา) ก็ไม่อาจส่งผ่านทางสื่อเหล่านั้นได้ ต่างจากการนั่งฟังผู้บรรยายในห้อง หรือสนทนาธรรมกัน

พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์ คุดตสีโล,ดร.^{๕๙} ได้ให้การสัมภาษณ์ไว้ว่า การบรรยายธรรม ถ้าหากว่าเกิดข้อผิดพลาด หรือตอบปัญหาแบบผิดๆ ก็กระจายไปได้ไวเช่นกัน ทำให้เกิดโทษทางวชิกรรมอย่างรวดเร็ว ด้านยูทูป อาจจะมีเพียงผู้ชมบางกลุ่มเท่านั้นที่เข้ามาชม เพราะบางท่าน เลือกที่จะรับชมสื่อ เฉพาะครูอาจารย์ หรือวัดที่ตน ศรัทธาท่านั้น ถึงแม้จะมีการแชร์ลิงค์ได้ แต่พลังในการแชร์ก็ยังสู้ทางเฟซบุ๊กไม่ได้ ถ้าบางเว็บไซต์รูปแบบไม่น่าสนใจ หรือไม่ดึงดูด คนจะเข้าไปชมไม่มาก หรือถึงแม้ว่ารูปแบบจะน่าสนใจ แต่คนไม่ค่อยรู้จัก ก็น้อยด้วยเช่นกันมาหลายรูป แม้แต่ตัวผมเองก็บางครั้งก็เป็นเช่นนั้นพอไฟดับ ไม่มีไมค์โครโฟน

พระครูพระครูสิริสุตานุยุต,ดร ได้ให้สัมภาษณ์เอาไว้ว่า ไม่ทราบคนตามเป้าหมายที่ต้องการสื่อถึง ไม่สามารถระบุได้ คนบางกลุ่มไม่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ ไม่มีโปรเจคเตอร์ ไม่มีเทคโนโลยี ก็ไปไม่เป็นเลย นี่คือข้อควรระมัดระวัง ๕.ระวังการเลือกสื่อมาใช้ประกอบการบรรยาย ให้ระมัดระวัง บางสื่อไม่ออกฟรีทีวีเพราะโดนแบน สื่อกลุ่มนั้นอาจจะกระทบเรื่องชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ฯลฯ ก็ควรระมัดระวัง ๖.ก่อนจะใช้สื่อควรที่จะสำรวจให้ดีๆว่าสื่อที่นำมาใช้บรรยายนั้นบางที่ เขา (ครู)

พระครูสมุห์ อินทร์วงศ์ อิศสรภณิ,ดร. ได้ให้สัมภาษณ์ ไว้ว่า ความหลากหลายที่มากเกินไปทำให้ไม่สามารถคัดกรองหลักพุทธธรรมที่ถูกต้อง คนนำเสนอก็มีมากมาย ทั้งที่รู้จริงและรู้ไม่จริง บางครั้งเป็นทรศนะส่วนตัวแต่มีการชักนำให้เป็นพุทธธรรม อาจทำให้ผู้เสพสื่อออนไลน์เข้าใจผิดในหลักพุทธธรรมนั้น จนกลายเป็นการบิดเบือนความจริงในหลักพุทธธรรมไปในที่สุด ประกอบกับการที่ไม่สามารถซักถามโต้ตอบกันได้อย่างทันถ่วงที ทำให้เกิดการจินตนาการต่อที่ผิดไปจากหลักพุทธธรรมแท้ ประการที่สอง คือ ผู้ใช้สื่อออนไลน์ โดยเฉพาะกลุ่มพระสงฆ์ที่มีบทบาทหลักในการเผยแผ่พุทธธรรม ต้องมีความเข้าใจในโลกออนไลน์ วางตนเหมาะสมตามพระวินัยทั้งอาภักปิกิริยา วาจา และความสามารถในหลักธรรมนั้น รูปที่ไม่สำรวมจึงทำให้เกิดความเสื่อมเสียต่อวงการพระศาสนาก็มีมากเช่นกัน

พันตรี สุธี สุขสากล กล่าวไว้ว่า บรรยายศาสนส่งเสริมศรัทธาปสาทะ ไม่ชัดเจน เหมือนอยู่ในบรรยากาศสด และอาจจะมีผู้ไม่ประสงค์ดีเข้ามาก่อวญด้วยเจตนาอื่น เช่น การเมือง หรือเรื่องอื่นที่ไม่เกี่ยวกับการเผยแผ่พุทธธรรม

ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า ๑.จะต้องใช้ทักษะในด้านการวิเคราะห์สื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี

ภาคผนวก จ
รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย

พระอัครราชคฤหิต์ สิริวิฑฒโน (ลูนลละวัน),ดร. ผู้วิจัย กล่าวต้อนรับผู้ทรงคุณวุฒิ

พระอัครราชคฤหิต์ สิริวิฑฒโน (ลูนลละวัน),ดร. ผู้วิจัย กล่าวต้อนรับผู้ทรงคุณวุฒิ

ภาพด้านซ้ายมือ : รศ.ดร.นรินทร์ชัย พัฒนพงศา
อาจารย์ประจำหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย
นอร์ทเชียงใหม่ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านจิตวิทยา

ภาพจับไมค์ : พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์,ดร.
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา

ภาพด้านขวามือสุด : รศ.ดร.นรินทร์ชัย พัฒนพงศา
รศ.ดร.ตรีสพงศ์ ไทยอุบลัมภ์ : ภาควิชาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านคอมพิวเตอร์

ภาพจับไมค์ : พระครูสมุห์อินทร์วงศ์ อัสสรภาณี,ดร.
ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา

ภาพจับไมค์ : รศ.ดร.วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์
คณาสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร

ภาคผนวก ฉ
ประวัติคณะผู้วิจัย

๑. ที่ปรึกษาโครงการวิจัย

ชื่อ-นามสกุล : ดร.ฤทธิชัย แกมนาค
 หน่วยงาน : อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์เชียงราย
 ที่อยู่ : ถนนฤทธิประศาสน์ ตำบลเวียง อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย
 รหัสไปรษณีย์ ๕๗๐๐๐ โทรศัพท์ ๐๕๓-๗๑๕๘๗๖
 Mobile :
 E-mail :

๒. หัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ -นามสกุล : พระอัคราภิศุทธิ สิริวฑฒโน (สุนละวัน), ดร.
 (ภาษาอังกฤษ) : Phra Akkharaphisit Loonlawan, Dr.
 ตำแหน่ง : อาจารย์
 หน่วยงาน : วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 สถานที่อยู่ : ถนนฤทธิประศาสน์ ตำบลเวียง อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย
 รหัสไปรษณีย์ ๕๗๐๐๐ โทรศัพท์ ๐๕๓-๗๑๕๘๗๖
 โทรสาร ๐๕๓-๗๑๕ ๘๗๖
 Mobile : ๐๙๕-๖๗๙-๕๘๘๘
 E-mail : Thanit_loonlawan@hotmail.com

ประวัติการศึกษา

พธ.บ. พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 พธ.ม. พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 พธ.ด. พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสรุปโครงการวิจัย

สัญญาเลขที่ MCU RS 610760050
 ชื่อโครงการ กระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์
 ของพระสงฆ์ในสังคมไทย
 หัวหน้าโครงการ พระอัครราชภิกษุธี สิริวิฑฒโน (ลุนละวัน), ดร.
 ส่วนงาน สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย โทรศัพท์ ๐๙๕-๖๗๙-๕๘๘๘
 Email: Thanit_loonlawan@hotmail.com

ความเป็นมาและความสำคัญ

พระพุทธศาสนาได้กำเนิดขึ้นมาในชมพูทวีป หรือประเทศอินเดีย ภายหลังจากที่เจ้าชาย สิทธัตถะได้เสด็จออกผนวชจากศากยวงศ์ จุดมุ่งหมายของพระองค์ ก็เพื่อแสวงหาทางหลุดพ้นจาก ความทุกข์ โดยเวลาแสวงหาความรู้ถึง ๖ ปี ๑ ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณที่ทรงค้นพบทางหลุด พ้นจากความทุกข์ทั้งปวง ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ก่อนพุทธศักราช ๔๕ ปี จึงได้พระนามว่า พุทธะ พระพุทธเจ้าได้ทรงอาศัยพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ในหมู่สัตว์ เสด็จจาริกไปเพื่อเผยแผ่พระธรรม คำสั่งสอนที่ตรัสรู้แก่เวไนยสัตว์ทั้งหลาย ในเบื้องต้นนั้น พระพุทธองค์ได้เสด็จไปแสดงธรรมจักร กับปวัตตนิสสูตร แก่หมู่ ปัญจวัคคีย์ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน^๕ ทำให้ปัญจวัคคีย์ได้ดวงตาเห็นธรรม ตามที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอน จึงทำให้บังเกิดมีพระอรหันตสาวกในพระพุทธศาสนาจำนวน ๖๐ องค์ พระองค์ทรงส่งพระสาวกทั้งหมดไปเผยแผ่ธรรมะในที่ต่างๆ โดยไม่ซ้ำกันพระพุทธเจ้าทรงวางหลักไว้ ในการส่งสาวกไปเผยแผ่ครั้งแรกว่า “พวกเธอจงเที่ยวจาริก เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์พวกเธออย่าได้ไปรวมทาง เดียวกันสองรูปจงแสดงธรรมงามในเบื้องต้นงามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์บริสุทธิ์

การเผยแผ่ธรรมในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธองค์ทรงใช้วิธีการเผยแผ่โดยอาศัย สภาพสิ่งแวดล้อม บุคคล และวัตถุสิ่งของ รวมถึงหมู่คณะ จารีตประเพณี สามัญสำนึกอุปนิสัย และระดับภูมิปัญญาของผู้ฟังว่าอยู่ระดับไหนควรฟังธรรมเบาหรือหนักซึ่งอาจกล่าวได้ว่าพระพุทธองค์ ทรงใช้วิธีการเผยแผ่อย่างสุขุมคัมภีรภาพ อธิบายให้คนฟังได้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งชักจูงให้คนฟังได้ สนใจอยากฟังมีจิตใจคล้อยตามรสแห่งพระธรรมเทศนามากยิ่งขึ้น การเจริญเติบโตทางด้าน เทคโนโลยีและสารสนเทศ ได้ส่งผลกระทบต่อกลุ่มผู้ใช้ถึง ๕๐ ล้านคนทั่วโลก รวมทั้งพระภิกษุสงฆ์ใน พระพุทธศาสนาด้วย ทั้งในด้านที่เป็นเครื่องมือในการศึกษาค้นคว้า การทำวิจัย การเผยแผ่ พระพุทธศาสนา และการสื่อสารสนทนาสั่งสอนธรรมะกับบุคคลต่างๆ เนื่องจากมีความสะดวกสบาย และเป็นประหยัดรวดเร็ว ผู้สื่อข่าวของหนังสือพิมพ์คม ชัด ลึก ได้ทดลองเข้าไปในเว็บไซต์ เฟซบุ๊ก โดยค้นหาคำว่า พระ หลวงพี่ พระมหา และ phra เป็นต้นพบว่า มีพระสงฆ์ที่ใช้เฟซบุ๊ก ในการสื่อสาร

^๕ ที. ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐-๕๑.

อยู่จำนวนมาก ขณะที่พระสงฆ์บางรูปก็ใช้ชื้อเล่น เพื่อไม่ให้ค้นพบได้ง่าย แต่ก็กลับนำรูปถ่ายของตัวเองแสดงไว้ในเฟซบุ๊ก พระภิกษุส่วนมากใช้ในทางที่ เหมาะสมต่อสมณะสาธูป เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา แต่ก็มีพระภิกษุสามเณรส่วนหนึ่งที่ใช้ระบบสื่อสังคมออนไลน์ (Online Social Media) ^๖ เช่น อีเมล เฟซบุ๊ก แชน ฯลฯ ในทางที่ไม่เหมาะสม สร้างความไม่สบายใจแก่พุทธศาสนิกชนบางกลุ่มจนมีการร้องเรียนดังปรากฏเป็นข่าว จากการขยายตัวอย่างรวดเร็วของเครือข่ายสังคมทำให้ผู้คนทั่วโลกที่ไม่ว่าจะอยู่ในสถานะหรือกลุ่มใดรวมถึงกลุ่มพระสงฆ์ต่างก็ต้องปรับตัวเพื่อเตรียมรับผลกระทบจากอิทธิพลของเครือข่ายสังคมที่อาจจะมีทั้งในด้านสว่างและด้านมืดตามมาพร้อมๆ กัน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ เฟซบุ๊ก เป็นเครือข่ายสังคมที่ได้รับความนิยมเป็นอันดับหนึ่งทั้งของโลกและของประเทศไทยแต่ก่อนหน้านั้นเครือข่ายสังคมอันดับหนึ่งของไทยคือ ไฮไฟว์ ณ วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๓ ผู้เขียนได้เข้าไปดูความคืบหน้าของสมาชิกเฟซบุ๊กที่เว็บ “ปรากฏว่ามีสมาชิก ๕๕๐ ล้านคนทั่วโลกและประมาณ ๖ ล้านคนในประเทศไทย ไม่เพียงฆราวาสเท่านั้นที่ใช้เครือข่ายสังคมแต่พระสงฆ์ก็มีการนำเครือข่ายสังคม ไปประยุกต์เพื่อพัฒนาพระพุทธศาสนาให้เข้ากับสังคมยุคใหม่และคนใช้ไอทีรวมถึง การรักษาพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่สังคมได้อย่างยาวนานไม่ว่ายุคสมัยหรือเทคโนโลยีจะเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงใดก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำธรรมะเข้าถึงกลุ่มคนในรุ่นวาย และแซด(Gen Y and Gen Z) ที่เติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยี ก็ทำได้ง่ายขึ้น อนึ่ง หากพระสงฆ์ล่าหลังเรื่องเทคโนโลยีหรือไม่มีการปรับตัวนำเทคโนโลยีไปใช้ก็อาจจะเป็นไปได้ว่าพระพุทธศาสนามีโอกาสที่จะค่อยๆ เลือนหายไปจากสังคมสมัยใหม่ที่ผู้คนส่วนใหญ่อยู่ในโลกอินเทอร์เน็ต แต่ในทางตรงกันข้ามก็มีการวิพากษ์วิจารณ์กันมากกว่าการที่พระสงฆ์ใช้เครือข่าย สังคมนั้นมีพระสงฆ์บางกลุ่มที่ใช้เครือข่ายสังคมไม่เหมาะสม

เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไป ประกอบไปด้วยปัญหาต่างๆ ความเจริญทางเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ คือ สังคมออนไลน์ เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมาก ทำให้การเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์ไทยในยุคปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปด้วยทั้งรูปแบบและวิธีการ ตลอดจนการประยุกต์เนื้อหาสาระ ให้เข้ากับเหตุการณ์ ปัจจุบันพระสงฆ์ไทยทำหน้าที่การเผยแผ่พุทธธรรมเพื่อประโยชน์แก่สังคมในยุคปัจจุบันมีรูปแบบและ วิธีการและพฤติกรรมการนำเสนอที่แตกต่างกัน เช่น การโพสต์รูปภาพ การอัปโหลดวิดีโอ การแชร์ และการแสดงความคิดเห็น พระนักเผยแผ่ธรรมะรูปหนึ่ง มีรูปแบบและวิธีการนำเสนอเนื้อหาที่แตกต่างกันไป เพราะได้แสดงบทบาทในฐานะนักสื่อสารมวลชน มีการบูรณาการเนื้อหาสาระให้เข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบันและใช้สื่อออนไลน์ให้เกิดประโยชน์สังคมออนไลน์ก็ไม่ต่างกับสังคมทั่วไป ปรากฏกิจกรรม ได้หลายรูปแบบ เช่น ในเฟซบุ๊ก จะพบในรูปแบบสื่อทัศน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ บทความ และภาพนิ่ง รูปแบบสื่อโสต ได้แก่ สื่อที่มีแต่เสียงนำเสนอ เช่น ไฟล์เสียง audio mp3 wave รูปแบบสื่อโสตทัศนได้แก่ วิชยูโทททัศน์ ภาพยนตร์ วีดีโอ วีดีโอติสก์ ทั้งฟังและ มองเห็นตลอดจนถึง หลักพุทธธรรม ของคนที่สนใจและต้องการศึกษา สารธรรมแบบกระทัดรัด รวดเร็วทันใจ ต้องเข้าไปศึกษาในเฟซบุ๊ก ถ้าต้องการสารธรรมแบบยาววิชาการ เนื้อหาครบถ้วน มีแหล่งที่มา

^๖ หนุ่ม สมใจ (๒/มิ.ย./๕๓), สื่อสังคมออนไลน์,[ออนไลน์], แหล่งที่มา:

[http:// www. krunum.wordpress.com/category/social- network.](http://www.krunum.wordpress.com/category/social-network)

อ้างอิง ต้องเข้าไปศึกษาในเวปไซต์ ถ้าต้องการดูคลิปวิดีโอ ทั้งภาพและเสียง ต้องเข้าไปศึกษาในยูทูป ในสมัยปัจจุบันนี้ วาจาบางประโยคที่ได้ยินแล้วรู้สึกชอกช้ำระกำใจมาก ก็คือ อยากรู้คอมพิวเตอร์ให้ ถ้ามพระ ถ้าอยากรู้ธรรมะให้ถ้ามโยม มีญาติโยมที่เป็นนักปฏิบัติจำนวนมาก ทั้งฆราวาสและแม่ชี เปิดสำนักสอนอย่างเป็นทางการ มีลูกศิษย์กันมาก โดยเฉพาะยุคนี้รู้สึกว่าจะเป็นยุคของแม่ชี แม่ชีที่มีชื่อเสียงอยู่ในยุคจักรอย่างแม่ชีคันสนีย์ แม่ชีทศพร แม่ชีมนิรา ฯลฯ ท่านทั้งหลายเหล่านี้ สามารถเผยแผ่ธรรมและเป็นที่ศรัทธา ส่วนหนึ่งเพราะว่าท่านเป็นเพศหญิง ผู้หญิงจะเข้าไปพูดคุยและระบาย ความทุกข์ได้สะดวกกว่าพระ

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงศึกษา พฤติกรรมการสื่อสารพุทธธรรมที่ประกอบไปด้วยการโพสต์ภาพ /อัปโหลดวิดีโอ การแสดงความคิดเห็น การตอบปัญหา การสื่อสารกับกลุ่มบุคคล การสนทนา การหาข้อมูลข่าวสาร การแชร์ และกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม อาทิเช่น ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง ผู้รับสาร มีความสำคัญอย่างไร และมีขั้นตอนกระบวนการสื่อสารอย่างไรบ้าง ตลอดจนถึงรูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ของพระสงฆ์ในสังคมไทยที่ใช้ในการประกาศพระศาสนา ผ่านทางช่องทาง เฟซบุ๊ก, ยูทูป,เว็ปไซต์ ให้เกิดประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะหากจะใช้วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบเดิมอาจเข้าไม่ถึงสังคมยุคใหม่หรือคนรุ่นใหม่ ซึ่งโน้มเอียงไปทาง บริโภคนิยม มากขึ้นทุกวัน สืบต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย (Research Objectives)

- ๒.๑ เพื่อศึกษาหลักการสื่อสารพุทธธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา
- ๒.๒ เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทย
- ๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน ของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ ในสังคมไทย

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย (Methods)

งานวิจัยนี้เป็นทั้งงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยเป็นขั้นตอนรายละเอียดดังนี้

งานวิจัยนี้เป็นทั้งงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยผู้วิจัยได้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยเป็นขั้นตอนรายละเอียดดังนี้

๑. ศึกษาจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ ค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลี และภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมทั้งอรรถกถาและฎีกาต่างๆ

๒. ศึกษาจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ ค้นคว้าข้อมูลจากตำรา เอกสาร งานวิทยานิพนธ์ หรืองานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา ประกอบไปด้วย เฟซบุ๊ก ยูทูป และ เว็ปไซต์

๓. นำข้อมูลเอกสารชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิมาตรวจสอบให้ถูกต้อง เพื่อวิเคราะห์ในเชิงสังเคราะห์เนื้อหา อธิบายความให้เห็นข้อเท็จจริง ตอบโจทย์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาเรียบเรียง เขียนสารนิพนธ์ตามโครงสร้างเนื้อหา และนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปผลการวิเคราะห์

๔. สัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อย จากผู้ทรงคุณวุฒิ

๔. สรุปผลการวิจัย

๕. นำเสนอผลการวิจัย

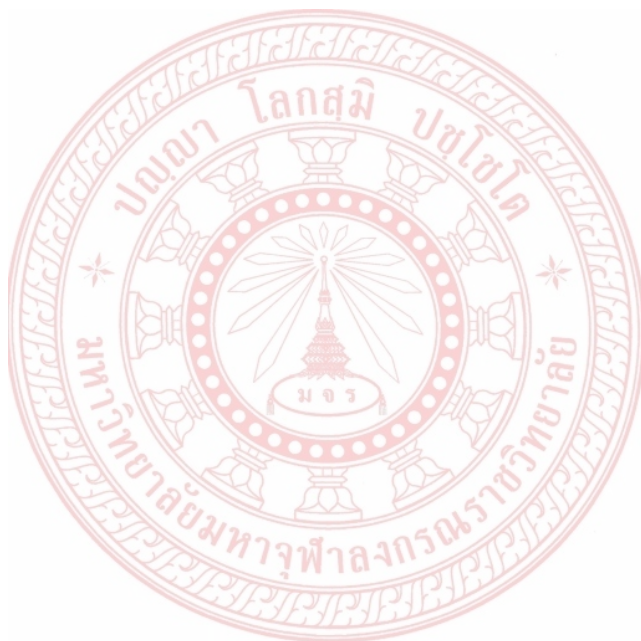
๕. อภิปรายผลการวิจัย (Discussion)

ในปัจจุบันการใช้สื่อออนไลน์กลายเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวัน เป็นการติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน ทำให้การรับทราบข้อมูลของกันและกันระหว่างปัจเจกบุคคล และระหว่างปัจเจกบุคคลกับบุคคล เป็นไปอย่างรวดเร็ว รวมถึงในแง่เศรษฐกิจก็สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในการสื่อสารได้มากกว่าการสื่อสารประเภทอื่นๆ การถือกำเนิดขึ้นของระบบออนไลน์ จึงเป็นการปฏิวัติการสื่อสารของมนุษย์ครั้งสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงองคภาพพต่างๆ ของมนุษย์ทั่วโลก และเป็นที่น่าอนด้วยว่ากระแสความเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลต่อความเป็นไปของพระพุทธศาสนาและพุทธศาสนิก(พุทธบริษัท)อย่างเลี่ยงไม่ได้ เพราะบรรดาพุทธศาสนิกมีความจำเป็นต้องใช้เครื่องมือเพื่อการสื่อสาร ซึ่งการใช้เครื่องมือเหล่านี้มีทั้งส่วนสร้างสรรค์(constructive implement) และส่วนทำลาย(destructive implement) หากไม่มีการคำนึงถึงปทัฐานคือ หลักธรรมวินัยต่างๆ ศาสนาที่อยู่ในวัด หรือในรัฐธรรมนูญ ย่อมมีความมั่นคง เป็นส่วนหนึ่งของยี่ห้อที่คนยึดถือเป็นอัตลักษณ์ของตัว แต่ก็ไม่มี ความหมายอะไรจนกว่าศาสนาจะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตปกติของผู้คน การใช้การสื่อสารผ่านเครือข่ายออนไลน์ จึงเป็นการนำพระพุทธศาสนาออกนอกวัด ไม่จำกัดอยู่แต่เพียงการสื่อสารผ่านในวัด หรือผ่านวัด(พระ)เท่านั้น แต่การสื่อสารผ่านระบบออนไลน์ยังหลายกำแพงวัดลงอีกด้วย ทำให้การรับรู้ หรือแสวงหาความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาไม่ถูกจำกัดอยู่แค่คนบางกลุ่ม เช่น เฉพาะคนกลุ่มวัด ซึ่งได้แก่ ภิกษุ และฆราวาสที่เข้าวัด หรือผู้ที่ติดต่อกับพระสงฆ์ ,แต่การเปิดกว้างด้านข้อมูลอย่างไร้ขีดจำกัดที่เกิดจากการสื่อสารผ่านระบบออนไลน์ ทำให้ข้อมูลทั้งส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและไม่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาไหลเข้าไปในวัดไปด้วยกัน และจะนับเป็นอันตรายต่อพระพุทธศาสนา หากภิกษุ ไม่รู้เท่าทัน หรือปล่อยใจ ปล่อยวาจา และปล่อยกายไปตามข้อมูลที่ภิกษุไม่พึงเสพ เช่น การดูภาพเปลือย(nude) หรือภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับการร่วมเพศ ผ่านระบบออนไลน์ เป็นต้น

ชาวพุทธส่วนใหญ่ก็มีลักษณะอนุรักษนิยมเช่นกัน แต่ไม่เข้มแข็งหรือสุดโต่งขนาดนั้น แน่แน่นอนว่าในสมัยพุทธกาลยังไม่มี การคิดค้นเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ในคำสอนของพระพุทธเจ้าจึงไม่ได้กล่าวถึงเรื่องนี้โดยตรง แต่อย่างไรก็ตาม เราสามารถนำคำสอนของพระองค์ มาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิตในโลกยุคดิจิทัลได้ หลักการแรกคือการพิจารณาถึงคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม ยกตัวอย่างเรื่องการกินอาหาร ก็มีคุณค่าอยู่ทั้ง ๒ ด้าน คุณค่าแท้คือประโยชน์ด้านสุขภาพอนามัยที่ช่วยบำรุงร่างกายให้อยู่ได้ด้วยดี คุณค่าเทียมคือความเอร็ดอร่อย ความโก้เก๋ ดังนั้นการกินอาหารในร้านริมถนนกับการกินอาหารในภัตตาคารหรูหรานั้น ในแง่คุณค่าแท้ก็ไม่ต่างกัน คือได้ประโยชน์ในทางสุขภาพใกล้เคียงกันมาก แต่เราทุกคนต่างก็อยากไปกินอาหารในภัตตาคาร เพราะมันอร่อยกว่า โก้เก๋กว่า นี่คือการให้ความสำคัญกับคุณค่าเทียมในเรื่องการกินอาหาร พระพุทธเจ้าสอนให้เราเอาคุณค่าแท้เป็นหลัก คือกินอาหารเพื่อบำรุงร่างกาย ให้มีเรี่ยวแรงในการทำงานและมีชีวิต ไม่ใช่กินเพื่อมุ่งเอาความเอร็ดอร่อยเป็นหลัก ถ้าใครติดคุณค่าเทียม ก็จะเกิดโทษ เช่น เป็นโรคอ้วน หรือถ้ากลัวอ้วน ถ้ามองในเรื่องเทคโนโลยีทั่วไปอย่างเช่นรถยนต์ คุณค่าแท้ของรถยนต์คือใช้เป็นพาหนะเพื่อเดินทาง เป็นการทุ่มแรงทุ่มเวลา คุณค่าเทียมของมันคือความโก้เก๋

การสร้างภาพลักษณ์ให้แก่ผู้ขับขี่ สมัยนี้เราเน้นคุณค่าเทียมมาก ดังนั้นเวลาดูโฆษณารถยนต์ ให้สังเกตว่าเขาไม่ค่อยพูดว่ารถคันนี้ช่วยให้คุณไปถึงที่หมายได้อย่างปลอดภัยและประหยัด แต่เน้นว่ารถคันนี้ขับแล้วโดดเด่น โดดเด่น ไม่เหมือนใคร สถานะทางสังคมสูงกว่าผู้อื่น

ในสังคมปัจจุบัน โรคภัยไข้เจ็บทางร่างกาย และปัญหาสังคมจำนวนมาก ล้วนเกิดขึ้นจากการที่ผู้คนหมกมุ่นยึดติดกับคุณค่าเทียมมากเกินไป อาตมามีความเห็นว่าคุณค่าในยุคนั้นๆ ไม่ต้องถึงขั้นปฏิเสธคุณค่าเทียมไปเสียทั้งหมด เพียงแต่อย่าให้ความสำคัญกับมันมากเกินไปจนมองข้ามคุณค่าแท้ การใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ก็เช่นกัน เราควรเลือกซื้อและนำมาใช้งานเพื่อคุณค่าแท้ คือเพื่อทำงานเอกสาร ใช้ค้นหาข้อมูลในอินเทอร์เน็ต ช่วยให้งานสำเร็จเสร็จสิ้นได้รวดเร็วขึ้น ไม่ควรเอาคุณค่าเทียมเป็นหลักคือใช้เพื่อความสนุกสนาน บันเทิง ความตื่นเต้น หลายคนใช้คอมพิวเตอร์เป็นประโยชน์ประเภทหลังจกนหยุดไม่ได้ ถึงขั้นเสพติดเทคโนโลยี เดียวนี้คนเสพติดเทคโนโลยีไอทีมาก โดยเฉพาะเกมออนไลน์ ในประเทศเกาหลีมีหลายคนติดเกมออนไลน์จนชีวิตย่ำแย่ บางคนติดเกมออนไลน์จนถูกไล่ออกจากงาน เล่นเกมทั้งวันทั้งคืน

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

จากการศึกษาวิจัยถึงกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ของพระสงฆ์ในสังคมไทย พบว่า ยังมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยและข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป ดังนี้

ก. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

๑) รูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย ที่อยู่ในสื่อสังคมออนไลน์ปรากฏในเฟซบุ๊ก, ยูทูป, เว็บไซต์ ในเวลาที่เผยแพร่ นั้นควรมีเชิงอรรถของเอกสารด้วย มีแหล่งที่อ้างอิงของพุทธวจนะนั้นๆด้วย เพื่อความเชื่อมโยงใส่ศรัทธา และง่ายต่อการสืบค้นข้อมูลต่อผู้ที่ต้องการศึกษาหลักธรรมอย่างละเอียดลึกซึ้ง และที่สำคัญที่สุดคือควรบอกด้วยว่าเอามาจากพระไตรปิฎกเล่มไหน

๒) ผู้ดูแลเว็บไซต์หรือเพจควรจะไปพูดคุยคล้อยอย่างน้อย ๒ ท่านขึ้นไป แต่ละท่านควรที่จะเป็นผู้รู้ในเรื่องพระพุทธศาสนา เช่น ด้านการปฏิบัติธรรม ควรจะมีผู้รู้ในเรื่องนี้ดี ด้านความรู้วิชาการ ควรจะมีผู้ให้คำตอบปรึกษาในด้านนี้เฉพาะ ด้านพิธีกรรมก็ควรมีโดยเฉพาะทาง พระนักพัฒนาก็ควรมีเพื่อให้คำแนะนำในการจัดการชีวิตหรือของใช้ที่บ้าน ซึ่งผู้ดูแลควรมีความรู้เฉพาะทางหรือเอดทักคะเรื่องนั้นๆ ถ้าผู้ดูแลเว็บไซต์หรือเพจประกอบด้วยความรู้เรื่องแล้วยิ่งดีเป็นอย่างมาก เพราะกลุ่มบุคคลที่กำลังศึกษาอยู่นี้ ส่วนใหญ่จะใช้เวลากับการศึกษาและทำงาน พอกลับถึงบ้านก็อาจใช้เวลาเข้าอินเทอร์เน็ตเพื่อผ่อนคลายความเหนื่อยล้า ความเครียดที่สะสมมาทั้งวัน ด้วยการให้คำตอบของผู้ดูแลเว็บไซต์และเพจที่คอยการแนะนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับชีวิตจริงได้อย่างเหมาะสมมากที่สุด

ข. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง เปรียบเทียบรูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย กับสังคมตะวันตก

๒) ควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์กรณีศึกษาหลวงพ่อบุทธทาสภิกขุ กับ พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กัลยาโณ)